

קונטרס

דברי תורה

חלק ט'

דרשות חלק ב'

שנאמרו על ידי

ב"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

*

ה'תשנ"ח

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
חודש סבת תשנ"ח לפ"ק

בס"ד

י"ל ע"י

הוצאת "אור יחזקאל"

שע"י

קהל מגן שאול "האָלמין"

1270 - 51 סטריט

Brooklyn, NY 11219

**מפתח לספר
דברי תורה - חלק ט'
דרשות ח"ב**

הקדמה	ה.....
פרשת דברים סיום משניות למרת רחל בת אליעזר ע"ה.....	יא
ואתחנן	דרוש לסעודת הודאה לרגל הצלת הרב ר' בנימין דהפריז מתאונה באויר..... עד בענין קדושת ביהמ"ד ועניית אמן..... עה בענין כשרות תפילין ומזוזות..... קל דרוש לנשואין..... קנא
ואתחנן	דברות קודש שנאמרו בבית המדרש של הרב הנגיד רבי יוסף יצחק גוטניק שליט"א במעלבורן אוסטרעאלי, בענין שמירת המצות וגודל הזכות של העוסקים בזיכוי הרבים..... קסז
שופטים	דרוש לשבע ברכות..... קסז
כי תבא	דברות קודש שנאמרו בבית המדרש של הרה"ג הנגיד רבי יוסף יצחק גוטניק שליט"א במעלבורן אוסטרעאלי, בענין כל ישראל ערבים זה בזה, ובענין כפוי טובה, והצלת נפשות..... קעו
סיום משניות	ליום השלושים של הרה"ח ר' שאול יחזקאל ב"ר זאב גרינפעלד ז"ל, כ"ז אדר ב' תשנ"ה..... ר
סיום הש"ס	ליום השנה של הרה"ח ר' שאול יחזקאל ב"ר זאב גרינפעלד ז"ל, כ"ו אדר תשנ"ו..... רט

הקדמה

בעזה שיי"ת

הקדמת המעתיקים והמוציאים לאור

- א -

ברוך המקום ברוך הוא, אשר חבלים, היינו שנים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה (כמאחז"ל מדרש שוחר טוב תהלים ט"ז) נפלו לנו בנעימים, לנו התלמידים, חברים מקשיבים, אשר בצל כ"ק עט"ר שליט"א אנו חוסים, ולקחנו על שכמנו להוציא לאור לתועלת הרבים, כבקשת טובים וידידים, לחזק הברכים, באמרים היקרים, מאירות כספירים, ח"ב על ויקרא, במדבר, דברים ומועדים, אשר להם זכינו, בימי עלומינו, ויראו עינינו, וישמח לבנו, ותגל נפשינו, באור חדש אשר לנו האיר, בתורה ועבודה אור המאיר, מדי שבת בשבתו ומועד כהלכתו.

משימה כבידה נטלנו על שכמנו להעתיק הני מרגניתא טבין דמתאמרין בבי מדרשא מפי רבינו שליט"א, אף כי יודעים אנחנו שלא הגענו כלל לידי מדה זו, להיות דולה ומשקה מתורת עט"ר שליט"א לאחרים. אולם בכל זאת אמרנו אל לבנו לא נמנע הטוב - ואין טוב אלא תורה - ולא נחזיק טיבותא לנפשינו לבד. ומדי עסקינו בהעתקת וסידור החידושי תורה אשר רשמנו לעצמינו מפי השמועה, אמרנו להנות בהם בני אדם ולזכות את הרבים.

לפעמים לא יכלנו להעתיק הדברים כראוי, ובודאי לא ירדנו תמיד לעומק המכוון, והוא דבר המצוי תמיד, שא"א לקלוט כל הדברים מפאת סיבות שונות. אי לזאת בקשתנו שטוחה לפני כל לומד ומעיין שאם ימצא איזה טעות וגמגום בלשון או שנלקה בחסר ויתר, לא יאשים אותנו וידון אותנו לכף זכות, ובפרט אם ימצא איזו שגיאה וטעות הדפוס, שכבר אמר נעים זמירות ישראל "שגיאות מי יבין".

- ב -

מצאנו לנכון להביא כאן דברים ששמענו מעט"ר שליט"א בנוגע לחדש חידושי תורה וקביעתם בספר:

בספר חסידים (סימן תק"ל) כ' שהקב"ה גוזר מי יהי' חכם, ומה חכמתו וכו' וכמה ספרים יעשה, יש שגוזר עליו שיעשה ספר אחד או שנים וכו' וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גוזל מי שגילה לו כי לא גילה לו אלא לכתוב וכו' עכ"ל.

נראה להסביר מדוע חידושי תורה שהאדם מחדש הוא במקום קרבן, בהקדם דברי הראשית חכמה שער הקדושה פ"ד, שכתב וז"ל: כמו שצריך לפרות ולרבות במין הגשמי, כן צריך שיפרה וירבה גם ברוחני ולא יהי' שכלו שכל עקר שאינו מוציא פירות, ואל זה כווננו במאמר ודלא מוסיף יסיף, שלא יהי' אדם לומד היום מה שלמד אתמול ונמצא עוסק כל ימיו בהלכה אחת ואין בידו שום חידוש, ואם ח"ו אינו מוסיף כדי להוציא פירות, דומה לעץ יבש שאינו עושה פרי וכורתים אותו, מפני שאין בו כל תועלת ולא יצלח לשום דבר, רק יהי' לבער עכ"ל.

ובספר נשמת אדם פירש מה שאמר הכתוב פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם, ר"ל כי עיקר פרי צדיק הוא בתורה שנקרא "עץ חיים" כי מוליד חידושים בתורה והם הם עיקר תולדותיו באשר תולדות הגופניות אינם רק דברים ארציים, שאין להם תנועה עצמית רק השי"ת נותן בהם נשמה ורוח ויהי' לנפש חי', לא כן המה תולדות התורה, אם הוא מוליד דבר רוחני, נותן נפש רוח ונשמה למלאך, וזה שאמר ולוקח נפשות חכם, כי הוא מוליד נפשות רוחניות.

- ג -

מובא בזוה"ק שעל ידי חידושי תורה בוראים רקיעים חדשים, כל מלה דמתחדש באורייתא עביד רקיע חדא.

ועיין מהר"ם שיף ליקוטי אגדה שמפרש הפסוק "האזינו השמים ואדברה", היינו השמים שנעשו ממה שאדברה, "ותשמע הארץ", ולאיזה ארץ אני אומר, "אמרי פי", שנעשית מאמרי פי, ולפי"ז לא המדרש עיקר, היינו "עקר" שלא יהי' המדרש עקר שאינו מוליד, רק יוליד בשכלו חידושים בתוה"ק.

עיין בבעל הטורים על הפסוק (דברים ז') לא יהי' בך עקר ועקרה, בגימטריא בדבר"י תור"ה, והוא כמו שאדם מצוה לפרות ולרבות, כן מצוה שיהי' תורתו עושה פרי, היינו שיחדש חידושי תורה וזה פרי, וכמו שהדין דמי שיש לו בן שאינו מוליד אינו יוצא מצות פו"ר, כן בד"ת ג"כ מי שחלק לו השי"ת בבינה וזכה לחדש חידושי דאורייתא עליו לתת זרע לזרע להולידה ולהצמיחה, שדברי חידושו בהתורה המה פרי, שגם המה יעשו פרי ויולידו תולדות בהתורה, וזה א"א זולת אם ישלח דברו על פני תבל, ואז התלמידים לומדי תורה הבאים אחריו בידם לדלות תושי' ומזימה ממעין גנו, לחדש בסיבתו חידושי תורה, וזה יהי' כל פריו אשר ח"ו לא ישבות מעיינו, וכנחלים נטיו וכגנות עלי נהר ילכו יונקותיו עד עולם, ובזה לא יהי' עקר בדברי תורה, זולת יוליד ויצמיח פרי ישוה לו לטובה, עכ"ד.

ולפי"ז שהחידושי תורה שאדם מחדש הוא פרי, ואם העלם על מזבח הדפוס הרי הם בניו הרוחניים יובן שפיר שהחידושי תורה הם במקום קרבן, דבכל עת הרי הוא כאלו מקריב קרבן, דהא החידושי הם לנגד עיניו לעולם, לו ולכל העולם עד עולם.

- ד -

בגמרא יבמות (דף צ"ו) בשם ר"י א"ר וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמות, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יה"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז, דאמר ר"י משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר ע"כ. וכאלו בעל המימרא אומר אז דבר זה בעצמו, וכאלו לא ביטל מלימוד תורה גם בעולם העליון.

וכן מצינו בזוהר הק' בפ' ויחי (דף רי"ז) שבקש ר' יצחק מר' יהודה דכד תימא מילי דאורייתא ומתדכר מאינון מלין דאנא אמינא דתימא משמי בגין לאדכרא שמי ע"כ. ויובן שע"ז נחשב כאלו בעל המימרא אומר בעת ההוא דבר זה בעצמו, ממילא נחשב כאלו מקריב אז הקרבן ע"י חידושו.

- ה -

ידוע דברי הרמב"ם ז"ל בסוף הל' מזוזה שכתב: שאין לך דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולמים ע"ש. וכדי לבוא לידי הכרה וידיעה זו הי' מחסדו הגדול לתת לנו התורה והמצוות, וכמו שכתב הרמב"ן בפרשת בא וזל"ק: וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו והוא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו ע"ש. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות מצוה ר"ט, שעיקר היות בריאת אדם היא מפני החכמה כדי שיכיר בוראו, ע"ש.

העולה מזה שהתורה הקדושה מאירה עיני האדם להכיר האמת ולידע ולהודיע שכל העולם ומלואו וכל הצלחתה וכל עושרה וכל כבודה וכל תענוגה הכל הוא הבל ורעות רוח וכחלום יעוף עובר ולא קיים "בין לילה הי' ובין לילה אבד".

ובזוה"ק פ' ויחי (דף רכ"ג ע"ב) איתא תניא אמר ר' אלעזר אפילו אי בר נש קיים אלף שנים ההיא יומא דאסתליק דמי לי' כאלו לא אתקיים בר יומא חד עכ"ל.

וכבר צווח שלמה המלך ע"ה "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", ואמרו רבותינו ז"ל תחת השמש אין יתרון בעמלו, אבל למעלה מן השמש שהיא התורה הקדושה יש יתרון, שהוא עמל קיים ונצחי שהוא מודיע לו את קונו ואת בוראו אשר בשבילה בא לעוה"ז, והוא הוא אשר חי וקיים לנצח ולנצח נצחים ועומד לעולם ולעולמי עולמים.

- 1 -

מובא באלשיך הקדוש שיש תקנה להעלות כל מה שלמד לבחינת לשמה אף שלא הי' בכוונה רצוי' כמו דקיי"ל דשם שלא נכתב בקדושה מעביר עליו בקולמוס ומקדש, כ"כ כל תורה שלא למד לשמה יתפלל להשי"ת שיעלם ויקדשם לשמה ובזה יתוקן שיהי' הכל למפרע לשמה.

המהר"ל מפראג ז"ל בהקדמת ספרו תפארת ישראל מפרש שתפלת דוד המלך ע"ה אגורה באהלך עולמים, שביקש שיהי' לו זכות שישפיע תורה לאחרים. וע"ז אמר "יהיו לרצון אמרי פי", שיהיו מקבלים את דבריו, ובמדרש יהיו לרצון אמרי פי, שיעשו לדורות ואל יהיו קורין בהם כקורא בספר וכו', רק יהיו קורין בהם ונוטלין שכר כנגעים ואהלות. ולכך אמר יהיו לרצון אמרי פי אל הבריות והגיון לבי לפניך, ר"ל כל הלבבות דורש השי"ת וידעת שכוונתי לשם ה' ולכך ידריך אותי בדרך אמת, ה' צורי וגואלי, כלומר, כיון שאתה יצרתני אין אתה מואס ביצוריק, ואם מעשי גרמו להרחיק אותי, הרי אתה גואלי מכל דבר אף כי רחקתי, עד שאינו לרצון בכל התפלה אל מי שאינו מואס בשפלים ואינו מרחיק שיהי' רחוקים, שיהיו לרצון אמרי פי לפני כל ויורני דרך אמת ויסעדני בימין צדקו נצח אמן עכ"ל.

- 2 -

המהרש"א בח"א (ב"ב י' ע"ב) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, כתב וז"ל: כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא בכתיבת היד אשר על כן נקראו החכמים סופרים עכ"ל. ובפשטות זה עולה על מי שעוסק בתורה מחדש חידושים הן בשמעתתא הן באגדתא וכוונתו בזה לעשות קשוטין לאורייתא לשם יוצרו, ואף שלא כיון האמת בכולם, מ"מ הוא עכ"פ יגע בתורה וקב"ה חדי בפלפולא.

יהא רעוא מן קדם שמיא כאשר זכינו לסדר ולהעתיק את תורת אלקים חיים מעט"ר שליט"א, כן יחינו ויקיימנו לשמוע וללמוד לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת, ומאן יהיב לן

נגרא דפרזלא ונשמעינך, ולאורו נסע ונלך לקבל פני משיח צדקנו
ומלכנו בראשינו בב"א.

תלמידיו המתאבקים בעפר רגליו הטהורים

פרשת דברים

סיום משניות ליום השלושים של האשה החשובה

מרת רחל בת אליעזר ע"ה

נפטרה ו' פרשת חוקת, ו' לחודש תמוז תשנ"ז לפ"ק

שב"ק פרשת דברים, ו' אב תשנ"ז לפ"ק

- א -

נתאספנו יחד בקיבוץ כל בני המשפחה ומתפללי בית מדרשינו ביום השלושים לפטירת האשה כשרה, החשובה והצנועה מרת רחל בת אליעזר ע"ה, ודבר בעתו הוא להזכיר לעת קצת ממעשיה הטובים, מידותיה הנעלות, ולהעלות זכרונה לטובה, במעמד כל בני המשפחה הקרובים, ובוודאי יהיה לנחת רוח לנשמתה, וממנה ילמדו וכן יעשו להתחזק בתיקון המידות וכשרון המעשים, ויתקיים בנו מקרא שכתוב ויאמר אלי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

- ב -

איתא בגמרא (שבת דף קנ"ג ע"א) "אחים בהספידא דהתם קאימנא", שהנפטר נמצא בשעת ההספד.

על כן הרהבתי לנפשי עוז לתאר אותה בתואר אשה כשרה, כי כלפי שמיא גליא שעטרה זו הולמתה, וראוי היא לאותה איצטלא, ומן השמים קא זכו לה שנפטרה ונקברה בערב שבת סמוך לכניסת השבת, שכידוע שמי שנקבר סמוך לכניסת השבת

(א) ובספר יסוד התשובה פ"ד כתב וז"ל (מפ"ג במסכת חייבוט הקבר), ועיי"ע ר"ח שער היראה פ"ב באריכות), אמר ר"י משום ר"א, קשה הדין שהקב"ה דן את האדם בקבר יותר מדין גיהנם. דין גיהנם מכי שנה ולמעלה. אבל דין הקבר אפילו צדיקים נידונים בו, אפי' גמולי חלב, אפי' יונקי שדים נידונים בו. אבל אמרו חז"ל, הדר בא"י ומת בע"ש, אינו רואה דין הקבר, ומה יעשה וינצל מדין הקבר, יהי אוהב צדקות, ואוהב תוכחות וגמ"ח, ומכניס אורחים תוך ביתו, ומתפלל תפלתו בכוונה, אפי' מת בחוץ לארץ, אינו רואה דין חייבוט הקבר.

פטור מחיבוט³ הקבר, שהיא אחת מהיסורים הגדולים, שהרבה צדיקים לא רצו לבוא חזרה בגלגול שלא יטעמו עוד הפעם חיבוט הקבר, ויום השלושים ג"כ חל בשבת, וכידוע שביום השלושים דנין את האדם בדינים קשים כמבואר בראשית חכמה ומזה ג"כ נפטרה (ועי"ע במעבר יבק שם).

ולזאת במעמד זה בהתאסף כל בני המשפחה ליום השלושים לפטירתה חובה להכיר חשיבות הכינוס הזה, ולדעת כי בינינו מצויה עתה נשמתה הזכה.

- ג -

ליום השלושים סיימנו משניות מסכת עוקצין לטובת נשמתו.

בסיום ששה סדרי משנה, אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אמר ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

ובשם הארז"ל כתב, ששמע מחכם גדול, שכל הנקבר ביום ששי אחר ה' שעות ביום והשעה החמישית בכלל, אינו רואה חיבוט הקבר, כי קדושת השבת מפרידה ממנו בלי צער. וזה סוד יום הששי ה' יתירה, כי מאז ולמעלה הוא ערב שבת ממש. בספר תולדות יעקב יוסף בקונ"א כתב וז"ל, רז"ל חשבו דברים שהעושה אותן ניצול מחיבוט הקבר, וחד מהם אם מת בערב שבת וכו'. והקשה מורי הא כוונת רז"ל להשמיענו איך לעשות תקנה להנצל מחיבוט הקבר, משא"כ בזה שימות בערב שבת אין זה בידו לעשות. וביאר שהוא מוסר גדול שימות בערב שבת, ר"ל לפנות את עצמו מכל עסקי עוה"ז כאילו מת כדי לעשות הכנה לשבת, ובזה ניצול מחיבוט הקבר.

(ב) וידוע גודל העונש של חיבוט הקבר בספר מעבר יבק (שפתי רננות פ' מ"ב) כתב וז"ל, מצאתי בדרושי גורי הארז"ל, כי אחרי הקבורה באים ד' מלאכים המשפילים הקבר ומעמיקים אותו בארץ כגובה קומת האדם. ולהיות כי הקליפה קשורה עם הנשמה ועם הגוף, לכן מחברים אותם יחד, ואז אווזים אותם המלאכים באותו האדם כל א' מן הקצה שלו ומנערים אותו, וחובטים אותו במקלות של ברזל כדרך שחובט אדם כסותו ומנערה להסיר ממנה העפר הדבק בה. וכך הם עושים עד שתפרד מעט מעט אותה קליפה מן האדם עד שנעקרת לגמרי. וזהו פירוש חיבוט הקבר ממש. אמנם הצדיקים אשר עשו מעשים טובים בחייהם היו חובטים עצמן ומתפרדת קליפה זו מעליהם ע"י היסורין והצער שסובלין בחייהם על ידי התורה שמתשת גופו של אדם. ברם להפרידה בחיים לגמרי, אי אפשר, ואין איש ניצול מחיבוט הקבר. אך הרשעים צריכים טרחא יתירה.

- ד -

א. צ"ב שייכות ב' המאמרים בחתימת המשנה, המימרא של ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, עם דברי ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

ב. וגם **לכל צדיק וצדיק**, מדוע כפל את לשונו, הלא הי' די שיאמר לכל צדיק.

ג. גם צ"ב הפסוק ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, מהו השייכות בין עוז לשלום, הלא אם מתנהגים בעוז אין מתנהגים בשלום עם בני אדם, כמובן ופשוט, וא"כ איך יתכנו שניהם ביחד, עוז ושלום.

ד. ועוד צ"ב, הלא בצדיקים עסקינן שכל מהותם הוא שלום, כי כל רצונם הוא לעשות נחת רוח להקב"ה שנקרא שמו ית' שלום, וא"כ יש לדקדק מדוע לא יוכלו להיות כולם בצוותא חדא, ולא בעולמות נפרדים.

ה. צ"ב דהלא ר' יהושע בן לוי היה אמורא, כדמצינו בגמרא כמה פעמים שנחלקו ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי, וכן הי' בר פלוגתא של רב, וא"כ מדוע סידר מסדר המשנה המימרא של ר' יהושע בן לוי דעתיד הקב"ה להנחיל וכו' קודם למימרא של ר' שמעון בן חלפתא, שהי' תנא.

ו. גם צ"ב, דר' יהושע בן לוי מיירי בשכר עולם הבא, כמו שאמר עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, ור' שמעון בן חלפתא מדבר אודות מעלת מדת השלום, ששייכת לכל אדם בעולם הזה, שעל בני ישראל בעולם הזה להיות בשלום ובאחדות זה עם זה, וא"כ מטעם זה הי' לו ג"כ למסדר המשניות לסדר תחילה מימרא של ר' שמעון בן חלפתא, לפני המימרא דר' יהושע בן לוי דמיירי משכר עולם הבא.

ז. לנעוץ סופן בתחילתן, סיום המשניות, ה' **יברך את עמו בשלום**, עם תחילת המשניות, **מאימתי קורין את שמע בערבית**,

מהו השייכות בין מדת השלום למצות קריאת שמע שקורין אותה בערבית.

ח. לא מצא הקב"ה **כלי מחזיק ברכה** לישראל אלא השלום, מדוע קרא ר' שמעון בן חלפתא למדת השלום בשם כלי מחזיק ברכה, הול"ל שיש בו ברכה, וכדומה.

- ה -

ואפ"ל בהקדם דברי זקני הברטנורא בביאור המשנה **להנחיל אוהבי יש - יש** בגימטרי' שלש מאות ועשרה, כלומר שההנאה וקורת רוח שיש לכל צדיק וצדיק בעולם הבא הוא שלש מאות ועשר פעמים כנגד כל העולם הזה.

וזקני התוספות יום טוב מבאר **אוהבי יש** "בין האוסר ובין המתיר הגם ששניהם היו חולקים, הואיל וכוונתם לשם שמים, אוהבי השם הם".

והתפארת ישראל כותב **לכל צדיק וצדיק** היינו אפילו לצדיק שאינו גמור, שאם יעסוק בסדרי משנה וחוזר חלילה, בכלל יראי ה' הוא, הנה שכרו אתו בעולם הבא, ופעולתו לפניו גם בעולם הזה, שגם עולמו יראה בחייו.

- ו -

ואפשר לפרש, דהנה ידוע גודל חשיבות מדת האחדות והשלום בין אדם לחבירו, שכל אחד מישראל יאהוב את חבירו כנפשו ממש, ואיתא בתנא דבי אליהו דאם ישראל הם בשלום ובאחדות זה עם זה, אפילו אם הם עובדי עבודה זרה ח"ו הקב"ה מוחל עוונותיהם.

- ז -

ונבוא אל הביאור, דהנה באמת קשה מאוד להבין איך שייך כדבר הזה, דאע"ג שהם עובדי עבודה זרה ח"ו מ"מ הקב"ה מוחל עוונותיהם רק בגלל השלום, וכי איזה חשיבות יש להם אם עובדים עבודה זרה, הלא הוא היפוך התורה כאמרם ז"ל (מגילה

י"ג ע"א) כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי, משמע דמי שמודה בעבודה זרה ח"ו הוא היפוך היהדות, וגם אחז"ל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה, וא"כ איזה חשיבות יש לאחדותם של ישראל אם הם עובדי עבודה זרה.

- ח -

ואפשר לומר בביאור הענין, דהנה ידוע דישראל הם עלמא דיחודא, עולם האחדות, ועשיו ובניו הם עלמא דפירודא, תכלית הפירוד, וכמו שכתב רש"י ז"ל (בראשית מ"ו, כ"ו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו' וז"ל, ומצאתי בויקרא רבה עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן נפשות ביתו (בראשית ל"ו, ו') לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש לפי שהיו עובדים לא-ל אחד עכ"ל.

ולפי זה מובן דאם ישראל הם באחדות זה עם זה, אז אף אם ח"ו עבדו עבודה זרה מ"מ כיון שהם באחדות סימן הוא ששייכים ליעקב וביתו שהם תכלית האחדות והשלום, וזה שנכשלו בחטא עבודה זרה הי' רק לפי שעה, אבל בעצם טבעם הם טובים וקדושים והם דבוקים בה' אחד, משא"כ אם לא היו באחדות זה עם זה, אז סימן הוא ששייכים לבית עשו ח"ו ולא לצד הקדושה של יעקב ובניו. ולכן אם הם באחדות הוא סימן אמיתי ששייכים לבית יעקב, וממילא שייך שימחול הקב"ה את עוונותיהם.

- ט -

והנה על המשנה אמר ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. מבאר התוספות יום טוב, שסוף הפסוק הוא פירוש לראשו: ה' עוז וחוזק ירצה ליתן לעמו, ומה עשה, ברכם בשלום, שכל הברכות שבעולם אינן מתקיימות אם אין שלום.

ובפי' הלכתא גבירתא לבעל תפארת ישראל, כתב בביאור לכל צדיק וצדיק אפילו צדיק שאינו גמור, אם רק עוסק בתורה בכל

זמן שאפשר לו ומקיים מצוותיה, ורק לפעמים נכשל בקטנות או מתרשל ואינו נזהר לקיים מצוותיה כראוי, **אף על פי כן לו יובילו המלאכים ש"י בעולם הבא**, כפל כפליים מטובותיו שישפיע עליו הקב"ה גם בעולם הזה, **אם רק יהיה שלום במעונו ועם חבריו**, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

- י -

ואפשר לפרש המשך ב' המאמרים, וגם לבאר ההמשך ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום, דהנה איתא בספח"ק ישמח משה (פרשת שמות) בשם ספר בית שמואל אחרון, לפרש מ"ש בגמרא (שבת דף ל"א ע"א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, אתא לקמיה דהלל גייריה, אמר ליה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושא היא זיל גמור ע"כ.

וכתב וז"ל, והנה לכאורה תמוה מאוד על הגר, מה ראה לשטות זה לומר שילמדנו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחד, גם צ"ב האיך נכלל כל התורה כולה במצות ואהבת לרעך כמוך. ופירש דהנה איתא שכל אחד מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיים הכל, מוכרח הוא שוב להתגלגל לזה העולם כדי לקיים כולם. וידוע גם כן דכל מצוה הוא מכוון כנגד אבר אחד שבגוף האדם, ומכל מצוה שהאדם מקיים נעשה מזה לבוש וחלוקא דרבנן וטלית נאה לעולם הבא בגן עדן, והיות שיש רמ"ח אברים ושס"ה גידים באדם, ע"כ ע"י שמקיים כל התרי"ג מצוות קונה ועושה לו חלוקא דרבנן לנשמתו בעולם הבא, ולכן מי שלא זכה בחייו לקיים כל תרי"ג מצוות, מוכרח הוא להתגלגל שנית לזה העולם ולקיימם כראוי. ופירשו בזה הכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שצריך האדם לקיים כל מצות ה' בשלימות, שתהיה תמימה ולא יחסר ממנה כלום, דאלי"כ משיבת נפש, מוכרח הוא שוב להתגלגל בזה העולם עד שישלימו שנית. ואת זה לא רצה הגר שיצטרך

להתגלגל שנית בזה העולם, ע"כ ביקש עצה ודרך שיוכל לתקן כל התרי"ג מצוות בפעם הזאת שהוא בעולם. והנה רגל הוא לשון פעם, כמו (במדבר כ"ב) שלש רגלים, ועל כן אמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, שאוכל לקיים כל התורה בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא אצטרך שוב להתגלגל.

ולכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי איך אפשר שאדם יקיים כל המצוות, הרי יש מצוות שניתנו רק לכהנים או ללויים וישראלים, ויש שאינם שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואיך יתכן שיקיים הכל בעולם הזה. אולם כשבא לפני הלל, נתן לו על זה ב' עצות, חדא, מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר דע"י שכולל עצמו עם כלל ישראל ביחד ויש אהבה ואחדות בין איש לרעהו, עי"ז נחשב המצוה שמקיים הוא כאילו גם חבירו קיימו, וכן מה שמקיים חבירו נחשב כאילו הוא מקיימו ג"כ, עי"י"ש.

וע"כ כיון שיש לו אהבת ישראל ממילא נחשב לאדם כאילו קיים כל התורה כולה, דע"י אהבת ישראל נחשב לאדם כאילו קיים בפועל כל המצוות ממש, ודו"ק.

- יא -

והנה התורה נקראת עוז, כמו שאמרו חז"ל (מד"ת ז, ג, ויק"ר לא, ה) אין עוז אלא תורה שנאמר ובזרוע עוזו וכו'. וזהו ה' **עוז לעמו יתן**, שהקב"ה נתן את התורה לכל עמו, שכולם יקיימוהו, ולכאורה איך אפשר שיקיימו את כל התורה כולה מא' עד ת' בלי שיצטרכו להתגלגל ח"ו, הלא יש כמה מצוות ששייכים רק לכהנים, או רק ללויים, או רק לישראלים, וא"כ איך אפשר לקיים כל התורה כולה. לזה נתן עצה, ה' **יברך את עמו בשלום**, שהקב"ה נתן לעמו ישראל את מדת השלום והאחדות, ואם יש ביניהם אחדות ואוהבים זה את זה, עי"ז נחשב להם כאילו קיימו את כל התורה כולה, אף המצוות שאין שייכים אליהם, כי ע"י האחדות נחשבים כל ישראל כגוף אחד כנ"ל, ובאופן זה ה' **עוז לעמו יתן**, וכנ"ל.

- יב -

ועל דרך זה יש לפרש הפסוק שהביא ר' יהושע בן לוי, **להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא**, דהנה ראיתי בספר של ש"ב תפארת חיים שכתב בסיום משניות (עמוד ר"ב) וז"ל: ושמעתי אומרים בשם הצדיק הקדוש מוויזניץ בעל ההילולא זי"ע (בעל אהבת ישראל) שהתנצל לאחד ממקורביו שעשה חשבון הנפש בעצמו, ורעדו כל אבריו בראותו את עצמו כי מכף רגל ועד ראש אין בו מתוס, אמנם באותו רגע צהלו פניו הקדושים וניחם את עצמו ואמר, הלא דברי חכז"ל שרירים וקיימים והם אמרו (אבות פ"ג מ"ג) כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, ואני יודע בנפשי שאני אוהב את כל איש אשר בשם ישראל יכונה, וממילא גם הם אוהבים אותי כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם (משלי כ"ז, י"ט), וכמו שכתבו המפרשים מה שאמרה רבקה ליעקב (בראשית כ"ז מ"ג-מ"ה) קום ברח לך וגוי עד אשר תשוב חמת אחיך ממך, היינו שאם אתה לא תכעוס על אחיך וישוב חמת אחיך ממך, זה יהיה לך אות ומופת שגם אחיך לא יכעוס עליך. אמנם כן מורא יעלה על ראשי אפשר שאהבה זו היא אהבה התלויה בדבר ואינה מתקיימת, אבל אחרי שובי נחמתי שאי אפשר שתהא אהבה התלויה בדבר אם אני יודע שאין אני שום בעל דבר, כיון שאינני מחזיק את עצמי בהתנשאות, ואם כן ניחא שפיר שרוח הבריות נוחה הימני ורוח המקום נוחה הימני, עכ"ל עיי"ש.

- יג -

ועפ"ז יתבאר כפל הלשון שאמר עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק, דהכוונה על צדיק כזה שאינו מסתפק במה שהוא צדיק, אלא שהוא עושה נפשות צדיקים עוד ועוד וזהו עיקר חפצו ורצונו, מחמת אהבתו לישראל, **שנאמר להנחיל אוהבי יש, י"ש** ראשי תיבות י"רא ש"מים, דכיון שהוא אוהב את הקב"ה (אשר קראו **אוהבי**) על כרחך שהוא גם אוהב את ישראל, וכדברי האהבת ישראל הנ"ל, וזהו עיקר יראת שמים שלו, וכנ"ל.

ובספרי חסידי סלונים מובא בשם הרבי ר' זושא זי"ע דבכל ערב קודם שהלך לנוח ה' אומר א גוטע נאכט באשעפער א גוטע נאכט אלע אידן, איי וועט מען פרעגן ווי קומט עס צו זושא צו רעדן אזוי א גוטע נאכט באשעפער, נאר אז מ'האט ליב די קינדער האט מען ליב דעם טאטן, ע"כ תוכן הלשון. והיינו כדברינו, דאהבת ישראל קשורה באהבת השי"ת, והא בהא תליא, וא"א לאהוב את השי"ת אם אינו אוהב את ישראל.

- יד -

ובזה יש לפרש פסוקי קריאת שמע, שהוא קבלת עול מלכות שמים, אומרים תחילה **שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואהבת את ה' אלקיך** וגו', דמרומו ג"כ ענין הנ"ל, דמקודם אומרים שמע **ישראל**, והיינו שמראים בזה גודל אהבתינו לישראל, ורק אז יש חשיבות למה שאומרים ה' אלקינו. וזהו שמרמזים כשאומרים אח"כ **ה' אחד**, דאורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא, וכמו שהשי"ת הוא אחד, כמו כן ברצונו ית' שכל ישראל יהיו כגוף אחד, ואח"כ אומרים **ואהבת את ה' אלקיך** וגו'.

- טו -

ואפשר לבאר יותר, דהנה ידוע דקודם קריאת שמע צריכים לקבל עול מלכות שמים, וגם קודם התפילה בבוקר מובא מהאריז"ל לקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך, והטעם כנ"ל, דבלי מדת השלום עם כל ישראל אי אפשר לו לקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות.

- טז -

ועל פי דברי הבית שמואל אחרון הנ"ל דע"י שאוהב את כל אחד ואחד מישראל נחשב לו כאילו קיים כל התורה כולה בעולם הזה ולא יצטרך לבוא עוד בגלגול, יובן שפיר מאמר ר' יהושע בן לוי, עתיד הקב"ה להנחיל **לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות**, אשר לפי הנ"ל קאי על האחדות שהוא רוצה שכל אחד מישראל יהי

צדיק ואינו מסתפק במה שהוא בעצמו צדיק, וזהו ש"י עולמות שמחזיק את עצמו שאינו רק כחצי שיש כת"ר מצוות (תרי"ג מצוות דאורייתא וז' דרבנן) כדברי המפרשים דש"י הוא חצי מכת"ר, לרמז שכל אחד ואחד מישראל צריך להחזיק את עצמו רק כחצי הא', וחצי השני של שלימותו יושלם לו ע"י חבירו, וכמו שכתב האלשיך הקדוש ז"ל בביאור מצות מחצית השקל, דהוא להורות לנו שכל אחד מישראל הוא רק כחצי ורק בצירוף עם חבירו הוא מביא שקל שלם, וזהו ג"כ ענין ש"י שהוא חצי מכת"ר, שצריך האדם לדעת דאי אפשר לו לקיים תר"ך מצוות בשלימות רק בצירוף חבירו. וזהו **לכל צדיק וצדיק** (שרומז לענין האחדות כנ"ל) **ש"י עולמות**.

- יז -

ועל זה הביא ר' יהושע בן לוי הפסוק **להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא**, דאם קראו הכתוב אוהבי, שהוא אוהב ה', סימן הוא שהוא גם אוהב ישראל, שאם אינו אוהב את ישראל, אי אפשר לו לבוא לידי אהבת ה', וכיון שאוהב את ישראל הרי נחשב לו כאילו קיים את כל התורה כולה, וזהו **להנחיל אוהבי יש**, דכיון שהוא אוהב את ה' ואוהב את ישראל (דהא בהא תליא כנ"ל) ממילא יקבל ש"י עולמות לעולם הבא, ולא יצטרך לבוא עוד בגלגול, והטעם בזה, כי **ואוצרותיהם אמלא**, שכבר מילא את אוצר התורה ויראת שמים שלו, דאיתא בגמרא (שבת ל"א ע"א) אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, שנאמר יראת ה' היא אוצרו, והוא אוצר האמיתי של האדם, וזהו **ואוצרותיהם אמלא**, דכיון שהי' באחדות עם כל ישראל, ע"י זה מילא אוצרות תורה ויראת שמים שלו כבר בעולם הזה, וע"כ לא יצטרך לבוא עוד בגלגול ח"ו, ושפיר יכול לקבל שכרו בעולם הבא ש"י עולמות.

- יח -

וזהו הסמיכות ה' **יברך את עמו בשלום**, להתחלת הש"ס **מאימתי קורין את שמע בערבין**, דהלא קריאת שמע מורה על

האחדות כנ"ל, דמקודם אומרים שמע ישראל לשון יחיד, שכל ישראל הם באחדות כאיש אחד בלב אחד, ורק אז ה' אלקינו ה' אחד, וע"י האחדות, ה' יברך את עמו בשלום, יש חשיבות לקריאת שמע שקוראים ישראל.

- יט -

וזהו שאמר התנא מאימתי קורין את שמע בערבין, דהנה ידוע העובדא שהרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע למד משנה זו ביחד עם הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע, וכשהתחילו ללמוד מאימתי קורין את שמע, נפל אימה ופחד על הרבי ר' זושא וצעק בקול גדול - מאימתי, מתוך אימה ופחד קורין את שמע, והסיפור ידוע.

ולענייננו יש לפרש המשנה, מאימתי קורין את שמע בערבית, דערבית רומז לגלות כדאיתא במדרש (פרשת בראשית, על פסוק ולחושך קרא לילה) דהגלות דומה ללילה. וזהו מאימתי קורין את שמע בערבין, דבעת הגלות קורין ישראל קריאת שמע מתוך אימתה ופחד, דהלא אמרו חז"ל (יומא דף ט' ע"ב) דמקדש שני חרב משום עון שנאת חינם, וע"כ היות ובני ישראל יודעים דקריאת שמע הוא סוד האחדות, היפוך השנאת חינם, ע"י קוראין את שמע באימה, לאמור, מתי נזכה כבר שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ונהי' כולנו באחדות הגמור ונזכה לראות כהנים בעבודתם ובאכילת תרומה בשלימות.

- כ -

וזהו כוונת הסיום משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, ודייק שם בגמרא ליתני משעת צאת הכוכבים. ולהנ"ל מובן, דעיקר קריאת שמע הוא לעורר בנו מדת האחדות, דע"ז שוב יבנה בית המקדש במהרה בימינו ונזכה לראות כהנים בעבודתן, ולכל זה נזכה ע"י שישרה שלום בין אדם לחבירו.

- כא -

ועל דרך זה באופן אחר קצת אפשר לבאר עוד מאמר ר' יהושע בן לוי **עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות**, ודקדקנו במה שאמר לכל צדיק וצדיק. ויש לומר בביאור הענין שלעולם הבא מקבל כל צדיק וצדיק ש"י עולמות בפני עצמו, דהנה מסופר עוד על הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע שביקש שימציאו לו היראת שמים של הרמב"ם, נענו לו ונפל עליו פחד כזה, שכמעט בטל במציאות מרוב רעדה, עד שביקש שיסירו זאת ממנו. רואים אנו מעובדא זו, דהגם שכולם אהובים, כולם ברורים, כולם קדושים וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם, בכל זאת כל אחד הוא עולם נפרד בפני עצמו, וכל אחד צריך לעבוד את השי"ת לפי מדרגת עצמו, ולא לפי מדרגת חבירו, וכמו שמסופר ג"כ על הרבי ר' זושא זי"ע ששאלוהו אם הי' רוצה להיות אברהם אבינו, והשיב, הלא העיקר הוא מה ירויח הקב"ה מזה, כי איזה ריוח יהי' להקב"ה מזה, הלא בין כך ובין כך יהי' רק **אברהם אחד וזושא אחד**, ואנו צריכים לעמול על מנת לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו, ואיזה ריוח יהי' להקב"ה מזה שאני אהי' אברהם ואברהם יהי' זושא.

- כב -

וזהו **לכל צדיק וצדיק**, דהקב"ה רוצה שכולם יהיו צדיקים לפי מדרגתם, ועי"ז מובילים ש"י להקב"ה, ומדה כנגד מדה יקבלו בתורת מתן שכר ש"י עולמות, שנאמר להנחיל **אוהבי יש**, דכיון שאוהבים את הקב"ה, ע"כ רוצים לעבוד את השי"ת כל אחד ואחד לפי מדרגתו, ואינו הולך במעלות ובנפלאות ממנו, רק לפי מדרגתו, וזהו **ואוצרותיהם אמלא**, דכיון שכל אחד מצדיקים אלו עבד על זה כל ימיו למלא את אוצרו בתורה ויראת שמים, ע"כ מדה כנגד מדה הקב"ה ימלא את אוצרותיהם במתן שכר של ש"י עולמות, וכנ"ל.

- כג -

ויש להוסיף עוד בביאור הכתוב להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, עפימ"ד בקונטרס דרך חיים בשם מחותני כ"ק אדמו"ר הגה"ק מקלויזנבורג זצ"ל (פרק ו', עמוד נ"ג) וז"ל: כדבר הזה היה להם גם בהשגת חכמת התורה. אחרי רוב יגיעתם בתורה הקדושה זכו לסייעתא דשמיא, בבחינת יגעת ומצאתי, להשיג ולמצוא יתר על המדה [נראה בספר "שם הגדולים" (מערכת ספרים אות שי' שימן קלד) על רבינו שבתי כהן הנודע בעולם התורה בשם הש"ך, שהיה יודע שם המציאה, דהיינו שם קדוש לכון בו ולמצוא הבקיות שרוצה תיכף ומיד"] עכ"ל.

- כד -

ולדעתי נראה להוסיף על זה, דהנה יש לכל אחד מישראל אוצר של תורה שניתן לו בשעת מתן תורה, דלכל אחד מישראל יש חלק בתורה שאינו שייך לחבירו, ורק שהוא באתכסיה ואינו באתגליה, ואם זוכה האדם לאהוב את השי"ת ולאהוב את ישראל, מגלים לו סתרי תורה מה ששייך לחלק נשמתו שקיבל בהר סיני שהי' עד עתה בהתכסות ממנו, וזהו להנחיל אוהבי יש, ועי"ז ואוצרותיהם אמלא, ודו"ק.

- כה -

ובזה אפשר לבאר גם מקראי קודש שבפרשתינו (א, א) אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף וגו'.

ולהלן בפסוקים, ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותם אליהם, אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי וגו' ואת עוג מלך הבשן וגו'.

והנה המפרשים הביאו כמה דקדוקים בפסוקים אלו:

א. הלא ידוע דכל מקום שנאמר אלה ממעט ופוסל את הראשונים, ומה פוסל הכתוב כאן באמרו אלה הדברים.

ב. גם צ"ב אמרו אל כל ישראל, והלא כל התורה דיבר משה אל כל ישראל, ומה היתה כוונת הכתוב לפרט כאן, שהדיבור נאמר לכל ישראל.

ג. אל כל ישראל, פירש"י אילו הוכיח מקצתן, היו אלה שבשוק אומרים, אתם הייתם שומעין מבן עמרם ולא השיבותם דבר וכו', אילו היינו שם היינו משיבין אותו, לכך כנסם כולם, ואמר להם הרי כולכם כאן, כל מי שיש לו תשובה ישיב, עכ"ל. והקשו המפרשים הלא בודאי משה רבינו ע"ה לא לאהבת הנצחון כנסם כולו, רק כל רצונו היה שיקבלו תוכחתו וישבו על חטאם, וכל כוונתו היתה לשם שמים, ואם כן מה הרויח במה שכנסם כולם, וממה נפשך, אם יש להם טענה צודקת וניצחת, בלאו הכי לא יקבלו תוכחתו, ואם אין בפיהם מענה להשיב, אם כן מה לו ולאמירתם, והיה יכול להוכיח גם את מקצתן ואלו שבשוק לא יערערו בלאו הכי על תוכחתו, אחרי שאין להם תשובה נכונה.

ד. במדרש רבה על פסוק אלה הדברים וגו', זה שאמר הכתוב מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, וצ"ב שייכות פסוק זה לפרשת אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל.

ה. ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש וגו', מדוע האריך הכתוב לספר לנו בדיוק באיזה זמן הוכיח משה את כל ישראל. וגם מדוע צריך להודיענו דכל תוכחתו נאמר לישראל אחרי הכותו את סיחון וגו', מאי נפקא לן מינה, ועיין רש"י ז"ל מה שכתב בזה.

ו. על פסוק ה' אלקיכם הרבה אתכם (להלן פסוק י') איתא במדרש (מובא בספה"ק ישמח משה) זה שאמר הכתוב אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, וצ"ב שייכות מקרא זה לכאן.

- כו -

ויתיישבו כל הדקדוקים בס"ד, דהנה רש"י ז"ל כתב אלה הדברים, לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות

שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל עכ"ל.

- כז -

ואפשר לפרש עפ"י שכתבנו למעלה מגודל מעלת מדת האחדות, דאם יש אחדות ואהבה בתוך כלל ישראל נחשב להם כאילו קיימו כל התורה כולה. ולפי זה מיושב שפיר מדוע כינס משה את כל ישראל דייקא, דכיון שרצה להוכיחם על עוונותיהם שהכעיסו לפני המקום, ע"כ הקדים להם עצה מיוחדת איך שיתכפרו להם עוונותיהם, והוא ע"י אל כל ישראל, שיהיו כולם באחדות גמור ויאהבו זה את זה כנפשם, וזהו העצה הראשונה שנתן להם איך שיתכפרו להם מה שהכעיסו לפני המקום ב"ה בכל אותן המקומות.

- כח -

ומיושב דקדוק הראשון דכל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ומה פסל ומיעט כאן, אך להנ"ל בא לרמז שמשה רצה לפסול את מה שהיו עד עתה במדבר שלא היו כל כך באחדות זה עם זה, וע"כ ה"י מקום שיחטאו ח"ו כיון שלא היו באחדות, משא"כ כעת שהוא הכניס את כולם ביחד לרמז להם שעיקר התשובה הוא האחדות, לחיות בשלום זה עם זה, ע"כ אמר הכתוב לשון אלה פוסל את הראשונים, דמה שהוא מזכיר להם עוונותיהם שחטאו במקומות ההם, הוא רק מחמת שלא היו באחדות גמור כמו שהם כעת בבחינת אל כל ישראל, אבל עתה שהם באחדות יתכפרו עוונותיהם ויחשב להם כאילו קיימו את כל התורה כולה.

- כט -

ומיושבים ג"כ קושיות ב' וג', שהקשינו מדוע הוצרך לכנוס את כל ישראל. ולהנ"ל שפיר מיושב, דכדי שיתכפרו להם עוונותיהם שרוצה להזכיר להם ברמז כאן, הוצרך לרמז להם דעיקר הכפרה על זה הוא האחדות, דע"י האחדות יחשב להם כאילו קיימו כל

התורה כולה ולא חטאו מעולם, דהלא אף חטא עבודה זרה (שנרמז ג"כ בפסוק כאן, כמו שכתב רש"י ודי זהב, הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל) נמחל ע"י האחדות וכמו שכתב בתנא דבי אליהו שהזכרנו לעיל, וע"כ כינס כאן את כל ישראל, להודיע להם שאם יהיו כולם ביחד באחדות גמור, ימחול להם הקב"ה עוונותיהם שחטאו באלו המקומות, וכנ"ל.

- ל -

וזהו מה שהביא המדרש כאן פסוק מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, דהנה מקרא מלא דיבר הכתוב (ויקרא י"ט, י"ז) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, וביארו המפרשים, דהמוכיח את ישראל על עוונותיהם צריך לזהר מאוד בכבודם שלא לביישם, ורק יוכיחם על עצם העבירה אבל לא לביישם ברבים לומר כך וכך עשית, וכנודע מהרבי ר' זושא זי"ע שהי' אומר לבני אדם את כל מה שחטאו, אך הי' אומר כן על עצמו, זושא פארוואס האסטו אזוי געטוען, והדברים עתיקין

ג) בספר נועם המצות מצוה רל"ט כתב, עצם התוכחה בא מחמת אהבה לכן סמכה התורה התוכחה ללא תשנא. והטעם שסמכה התורה"ק מצות תוכחה להלאו דלא תשנא את אחיך, יען כי באמת התוכחה באה רק מחמת אהבה שיאהב את חברו, ע"כ יחמול עליו להציל את נפשו מדינו של גיהנם, אבל אם ישנא אותו לא יוכיח לו, כי מה איכפת לו אם השונא שלו יענש מן השמים.

ובספר נועם אלימלך פ' אמור כתב וזתוכ"ד, וע"ע בפי' תולדות). דרך הצדיק להוכיח בעצמו תמיד בכל עת, ואומר בפני בני אדם תמיד הוא קלוקל מעשיו, והוא פורט לפניו חטאים שעשו אותם שאר בני אדם, והצדיק תולה אותם חטאים בעצמו כאלו הוא עשאם, וע"ז הוא מכניס בלבם יראה גדולה והם שבים מעוונותיהם.

ובספר גנזי ישראל שבת תשובה (עמ' לד) וזתוכ"ד, איתא בשם הבעש"ט זי"ע, דמי שמוכיח את חברו צריך להזהר מאד שהוא בעצמו יחזור בתשובה ויפשפש במעשיו ויוכיח לעצמו תחילה, ואז אח"כ יהיו דבריו נשמעים כדברים היוצאים מן הלב ויכנסו ללב השומעים. אבל כשח"י המוכיח בעצמו עדיין לא נשלם ואינו תמים עוד במעשיו, אזי לא לבד שאינו עושה שום פעולה להעם השומעים תוכחתו, אלא יוכל עוד ח"ו לעורר דינים על ישראל חנם, ודבריו לא יעשו פרי.

ובספר צרור החיים (דף י' ע"ב), וזתוכ"ד, שמעתי מפי אבי זצ"ל, אשר בפני הבעש"ט פעם אחת דרש דרשן אחד ובעת הדרשה דיבר לא טוב על ישראל, ובא הרב הקדוש ר"ד מחסידי הבעש"ט ודחפו מעל הבימה, ובא הדרשן עליו בקובלנא לפני הבעש"ט, ושאל הבעש"ט להר"ד הנ"ל למה עשית כך, ואמר שדיבר סרה על

ואכמ"ל בזה. וזהו הוכח תוכיח את עמיתך, שכאשר תוכיח את חברך תדע שהוא עמיתך, עמך בתורה ובמצוות, וע"כ לא תשא עליו חטא, לומר אתה חוטא ואין לי שייכות עמך, רק אדרבה, תוכיחו בדרכי נועם וימצא אצלך חן אף בעת שאתה מוכיחו על מעשיו.

- לא -

וכך היתה דרכו של משה רבינו ע"ה, דגם כשהוכיח את ישראל הראה להם אותות חיבה ואהבה יתירה, וכינה אותם הכתוב **ישראל** שהוא מדריגה גדולה יותר מיעקב כנודע מחז"ל, דישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, והא ראי', שהרי הזכיר הכתוב את עוונותיהם רק ברמז בעלמא ולא בפירוש, וכל זה משום כבודן של ישראל.

- לב -

ובשבוע הזו (פרשת דברים) שחל בו שבת חזון, ואח"כ ביום המר והנמהר תשעה באב אשר בו נחרבו בתי מקדשינו, נוהגים בני ישראל ללמוד בפרק הניזקין (גיטין דף נ"ז ע"א) עובדא דקמצא ובר קמצא, ושם אנו רואים כמה צריך האדם לזהר בכבוד חברו שלא לביישו, דהלא אמר שם ר' אלעזר בא וראה כמה גדול כחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו. חזינן מזה שבית המקדש נחרב

ישראל. אמר הבעש"ט: כך אמר הקב"ה, מוסר ה' בני אל תמאס (משלי ג'), היינו מוסר יש לך רשות לאמר לישראל, אבל בני אל תמאס, היינו שלא תמאס את בני ובספר שבחי בעש"ט (עמוד קכ"ה) וזתוכ"ד, שמעתי מהרב דקהלתנו ששמע מהחסידי ר' זאב דק' אליק. פעם אחת שבת הבעש"ט בק"ק הני"ל אצל בעל בית אחד, והוא היה פרנס החודש. בשבת במנחה הלך הבעה"ב לביהכ"נ לשמוע תוכחה מאורח אחד בעל דרשן. והמתין עליו הבעש"ט בסעודה שלישית שיבוא מביהכ"נ. ובתוך כך, שמע שהדרשן מקטרג על ישראל, ורגז הבעש"ט ואמר להגבאי שילך ויקרא להבעה"ב, וגילה הגבאי לכמה אנשים שרגז הבעש"ט על הדרשן, וראה הדרשן שהעולם נשמטין אחד אחד, ופסק מלדרוש, וביום מחר בא הדרשן להבעש"ט ונתן לו שלום. ושאל אותו מי הוא, ואמר, אני הדרשן, מפני מה רגזתם עלי. קפץ הבעש"ט ממקומו וזלגו דמעות מעיניו ואמר, אתה תדבר רע על בר ישראל, תדע, שבר ישראל ההולך כל יום ליומא דשוקא, ולעת ערב שנוגה לו מתחרד ואומר אוי לי שאעבור זמן מנחה. והולך לבית אחד ומתפלל מנחה ואינו יודע מה שמדבר, ואפילו הכי מזדעזעים שרפים ואופנים מזה.

בגלל יחיד אשר בגלל הבושה שלו הפך ל"רודף" נגד ישראל למוסרם למלך רומי, ואפילו אדם פחות כזה, הבושה שלו מגיע עד לשמים, והיא זו שגרמה לבית המקדש להיחרב. ותסמר שערות ראש עד היכן הדברים מגיעין.

ובגמרא (ברכות דף כ"ז ע"ב) ת"ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר' יהושע, אמר לו תפילת ערבית רשות או חובה א"ל רשות, בא לפני רבן גמליאל אמר לו תפילת ערבית רשות או חובה אמר לו חובה, אמר לו והלא רבי יהושע אמר לי רשות אמר לו המתן עד שייכנסו בעלי תריסין לבית המדרש, כשנכנסו בעלי תריסין עמד השואל ושאל תפילת ערבית רשות או חובה אמר לו רבן גמליאל חובה, אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שחולק בדבר זה אמר לו ר' יהושע לאו, אמר לו והלא משמך אמרו לי רשות אמר לו יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת, עכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי (רש"י - על כרחי אני צריך להודות שאמרתי לו רשות). חי רבן גמליאל יושב ודורש ור' יהושע עומד על רגליו, עד שריננו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן (שהי' עומד ומשמיע לרבים את הדרשה מפי רבן גמליאל - רש"י): עמוד (רש"י - שתוק), ועמד. אמרו עד כמה נצערין וניזיל? בראש השנה אשתקד ציערין, בבכורות במעשה דר' צדוק ציערין, הכי נמי ציערין, תא ונעברין (בואו ונעבירו מהנשיאות - רש"י), מאן נוקים ליי, נוקמיי לר' יהושע, בעל מעשה הוא (ודבר זה הי' מצער את רבן גמליאל ביותר), נוקמיי לר' עקיבא, דלמא עניש ליי (רבן גמליאל) דלית ליי זכות אבות, אלא נוקמיי לר' אלעזר בן עזריי, שהוא חכם והוא עשיר.

חזינן ג"כ כמה גדול כוחה של בושה, שכדי לא לצער ולבייש את רבן גמליאל היו צריכים לבחון ולבדוק ביי"ג נפה את מי למנות לנשיא במקומו של רבן גמליאל, וכל זה משום כבודו של רבן גמליאל.

- לג -

וכבר אמרתי לפרש הפסוק (דברים י"ב, כ"ג) רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר. וצ"ב מדוע צריכים חיזוק כל כך על זה שלא לאכול הדם. ואמרתי דהכוונה על דמו של חבירו, דצריך לזהר מאוד שלא לבזות את חבירו ח"ו דאזיל סומקא ואתי חיורא, וזהו **רק חזק לבלתי אכול הדם**, שלא יבזה את חבירו ולא ישפוך דמו ח"ו, ואף אם רואה שחבירו חטא ח"ו לא יאמר שנפשו מלוכלכת כבר ואין לו תיקון, רק אדרבה אעפ"י שחטא ישראל הוא, וזהו סיום הכתוב **ולא תאכל הנפש עם הבשר**, שלא תאכל את נפשו לומר שנפשו מזוהמת כבר ואין לו תיקון, רק אדרבה, נפשו בטוב תלין, ואלא שנכשל בשעת מעשה בחטא אבל נפשו טהורה היא ואין בה סיג ופגם ח"ו.

- לד -

וזהו שאמר בפסוק שלאחריו, (שם שם כ"ה) **לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים**, דהנה איתא בכתבי האריז"ל (שער הגלגולים הקדמה כ"ב) וז"ל: מי ששופך דמים בעולם הזה מתגלגל במים^ד, וסימנך **על הארץ תשפכנו כמים**, ועונשו הוא

(ד) ובזהר תרומה דף קע"ד כתב, כל נשמתין אתו מהאי גופא קדישא, והוא על דרך שאמז"ל בגמרא, עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ופירש"י חדר ששמו גוף. (הגהות מהרצ"א להגאון הקדוש מדינוב זצוק"ל).

ובספר לב שמח (בראשית) פ"י אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שיש חלילה נדחים בגופים בבהמות ובעופות ובשרצים ורמשים, וע"י ישראל נתעלו. וכשיכלו הנשמות שבאותן גופים, אז יבא בן דוד. וזו הבטחה, וירדו בדגת הים ובעוף וכו'. ובכל הארץ היינו אותן הנדחים בארץ בעפר ואשפה, ובכל הרמש היינו בשרצים ורמשים, תהיו מושלים להעלות הכל. ופי' ג"כ ומוראכם ותחתכם יהי על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמוש האדמה, היינו מה שנידח במה שתרמוש הארץ אפילו בשרצים. ובכל דגי הים, שיש מהם דגים טמאים שאין בקל להתעלות, ג"כ בידכם ניתנו להעלות הכל. כירק עשב, מה שהי' בכח אדם להעלות כמה מדרגות מצומח למדבר, נתתי לכם את כל, להעלות ולברר. מעין שפי' בהסידור על ונתתי עשב בשדך לבהמתך, יתעלה מצומח לחי, והדר ואכלת ושבעת, החי יתעלה למדבר. וזה כל שמה תחת רגליו, יש שמגולגלים בדגים ובעופות, ופעמים חלילה בעופות טמאים, כמבואר כמה מעשיות בזמן האריז"ל, וע"י הצדיקים נתקנים, אפילו עובר ארחות ימים, אותן נשמות שמשליכין אותן בכף הקלע בימים ובנהרות, גם כן "שתה תחת רגליו", להיות תקינין וברירין.

שעומד בקילוח המים ושם המים נקלחים עליו תמיד והוא רוצה לקום ולעמוד והמים מפילים אותו בכל רגע ואין לו מנוחה כלל ותמיד הוא מתגלגל סביב במקום קילוח המים ההם, עיי"ש בדברי קדשו.

- לה -

וזהו יש לומר לפי דרכינו, לא תאכלנו, פי' שלא תבזה את חבירך, דאם תביישנו ח"ו, על הארץ תשפכנו כמים, כמו שכתב האריז"ל דענשו שמתגלגל במים ח"ו וכנ"ל.

- לו -

ובזה יש לפרש מאמר המשנה (אבות פ"ג) אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים אמר לו על דאטפת אטפוך, פי' שראה נשמה אחת שהיתה בגלגול (כן מובא בספרים) שצפה על פני המים, פי' שבייש את חבירו בחיים חיותו ועי"ז שפך את דמו כמים, ועל זה אמר לו על דאטפת אטפוך, פי' על שביישת את חבירך ע"כ נתגלגלת במים, כדברי האריז"ל.

ובספר דברי שאול (שיר השירים) כתב בשם המגיד מישרים, דג' פעמים האדם מתגלגל ולא יותר, ואסמכי אקרא דעל שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו. ועי' מהרש"א בח"א (שבת קנ"ב) דאסמכי אקרא הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש, ע"ש. והטעם בזה, דהנה בעל עקידה (פרשת צו) מדמה חטאי אדם לכלי מתכות וכלי חרס, שיש אשר לא יתרחץ כמו כלי חרס, והנה גם כלי חרס קיי"ל דבשלש פעמים יצא הגיעול ממנו בדרבנן (ועי' עיטור ביו"ד סימן קכ"א ובחק יעקב ריש סימן תנ"א בשם הרוקח). ואם כן בשלש פעמים יוכל להתנקות, ולכך הגלגול אינו רק עד שלש פעמים.

ובספר רבינו בחיי (ברכה) כתב וז"ל, יחי ראובן ואל ימות, הזכיר יחי על חיי העוה"ב. ואל ימות, שלא ישוב משם עוד בגוף למות מיתה שני'. וזהו שתרגם אונקלוס ע"ה ומותא תניינא לא ימות. וגילה לנו בזה כי נשמות מתגלגלות לשוב בגוף, אחר שקבלו שכרם ועונשם בגן עדן או בגיהנם. וזה ידוע ומקובל, כי כשם ששמיטות העולם חוזרות ומתגלגלות, כן הנשמה אחר שקיבלה שכרה בג"ע או עונשה בגיהנם הנה היא חוזרת אחר זמן בגוף לקבל הראוי לה במדה כנגד מדה. והגלגול הזה נקרא אצל רז"ל תחיית המתים. ותמצא בירושלמי, אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון (ישע"י כ"ב), זו מיתה שני', וכן תרגום יהונתן, אם ישתכר חובא הדין לכוון עד תמותון מותא תניינא.

- לז -

וע"כ כשבא משה רבינו ע"ה להוכיח את ישראל, ולא רצה לביישם רק לומר להם דברי תוכחה בדרכי נועם ובדרכי שלום, הזכיר הכתוב שהיה כאן **מול סוף**, פי' דהתנהגות משה רבינו ע"ה בתוכחתו לישראל היתה מול (פי' נגד) המים, שראה נגד עיניו דאם מבייש את חבירו מתגלגל ח"ו במים, וע"כ הוכיח את ישראל בדרכי נועם, שלא לביישם, ולכן הזכיר עוונותיהם רק ברמז.

- לח -

ועל זה שפיר הביא המדרש כאן אלה הדברים וגו' זש"ה **מוכיח אדם אחרי חן ימצא**, פי' דאף אחר שמוכיח את חבירו, **חן ימצא**, צריך שיהא לחבירו חן בעיניו, שלא יוכיחו אלא על מעשיו, כדי שישב מחטאו, אבל לא עצם היותו בעל עבירה ח"ו. וכל זה צריך להיות אף אחרי שהוכיח כן את האדם, וזהו **מוכיח אדם אחרי**, פי' אף אם עומד כבר אחר התוכחה שהוכיח את חבירו, מ"מ **חן ימצא**, שימצא חן בעיניו.

- לט -

והנה ראיתי בספר מתוק מדבש (לידידינו להבחל"ח הרה"ח ר' דוד דוב גוטער ז"ל, שהשבוע חל ג"כ יום השלשים לפטירתו, תנצב"ה) שכתב על פסוק **אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל**, לבאר הענין מדוע דוקא כעת דיבר משה אל כל ישראל, דכתיב אלה דבכל מקום שנאמר אלה בלא וא"ו פוסל את הראשונים, משום שדינים והלכות אין כל תלמיד ראוי וזוכה לקבל מפי רבו שלא כל אחד עומד על דעת רבו, אבל כשבאו לעבר הירדן והרגישו באוירת והארת ארץ ישראל נפתחו מעיינות החכמה, כמו שאמרו חכמז"ל (ספרי פרשת עקב) אין תורה כתורת ארץ ישראל, וממילא יכול לומר כל התורה עם כל הדינין והלכות לכל ישראל, ואפשר דזה ההמשך בעבר הירדן הואיל משה באר את כל התורה לאמור התחיל מכח הרגשת באוירת ארץ ישראל, ואפשר דזה הטעם שהיה משה רבינו רוצה כל כך

ליכנס ממש לארץ ישראל, דשם היה מבאר להם את התורה ביותר והיה התיקון שלם. ואפשר דזה הכוונה ואתחנן בעת ההוא מאי הלשון דוקא בעת ההוא משום כשנכבשה ארץ סיחון ועוג ועבר הירדן והתחיל לבאר התורה אז נשתוקק ביותר ליכנס, כמו שאמר אתה החילות להראות את עבדך, דמכח הרגשת אוירת ארץ ישראל יכולין להשיג כל ישראל את חכמת התורה, לכך רצה לסיים ביאור התורה בשלימות ועי"ז יהא התיקון השלם ויהא הגאולה השלימה, עכ"ל ספר מתוק מדבש.

- מ -

ונראה לבאר הענין מדוע השתוקק משה כעת ליכנס לארץ ישראל, דהנה ביארנו לעיל באריכות דמשה רבינו ע"ה רמז כאן לישראל גודל מעלת האחדות, דעל ידי שישראל הם באחדות הקב"ה מוחל עוונותיהם.

והנה ארץ ישראל מסוגלת ג"כ לעורר את ישראל שיהיו באחדות, דהנה מובא בשם הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעבסק זי"ע שכתב במכתב מארץ ישראל, על פסוק (במדבר י"ד ז') טובה הארץ מאוד מאוד, דתיבות **מאוד מאוד** רומזים לענוה, ע"ד המשנה מאוד מאוד הוי שפל רוח, ומסוגלת ארץ ישראל להשפיע ענוה על בני אדם שלא יתגאו אחד על חבירו. וזהו **טובה הארץ מאוד מאוד**, עכתדה"ק.

- מא -

ויש לבאר יותר, דהנה אמרו חז"ל אוירא דארץ ישראל מחכים, והחכמה באה לאדם ע"י הענוה, דכתיב והחכמה מאין תמצא, ואמרו חז"ל (פסחים ס"ו ע"ב) כל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו, וע"כ היות ואוירא דארץ ישראל מחכים, ממילא בא האדם מזה למדת הענוה ולאהוב את כל ישראל כנפשו.

והנה האחדות והענוה אחת הם, דמי שאינו מתגאה על חבירו ממילא הוא באחדות עמו ואוהב את חבירו כמו שאוהב את עצמו, וע"כ כתב משה רבינו ע"ה ענין האחדות כאן קודם כניסתן של

ישראל לארץ ישראל, לרמז להם דשם בארץ ישראל אשר אוירא דארץ ישראל מחכים, יבואו ג"כ לאחדות אחד עם חבירו, ואז ימחול להם הקב"ה את עוונותיהם. וזהו הענין שדוקא כאן, טרם כניסתן לארץ ישראל, רמז להם משה מדת האחדות ע"י שאמר את הדברים האלה **אל כל ישראל**, ודו"ק.

- מב -

ויש להוסיף עוד על זה, דהנה כבר כתבנו דאוירא דארץ ישראל מחכים, ואפשר לומר דחכמה זו מרמזת ג"כ לאחדות בין אדם לחבירו, דהלא אמרו חז"ל (אבות פרק ד' משנה א') איזהו חכם הלומד מכל אדם, ונמצא דבארץ ישראל אשר אוירא דילה מחכים, הכוונה בזה דשם יהי מוכן ביותר ללמוד מכל אדם, וזהו יגביר אצלו מדת האחוה והשלום עם חבירו, דכיון שילמוד ממנו ממילא יבא לאהוב אותו כנפשו.

- מג -

ויש לומר דלכן כינס משה דוקא את **כל ישראל**, בחשבו ברוב ענוותנותו דכעת יהיו מוכנים לשמוע כבר את כל דבריו אף אם עד עתה לא שמעו בקולו, דכיון שיש עליהם כבר השפעת קדושת הארץ שעומדים ליכנס בה, בודאי יש להם כבר החכמה שהוא הלימוד מכל אדם, וכמו כן יהיו מוכנים לשמוע את דברי המוסר שישמיע להם.

- מד -

ובזה יש לפרש שייכות פרשה זו לשבת חזון, שחל בכל שנה בפרשת דברים, דהנה בספר דברי אלימלך להרה"ק ר' אלימלך מגראדזיסק זצ"ל כתב, דשבת חזון נקרא על שם עין ה' הפקוחה עלינו בימים אלו.

וכתב שם בזה הלשון: "טעם למה נקרא שבת חזון, יש לומר על פי מה שבארנו הכתוב (תהלים לג, יח): "עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו", היינו כי יראיו המיחלים אך לחסדו, חסד חנם כי אין מחזיקים טובה לעצמם, והמה בבחינת עני - דלית ליה

מגרמיי כלום, הם עושים מעני צירוף עין להשייט כביכול, כי רם ה' ושל יראה להשגיח בעינא פקיחא עליהם".

"והנה בימים האלה ודאי כל איש ישראלי לבו נשבר ונדכה, אשר זה כמה שנים אשר הבית נחרב בעוונתו ועדיין לא נושענו, וכל אדם הוא בבחינת עני, ועל ידי זה נעשה בחינת עין להקב"ה, להשגיח עלינו בעינא פקיחא וחמלה. והנה הקב"ה נקרא שבת כי שבת שמא דקוב"ה כנודע, לכן נקרא שבת חזון שאנו מעוררים אליו ית' בחינת ראוי (-חזון), שענינו יחזו בשפלותינו ולנשאינו כימי עולם, אמן סלה", עכת"ד.

- מה -

ולפי זה מובן שפיר השייכות של שבת חזון לפרשת דברים, דגם בפרשת דברים רואים אנו חשיבות הענוה והאחדות בין ישראל אחד לחבירו, וזהו השייכות לשבת חזון, דמרמז ג"כ על זה שכל אחד מישראל יחזיק את עצמו שהוא עני בדעת וחבירו חשוב יותר ממנו, ועי"ז יבואו לאחדות וזהו יקרב את גאולתם מן הגלות, אשר על חורבן הבית מקוננים בימים אלו, ודו"ק.

- מו -

וכבר אמרתי לפרש הכתוב (תהלים ק', א'-ג) מזמור לתודה **הריעו לה' כל הארץ**, עבדו את ה' בשמחה וגו' דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו, וצ"ב השייכות בין מה שאמר תחילה, הריעו לה' כל הארץ, למה שסיים אח"כ דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו.

גם צ"ב מה שכפל הכתוב את לשונו לומר הוא עשנו ולו אנחנו, הלא כבר אמר מקודם דעו כי ה' הוא אלקים, וא"כ מובן מאליו דהוא עשנו.

- מז -

ואפשר לומר דהנה מובא בספר רזין דאורייתא בשם מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע על מה דמבואר בכתבי האר"י הק' זי"ע דתיבות ה'ריעו ליה' כ"ל ה'ארץ הוא ר"ת הלכ"ה. וביאר

הבעש"ט ז"ל דאינס מובנים לכאורה דברי האריז"ל על מה זה ולמה השמיענו כי הריעו לה' כל הארץ הוא ר"ת הלכ"ה.

ואמר הבעש"ט הסבר על זה בטוב טעם ודעת, כי נודע דכל ענין מחלוקתם של התנאים והאמוראים היה הכל לשם שמים, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, רק זה הבין שכך הוא דרך עבדות השם יתברך והשני הבין כי הדרך הוא כך, משל למה הדבר דומה, לבוני פלטרין למלך, שבאו והתקבצו הבונים לצייר את הפלטרין, וזה אומר ככה יש לצייר את תואר הבנין וזה אומר ככה, וכל אחד ואחד מכוון לאהבתו את המלך, לעשות בנין היותר מפואר למלכו, כן הם תלמידי חכמים הנקראים בניך (ברכות דף ס"ד ע"א), ואל תקרי בניך אלא בוניך, שהם בונים עולמות בתורתם בשביל כבודו יתברך שמו, וכל אחד משער כפי אמת הבנין שבידו, ולזה אמרו חז"ל (מגילה דף כ"ח ע"ב) אל תקרי הליכות אלא הלכות, ואז אם יעשה כן כל הליכתו הוא הלכה לה', ולא למען כבודו ח"ו, ומתי יכול להיות זה, אם האדם אינו לומד בגאווה והרמת ראש ח"ו, רק בשבירת הלב, ולזה אמר הריעו בלשון שבירה, על דרך (תהלים ב', ט') תרועם בשבט ברזל, לשון שבירה, היינו שישבר בשביל השם יתברך וכבוד שמו את כל הארציות, היינו הגאווה ותאוות הכבוד וכו' עכלה"ק (בספר רזין דאורייתא) עיי"ש.

- מח -

ונראה להוסיף לדברי קדשו, לפי מה שכתבנו לעיל דהענוה והאחדות אחת הם, אפשר לומר דהנה **הריעו** מלשון שבירה כדברי הבעל שם טוב, אך י"ל **הריעו** ג"כ מלשון **ריעות**, אהבה ואחוה ושלוש וריעות, ובאמת אחד הם, דמי שלבו נשבר בקרבו אינו מתגאה על חבירו וע"כ הוא באחדות עם כל אחד מישראל.

וזהו הריעו לה' כל הארץ, שיהיו לבותיהם נשברים בבחינת **הריעו**, ואז ממילא יהיו ג"כ באחדות גמור כאיש אחד בלב אחד, בבחינת **הריעו**, דשניהם אחד הם. ועיי' שהם בענוה לבבם נשבר בקרבם וצועקים את השי"ת שיעזור להם, ואז באמת יוכלו

לעבדו יתברך בשמחה, וכמו שאמר בפסוק שלאחריו, עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה.

- מט -

ואפשר לומר דזהו הרמז בראשי תיבות **הלכה**, דהנה אמרו חז"ל במדרש ילקוט הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב. ולפי זה י"ל דכדי לבטל **הלכה** זו של עשו שונא ליעקב, שלא יוכלו שונאי ישראל להרע להם ח"ו, צריכים ישראל לקיים **הלכה** זו של ה'ריעו ליה' כ'ל ה'ארץ, לאהוב את כל אחד מישראל כנפשו, דע"י שיש שלום ואחוה בין ישראל אחד לחבירו, לא יוכלו אומות העולם להרע להם, דהלכה זו מבטלת הלכה זו, ודו"ק.

- נ -

וכבר אמרתי דיתכן שבגלל זה קירב הבעל שם טוב הק' זי"ע ביותר את אנשים הפשוטים, וידוע שכמה מגדולי דורו המתנגדים צווחו ככרוכיא על זה, דבדורות הקודמים ידעו שיש חשיבות רק ללומדי תורה והוגים בה, אמנם לא היו מכבדים את אנשים הפשוטים, ובא הבעש"ט הק' זי"ע והתחיל לקרב מאוד אנשים פשוטים^ה, והראה את גודל חשיבות אנשים הללו, ובפרט העניים ונשברי לב.

ה) ושמעתי מידידי הגה"צ כ"ק אדמו"ר רבי יעקב מספינקא מבא"פ שאמר בשם זקינו הרה"ק בעל אמרי יוסף זצ"ל, שהיה שולח להתפלל לפני העמוד אנשים פשוטים שאינם יודעים הרבה, ואמר כל פעם ווי **נעמט מען אזעלכע פשוט'ע אידן**, ואמר שהוא מתקנא בהם, ואמר שבעש"ט הק' היה אוהב מאוד את האנשים הפשוטים. ובספר קובץ מכתבים מובא וז"ל: וברור הדבר אשר האנשים הפשוטים המצטיינים באמונתם הטהורה בתמימות אמירתם מזמורי תהלים, בהשתתפותם לשמוע שיעורי הלימודים, בהשתתפותם בועידת רעים ומקיימים מצות אהבת ישראל בחיבה ובחדוה הן המה השעשועים דגן עדן, והן המה אשר בהם האדמוריים יתפארו.

וכתב שם עוד וז"ל: "**כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע** הי' מקרב את האנשים פשוטים היראי אלקים ומחבבם ביותר, ושיטתו זאת היתה ידועה ומפורסמת לכל, וזאת היתה סיבה גדולה שהתרחבו מקושרי כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע בתוככי ההמון בזמן קצר, כידוע כמה סיפורים בזה.

אמנם גדולי התלמידים הצדיקים הגאונים לא הי' דעתם הקדושה יכולה לקבל זאת, ואף כי פעמים רבות שלחם כ"ק מורם ורבים מורנו הבעש"ט, להתלמד ענינים שונים במדת התמימות, בטחון, אמונה פשוטה, אמונת חכמים, אמונת צדיקים,

אהבת ישראל והדומה, מאנשים פשוטים, בכל זה לא יכלו לקבל הנהגה זו בכלל, ובפרט אשר גם הן יעשו כן.

כנהוג אצל כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, היו האורחים הבאים סועדים אצל כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע רק שתי סעודות מהשלש סעודות דש"ק, כי סעודה אחת מיוחדת רק בשביל התלמידים חבריא קדישא ואז לא הי' הרשות להאורחים לבוא, גם לא לעמוד מרחוק.

פעם באחד משבתות הקיץ אירע מאורע אשר הבהיל והרעיד את כל תלמידי כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע והחבריא קדישא.

על ש"ק ההוא באו הרבה אורחים ובהם אנשים פשוטים בעלי מוכסן, עובדי אדמה, בעלי מלאכה, סנדלרים, חייטים, נוטעי כרמים וגנות, מגדלי בהמות ועופות, וכדומה.

בשבת קודש ההוא בסעודת הלילה הראה כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע התקרבות גדולה להאורחים האנשים הפשוטים, להאחד נתן בכוסו מעט מיין הנשאר בכוסו מקידוש, להשני נתן הכוס המיוחד שלו אשר יקדש, לאחדים נתן פרוסת לחם מאותן הלחמים אשר בירך עליהם ברכת המוציא, ולאחדים נתן דגים ובשר מאת המונח בקערות ועוד קירובים שונים שהפליא את כבוד קדושת החבריא קדישא למאד.

האורחים בידעם כי לסעודה השני' אין להם רשות לכנס לכ"ק מורם ורבים מורנו הבעש"ט נ"ע להיותה הסעודה המיוחדת בשביל החבריא קדישא, הנה אחרי אכלם סעודת ש"ק התקבצו בבית הכנסת של כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, ולהיותם אנשים פשוטים ביותר, שלא ידעו מאומה רק אמירת עברי חומש ותהלים, התחילו כל אחד ואחד לאמר תהלים.

המאורע הלזה הי' בשנות תקי"ג-תקט"ו, בעת אשר בין תלמידי כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע כבר היו הגאונים המפורסמים כמו הרב המגיד ממעזריטש והרב הגאון מפולנאה ועוד.

כשישב כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע לסעודה שני', סידר את כ"ק התלמידים החבריא קדישא איש איש על מקומו בסדר מסודר כרגיל אצל כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, אשר הכל הי' בסדר מעולה, וכשישבו מעט זמן התחיל כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע לאמר תורה והחבריא קדישא מתענגים בנועם אלקי.

הסדר הי' שהיו מזמרים בשיר וניגונים שונים, וכראות החבריא קדישא אשר כ"ק מורם ורבים הבעש"ט נ"ע רוחו טובה עליו, הנה גדל שמחתם ועליצות נפשם הקדושה, בחדוה ובטוב לבב על כל הטוב והחסד אשר עשה הוי' אלקינו עמם, וזכו להיות מתלמידי קדוש ה' מורנו הבעש"ט נ"ע.

ואחדים מהחבריא קדישא הרהרו אשר עתה הוא טוב מאד, אבל לא כן הוא כאשר מתקבצים האנשים הפשוטים, הבלתי מבינים כלל מה ש"ק מורם ורבים מורנו הבעש"ט נ"ע אומר, והרהרו מדוע כ"ק מורם ורבים מורנו הבעש"ט נ"ע מקרב את האנשים בקירובים נעלים ונשגבים כאלו, לתת מיינו בהכנסות שלהם, ומה גם לתת את כוסו המיוחד לאחד מהאנשים הפשוטים.

עודם טרודים במחשבותיהם אלו, ראו אשר פני כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע נעשו רציניות, והתדבק בדביקות גדולה, ומתוך הדביקות התחיל להגיד: שלום שלום לרחוק ולקרוב, ואמרז"ל מקום שבעלי תשובה עומדים שם, צדיקים גמורים אינן עומדין שם, ודקדק הנוסחא צדיקים גמורים, וביאר כי ישנם ב' דרכים בעבודת השי"ת עבודת הצדיקים ועבודת הבעלי תשובה, ועבודתם של האנשים הפשוטים הוא בדרגא דבעלי תשובה, להיותם בהכנעה ושפלות בעצמם כעין חרטה על העבר וקבלה טובה על הלבא.

כשגמר כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע את התורה התחילו לזמר שירים ונגונים שונים, והתלמידים מהחבריה קדישא אשר הרהרו תחלה אודות הקירוב הגדול שהראה כ"ק מורם ורבים מורנו הבעש"ט נ"ע להאורחים האנשים הפשוטים, שהוא במעלה נפלאה כעין מעלת עבודתם של בעלי תשובה על מעלת עבודת הצדיקים גמורים.

כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע הי' בדביקות עצומה, וכאשר גמרו לנגן פתח את עיניו הקדושים, והסתכל בפני קדש כ"ק התלמידים החבריה קדישא בהסתכלות מרובה, ואמר כי כל אחד ואחד מהחבריה קדישא יתן יד ימינו על כתפו של חברו היושב אצלו, באופן אשר כל החבריה קדישא היושבים סביב השלחן, יהיו משולבים אלו עם אלו כמו שישבו משני עברי השלחן הקדוש והטהור.

כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע ישב בראש השלחן, ואמר להם לנגן איזה נגונים כשהם יושבים משולבים, וככלותם לנגן ציוה עליהם כי יעצמו עיניהם ולא יפתחו עד אשר יצוה להם, וישים את שתי ידיו הקדושים, יד ימינו על כתף התלמיד היושב מימינו, ויד שמאלו על כתף תלמידו היושב משמאלו.

לפתע פתאום שמעו כל התלמידים שיר וזמרה נעימה ועריבה בלולה עם קול תחנונים המחריד את הנפש, זה מזמר ואומר, אוי, רבנו של עולם, אמרת ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים, וזה מזמר ואומר, אוי, רבש"ע, בחנני ה' ונסני, צרפה כליותי ולבי, זה ישיר ואומר, טאטע הארציקער חנני אלקים חנני כי בך חסי' נפשי ובצל כנפיך אחסה עד יעבור הוות, וזה ישיר ואומר, אוי געוואלד זיסער פאטער אין הימל, יקום אלקים יפוצו אויביו וינוסו משנאו מפניו, זה יצעק בקול מר ואומר, טייערער טאטע, גם צפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה אפרוחי' את מזבחותיך ה' צבאות מלכי ואלקי, וזה יצעק בקול תחנונים ואומר, ליבער פאטער דערבארעמדיקער טאטע, שובנו אלקי ישענו והפר כעסך מעמנו.

החבריה קדישא השומעים קול השיר והזמרה של אמירת תהלים זוחלים ורועדים, ואם כי עיניהם הקדושים עצומות, הנה דמעותיהם נגררות מעצמם, ולבם שבורה ורצוצה מקול תחנוני בעלי השיר והזמרה וכל אחד מהחבריה קדישא מתברך בלבבו כי יעזרהו השי"ת שיזכה לעבוד את ה' בכעין זה.

כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע הסיר את ידי קדשו מעל כתפי שנים התלמידים אשר ישבו מימינו ומשמאלו ואטם אזניהם מלשמוע עוד בקול השיר והזמרה באמירת מזמורי תהלים כבתחלה, ויצו להם כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע אשר יפתחו עיניהם הקדושים ואשר ינגנו כפי אשר אמר להם איזה נגונים לנגן.

בעת ההיא ששמעתי את השיר והזמרה דאמירת מזמורי תהלים - מספר כ"ק מורנו הרב המגיד לכ"ק רבנו הזקן - הי' לי כעין שפיכת הנפש וגעגועים גדולים באהבה בתענוגים אשר כמוהו לא זכיתי עדיין עד אז והפאנטאפעל שלי היו רטובים מזיעה ודמעות של תשובה פנימית מעומקא דלבא.

כשפסק כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע לנגן כרגע נשתתקו כל החבריה קדישא וכ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע הי' בדביקות גדולה משך זמן, ואחרי כן פתח עיני קדשו ויאמר: השיר והזמרה אשר שמעתם הוא השיר והזמרה של אנשים פשוטים האומרים תהלים בתמימות מקרב לב עמוק באמונה פשוטה.

ואתם תלמידי קדושי עליון הביטו וראו, ומה אנחנו שאין אנו אלא רק שפת אמת (ראה תניא פי"ג, לקו"ת ר"פ בהר, שיחת שמח"ת תר"ץ מהד"ת אות ד) כי הגוף אינו אמת, ורק הנשמה היא אמת, וגם היא אינה רק חלק מן העצם שלכן נקראת שפת אמת, בכל זה הנה גם אנחנו מכירים את האמת, מרגישים את האמת ומתרגשים מן האמת בהתפעלות עצומה, כל שכן וק"ו השם יתברך ויתעלה שהוא אמת לאמיתו, מכיר את האמת דאמירת תהלים של אנשים פשוטים.

- נא -

ובקונטרס דברי תורה על הגדה של פסח פירשתי מה שאומרים בליל הסדר קדש ורחץ, פי' קדש, אם האדם רוצה להתקדש לפני הקב"ה, העצה היחידה היא, "ורחץ", שירחוך אנשים אחרים, כמו שאמר הרה"ק רבי נחמן מבאר זצ"ל, וכמובא בספר אמרי פנחס להרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, שהבעל שם טוב הקדוש זי"ע צוה לכל חסידיו לתקן העולם. ושאל אותו הרבי מבאר, הלא יצא שכרו בהפסדו, שבשעה שהוא עוסק בתיקון נפשות יכול הוא בעצמו להכשל בכמה וכמה מכשולים, כידוע שהשטן מקטרג בדרך, וכשרוחץ את חבריו מתלכלך בעצמו. על זה ענה לו הבעש"ט זי"ע: משל למטאטא שמנקים בו הבית, בשעה שמנקה הוא מתלכלך, מה עושים? מנקים המטאטא

כ"ק רבנו הזקן מספר להוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, אשר כ"ק מורו ורבו מורנו הרב המגיד אמר לו, אשר זמן רב הי' בצער גדול על אשר הרהר אז אחרי רבו, ועשה כמה תיקונים לתקן דבר זה ולא יכול להרגיע את עצמו מדוע הרהר אחרי רבו.

באחד הלילות ראה מחזה נעלה ונשגב, - מה המחזה לא סיפר אז כ"ק רבנו הזקן לכ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, כי אם בשבוע שקודם הסתלקותו סיפר לו, - בהלכי חזרה - מספר כ"ק מורנו הרב המגיד לכ"ק רבינו הזקן - בהיכלות דגן עדן עברתי דרך היכל אחד אשר תינוקות של בית רבן יושבים ולומדים חומש, ומשה רבינו יושב בראש השולחן.

כל התינוקות אשר בהיכל ההוא למדו פרשת לך, ואחד התינוקות אמר בקול רם הכתוב ויפול אברהם על פניו ויצחק, ויאמר בלבו הלבן מאה שנים יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד, ומשה רבינו מסביר להם להילדים כי כל הפירושים (ראה בראשית רבה פמ"ז, ד.) אמת הם, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואם תאמרו איך אפשר הדבר אשר אברהם יהי' מסתפק במאמר השם, תדעו אשר זהו מצד הגוף ואשר גם גוף קדוש בשר הוא.

אז - מספר כ"ק רבינו הזקן לכ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק - כשמוע כ"ק מורי ורבי אשר מצד הגוף יכולים להיות כמה מחשבות והרהורים הבאים בדרך ממילא ומאליו, הנה זה הרגיע את רוחו של כ"ק מורי ורבי נ"ע.

למותר להגיד כי מאז ועד עתה הנה נשתנו הדברים, ואם כי בחסי א-ל עליון בדורותיהם של הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הוסללה המסילה והתרחבה ת"ל הדרך סלולה דתורת החסידות ודרכי החסידים, אבל בזמננו זה הלא נתמעטו המוחות ונתקטנו ונתכווצו הלבבות הן בהשכלה הבנה והעמקה והן בהתעסקות בעבודה שבלב ובתיקוני המדות.

אמנם האמונה הטהורה והתמימות החביבה, הנה בחסי א-ל עליון ובזכות הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הנה כמאז כן עתה כוחן רק להחיות בחיות פנימי בתורה, קיום המצות וקנין המדות טובות.

וממשיכים לנקות הבית. כך האדם המטהר אנשים אחרים, אמנם מתלכלך באמת קצת, אבל נותנים לו כוח מן השמים שיוכל להתגבר, להטהר ולהתקדש בחזרה עוד יותר מקודם, ע"כ.

וכאמור היתה זו דרכו של הבעש"ט הקדוש זי"ע, בהכירו חשיבות כל אחד מישראל, אף אדם פשוט ביותר, והי' מלמד את תלמידיו שאף עובדא אחת או תפילה אחת של לב נשבר שב ישראל אינה חוזרת ריקם.

ובספה"ק באר משה להרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע (רמזי שמיני עצרת) הביא (וכן הביא בספר כתר שם טוב דף י"ז ע"ב) עובדא שהיה בימי הבעש"ט זי"ע, שפעם אחת נעצרו הגשמים, וגזרו תענית וזעקו בתפלה ובתחנונים הרבה ולא נענו, וראה הבעל שם טוב איש אחד מעמי הארץ ופשוטי עם שהיה אומר פרשת קריאת שמע, וכשהגיע לפסוק ועצר את השמים ולא יהיה מטר היה אומרו בכוונה גדולה, ובכי וזעקה הרבה, ושאל אותו הבעל שם טוב אחר כך מה היה כוונתך באמרך הפסוק הזה, והשיב לו שהיה מכוון פירוש הפסוק ועצר את השמים שהשם יתברך יעצור ויסחוט את השמים העליונים, על דרך עצירת הזיתים והענבים, ואז לא יהיה מטר כלל למעלה בשמים כי אם שירד למטה הכל לארץ, וכן (בפרשת וישב) ואסחט תרגומו ועצרית, ועל ידי תפילה וכוונה זאת נענו כל העם וירד להם הגשם לברכה, שהבורא יתברך שמו הוא הבוחן לבבות ויודע נסתרות, ורחמנא לבא בעי (סנהדרין דף ק"ו ע"ב), על כן ערבו עליו דברי האיש הזה, יען היו בגודל כוונת הלב, באמיתית ופנימיות כוונתו, וענהו בתפלתו, עכ"ל.

(ו) וכבר פירשתי מה שמובא באבות דרבי נתן ובמדרש הנעלם על בא ליטהר מסייעין אותו, רבי נתן אומר נשמות הצדיקים מסייעין אותו עכ"ל (ועיין בשער המצוות פרשת ואתחנן). ולדרכינו יש לפרש, נשמות הצדיקים הכוונה על נשמות בעלי תשובה שגם להם לעשות תשובה על עוונותיהם, והם נעשו אחי"כ צדיקים גמורים, והם מסייעים לצדיק זה שיוכל לעבוד את השי"ת כראוי, וכמו שביארנו לעיל מ"ש לכל צדיק וצדיק, דכל אחד מישראל נקרא צדיק, עיי"ש.

וידוע מ"ש בזוה"ק בראשית (דכ"ג ע"ב) וזל"ק: ואי צלותא לאו איהי שלימא כמה מלאכי חבלה רדפין אבתרה כד"א (איכה א) כל רודפיה השיגוה וגו'. ובגין דא מצלין (תהלים ע"ח) והוא רחום יכפר עון דא סמאל דאיהו נחש. ולא ישחית דא משחית והרבה להשיב אפו דא אף ולא יעיר כל חמתו דא חמה בגין דלא ירדפון בתר צלותא וכמה מלאכי חבלה תליין מנייהו שבעה ממנן אינון ותליין מנייהו שבעין ובכל רקיעא ורקיעא אנון מקטרגין ותליין מנייהו עשרה אלף רבוא.

ואי צלותא סלקא שלימא בעטופא דמצוה ותפילין על רישא ודרועא אתמר בהו (דברים כ"ח) וראו כל עמי הארץ כי שם ידו"ד נקרא עליך ויראו ממך. שם י"י אוקמוה דאיהי תפלין דרישא ומאן דחזי שם ידו"ד על רישא בצלותא דאיהו (ידו"ד) אדנ"י מיד כלהון ברחין הה"ד (תהלים צ"א) יפול מצדך אלף וגו', עי"ש.

ומכל מקום כל מלאכי חבלה אלו בטלים ע"י שבירת הלב אמיתית של איזה אדם מישראל, ואין נפקא מינה באיזה מדריגה הוא, אף אם הוא איש פשוט ביותר, מ"מ אין יכולים להשטין ולקטרג נגד התפילה של לב נשבר, דהלא כתיב לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה'.

(ז) ועיין מה שכתב הרה"ק רבי נחמן מבראסלאוו זצ"ל בליקוטי עצות, ערך עינים, (ס"ק ח') וז"ל: "ועל ידי לימוד זכות שהאדם מלמד על הרשע, על ידי זה האדם ניצול מרע עין של הרשע", עכ"ל.

ובערך תלמוד תורה (ס"ק ס"ט) כתב וז"ל: "להזהר שלא ידבר על שום אחד מישראל, רק אדרבה ישתדל בכל כחו למצוא זכות וטוב בכל אחד מישראל, ואפילו אם נדמה ח"ו לרשע ישתדל למצוא בו נקודות טובות ששם אינו רשע", עכ"ל. ובערך תוכחה (ס"ק ט"ז) כתב וז"ל: "ועל ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות ויוכל להשיבו בתשובה על ידי זה", עכ"ל.

ובספה"ק פלא יועץ כתב (בערך כף זכות): "ונהי דלאדם רע אפילו עושה טוב יש לדורשו לכף חובה שעושה להראות טלפיים, מיהו זה בלב ובמחשבה, אבל לא לדבר באדם רע כי אין סניגור וכו' ועוד שלא יעורר קטרוג על עצמו ח"ו" עכ"ל.

חזינן מדברי הפלא יועץ דאף במי שהוא בעצם אדם רע בטבעו, שיודעים כבר בבירור שהוא אדם רע, מ"מ אסור לדבר עליו לשון הרע, ואף אם קשה ללמד עליו זכות, יעשה כן רק במחשבה ולא בדיבור, והדברים מבהילים.

וכן מצינו בזה"ק בראשית שם עוד על פסוק תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, וז"ל הזה"ק בראשית שם"

ח) דוד המלך ע"ה ראה את הגלות חרבה ויבשה היה לוקח חלק בצער השכינה – אחר שראה שישראל חוזרין בתשובה תיקן עשרה מיני תהלים – מגלה סודות נוראות בפרקי תהלים, תפלה לעני כי יעטוף, ותפלה לדוד הטה ה' אונך ענני.

ודוד בגין גלותא אמר, רעב ועיף וצמא במדבר, בגין דחמא שכינתא חרבה יבשה הוה נטיל צערא בגינהא: ועל הגלות הזה, אמר דוד על השכינה, רעב ועיף וצמא במדבר, משום שראה אותה חרבה ויבשה היה לוקח חלק בצער השכינה. פירוש, אע"פ שבחינת דוד עצמו, הוא מחוזה ולמעלה, כי הוא מבני לאה וענין גלות אדום הוא על בחינת מלכות דמלכות שמחוזה ולמטה השתתף בצערה והתפלל עליה אע"פ שאינה בחינתו עצמו.

לבתר דחמא דהדרין ישראל בתשובה בחדוה תקין עשר מיני תהלים, ובסוף כלהו, אמר תפלה לדוד וגו', אחר שראה את ישראל חוזרים בתשובה בשמחה, תיקן עשרה מיני תהלים ובסוף כולם אמר תפלה לדוד הטה ה' אונך ענני כי עני ואביון אני. (ה"ג בתק"ח) חזא דכולהו צלותין דנגונא הוו מתעטפין קדם מלכא ולא הוו עאלין עד דייעול צלותא דעני, ראה שכל התפילות שהם בניגון היו מתאחרות להתקבל לפני המלך, ולא היו נכנסות אליו עד שנכנס תפלת העני. ובגין דא צלותא דעני אקדים לכלהו, ומשום זה הקדים תפלת העני לכל התפילות פירוש, כי אחר שישראל חזרו בתשובה, והעלו מ"ן ע"י תורה ומעש"ט והחזירו את ז'י"ן פב"פ, כי נשלמה בנין פרצופה של הנוקבא, הנה אז תיקן דוד עשרה מיני תהלים (כמ"ש בת"ז תקי י"ג) שהם כנגד עשר ספירות דנוקבא והנה מובא לעיל שג' בחינות הן בע"ס דפרצוף הנוקבא, שהן: לאה, רחל ושפחות. ובזמן שתא אלפי שני רק לאה ורחל, שהם ט"ס שלה, יכולות להתנתקן בשלימות, אבל בחינת השפחות שהיא מלכות שלה, לא תתקנה בכל השלימות רק בגמר התיקון. וע"כ נקראת המלכות הזאת בשם אחרית הימים ולפי זה נמצא שרק ט' מיני תהלים שהם כנגד לאה ורחל, תיקן בשלימות הראוי, אבל העשירית, שהיא כנגד המלכות לא היה יכול דוד יכול לתקן כראוי לה.

וזה אמרו, ובסוף כלהו אמר תפלה לדוד וגו' כי עני ואביון אני, כלומר, שבסוף כלהו, שהיא כנגד המלכות לא היה יכול לתקן אותה ולומר תהלים בניגון כראוי, וע"כ אמר תפלה בלא ניגון, ואמר שבחינה זו הוא עני ואביון, ואינו יכול להמשיך לה שום שפע, וזהו מטעם הני"ל, כי היא עומדת להתנתקן רק בגמר התיקון, ולא מקודם לכן.

אמנם עכ"ז יש לה תיקון במקצת גם בשתא אלפי שני מטרם גמר התיקון, כמ"ש הזהר לפנינו, בסוד עטיפא דמצוה. ולא עוד, אלא מטרם שבחינה אחרונה זו מקבלת תחלת תיקונה הזה, לא יעשה שום תיקון גם בט"ס הראשונות של המלכות וזה אמרו חזא דכלהו צלותין דניגונא הוו מתעטפין קדם מלכא ולא הוו עאלין עד דייעול צלותא דעני. ראה שכל התפילות השלימות, שהם בניגון, דהיינו הטי' מיני תהלים, שהם כנגד ב' בחינות הראשונות דנוקבא, לאה ורחל, אשר ראויות לקבל כל תיקוניהם גם בשתא אלפי שני, ועכ"ז הן מתאחרות מליכנס לפני המלך, ולא יכנסו לקבל תיקונם עד שבחינה ג' האחרונה, שהוא מלכות שלה הנקראת תפלה לעני תכנס מתחלה, לקבל את תחילת התיקון שלה הני"ל בסוד עטופא דמצוה, וז"ש, הה"ד תפלה לעני כי יעטוף דעטף כל

ודוד בגין גלותא אמר (שמואל ב' ז) רעב ועיף וצמא במדבר בגין דחמא שכנתא חרבה יבשה הוה נטיל צערא בגינהא לבתר דחמא דהדרין ישראל בחדוה תקין עשר מיני נגונין ובסוף כלהו אמר (תהלים ק"ב) תפלה לעני כי יעטוף (נ"א תקין י' מיני תילים ובסוף כלהו תפלה לדוד הטה יי' אזנך ענני חדא דכלהו צלותין דבגינייהו מתעטפין קדם מלכא ולא הוו עאלין עד דייעול צלותא דעני אמר תפלה לעני כי יעטוף) והיא צלותא דעטיף כל צלותין קדמה' עד דייעול צלותא דיליה ובגין דא אקדים עני לכולהו, עיי"ש.

ומובא בספרי תלמידי בעל שם טוב דכדי לנצח מלחמה צריכים לחיל רגלי וחיל הים, ואם יש רק חיל אחד, זה או זה, לעולם לא יוכלו לנצח את המלחמה דהלא אפשר שהשונא יש לו כל החיילות, וכמו כן מלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא, שהקב"ה צריך לכל החיילות, והיינו שהוא אוהב את הצדיקים וגם את אנשים הפשוטים, וכמובא בשם החוזה מלובלין זי"ע שאמר **הלוואי זאל דער גרעסטער צדיק האלטן ביי דעם וואס א פשוטער איד זאגט**, ואכמ"ל בזה.

- נב -

וכעת נבוא לתרץ קושיא ה', על פסוק ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש וגו', דצ"ב מדוע האריך הכתוב לספר בדיוק באיזה זמן הוכיח משה את כל ישראל, ושזה הי' ביום א' לחודש שבט.

ואפשר לומר דבא משה רבינו ע"ה ליתן טעם על מה שדיבר דייקא **אל כל ישראל**, כנ"ל להורות להם חשיבות מדת האחדות, וזהו שרצה לרמז להם דאף אם חטאו מ"מ יוכלו לתקן מעשיהם

צלותין קדמאי עד דעאל צלותא דעני, וז"ש תפלה לעני כי יעטוף, שפירוש, שהעני מעטף ומאחר כל התפילות הקודמות עד שנכנס תפלתו תפלת העני יעטוף, פירושו יאיר מלשון העטופים ללבן ובגין דא צלותא דעני אקדים לכלהו, ועיי"כ נמצא שמקדים תפלת העני לכל התפלות, ולכן נאמר תפלה לעני כי יעטוף, משום שהוא צריך להכנס מקודם, הוא נמצא מעטף האחרים.

ע"י האחדות, דהנה ידוע דחודש טבת וב' חדשים תמוז אב נשדדו ע"י עשיו שהם עמו ולחלקו, וע"כ נחרב בית המקדש בתשעה באב, וחורבן הבית התחיל בעשרה בטבת ונמשך בשבעה עשר בתמוז, כנודע כל זה מספרים. וכתבו בספרים דבחודש שבט (שהוא לאחר חודש טבת) מתחילים הארות גדולות וחסדים מרובים להופיע על העולמות, וכידוע דשב"ט ראשי תיבות ש'מרם ב'רכם ט'הרם.

והרה"ק בעל דברי חיים מצאנו זי"ע הי' שמח מאוד כשהגיע ראש חודש שבט, באמרו שמעתה עד חודש תמוז כבר לא יהי' חודש שלם בלי יומא דפגרא בכל ט"ו יום (והיינו ט"ו בשבט, ר"ח אדר, פורים (גדול וקטן), ר"ח ניסן, פסח, ר"ח אייר, פסח שני, ר"ח סיון, שבועות, ר"ח תמוז), והוא חסד גדול לישראל.

- נג -

וע"כ כדי לרמז לישראל שיוכלו לתקן את מעשיהם ולא יתייאשו מלחזור בתשובה על עוונותיהם, בא הכתוב ורימזו כאן שדיבוריו של משה רבינו ע"ה לישראל נאמרו בעשתי עשר חודש, הוא חודש שבט, לרמז דכמו שבחודש שבט שהוא אחר חודש טבת מתחילים להתגלות החסדים על ישראל, כמו כן יש תקוה לישראל דאף אם נפלו ממדריגתם ע"י העבירות, מ"מ יש תקוה לאחריתם.

- נד -

ואפשר לומר דזהו שרמז הכתוב ג"כ שהיה באחד לחודש, דהנה ידוע דבראש חודש הוא העת שבו מוסיפה הלבנה לחדש אורה כבראשונה, דמט"ו ואילך נתמעטה ומיום א' בחודש חוזרת אורה אלי, ובני ישראל מחדשים אותה בכל חודש.

והנה איתא בספה"ק עבודת ישראל (פרשת יתרו, ד"ה והיו נכונים לחודש השלישי) בטעם לשבח מדוע הוסיף משה יום אחד מדעתו (שבת פ"ז ע"א), כדי שתנתן התורה בשבת ואז תתקיים אצל ישראל. אמנם הקב"ה רצה לתת התורה לישראל ביום ו'

מימי החול, כדי שתתקדש החול גם כן ואז לא יהיה ירידה בשום אופן.

וכתב עוד בעבודת ישראל וזה לשונו: "וראיה לדבר מצינו, כי לפי דעת משה שהוסיף יום אחד, ממילא כלו מ' יום בששה עשר בתמוז, ואז עשו מה שעשו רח"ל, כי אחר חצי החודש הוא תגבורת סטרא אחרא רחמנא ליצלן, אבל לפי דעת השי"ת היה כלה חשבון ארבעים יום בט"ו לחודש, דקיימא סיהרא בשלימותא, ואין כח לחיצונים, ואפשר שלא באו לידי מעשה הידוע, ומחמת שאי אפשר לאדם להשיג רצון הבורא ב"ה עד תכליתו, ותחסרהו מעט מאלקים, ודרשו חז"ל (נדרים ל"ח ע"א) על משה רבינו ע"ה. ממילא שלא הבין רצון הבורא ברוך הוא, ורצה כנ"ל גם כן לתוספות קדושה לקבל התורה ביום הקדוש מכל הזמנים ומבורך מכל הימים והבן"ט, עכלה"ק.

(ט) ודבר נחמד מאוד כתב לפי"ד העבודת ישראל אלו, בספר אמרי יוסף (במאמרי חג השבועות) להרה"ק מספינקא זצ"ל, לפרש מקרא קודש (דברים י"ט, כ"ד) ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם, והוא פליאה שיאמר כן משה לעם ה' וכו'. ולהנ"ל יתפרש בטוב טעם ודעת, דהנה כתב בספה"ק הנ"ל בפרשת דברים דהמוכח כשמוכח את חבירו, מחויב להוכיחו באופן שלא יעורר ח"ו קטרוג על הנוכח בהזכירו עוונותיו, והנה הוא מחויב להוכיחו בהשכל שלנוכח יהי מובן דברי קנטורין על אשר לא טוב עשה, ובכדי שלא יתעורר קטרוג יהיו דבריו בהשכל, שיהיה במובן בדבריו ללמד עליו זכות לפניו ית"ש. וזה פי' הפסוק (ויקרא י"ט, י"ז) הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, עיי"ש בסה"ק הנ"ל.

והנה משה רבינו ע"ה הזכיר מקודם שם בפרשת עקב לישראל מעשה העגל וכו', ולכן כדי שלא יעורר קטרוג ח"ו אמר "ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם", וישראל הבינו כפשוטו, ואמנם תוכן כוונת משה רבינו ע"ה היתה ללמד עליהם זכות לפניו ית"ש, וזהו "ממרים הייתם עם ה'", ר"ל מה שהייתם ממרים עם ה', הוא מיום "דעתי" אתכם, רצונו לומר אני החייב בדבר שהוספתי יום אחד מדעתי, וזה מיום "דעתי" אתכם, ולזה באתם לאותה המעשה שכלו הארבעים יום בששה עשר בחודש אחר חצי חודש זמן התגברות הסט"א כנ"ל בעבודת ישראל, עכ"ל האמרי יוסף עיי"ש.

ובאמת הראה משה רבינו ע"ה בזה דרך נכון למוכיחים בעם, שלא יתלו הקולר על ראשי עם קודש ח"ו, רק יתלו האשמה בהם, היינו בראשי העם, דאי רישא דעמא טב כולא טב כמו שאמרו חז"ל, ואם היו הם מתנהגים בקדושה יתירה היו משפיעים גם על פשוטי העם שיתנהגו בדרך הטוב, וכל זה למדים ממשה רבינו ע"ה שתלה כל האשמה של ישראל בעצמו, וכנ"ל.

ועיין בספה"ק תולדות יעקב יוסף פי' קדושים שכתב וזתוכ"ד, תלמידי חכמים ראשי ישראל המוכיחים העם בשער בת רבים, צריכים לזוהר בתוכחת מוסר שיאהבו אותם ומצד אהבה מוכיחים, וכמו אב האוהב בנו שחרו מוסר, וכמו

מבואר מדבריו דבחצי הראשון של כל חודש קיימא סיהרא בשלימותא ואז אין כח לחיצונים לשלוט ח"ו, משא"כ בחצי השני של החודש.

- נה -

ולפי זה יתבאר שפיר מה שהודיענו הפסוק כאן שהיה **בעשתי עשר חודש באחד לחודש**, פי' שהיו כאן תרתי לטיבותא, הן מה שהיה חודש שבט שמתחילים החסדים להתגלות לישראל, וגם מה שהיה **באחד לחודש**, שהוא ג"כ ראשית התגלות החסדים שאין כח לחיצונים לשלוט ח"ו. ולכן בחר משה דוקא זמן זה להוכיח את ישראל בשבט מוסר, דרק אז הי' ביכלתו לראות בשבחן של ישראל בעת שמוכיחן, כי הזמן ההוא מורה שלא אבדה תקותם של ישראל ח"ו, ויש להם תיקון לעולם ע"י שיחזרו בתשובה כראוי, וכנ"ל.

- נו -

והנה כבר כתבנו לעיל דעשו הוא עלמא דפירודא, ויעקב הוא עולם האחדות, וע"כ כתיב ביעקב שבעים נפש לשון יחיד. ולפי זה

שכתוב את אשר יאהב ה' יוכיח (משלי ג' י"ב) וכיוצא בזה. אבל אלו שרוצין להתגדל ח"ו על ידי זה וכיוצא בזה, כגון להנאת ממון וכדומה שאינו לשם שמים ומעורר בקול. וכמו ששמעתי הי' לי דמעתי לחם (תהלים מ"ב ד') ושמעתי ממורי שח"ו גורם על ידי זה וכו'. ח"ו גורם מדנים בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו שהזכרתי (ע"י לעיל בסימן ה') בביאור וידבר העם בה' ובמשה וגו' וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים (במדבר כ"א), שהם שני מיני מוכיחים. והוא על פי משל ששמעתי ממורי ששלח המלך בנו יחידו מעל פניו ושילח את שני עבדיו, וחזר אחד והלשין הבן אל אביו וכו', והשני אמר כדברים האלה רק שדיבר מצד שהיה צער לו בצער המלך ובנו שנשלח מעל פניו זמן רב עד שנשכח ממנו נמוסי המלכות וכל מכבודו הזילוהו, ואז נתמלא המלך רחמים וכו', כך יש מוכיח בשער שמדבר בגנות ישראל וח"ו על ידי זה גורם נחש הקדמוני וכו'. וזה שכתוב וישלח ה' בעם הנחשים השרפים ששורפין בארס שבפיהם וכו' יעו"ש, ואם כן פיו ולבו אינן שוין שמכוין להנאתו ואומר בפיו שעושה למען כבודו ית', וח"ו מעורר רעה כאמור, שנית שמלבין פני חבריו ולא א"ע שנאמר ולא תשא עליו חטא, שהוציא עצמו מהכלל, ובאמת שצריך לכלול עצמו עמהן, וכמו שכתבתי (פי' תצא סי' י"ב) הוכח לעצמך כשתוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא וכו' יעו"ש.

ובספה"ק ישמח משה על תני"ך, (דף כ"ז ע"א) וזתוכי"ד, שנאו בשער מוכיח (עמוס ה' יז). יש לפרש עפ"י מ"ש הבעש"ט בהוכח תוכיח (ויקרא י"ט י"ז) [נל"כ הוכח את עצמך בשעה שתוכיח את אחריים] עי"ש. והנה הדמיון מי שעומד בשער ומוכיח אותן שבפנים, היינו שאינו כולל עצמו עמהן, והבן.

יש לומר דעל כן הזכיר הכתוב כאן שתוכחת משה לישראל נאמרה **אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי וגו' ואת עוג מלך הבשן**, פי' כיון שמשה רבינו ע"ה רצה לעורר בישראל מדת האחדות שיאהב כל אחד את חברו אהבת נפש, שלא כמו אומות העולם ששונאים זה את זה תכלית שנאה, ע"כ הזכיר הפסוק שהיתה תוכחה זו **אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי וגו' ואת עוג מלך הבשן וגו'**, דכיון שהיכו כבר את סיחון ועוג, שהם שייכים לעשו שהוא עולם הפירוד, עיי"ז רצה לעורר בישראל שהם בעצמם יתנהגו באחדות אחד עם חברו ויאהבו זה את זה כנפשם, וע"כ דיבר את הדברים האלה אל כל ישראל, וכנ"ל.

- נז -

ובזה יתבאר המדרש שהובא בספר ישמח משה על פסוק ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, (שהבאנו לעיל קושיא ו'), זה שאמר הכתוב אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, וצ"ב שייכות מקרא זה לכאן.

ואפשר לפרש לפי מה שהבאנו בתחילת הדרוש דע"י שנאת חנם חרבה בתינו ושמים בית מקדשינו, כמו שאמרו חז"ל. והנה ממה שהרבה הקב"ה את ישראל רואים אנו חשיבות כל אחד ואחד מישראל, דלא עביד קוב"ה שום דבר למגנא, וע"כ משום דברוב עם הדרת מלך, ואצל הקב"ה חשוב עבודת כל אחד ואחד מישראל, אף הפשוט ביותר. ואם יודעים דבר זה באים ג"כ לאהוב את כל אחד ואחד מישראל, דהלא אצל הקב"ה כולם אהובים כולם ברורים.

- נח -

וזהו ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, עפימ"ש רש"י ז"ל (שמות א' א') ואלה שמות בני ישראל, אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם חזר ומנאן במיתתן להודיע חובתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא ע"כ.

- נט -

ובזה הראה להם משה רבינו ע"ה חשיבות כל אחד ואחד מהם, כדי שיבאו לאהוב כל אחד את חבירו אהבת נפש, ולכן המשילם לכוכבים דזה מראה חיבתן לפני המקום ב"ה כנ"ל, וכאשר יאהבו כל אחד את חבירו, לא יחרב בית מקדשם בארץ ישראל לעולם, ועל זה הביא המדרש הפסוק אשתחזה אל היכל קדשך ביראתך, דאם יאהוב כל אחד את חבירו, יזכו לעבוד את השי"ת ולהשתחות לפניו בהיכל קדשו אנס"ו.

- ס -

ואפשר לפרש בזה סמיכות פסוק זה לפסוק שלפניו, ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, דהנה מובא בספר קרני ראם שהרה"ק ר' לייבעלע אייגער זצ"ל מלובלין הקשה על פסוק זה, דאמאי לא ברכן משה רבינו ע"ה בזמן אחר, רק בעת התוכחה. ותירץ עפ"י עובדא שהי אצל רבינו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע בשבתו על שולחנו הטהור בשבת קודש התחיל להוכיח את עצמו בבזיונות וחירופין אשר לא נאמרו אף על אחד הריקים עד אשר נלאו התלמידים לשמוע והתחיל לשמוט אחד אחד, וכאשר ראה הרבי ז"ל זאת חזר ואמר יעזור לכם השי"ת שלא יהי לכם בנים גרועים ממני ותיכף נתפייסו ודפח"ח. לכן כעת אצל משה רבינו ע"ה ג"כ הי' כזאת, כשהתחיל לומר להם התוכחות הנרמזים במדבר בערבה ראה שנפלו בעצבות חזר תיכף וברכן יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים, פירוש כמותכם ירבו בישראל שיהי הרבה ישראל כמוכם, ותיכף נתפייסו, עכ"ד ודפח"ח.

- סא -

ועפ"י יש לבאר סמיכות הכתובים, דאף שהוכיחם מ"מ אמר להם ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, דכמותכם ירבו בישראל, וכל זה מחמת חשיבותם בעיני הקב"ה, שהמשיל אותם לכוכבים, וכמו שאמר בפסוק שלאחריו, והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, ודו"ק.

- ס ב -

ועל פי דברי הרה"ק ר' לייבעלע אייגער זצ"ל הנ"ל אפשר לפרש הפסוק (תהלים קט"ו, י"ג) יברך יראי ה' הקטנים עם הגדולים, יוסף ה' עליכם עליכם ועל בניכם, דצ"ב מה שאמר הקטנים עם הגדולים, ה"י די שיאמר יברך יראי ה', יוסף ה' עליכם וגו'. אך להנ"ל מובן שפיר, דכשבירך יראי ה' הקטנים עם הגדולים, שמא יאמר אדם הלא במדרגת קטנים ישנם כמה סוגי אנשים פשוטים ופחותי ערך, וא"כ איך מברך אותם שיוסף ה' עליכם. אך התירוץ על זה, דאף הקטנים שבישראל הם גדולים, שכולם אהובים כולם ברורים לפני המקום ברוך הוא, כל אחד לפי בחינתו ולפי מדריגתו, וזהו **יברך יראי ה'**, שכולם נקראים יראי ה', **הקטנים עם הגדולים**, דאף הקטנים נקראים יראי ה', ולכן מתפללים **יוסף ה' עליכם עליכם ועל בניכם**, דגם הקטנים שבכם, כמותם ירבו בישראל כי כולם גדולים באמת וחשובים לפני המקום ב"ה.

- ס ג -

ובלכתינו בדרך הזה נראה לבאר עוד באופן אחר קצת מדוע הזכיר הכתוב כאן דתוכחת משה רבינו ע"ה לישראל היתה **בעשתי עשר חודש באחד לחודש**, דהנה מבואר באור החיים הקדוש ובש"ך על התורה דכאן היו גלגולי נשמות מדור הקודם וכמבואר בספר הגלגולים שדור המדבר ה"י דור דעה, ואליהם דיבר משה רבינו ע"ה והוכיחם בדרכי נועם, ועי"כ הרגישו מה שחסר להם התיקון מדור הקודם.

(י) בספר נפלאות הרבי (אות צ"ה) כתוב: נודע כי הגה"ק מו"ה שלום מבעלזא זי"ע תלמידו, אמר: למדתי לקרוא פתקא שמות בני האדם ממורי ורבי הרבי מלובלין, הראני בפתקא של אדם אחד שורש נשמתו מאדם הראשון, אם מקין אם מהבל, וכמה פעמים ה"י אדם זה בגלגול, ומה פגם וקלקל בכל גלגול, ובאיזה חטא נשתרש ונסתבך בו, ואיזה מצוה אחוז בו. כן הראני באיזה מזל והצלחה נולד, ואם יצליח במעשה ידיו או לא. וה"י דרכו בקודש, כי כאשר בא לפניו פתקא של אדם כשר וירא שמים, ה"י מסתכל ומתבונן בו, וכאשר בא לפניו פתקא של אדם חוטא, העבירו מעל פניו מהר, לבל יראה בגנות של בני אדם.

ועיין בספר אזור אליהו להרה"ק מדראהביטש זי"ע על פסוק אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן וגוי' (א), ובתרגום אונקלוס: "בעברא דירדנא אוכח יתהון על דחבו במדברא" וגוי', נראה לפרש הענין שפרט כאן המקום שהוכיח אותם, דהנה מנהג ישראל הוא לעשות "יארצייט" לכל נפטר בכל שנה ושנה, ואומרים קדיש ומשניות ומתפללים עבורו לפני התיבה. ושמעתי הטעם, כי בכל שנה אדם הולך ממדרגה למדרגה, ובשעה שעולה למדרגה העליונה צריך דין ומשפט אם ראוי הוא לעלות לאותה מדרגה עליונה, לכך נקרא יום ה"יארצייט" - "יום המשפט" גבי הנפטר, וצריך לבקש עליו רחמים בלימוד משניות ואמירת קדיש וכו'.

וזהו הענין גם כאן, דכיון שבאו לעבר הירדן והיו צריכים ליכנס לארץ ישראל, שהיא נקראת מדרגה עליונה לעומת מדרגת המדבר, לכך ה"י משה צריך להוכיח את ישראל, כדי שיחזרו בתשובה ויהיו ראויים לעלות למדרגת ארץ ישראל. ולכן כתוב המקום שהיא במיצר ארץ ישראל, שהיא היא הגורמת להוכיח את ישראל קודם כניסתן לארץ ישראל, עכת"ד.

- סד -

ואפשר לבאר שכיון שגילה להם משה רבינו ע"ה סוד הגלגול ומה שמוטל עליהם לתקן, ודור ההוא ה"י דור דעה, וזכרו היטב מה שחיסרו וקלקלו בגלגול הקודם והבינו שמשה רע"ה מדבר לטובתם, והנה אף אחד מישראל אינו רוצה להתגלגל עוד הפעם, וכמובא בגמרא ברכות (דף ה' ע"א) דאחד העצות נגד היצר הרע הוא יזכיר לו יום המיתה, וע"כ מפחדים גם מגלגול שלא יצטרכו לבוא בגלגול ח"ו.

- סה -

והנה איתא במסכת ראש השנה (דף ב' ע"א) באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, ובית הלל אומרים בחמשה עשר בו. וכתבו המקובלים **דאילן** רומז לנשמות ישראל, שכולם כלולים ותלויים באילן העליון.

- סו -

ונראה לפרש עפ"י מאמר המשנה **כדברי בית שמאי, ובית הלל אומרים בחמשה עשר בו**, דלכאורה צ"ב מ"ש כדברי בית שמאי, ומדוע שינה משאר דוכתי דאיתא במשנה סתם דברי בית שמאי.

ואפשר לומר דהנה במסכת עירובין (דף י"ג ע"ב) נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו שלא נברא משנברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו וכו'.

ומובא בקדמונים דמ"ש בית שמאי דנוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, היינו בגלגול השני שנתגלגל בו, אבל בגלגול הראשון נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, כיון שלא חטא עדיין ולא נתגלגל מחמת חטאו, דהלא הוא בגלגול הראשון.

- סז -

ולפי זה יובן מ"ש התנא **באחד בשבט ראש השנה לאילן**, דרומז לנשמות ישראל שכלולים באילן העליון כנ"ל, **כדברי בית שמאי**, פ"י כדברי בית שמאי דס"ל נוח לו לאדם שנברא בגלגול הראשון אבל לא בגלגול השני, ואז צריך כבר תיקון כי נוח לו שלא נברא יותר משנברא כנ"ל, והזמן המוכשר לקבל את תיקונו הוא באחד בשבט, כדברי בית שמאי, **ובית הלל אומרים, בחמשה עשר בו**, דאז הוא זמן התיקון לנשמות ישראל שתלויים באילן, כי גם בית הלל מודים דאף אם נוח לו שנברא יותר משלא נברא (לפי שיטתם, אף בגלגול השני) מ"מ אם נתגלגל כבר בשני צריך תיקון לנשמתו כמובן, דהלא על כן בא פעם שנית לעולם.

- סח -

ולפ"י יתבאר ג"כ מדוע סיפר הכתוב **ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש וגו'**, דאף לשיטת בית שמאי דסבירא להו בגלגול השני דנוח לו לאדם שלא נברא יותר

משנברא, מ"מ הרי אז בא' בשבט הוא זמן התיקון לנשמות ישראל כנ"ל דהוא ראש השנה לאיל"ן, ולכן הואיל משה אז לבאר את התורה הזאת באר היטב, לרמז לישראל ענין האחדות דע"י האחדות אין צריכים להתגלגל עוד הפעם כנ"ל מדברי הבית שמואל אחרון, דע"י האחדות מקיימים כל ישראל מצוות התורה "על רגל אחת", דהיינו בגלגול זה ולא יצטרכו להתגלגל ח"ו עוד.

- ס ט -

וכעת נלכה ונשובה לבאר מאמר ר' יהושע בן לוי, **עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות**, ולא יצטרך להתגלגל עוד הפעם בעולם הזה, והטעם בזה משום **להנחיל אוהבי יש**, שהוא אוהב את השי"ת וע"כ שאוהב את ישראל כנ"ל, דאורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא, וכיון שכן **ואוצרותיהם אמלא** בעולם הזה (כמ"ש בברטנורא), כבר בגלגול הראשון טרם עלות נשמתם למרומים, ולא יצטרכו לבוא עוד הפעם בגלגול.

- ע -

ולפי זה יתבאר שפיר מדוע סידר בעל המשניות תחילה מימרא דר' יהושע בן לוי עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק וכו' קודם שהביא מימרא דר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא שלום, דר' שמעון בן חלפתא הי' תנא וא"כ הי' לו לסדר תחילה מימרא של רשב"ח.

אמנם לפי הנ"ל דלכל צדיק וצדיק רומז שצריך כל אחד להיות באחדות עם חבירו בחשבו שהוא צדיק יותר ממנו, מובן שפיר, דהרי לבוא לכלי מחזיק ברכה שהיא השלום, צריך מקודם להיות בבחינת להנחיל אוהבי יש, לאהוב את כל ישראל כנפשו, ואז יוכל להיות בשלום אתם, דראשית צריך לדעת דכל אחד מישראל הוא צדיק יותר ממנו, ואז יוכל להיות בשלום עם כל אחד ואחד מישראל, וזהו **הכלי מחזיק ברכה לישראל** שהוא השלום, דלא די לאדם להיות בשלום עם כל אחד, אלא שצריך להיות דבוק באחדות עמהם.

- עא -

וזהו הלשון **כלי מחזיק ברכה**, דכל"י ראשי תיבות כ'הנים ל'וים י'שראלים כמו שכתבו בספרים, והכוונה בזה, דצריך לזכור דבכלל ישראל יש כמה סוגים, כהנים ל'וים וישראלים, וכולם חשובים מאוד לפני הקב"ה, ועי"ז יבא לאהוב את ישראל ומזה יבא לאהבת השי"ת כנ"ל.

- עב -

וזהו ענין **לכל צדיק וצדיק**, דהצדיק יודע שכל אחד מישראל הוא צדיק יותר ממנו, ובאמת מובא בשם הרה"ק ר' ישכר בער מראדאשיץ זי"ע שאמר בדרך צחות על ענין ש"י עולמות, והקשה מדוע צריך הצדיק ש"י עולמות, והשיב שהוא כדי לחלקו לחסידים שלו, ע"כ.

- עג -

ולפי דרכינו הכוונה בזה, דבאמת צריך הצדיק לש"י עולמות כדי לזכות בהם את הרבים שיהיו ג"כ במחיצתו, וכמו שידוע שכאשר נסתלק הב"ח זי"ע לחיי עולם הבא ציננו את הגיהנם ארבעים יום לכבודו, וגם העלה אתו כל הנשמות שהיו נמצאים שם, שכולם קיבלו תיקון בזכות הב"ח.

- עד -

ובזה מובן ענין הש"י עולמות, דעי"י שמתקן נשמות ישראל לדורותיהם שחיכו עד עתה לתיקון, עי"ז ממילא צריך עולמות הרבה כדי להושיב שם את כל אלו שקיבלו תיקונם על ידו. ולפי"ז מובן ג"כ דאף שהוא כשלעצמו די לו בעולם אחד, מ"מ כיון שכל אלו הנשמות נתתקנו על ידו, ומושיבים אותם בעולמות אלו ששייכים לצדיק זה, ממילא אף אם הצדיק עצמו אינו נמצא שם, מ"מ כיון שהם יושבים כבר עתה בגי"ע העליון בזכותו של הצדיק, ע"כ שפיר נחשב כאילו כל אלו הש"י עולמות ניתנו להצדיק, ודו"ק.

- עה -

ובזה יש לפרש מאמרם ז"ל (יומא עה:): **זכה נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן**, דלכאורה מדוע יטול חלקו של חברו שמגיע לחבירו. אך להנ"ל יש לומר הרמז בזה, דקאי על הצדיק שמזכה את נשמות ישראל שיקבלו תיקונם על ידו, ונמצא דגם חלקם שמקבלים כעת בגן עדן, שייכת גם כן להצדיק דהלא הוא זיכה אותם בזה. וזהו **זכה נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן**, דגם חלק חברו (שקיבל חברו בזכותו) נחשב לחלקו, וכל זה הוא ע"י שהיה באחדות עם חברו כנ"ל.

- עו -

וזהו השייכות למימרא דר' שמעון בן חלפתא, **לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום**, דע"י שכלליות ישראל הם בשלום עם הצדיק ואין חולקים עליו, הוא יכול לזכות את נשמתם דאף אם לא יהיו ראויים מצד עצמם, מ"מ יזכו לחלוקא דרבנן בגן עדן "עם הצדיקים", פי' בזכות הצדיק שיזכה אותם שיבואו ג"כ למנוחתם בגן עדן, וכל זה מחמת שהם בשלום עם הצדיק, וע"י יכול לזכותם שיזכו ג"כ לבוא אל המנוחה ואל הנחלה. וזהו **הכלי מחזיק ברכה לישראל ע"י השלום**, דע"י השלום יכול הצדיק להחזיק אותם ג"כ בברכת עולם הבא שלו.

- עז -

ויש להוסיף עוד במ"ש **כלי מחזיק ברכה**, עפ"י ששמעתי בשם הגאון ר' שאול בראך זצ"ל אבד"ק קאשוי, שאמר לפרש הפסוק (במדבר כ"ב, ו') כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר. וצריך ביאור דהלא בלק רצה שבלעם יקללם, וא"כ מדוע הקדים לומר את אשר תברך מבורך, הלא בעיקר רצה רק שיקלל את ישראל ח"ו.

וביאר עפ"י מעשה שה"י באיש אחד שהלך לשאול בעצת הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל אודות שידוך אם יעשה אותו או לא, ומהרי"ד הסכים לשידוך וברכו שיצליח בזיווג זה. אח"כ הלך

הלה לגאון וצדיק אחר, ושאלו ג"כ אם יעשה השידוך, והגדול ההוא אמר לו שלא יעשה את השידוך, ולא עוד אלא שקיללו ח"ו אם יעשה את השידוך, ולא ידע הלה מה לעשות, והלך לשאול בעצת הרה"ק מהרי"ד מבעלזא, ובתמימותו סיפר לו ששאל גם בעצת הגדול ההוא והלה קיללו אם יעשה השידוך, ואמר לו מהרי"ד שיכול לעשות השידוך, והוסיף על זה, דרך מי שיודע לברך את בני אדם יכול ג"כ לקלל, אבל מי שמעולם לא בירך את בני אדם, אין בכתו לקללם.

ובזה פירש הגר"ש בראך זצ"ל הפסוק, **כי ידעתי את אשר תברך מבורך**, דרך כיון שיש לך הכח לברך את כל מי שתחפוץ לברך, על כן ואשר תאור יואר, יש לך ג"כ הכח לקלל, ולכן רצה בלך שיקללם בלעם, עכ"ל ודפח"ח.

- עח -

וזהו לדעתי הכוונה במה שאמר התנא ר' שמעון בן חלפתא, לא מצא הקב"ה **כלי מחזיק ברכה** לישראל אלא השלום, דאף אם הוא צדיק גדול כשלעצמו, אמנם כדי שיוכל להיות בשלום ובשלוח עם כל אחד ואחד מישראל, צריך להיות **כלי מחזיק ברכה**, שיברך את ישראל בכל עת ועידן, ויחזיק תמיד ברכה וטובה לישראל, ורק באופן זה יוכל להיות בשלום אתם ולהשפיע עליהם ברכה ושלום.

- עט -

וזו היא עבודת הצדיקים לאהוב את כל ישראל ולומר עליהם **ועמך כולם צדיקים**, ללמוד תמיד זכות על ישראל, ואנו יכולים לראות חשיבותו של כל יהודי, דאפילו אם יש תשעה צדיקים לא יוכלו להתפלל בציבור לומר קדיש וברכו ואם יבא יהודי עשירי, אפילו איש פשוט ביותר, מצרפין אותו למנין, ואפילו אם הוא מחלל שבת ח"ו בשוגג ג"כ יכולים לצרפו למנין, ולא עוד אלא שמחויבים לקרבו בכל מיני קירבות להחזירו למוטב, כמבואר

בפוסקים שהמחלל שבת בפרהסיא אע"ג דדינו כעכו"ם ואינו מצטרף אפילו לעניית דברים שבקדושה. אולם להרבה פוסקים אפשר לצרפו לאמירת דברים שבקדושה, ויש אומרים אף לתפילה בציבור ויש חולקים.²

- פ -

והנה פשוט דאותן האנשים שעוברים על איסור הוצאה, תלוי האשמה בזה על ראש הרבנים שאינם עושים עירוב שהתקין שלמה המלך ע"ה.

(יא) היינו באיסור תורה בדיעת עשרה מישראל, וי"א אפילו פעם אחת בלבד - מ"ב שפה, ד ש"ך יו"ד, ב ולענין המחלל באיסור דרבנן, אף שלבית הלל יו"ד, ב נחשב כמומר, עיי' שדי"ח מערכת מ כלל פו ושוי"ת חתן סופר, כט. בהגדרת מחלל שבת בפרהסיא מספר שיטות: א. דוקא כשעשה מלאכה בעבודות הקרקע (הגהות רע"א ליו"ד, ב). ב. המתבייש לחלל בפני ת"ח או רב חשוב, אינו נקרא מח"ש בפרהסיא (תוספת שבת, שפה עפ"י עירובין סט ע"א). ג. העובר על דבר שנודעה חומרת איסורו, דוקא, אזי נקרא מח"ש (שבת רע"א, צו). ד. הנמנע לאחר זמן מלחלל, אף שלא נודע ששב בתשובה, ספק אם נקרא מח"ש בפרהסיא (שו"ת חתן סופר, כט).

(יב) שו"ת מלמד להועיל ח"א, כט. ובשו"ת אג"מ או"ח א, כג (עכ"פ בשעת הדחק, לאמירת דברים שבקדושה ולקריאת התורה), עיי' גם תשובתו באו"ח יב, יט. יסודות ההיתר לצרפם: עיי' שו"ת רשב"ן, צ ועוד, שבזמננו אין עושים להכעיס, ובשו"ת בנין ציון (החדשות), כג ומהר"י (אסאד) חיו"ד, נ שאין דעתן לכפור באמונתו אלא שכך חינוכם, וכל שלא העידו בבי"ד שחיללו שבת בפרהסיא אינם אלא כתינוקות שנישבו, ובשו"ת משפטים ליעקב (פאפא) או"ח, יט שהמוזלזלים באיסור הוצאה יש לצרפם, מאחר שלרוב הפוסקים בזמן הזה אין רשות הרבים, והם חושבים שאין האיסור אלא מידי דחסידותא. ובילקוט יוסף חלק א' עמוד צג כותב שכשאומר קדיש בבית הכנסת הידוע כמחלל שבת בפרהסיא, יאמר הש"ץ או אחר גם כן קדיש, כדי להוציא הרבים ידי חובתם.

(יג) שו"ת חכם צבי, לח שו"ת משיב דבר, ט שו"ת לבושי מרדכי, טז אות יג, שו"ת פרי השדה ג, ג ושו"ת מנח"י ג, כו. ובשבט הלוי או"ח א, כ לענין הגר בשוב קטן שרוב הבאים לבית הכנסת מחללי שבת, שאף שלרמב"ם באגרת השמד "אין ראוי להרחיק מחללי שבתות אלא לקרבם למצוות וכיו"מ מ"מ כשרובם מחללי שבת ויש לחוש שימשך הוא או ילדיו אחריהם, יסע למקום מנין שראוי להצטרף עמו, אבל לא יתפלל משום כך ביחידות, בפרט בימים הנוראים.

(יד) עיי' בשו"ת אבני צדק מבעל ייטב לב זי"ע, שפעם אחת הלך בשבת ברחובה של עיר וראה יהודי זורק אבן מרשות היחיד לרשות הרבים, וחשב בלבו תיכף ומיד, שאם האבן תפול לרשות הרבים יחלל הלה את השבת ויעשה מלאכה דאורייתא, ואם הוא (הייט"ל) יתפוס את האבן אז יהי "שנים שעשאוהו" ופטורים, וקפץ ותפס את האבן כדי שהשני לא יחלל את השבת.

וידוע שבעל הייט"ל זי"ע מסר נפשו ממש לעשות עירוב בעירו, סיגוט, כדי שגם האנשים הפשוטים שאינם יודעים להזהר, גם הם לא יבואו לידי חילול שבת בעניני הוצאה מרשות לרשות.

ולאלו השומרים שבת כדין גם כן צריכים לדעת דברי הטו"ז שאין לצרף למנין אנשים המפסיקים בתפילה בשיחה בטילה. וזה לשון הטו"ז (או"ח סימן נ"ה סעיף ד'): "שחלילה להצטרף עם אנשים פושעים כאלה כשאין מנין זולתם".

ומסופר על רב גדול אחד שאמר להרה"ק ר' אברהם מסטרעטין זצ"ל: הנה שמעתי אומרים על כבודו שנותן סגולות, וסגולותיו מועילות, לכן אבקש ממנו לתת לי סגולה ליראת שמים.

השיב לו הרה"ק מסטרעטין: ליראת שמים אין לי סגולה, רק לאהבת שמים יש לי סגולה.

אמר לו הרב: אדרבה, אהבת שמים היא מדרגה גדולה יותר מיראת שמים, יתן נא לי סגולה על זה.

השיב לו הצדיק: סגולה גדולה לאהבת שמים היא אהבת ישראל, מי שיש בו אהבת ישראל יכול לבוא בנקל לאהבת שמים.

וכמו שהבאתי בספרי תיקוני עירובין כהלכתה (נדפס ב"שמירת המצוות כהלכתן" כרך ד') דף ז', מה ששמעתי עובדא נוראה משי"ב הרה"ק ר' משה ארי' לעוז זצ"ל, האדמו"ר מטעמעשוואר, ומעוד כמה רבנים זקנים שליט"א, שהיט"ל זי"ע השתוקק כל ימיו לעשות עירוב בסיגוט, והי' לו הרבה מתנגדים (מהמתנגדים לחסידות בימיו) שעמדו נגדו בכל תוקף ועוז ולא הצליח לעשות העירוב. ובסוף ימיו, כמה ימים לפני פטירתו אמר להראש-הקהל (הוא הרה"ח מוהר"ר משה ארי' פריינד זצ"ל, שמוכן ליתן לו כל עוה"ב אם יעשה את העירוב. ואח"כ נסתלק הגה"ק זי"ע. ובעת הלוי' אמר הרה"ח ר' משה ארי' פריינד זצ"ל, שהוא מבקש מרבו הייט"ל זי"ע ב' דברים: א. שיקיים הבטחתו שאמר שאם יעשה את העירוב יתן לו כל עוה"ב, ב. שיחיי' לו לעזר מלמעלה שיוכל לגמור את העירוב. ואכן בתוך השלושים להסתלקות הייט"ל כבר נתקן העירוב בסיגוט, זי"ע.

מכאן אפשר להבין גודל קדושת בעל הייט"ל זי"ע ומסירת נפשו לתיקון עירובין. ועוד אפשר ללמוד מכאן גודל המצוה של תיקון עירובין, כי שמירת שבת היא יסוד היהדות, ועון חילול שבת באיסור טלטול והוצאה מלאכה גרועה היא, נורא מאוד מאוד, היא אשר חריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ומפני חטאינו זה גלינו מארצנו בחורבן בית ראשון, כמ"ש אביי (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת כו'. ועדיין השטן מרקד בינינו, כי אלמלא שמרו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין, כמ"ש בש"ס שם (קיי"ח ע"ב).

היוצא לנו מזה, דאפילו אחד שמחלל את השבת (ואולי הי' אפי' במזיד), אעפ"כ חשב הייטב לב לעשות איסור דרבנן (לתפוס את האבן) כדי שחבירו הרוצה לחלל שבת לא יעבור עבירה חמורה דאורייתא.

- פא -

ובזה אפשר לפרש להנחיל אוהבי שהשייית יתן לאוהביו אלו שאוהבים אותו, איך ע"י שאוהבים את הבריות, יש יראת ש'מים וכמו שכתבנו למעלה, פ"י כיון שהם יראים מהקב"ה על כן אוהבים את כל ישראל, דזהו רצונו של הקב"ה, שיאהבו את ישראל ומזה יבואו לאהבת ויראת השייית כנ"ל.

ומובא בשם החוזה מלובלין זי"ע שאמר פעם, דאנשים הפשוטים מוכנים כבר לגאולה שלימה, אלא שהרבנים ומנהיגי הדור מעכבים כי כל אחד מהם אומר "אני אמלוד", והדברים ידועים.

- פב -

ובזה מובן מה שכתבו הספרים שלפני ביאת המשיח יהי' רוב הרבנים מהערב"י רב, כי הם הם הגורמים עיכוב ביאת המשיח, בגלל שכל אחד רוצה למלוד כמ"ש הרבי מלובלין זי"ע.

טו) ובספר דברי חיים בהשמטות לפרשת ויקהל (דף ס"ט) כתב וז"ל, דלפני ביאת המשיח יהיו רוב הרבנים מהערב רב כו', וז"ל הדברי חיים שם: כי ישראל בעצמן קדושים אך הערב רב כל חסדים דעבדי לגרמיהו עבדו כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבעלי בתים שבדור המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הציבור וכל מעשיהם רק לגרמיהו לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר רק אם עובדים באמת שמוסרים נפשם לדי' לא לקבל שום תועלת לעצמם, ע"כ עיי"ש עוד.

ובספה"ק אור החמה (פי' נשא בשם הרמ"ק) כתב וז"ל, הערב רב הם גויי הארץ נשמת החיצונים. ושם (על זוה"ק משפטים דף ק"כ ע"ב) וז"ל מלחמה לה' בעמלק שהם ערבוניא בישא שכולם נתערבו אלו באלו וזרע עמלק נתערב בהם ויש רשעי ישראל שהם נחשבים מכולם שהם פריצי ישראל מהרסין ומחריבין ממך יצאו וכו'.

ונמצא מכל זה דברים נוראים, דרוב הרבנים ובעלי בתים הם של הערב רב, וצריכים ללחום נגדם במלחמה גדולה, ובעוה"ר לא די שאין נלחמים נגדם אלא הרבה אנשים יש להם קשר אתם ובונים להם בנינים ופלטרין גדולים, ונותנים להם ממון כסף רב, ויש להם שם כבוד ויקר וגדולה, והצדיקים האמיתיים המקושרים לה' יושבים בעניות ל"ע וא"א להם לפעול ולעשות לצרכי שמים כראוי, להרבות פעלים לתורה וליראת שמים.

טו) וכמה נוראים הדברים שכתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת נשא, ד"ה העולה) וז"ל:

"העולה מזה דראוי העושר לילך אל החכם לקבל ממנו חכמה כמו שהחכם הולך אצל העושר לקבל ממנו חסד מעשרו כי זה תכלית הבריאה כמ"ש במדרש (שחר טוב) (תנחומא משפטים ט') על פסוק ישב עולם לפני אלקים ר"ל שאל שיהיה כולם שוין בעושר וחכמה שלא יצטרכו לקבל זה מזה, והשיבו רוח הקדש אם כן חסד ואמת מן

ינצרוהו, כי במה יזכה זה עם זה, משא"כ עכשיו החכם מקבל **חסד מהעושר והעושר מקבל מן החכם תורה וחכמה הנקרא אמת, ובשכר שמשפיעים זה לזה בחכמה ובעושר כך מלמעלה יורד השפע** וכמ"ש בשי"ס ולמוכחים יונעם ועליהם תבוא ברכת טוב, כל זמן שתוכחה בעולם ברכה בעולם וכו' (תמיד כ"י ע"א) ור"ל שגורם שפע כנ"ל, וכמ"ש בתיקונים (תיקון מ"ד) יעו"ש.

"ובזה יובן חסד ואמת נפגשו, ר"ל כשעושין להשפיע זה לזה החכמים מקבלין חסד מהעושר והעשירים שומעין חכמה ומוסר הנקרא אמת מהחכמים שהוא עיקר התכלית כמ"ש **חסד ואמת מן ינצרוהו** כנ"ל, אז גורמים לייחד ב' מדות הגורמין שפע וברכה בעולם, וזהו **צדק ושלום נשקו** וכו'.

"ובזה יובן דברי נעים זמירות ישראל בפתח דבריו, למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק יתיצבו מלכי ארץ וגו' ור"ל שלא אמר זה דרך תרעומות להתרעם למה רגשו וכו' רק שאמר דרך מוסר לעמו ישראל בטוב טעם ודעת להבינם למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק להתעולל עלילות בריק והבל על בחירי אומה ישראל, כאשר באזנינו שמענו עלילות שונאנו בכמה מיני תחבולות אין מספר להעלותן אשר האומות מעלילין והם המוני האומות הנקראים גוים שרגשו וגם השרים של המדינה מאומות העולם הנקראים לאומים יהגו ריק, היאומן כי יסופר להאמין מחכמי אומות העולם על דברי הבל וריק כזה, אבל זה נמשך מצד כי יתיצבו מלכי ארץ מאן מלכי רבן (גיטין ס"ב ע"א) שמעמידין על פי השר שארץ שלו, וזה שנצב לרב שנקרא מלך על פי מלכי ארץ שהארץ והעיר שלו אחר חורבן הבית [ותיבת מלכי משמש לכאן ולכאן] **ויתיצבו מלכי ארץ ורוזנים שהם המנהיגים של הרב הנ"ל נוסדו יחד על ה'** ועל משיחו, כי מיד יועצים **עצות על ה'** בענין מאכלות אסורות להעביר שוחטים טובים ולהעמיד רעים לפי רצונו **וכיוצא בזה לפי מה שראתה עיני ועל משיחו שהם הלומדים העוסקים בתורה ועבודה איך לגרשם מהעיר ולבטל מנין שלו יעשו כעובדא דאחז המלך שאחז בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמר אם אין חכמה אין הקב"ה משרה שכינונו בישראל שנאמר חתום תורה בלמודי וכו' (ישעיה ח'), ננתקה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבותינו, ור"ל כי עצתם איך להשליך עבותות האהבה שבינם לביןנו ית' ע"י שיש להם מקום מיוחד להתלמד ולהתפלל ולהסיר מוסרותינו שע"י תורה ומוסר כולם נכנעים לפניהם ולהסיר עול מעלינו זהו תוכן עצתם".**

"ויהנה באלו יש ב' כתות כנ"ל שיש יראי השם לשם שמים וכנ"ל, ובהו אמר יושב בשמים ישחק ר"ל כי זה שהוא ברום המעלות בשמים שכבר נתקשר באהבה ית' גם עתה ישחק וישמח ולא יחוש כלל לעצתם, משא"כ אד' ילעג למו, כי כת ב' הנ"ל שהי' במדרגה תחתונה הנק' אד' כנודע שלא היה לשם שמים רק ליטול את השם שהוא מחסידי ארץ, וכעת שרואה שיועצים עליהם הרוזנים וכו' מיד הוא עצמו ילעג למו על היראים כדי שלא ימצא בו שום דבר מחסידים שלהם ילכד בעצת רוזנים, וזה הוא השמירה של מעלה לבל יכנס פנימה כל מי שיהי' כי מי שאינו הגון אז ידבר אליהם באפו ובחרונו ויבהלמו כדי שיהיו נרפים מהתורה והעבודה לכוונה הנ"ל, אבל ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי, ור"ל שדוד אמר על עצמו ואני שעמדי בניסיון כל הבזיונות והשפלות, וכעת אני נסכתי מלכי, שאינו נצב ממלכי ארץ עפ"י השררה רק ואני נסכתי מלכי שהוא אלקי עולם ה' על ציון הלומדים המצויינים בהלכה שעיקר מלכותי ונסיכותי הוא על הלומדים העוסקים בתורת ה' ועבודתו כמ"ש חבר אני לכל אשר יראוך וכו' (תהלים קי"ט) ועל זה הוא סמוך לשון חיבור כמו ועליו מטה מנשה (במדבר ב') **הם נטורי קרתא (פתיחתא דאיכ"ר א') וא"צ לומר שלא לגרשם מהעיר רק שהם עיקר ממשלתי. וגם על הר קדשי שהם ראשי קציני אלופי ישראל שהם נקראים הר, והם גורמים קדושתו כמ"ש (דברים ב') ויהי כאשר תמו וידבר ה' אלי שאין קדושת שמו על נביאים כי אם בזכות ישראל, ומה שהעמיד ית' אותי לנסיך ומלך הוא בזכות ישראל שהם נקראין קודש ישראל לה' ראשית תבואתו (ירמיה ב') וחס על כבודם שיהיה להם רועה נאמן לבל יגיס דעתו עליהן כמו שאמרו (יומא כ"ב ע"א) אין ממנין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלוין אחוריו", עכלק"ק הנוגע לענייננו.**

ובאמת צריך להיות עיקר עבודת הצדיקים ללמוד תמיד זכות על ישראל, ואף כאשר מוכיחים את העם בשער, מ"מ צריכים ללמד עליהם זכות שכל מעשיהם לשם שמים, והיינו דאף שמוכיח את העם בדברי תוכחה ומוסר, מ"מ כאשר מתפלל בינו לבין קונו יעורר זכותים על ישראל וימליץ בעדם לפני השי"ת.

- פג -

ובזה יתבאר הפסוק שהביא ר' שמעון בן חלפתא, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, פי' כשהצדיק מדבר **לעמו**, לבני ישראל, הוא אומר להם **עוז** פי' אין עוז אלא תורה, שצריכים לקיים את התורה בכל פרטיה ודקדוקיה, ומוכיחם בעוז ותעצומות שיקיימו את התורה, אמנם כשהוא מדבר ומתפלל בינו לבין קונו, אז מקיים ה' **יברך את עמו בשלום**, שהוא מעורר רחמים על ישראל שהקב"ה יברכם בשלום.

ומובא בספה"ק תשואות חן בזה הלשון: קבלתי מרבותינו **שבחינת משיח יהי' שביכלתו ללמד זכות על כל ישראל**, וע"י הלימוד זכות יפיל הרהורי תשובה בכולם ויהיו כולם צדיקים.

ופי' בזה כוונת הפסוק סוף מלאכי, הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, כי בבעלי המחלוקת הושדא נרגא, דממה נפשך, אם ילמד זכות על אחד משני בעלי הדין, ממילא זה שכנגדו נשאר חייב. ואם בהיפך, נמצא זה חייב. ולצורך כל זה ישלח הקב"ה את אליהו לעולם יום אחד לפני בואו **לעשות שלום בעולם**, ואז יבוא משיח בב"א ללמד זכות על כולם, ויהי' כל העולם זכאי, ע"כ.

מזה אנו רואים שעיקר העבודה של אליהו הנביא יהי' ללמד זכות על כל אחד מישראל.

רואים אנו ג"כ מדברי התולדות יעקב יוסף שהצדיקים ועובדי ה' יושבים בעניות ובדחקות, משא"כ אותם שדורשים רק כבוד עצמם יושבים על מי מנוחות ולא חסר להם כלום וכנ"ל.

- פד -

וזה שמסיים המשנה, **אמר ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום**, שהוא עוסק בשלום לעשות שלום בין ישראל לאבינו שבשמים, אמנם בתחילה ה' עוז לעמו יתן, שמשתדל ששני הבעלי דינים יקיימו התורה דאין עוז אלא תורה כנ"ל, ואחר כך ה' יברך את עמו בשלום, וכנ"ל.

וראיתי בספר קרן אורה על מאמר הכתוב בתורה (דברים ל"ג, ח') תומיך ואוריך לאיש חסידך, דקאי על אהרן הכהן, ורק במקום זה כתיב בתורה תואר **חסיד** על אדם. והטעם בזה, כי אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, והוא החסידות האמיתית, ולכן נתכנה בתואר חסיד, עיי"ש.

- פה -

ואפשר להוסיף על דבריו, דהלא אמרו חז"ל **איזהו חסיד המתחסד עם קונו**, וכבר כתבנו לעיל דאי אפשר להתחסד עם קונו כי אם על ידי שאוהב את כל אחד מישראל כנפשו. (ועי' רש"י תהלים פ"ו ב' על פסוק שמרה נפשי כי חסיד אני).

- פו -

ולפי מה שביארנו לעיל דע"י האחדות אדם הישראלי הוא שלם בתכלית השלימות, יתבאר ג"כ כוונת הכתוב, **תומיך ואוריך**, איך תוכל להיות בשלימות שיאיר עליך אור התורה ולא תצטרך להתגלגל עוד ח"ו, על זה אמר, **לאיש חסידך**, אם הוא הולך בדרכי החסיד אהרן הכהן ע"ה שנקרא כהן וחסיד, והוא אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, אז הוא בתמימות ושלימות.

ובילקוט שמעוני (עמוס רמז תקמח) איתא עה"פ ואגודתו על ארץ יסדה, **כשישראל שוין בעצה אחת מלמטה שמו הגדול**

משתבח מלמעלה וכו', וכן הוא אומר, ואגודתו על ארץ יסדה ולא שהם עשויים אגודות אגודות.

וכן אנו מתפללים בשמו"ע בימים נוראים **ויעשו כולם אגודה אחת**, ודוקא אז **לעשות רצונך בלבב שלם**.

- פז -

ולפי הנ"ל דע"י הענוה באים לאחדות ולאהוב את כל ישראל כנפשו, אפשר לפרש הפסוק **ואגודתו על ארץ יסדה**, דידוע דאר"ץ רומז לשפלות הרוח, שמשפיל דעתו עד לארץ, וזהו **ואגודתו**, איך יכול להיות באגודה אחת עם כל ישראל, על זה אמר, **על ארץ יסדה**, אם הוא עניו בתכלית הענוה בבחינת ארץ, אז יכול להיות באגודה אחת עם כל ישראל (ועיין בספה"ק נועם אלימלך פרשת דברים מ"ש בזה).

- פח -

וזהו הטעם דלולב צריך אגד (סוכה ל"א ע"ב), דאיתא במדרש דארבעה מינים שבלולב הם נגד ד' כתות שבישראל, והרמז בזה, דצריכים להיות באגודה אחת דהיינו שכל ישראל צריכים להיות באחדות ובשלום זה עם זה, ואם לאו לא יצא. וכמו בד' מינים אם חסר אחד מהם פסול, כך אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל, ג' מינים אלו חד הוא, אם אחד מישראל חושב על חבירו שהוא חסר, אז סימן שהוא בעצמו חסר בשלימות, כי כל הפוסל פסול - במומו פוסל (קידושין דף ע' ע"א), כיון שמפריד עצמו מהאגודה של אורייתא קודשא בריך הוא וישראל חד, וע"י שבאמת יודע ומאמין שהקב"ה הוא אחד עם כלל ישראל ועם התורה, ע"י הוא באמת אוהב את כל ישראל, כי כולו חד והם חלק אלוקי ממעל.

- פט -

אמנם האחדות היותר מועילה לאדם הוא על ידי שהאבות והבנים הם באגודה אחת, כהבטחת הקב"ה (מלאכי ג') הנני שולח

לכם את אליהו הנביא זכור לטוב והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, וברא מזכה אבא, וכמו שדרשו חז"ל (קידושין דף ל), אפילו האב ובנו אינן זזין משם עד שנעשו אוהבין זה לזה שנאמר את והב בסופה, ועי"ז אפשר לקיים מצות השם גם אחר אריכת ימים בעולם הזה, שע"י השלום יהיו לו בנים טובים וברא מזכה אבא, ועי"י שהבן אומר קדיש ומקיים מצות יש מזה ברכה לההורים בעוה"ב, וזהו ההמשך בין ב' מאמרים אלו צדיק ושלום, וכך האדם זוכה לש"י עולמות נגד כל התורה כולה.

- צ -

ובזה אפשר לפרש הפסוק (תהלים י"ט, ח') **תורת ה' תמימה משיבת נפש**, פי' אם רוצה האדם שהתורה תהי' אצלו בתמימות ושלימות ויקיים את כולה כראוי ולא יצטרך להתגלגל, אז **משיבת נפש**, יראה להשיב נפשות אחרים, דהיינו שיאהב את כל ישראל וידאוג עבורם כמו שדואג לעצמו, ולכן נאמר **נפש** לשון יחיד, כמו שהבאנו לעיל מ"ש רש"י בפרשת ויגש דביעקב כתיב נפש על שם שישראל עובדים לא' אחד, וזהו **משיבת נפש**, שיהי' באחדות עם כל אחד ואחד מישראל.

וכעין זה מובא בשם הגאון הקדוש המקובל בעל משנת חסידים זי"ע בספרו חושב מחשבות על פסוק הנ"ל, **תורת ה' תמימה**, בשביל שתורת ה' צריכה להיות תמימה, לפיכך משיבת נפש, צריך האדם לבא בגלגול¹² עוד הפעם כדי להשלים מה

(12) ובספר ערבי נחל (פרשת שלח) כתב לבאר הפסוק (תהלים מ"ט) כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחרים חילם, על פי מה דאיתא בזה"ק, ששאלו לרשב"י, נשמות המגולגלות עבור שלא השלימו חוקם ומתגלגלים כמה פעמים, אותם גופים ראשונים מה יח"י בהם לתחיית המתים. והנה יש דעה שניצוצי הנשמה מתחלפים לכל הגופים הללו וכולם עומדים בתחיית המתים. אבל האמת דגוף אחרון לבד שהשלים חוקו הוא עומד לתחיית המתים, וגופות הראשונים נאבדו. וכל מצוות שעשו גופות הראשונים, יורש זה הגוף האחרון. והקדמונים הנביאים ובעלי רוה"ק בראותם זה תסמר שערותם מגודל הרחמנות על גופות הראשונים שהמה נאבדים לגמרי, ועל זה אמר הכתוב כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחרים חילם, היינו שכר המצוה שעשו גופות הראשונים יורש הגוף האחרון הלוה.

וכתב עוד שם, ביאור הפסוק (קהלת א') הולך אל דרום כו', על פי משארו"ל הרוצה להחכים ידרים, להעשיר יצפין, שהחכמה בדרום והעושר בצפון. והנה האדם נברא בשביל החכמה ללמוד ולעשות, ואח"כ הוא מבקש ומסבב לעשירות יומם ולילה לא

שחיסר ממנה, כמ"ש בכתבי האר"י זלה"ה. ובספר אספקלריא

ינוח, ואינו משלים ע"י חוקו וחיובו בזה העולם, מוכרחת הנשמה להתגלגל. ולזה אמר הולך אל דרום, ר"ל הנשמה הולך לזה העולם בשביל דרום, דהיינו חכמה, והוא אינו עושה כן אלא סובב אל צפון, ולזה אמר ועל סביבותיו, ר"ל על ידי סביבותיו אלו שסובב תדיר לעשירות, שב הרוח, שמוכרחת נשמתו להתגלגל, ע"כ.

בספר "אורות מרדכי" מובא מעשה נורא מה שחסיד אחד סיפר שהי' נוכח פעם אחת בעת שנכנסו לחדרו של רבנו לאחר ההדלקה כל הקהל הקדוש הי' נדחק להכנס אל הקודש פנימה, לחדרו של רבינו, בין האנשים היו הרבה שבאו עם כלי זמר כגון כנורות ותופים והי' מזמרים לכבוד היום, אח"כ נחלקו לשני שורות ארוכות ורבינו הי' רץ באמצע, הלך ושוב, והי' מפזם לעצמו בתנועות נוראות באימה ופחד, בזה"ל: **פינצטער און ביטער איז דער מענטש וואס ער זינדיקט קעגן דעם הייליקן בורא, וואויל איז דעם מענטש וואס ער טוט תשובה צום הייליקן בורא נאר מיט דעם גוף נאר מיט דעם גוף (=מר וחושך היא לאיש אשר חטא נגד הבורא אשרי האיש אשר ישוב לפני הבורא רק בגוף זה רק בגוף זה).**

אימה ופחד גדול נפל על כל הקהל שהי' נוכח שם וכולם נתעוררו בהרהור תשובה כמו ביום הכפורים, וכולם פרצו בבכיות נוראות מגודל התשובה ולבבם הנשבר.

ובספר לב שמח מהרב הצדיק הקדוש מאלעסק זצוק"ל (פרשת מקץ) כתב שהמגיד אמר להביי שכולם יעמדו באורות מצוות שעשו, רק שזה הגוף שנשלם על ידו הוא יהי' הרועה, והם יתנהגו על ידו כמו הצאן ע"י הרועה, ע"ש.

ובסי' טע"ה בקו"א אות תתרי"ח מביא, ובסי' קרבן שבת כתב בשם קלף ישן הנקרא עטרת שלמה, וז"ל, והנה לפי דעת הזוהר, שהאחרון מי שהשלים המצות הוא הזוכה בנשמה ומתלבשת בגופו. אבל כל הבאים אחריו סוברים, שכל הגופות יעמדו, והחכם הפרדס בראשם, ונותן טעם לדבר, כי אחרי שהנשמה דומה לנר, והנר יכול להדליק כמה נרות ואינו חסר מראשונה כלום, כך כל הנשמות האלו. ואומר אני, שזה לדעתי רמז לנו הכתוב סוד זה באמרו, נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן, ר"ל אחרי שר' נשמת אדם, מזה אתה יכול לידע שהוא חופש כל חדרי בטן, כל דייקא, ר"ל שהיו מקודם בכמה גופות, היא חופשת אותם לעתיד ומתלבשת בכולם אחרי שהיא דומה לנר כו'. ובודאי צ"ל כמ"ש בשם הפרדס, שכל הגופים יעמדו, והמגולגל נוטל אור מנשמה כפי חלק מצות שעשה, והשאר הוא נשאר לאיש הראשון, וכן כולם, ע"ש.

ובספר משכנות הרועים סי' ג' מביא מהגאון א' קדוש שעשה שאלות חלום על אשר על פי ד"ת חייב את הזכאי ממון הרבה, והשיבו לו שאבותיו של זה גזלו לאבותיו של הזכאי, על כן חשב השי"ת מחשבות לבל ידח ממנו נדח ואמרה התורה שתחזור הגזילה ליורשים.

ובספר דברי יחזקאל (שופטים) כתב בשם הרב הגאון הק' מו"ה נתן אדלער זלה"ה על פסוק לא יהי' כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, מה ששינה הכתוב כאן ולא כתב לא תלבש אשה שמלת גבר כמ"ש אח"כ, כי ידוע מסה"ק מי שהוא הולך במחשבות של זנות ח"ו הוא מתגלגל אח"כ באשה, על כן אמר הכתוב לא יהי' כלי גבר על אשה, כלי הוא לשון מחשבה, מלשון נכליהם או מלשון ויתנכלו, שלא יהיו מחשבותיו של גבר על אשה, על ידי זה ינצל ולא ילבש גבר שמלת אשה, שלא יצטרך להתגלגל באשה.

ובשיע האריז"ל כתב, האדם כשחייב גלגול ומת ונולד לו בן אחר מיתתו, הוא מתגלגל באותו בן. וזה שנקרא אביו, על שם אביו שנתגלגל בו. וזה שכתוב אשר בך ירוחם יתום, שר"ת אביו, שהי' יתום, עכ"ל.

המאירה (ויחי) כתב בשם הזוהר חדש שאחת מן השאלות לאדם בבואו לעוה"ב, אם יודע מגלגלו, ע"ש.

ובספר טעמי המצוות לרדב"ז סי' קכ"ט כתב שרבינו יצחק בנו של הראב"ד ז"ל הי' מכיר בפני האדם אם הוא מן הנשמות החדשות או מן הישנות".

וכתב בספר ישמח משה (נח) בשם ספרי חכמי אמת, דאף דנשמה המגולגלת באדם אינה יודעת ואינה זוכרת כלל בהיותה בגוף האדם למה היא באה ולמי היתה בגלגול הקודם, אבל הנשמה המגולגלת בבעלי חיים שאינם מדברים, יודעת וזוכרת משל מי היא ואת אשר עיוותה ואת אשר נגזר עלי'.

ובספר הגלגולים פרק י"ג כתב מ"ש בשם ספר המגיד שמי שיש בידו להיטיב לעניים ולנדכאים או לאחד מישראל או שהוא עשיר והוא כילי, או שהוא בעל תורה ואינו רוצה ללמד לאחרים, כל אלו יתגלגלו בנשים".

(ז) ובספר שם הגדולים להגאון הקדוש מוהר"ר חיד"א זצוק"ל (אות א') כתב, שרבינו יצחק בן הראב"ד דהגם שהי' סגי נהור הי' מכיר באדם בגלגוליו, והי' מרגיש בהרגשת האויר, לומר זה חי וזה מת, והי' גדול בתפלתו כרבי חנינא בן דוסא, כמ"ש הרב ישירי בס' מצרף לחכמה דף ט"ו.

ובספר אור צדיקים כתב שסיפר תלמיד של האריז"ל הי"ה החכם ר' גדלי' הלוי ז"ל, שבימי האריז"ל בכל ערב שבת היו הולכים חוץ לעיר לקבל את השבת, וראה פעם אחת על בית החיים של צפת חיילות נשמות שעלו מן הקברות לעלות למעלה לנן עדן העליון, וכן להיפך, ראה רבי רבבות נשמות שירדו כנגדן, ואלו הן הנשמות היתירות הנתוספות לישראל בשבת, ומתוך רוב בלבול וערוב הנשמות הוכרח לעצום עיניו, ואע"פ כן ראה כל הדברים בעינים סגורות.

וכן פעם אחת הלך האריז"ל ללמוד תורה עם תלמידיו בשדה, וראה שעל האילנות היו יושבות עליהן נשמות לאלפים ולרבבות, וכן סמוך לשם הי' נהר, וראה על כל פני המים היו שטות ונגרות נשמות לאלפים ולרבבות, כיון שראה אותן, שאל להן מה טיבן, והשיבו לו ששמעו מקדושתו שיש כח בידו לתקן אותן, ושהן הנשמות שנדחו מחוץ לפרגוד, שלא עשו תשובה בימי חייהם בעולם הזה, והאריז"ל הבטיחן להעלותן בכל מה דאפשר.

(ח) ובספר דבש לפי כתב וז"ל, דגלגול הוא לזכרים, כי הנקבות מקבלות עונשן לעוה"ב ובגיהנם, ולפעמים תתגלגל האשה בעבור בעלה, בסוד ויצאה אשתו עמו, ע"כ.

ובש"ע האריז"ל כתב, שאדם הבא פעם אחת לעולם הזה והי' חדש, ואז באה בת זוגו עמו כנודע, והנה כשבא הזמן שראוי לישא אשה, אז מזדמנת לו בת זוגו בלי שום טורח כלל ועיקר. אמנם אם חטא והוצרך להתגלגל עליו והוא מאותם שכתב

ובספר יסוד האמונה בליקוטי קהלת פי' הפסוק "אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי", על פי מה שכתב האריז"ל בספר הגלגולים שנשים אינן מגולגלות, בסוד הפסוק "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר", וזה הפסוק נאמר על ענין גלגול הוא דוקא עם גבר ולא עם אשה. וכן כאן פירוש הפסוק הוא כך, ואשה בכל אלה, היינו בסוד הגלגול, בכל אלה יפעל אל וגוי' לא מצאתי, שנשים אינן מגולגלות.

- צא -

וזהו הענין שאומרים היתומים קדיש אחר הנפטר, דאין לשער גודל התועלת שיש לנשמת הנפטר ע"י אמירת הקדיש של היתומים.

וזה לשון ספר כל בו כתוב וז"ל, טעם שאומרים קדיש, משום שפעם א' פגע רבי פלוני במת אחד שהי' מהלך ומקושש עצים ונושאן על כתפיו, אמר לו, בני, כל זה למה לך, אמר לו, רבי כה משפטי כל הימים להביא באשה של גיהנם להיות נידון". אמר לו, ואין מי יוכל להצילך מן הצער הגדול הזה. אמר לו, אין מי שיצילנו אם לא שיאמר בני קדיש^י או יפטיר בנביא לכבוד השם

בהם ויצאה אשתו עמו שמגלגלים גם לבת זוגו פעם אחרת בעבורו, הנה האדם כזה, כאשר תבא לו אשה, לא תזדמן בת זוגו אלא ע"י צער גדול וקטטות ומלחמות גדולות שיהי' לו קטרוגים, וזה נקרא זיווג שני.

ובספר דודאים בשדה (בהר) פירש בשם ספר עמק המלך, נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, היינו שלא נברא יותר, משנברא כבר פעם אחת, שלא יתגלגל יותר.

כתב בספר מעבר יבק, דבעולם האמת יש להאיש שייכות עם אשתו הראשונה. ועי' בזוה"ק (בראשית דף כ"א ע"ב), דאשה שנשאת לבי' אנשים זה אחר זה, חוזרת לעתיד לבעלה הראשון. ועיין באוה"ח על התורה פסוק הפעם ילווה אישי אלי. ועי' במדרש שמואל בפסוק נפלאות אהבתך כו', אביגיל בעוה"ז ומיכל לעוה"ב, עכ"ל.

(ט) הקדיש מועיל לשעתא ופלגא, ובשירי ברכה סי' שע"ו כתב וז"ל, רבים נהגו לצוות לבניהם לומר ח' קדישים ביום, משום מ"ש בזוה"ק דהקדיש מועיל לשעתא ופלגא, ולהכי יאמרו ח' קדישים להציל ל"ב שעות, אמנם רבינו מהרח"ו זצ"ל גילה סודו שכוונת שעתא ופלגא אינו כפשוטו, אלא מדריגה גביהם שנקראת שעתא ופלגא.

(כ) בספר קיצור שלי"ה (והמעשה ידוע שרמזו עלי' כל הפוסקים המדברים ממעלת אמירת קדיש אחר אב ואם [עיין דרכי משה ורמ"א יורה דעה סימן שע"ו, ומובא באריכות באור זרוע (הלכות שבת סימן נ'), ובסי' מנורת המאור (נר א' כלל א' ח"ב פ"א) ושם מובא בשם מדרש תנחומא, והמעשה הי' בר"ע עם עוד כמה שינוים, ועי"ע בספר מקדש מעט פרק ג', אות ג') מביא מהזהר חדש במדרש הנעלם מביא

בעבורי. ואם יעשה זה, ידעתי כי זכותו תעמוד אלי ויגן בעדי. ויבא רבי פלוני ויגד זה לבנו של מת, ויעש ככל אשר אמר. לימים נגלה¹ המת אל החכם הנזכר פעם אחרת ואמר תנוח דעתך

מעשה גדול ונורא בתלמיד חכם אחד שהי' הולך בהרי אררט ושמע קול צוחה קול מר שצוח וי וי, עד שראה אדם אחד, ושאלו מן את, וא"ל יהודי חייבא [ר"ל רשע] אנא ודנין אותי זה כמה שנים על עבירות גדולות שעשיתי בעודני בחיים, ושאלו מה שמו והשיב ששמו לא נודע לו, כי הרשעים שוכחים שמם, על דרך שם רשעים ירקב, אבל מ"מ הודיע לו מקום מושבו שהי' בגליל העליון, בעיר פלוני, ושם אשתו. והלך אותו החכם לעירו ושאל אחריו, והשיבו איך שהי' רשע גמור שלא הניח עבירה שלא עבר, ובן קטן הניח אחריו והוא ג"כ רשע כאביו, ולקח אותו החכם בנו עמו לביתו ורצה ללמוד עמו א' ב', ולא הי' רוצה לקבל, והתענה אותו החכם ג' פעמים מי יום והתפלל עד שהי' הנער מתחיל לקבל. והלך הנער ממדריגה למדריגה עד שהלך וגדל בתורה עד שנסמך.

אח"כ בא אותו אביו של הנער בחלום לאותו החכם, ופניו הבהיקו מאד כשמש בצהרים בתקופת תמוז, מזיו השכינה שזרח עליו. וחרד החכם ההוא מאד, ואמר מי אתה, ואמר לי אשריך מה טוב חלקך ומה טוב גורלך שזכיתי והבאתני לכל הכבוד הזה ע"י בני, כי ידעתי שהתענית ק"ך ימים הי' מועיל, אודות שעוונותי היו כ"כ גדולים, שבאו שדים ומלאכי חבלה והיו מכסין המוח של בני שלא לקבל, שלא יהי' לי זכות, כי לפעמים עוונות האבות גורמים שאין לבניהם לב להבין בתורה (ובאים) שדים ומניחים ידיהם על המוח שלא יקבל, אלא כאשר נהרגתי ע"י עכו"ם לא המיתוני מיד אלא בחץ הכוני, והייתי עודני חי שני ימים ומכח יסורים גדולים הרהרתי בתשובה, כי היתה לי זכות כי כאשר הייתי משומד הצלתי איזה יהודים מהריגה. ועתה בכל פעם ופעם שעלה בני למעלה, היו מקילין בדיני, וכאשר הי' בני בר מצוה ועלה לתורה וקידש שמו של השי"ת ברבים ואמר ברכו את ה', העלוני מגיהנם, והי' הנקרא הבן ההוא הפקולי, ר"ל שגיהנם נקרא פלילה על דרך פקו פלילה. ור"ש הפקולי שסידר הברכות לפני ר"ג ביבנה הי' ממשפחתו, ע"כ. ממעשה הזה יכולים ללמוד, מה זה שהי' רשע גמור, מכל מקום הבן ע"י תורתו הצילו מגיהנם והכניסו לגן עדן, על אחת כמה וכמה מי שאינו כך ומגדל את בניו לת"ת, שיהי' לו זכות שאין לו שיעור וערך. עכ"ל.

(כא) ספר "האיש על החומה" חלק א' עמוד 345 מובא מעשה מהגה"צ ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שאשה מכובדת ובעלת עסק מבוסס בעיר פרשבורג שבהונגרי, היתה נוהגת במשך שנים רבות להביא מידי פעם בפעם תרומה הגונה לשייבה, בתנאי שיגידו בישיבה קדיש תמידי לעילוי אותן נשמות גלמודות שאין מי שיגיד אחריהן קדיש, והישיבה העמידה בחור מיוחד שאמר קדיש לטובת נשמות אלו. לימים הסתלק לעולמו בעלה של אותה אשה. ומכיוון שהוא ניהל את העסק ביחד איתה, פגעה פטירתו בעסק שנצטמק והלך עד שנסגר כליל. מצבה הכלכלי של האשה הלך והחמיר וברבות הימים נפל עלי' עול נוסף - כאשר הגיעו שתי בנותי' לפרקן, וכסף מנלן?

נשאה האשה את סבלה בדומי, קיבלה עלי' את הדין באומץ והשלימה עם גורלה. אולם על דבר אחד לא יכלה לוותר ולבה הי' מר עלי' ביותר והכאיב לה עד מאד, וזהו ענין שמירת הקדיש שעלול להתבטל אחרי שהפסיקה את הקצבתה למטרה זו. במר נפשה עלתה להנהלת הישיבה ושטחה את בקשתה שהישיבה תאזר להמשיך גם הלאה את שמירת הקדיש לעילוי נשמות גלמודות, עד שירחיב ה' גבולה ותחזור לתמוך בישיבה כמקודם.

נתרגשו מאד ראשי הישיבה מתוס-לבה וצדקת-נפשה של אלמנה זו והבטיחוה למלאת מבוקשה לשמור את אמירת הקדיש כמו עד כה. הבטחה זו מילאה את נפשה אושר אין קץ, וכשברק של אושר מנצנץ מעיני הנוגות, נפרדה מראשי הישיבה ופנתה ללכת לדרכה. מעתה שוב לא העיק עלי כל כך מצבה היא, ואפילו מצב שתי בנותי שהגיעו כבר מזמן לפירקן. כי מרגע שענין הקדיש לנשמות הגלמודות הובטח לה, כמעט שלא חסר לה כלום בעולמו של הקב"ה. ובענין שתי בנותי שמה מבטחה בה אבי יתומים ודיין אלמנות. והוא הרחום וחונן יראה בוודאי בעונייני של שתי בנותי, ויזמין להן את זיווגן ואת כל צרכיהן.

בצאתה לרחוב בא למולה יהודי ישיש בעל הדרת פנים נדירה, כשזקן צח כשלג יורד לו על פי מידותיו ובירכה לשלום. הופתעה האשה מהסברת הפנים הלבבית של הזקן הבלתי מוכר לה. הפתעתה גדלה שבעתיים בעת שהזקן התקרב אלי ונכנס איתה בשיחה תוך התעניינות במצבה ובמצב בנותי.

נאנחה האשה קשות ושטחה לפניו את מר גורלה ואת נפילתה מאגרא רמא לשפל המדרגה, עד שאין לה האמצעים ההכרחיים להשיא את בנותי הבוגרות. "מהו הסכום המשוער הדרוש לך, להוצאות נישואיהן של בנותיך?" שאל הזקן. "לשם מה חשוב לכבי לדעת, למאי נפקא מינה?" השיבה האשה בתמהון ונקבה בסכום המשוער. שלף הזקן גליון נייר ורשם הוראה לבנק המקומי לשלם לאשה את הסכום שנקבה. אולם בטרם שם את חתימתו, הביע משאלתו, שהיות ומדובר בסכום רציני מאד, רצוי שתהא חתימתו בנוכחות עדים שיראו במו עיניהם כשהוא חותם אישית על ההמחאה, ויאשרו זאת בחתימת ידם.

נרגשת ומופתעת ממה שהתרחש, עלתה לאולם הישיבה ובקשה משני בחורים להילוות אלי. משראה אותם הזקן, הציע להם שיתבוננו איך שהוא שם את חתימתו על הוראת התשלום. וליתר בטחון ביקש מהם פיסת נייר ורשם עלי את חתימתו למזכרת ולדוגמא. במוסרו את ההמחאה על הסכום הנכבד לידי האשה, הורה לה שתלך לפדות את ההמחאה למחרת בבוקר.

כל הענין נראה לאשה ההמומה תמוה ומוזר. מה ראה הזקן הזר הבלתי מוכר להסביר לה פנים כל-כך ולהראות רוחב לב כזה, עד כדי כיסוי הוצאות השאת שתי בנותי. אף על פי כן נזדרזה למחרת לסור אל הבנק ובלב פועם ניסתה את מזלה.

כשבחן פקיד הבנק את ההמחאה, תקע בה ובאשה מבט תוהה, מסתכל פעם ופעמיים וכלו נבוך ומשתאה. תוך הבעת סימני המבוכה ביקש מהאשה להמתין, והוא נכנס עם ההמחאה למנהל הבנק שהי גם בעליו. וכאן התרחש משהו דרמטי ביותר: כשראה מנהל הבנק את ההמחאה, צנח מכסאו והתעלף...

בבנק קמה מהומה, הפקידים שמעו על המתרחש, הכניסו מיד את האשה לחדר צדדי והפקידו עלי שומר לכל תתחמק, תוך חשד שהי כאן ענין עם מעשה מרמה.

אחרי ששבה רוחו של מנהל הבנק ביקש לראות את האשה שהגישא את ההמחאה לפרעון. בהכנסה שאלה בבהילות, אימתו וכיצד קיבלה את ההמחאה, "ירק אתמול קיבלתי מיהודי מכובד בעל הדרת פנים, וישנם אפילו שני בחורי ישיבה היכולים לשמש כעדים, שראו איך כותב ההוראה חתם על ההמחאה", ענתה האשה כמתנצלת.

"האם תוכלי לזהות את האיש אם אראה לך אותו בתמונה?" שאל המנהל.

"בוודאי אזהה אותו ואין לי כל ספק שגם שני הבחורים יוכלו לזהות אותו", ענתה. הורה המנהל להביא לפניו את תמונת דיוקנו של אביו המנוח, וכשהוצגה התמונה בפני האשה, הצביעה ללא היסוס עליו כעל האיש שנתן לה את ההמחאה.

ציווה המנהל לפרוע את ההמחאה ושיחרר את האשה. אחרי שהאשה הלכה, סיפר המנהל לנוכחים את פשר הפרשה המוזרה שהתחוללה לנגד עיניהם.

שהנחת דעתי²², ועל זה פשט המנהג לומר בנו של מת קדיש בתרא, גם להפטיר בנביא.

- צב -

והנני לעורר בזה בענין הקדיש שאומרים כמה אנשים ביחד, וכמה פעמים ע"י אמירת הקדיש בחטיפה מקלקלים מה שרצו לתקן ואין גורמים מנוחה להנפטרים, רק אדרבה ע"י שכולם אומרים קדיש בפעם אחת והקהל אין יכולים לענות אמן כראוי, גורמים ח"ו שאין מכניסים את אבותיהם לגן עדן. וע"י שאין אומרים קדיש כראוי ואין הקהל עונים אמן יהש"ר כראוי, גורמים בזה שכל נפטר גרם לחבירו שלא יהא לו מנוחה שלימה, ויש בזה עון גניבה ח"ו, ואף שאין דבר כזה עולה על דעת היתומים שאומרים קדיש, מ"מ ע"י שאין נזהרים לומר קדיש באופן שיוכלו הקהל לענות איש"ר, אז לא די שאין גורמים נחת רוח לנשמות קרוביהם, רק אדרבה, גורמים להם שיכניסו אותם לגיהנם ח"ו מחמת איסור גניבה שעברו בניהם בעוה"ז.

האיש שמסר את ההמחאה לאשה, אינו אלא אביו שהלך לעולמו לפני עשר שנים. בלילה הקודם הופיע אביו בחלום ואמר לו בזו הלשון: "דע לך שמאז שסרת מדרך הישרה והתחנתנת עם נכרית והפסקת לשמור את הקדיש, לא מצאה נשמות מנוחה. עד שבאה אשה אלמונית וציוותה להגיד קדיש לנשמות שאין אומרים קדיש אחריהן. וזכותי עמדה לי שהקדיש הזה שאמרו בישיבה לפי פקודת האשה גרם לי עילוי ונחת רוח לנשמותי. אשה זו תופיע מחר בבוקר בבוקר שלך עם המחאה שמסרתי לה לכיסוי הוצאות נישואי שתי בנותי". כשקמתי בבוקר נפעם מהחלום, ספרתי לאשתי שלענה לכל הענין. אולם משהופיעה האשה עם ההמחאה נתאמת לי שאכן החלום אמת הי'.

וסיים מורנו מורנו (הרה"ג ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל): "מי היו שני הבחורים? אני הקטן וחברי ר' יהודה גרינוואלד".

האיש עשה תשובה, אשתו נתגיירה כדין, וזכו להקים בית נאמן בישראל.

(ב) ובספר אור ישראל להרב המגיד הקדוש מוהר"ר ישראל מקאזניץ זצוק"ל כתב על מה שכתוב בתיקונים דף ל"ה ע"א, ואית לון קטטה באינון מארי דגיהנם דנגוין ב". שיש בני אדם שבחיהתן יורדת הנשמה לגיהנם ונידון ואז בוערת האש בקרבן ומתקוטט עם כולם, ויש שהם בשלוח בחייהם, ולאחר מיתה נידונים שם.

- צג -

ולכן צריכים היתומים ליזהר מאוד שלא לחטוף כולם באמירת קדיש, רק שיאמרו באופן שיוכלו הקהל לענות, ולפעמים מוטב שלא יאמרו כולם בבת אחת, רק יתחלקו ביניהם, לפעמים יאמר יתום אחד ולפעמים יאמר יתום אחר, ובודאי יגרמו בזה נחת רוח לנשמות קרוביהם הנפטרים, דהלא אדרבה דבר זה יגרום ג"כ אחדות בין הקהל, ואין לך נחת רוח יותר לנשמות הנפטרים ממה שבניהם הולכים בדרכי שלום ובדרכי נועם זה עם זה.

- צד -

ועל דבר זה צריך כל רב ומנהיג בבית המדרש לעורר את הקהל ולהזהירם על זה מאוד מאוד, שינהגו כבוד זה בזה ולא יחטפו את הקדיש אחד מחבירו, וג"כ שלא יאמר בקול גבוה יותר כדי שישמעו הקהל רק את קולו, וכדומה, דכל זה גורם קטטה ומריבה בין הנשמות ומורידין את הקרובים שלהם לשאול תחתיות רח"ל, ויצא שכרם בהפסידם ח"ו, אלא שמי שיש לו קול חזק, יאמר הקדיש בקול, ושאר היתומים יאמרו בלחש יותר ממנו, וביחד אתו.

ובפרט שיש נוהגים ששוכרים איזה איש שיאמר קדיש לטובת נשמת הנפטר, ובאם אומרים כולם קדיש ביחד ואין הקהל שומעים את אמירת הקדיש של כולם, א"כ גם בזה יש איסור גזילת ממון מחבירו, דהלא קיבל כסף ממשפחת הנפטר לומר קדיש לעילוי נשמתו, ואם אין שומעים את הקדיש הרי הוא גזל בידו, וגם גוזל את החיים דהיינו קרובי הנפטר שקיבל מהם כסף מלא לומר קדיש אחר נשמת קרוביהם, וגם הוא גוזל מנשמות האחרות דע"י שצועק בקול או חוטף את הקדיש במהירות יתר מהשני שאומר קדיש, הרי אין שומעים מה שאומר השני ואין תקומה לנשמת הנפטר השני, וגם בזה עובר על איסור גזילה, וגם גוזל את הרבים ח"ו ע"י שהוא גורם לדבר שיאמרו אמן חטופה ואמן יתומה ח"ו, וגם יש בזה מעילה בהקדש ח"ו דנשמות ישראל

הם בבחינת הקדש, כדכתיב קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, ואם מונע מהם את תיקון נשמתם, הרי הוא בבחינת מועל בהקדש ח"ו.

- צה -

ולתועלת הרבים נפרט מפי סופרים וסופרים המעוררים על מכשולות אלו, לתועלת הרבים.

- צו -

המנהג ביש כמה חיובים שכמה בני אדם אומרים יחד קדיש, והנה זהו מנהג ישן (עי' סי' יעב"ץ ושו"ת חת"ס) ומבואר בפוסקים דבכה"ג אם כולם אומרים יחד טוב, ואם לאו יבחר לו הסמוך לו וישמע היטב היוצא מפיו ויענה אחריו אמן.

אולם זהו טוב כל זמן שאומרים כהלכתה במתינות ונחת, אבל כשממהרין וחוטפין אז נעשה בלבול גדול וקשה לצמצם לשמוע ולכוין לאחד וראוי לכל יחיד לידע דאם א"א לו לשמוע ולדעת באיזה מקום עומד ועל מה עונה אמן, שאסור לענות, דהו"ל אמן יתומה.

הנה כי כן מה תועלת באמירת קדישים הרבה כשאין עולה לרצון כלל כי מקצת העונים אומרים אמן מבלי לדעת באיזה מקום עומדים והשאר אין עונין מחמת חוסר ידיעת מקום שעומדים, וכל הקדישים ממש לבטלה.

וע"כ אם רוצין תכלית ותועלת הנשמה העצה לסדר שיענו כולם בשוה ואז יאמרו כולם כל הקדישים, או שיטילו גורל וזה יאמר קדיש זה והאחר יאמר קדיש האחר וכן להלאה (בכה"ח סי' נ"ו או' ו' העצה לומר בשוה, ובשלחה"ט קאמארנע סי' נ"ה ס"א להטיל גורל כמנהג האשכנזים, ועיי"ע בספר בן איש חי שעורר הרבה על זה, ובספרי על ניקור במכתב מהחפץ חיים שעורר בזמנו על זה, ואין הסי' כעת תח"י).

בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' מ"ח, שנשאל, לפעמים אומרים ג' וד' בני אדם קדיש ביחד ואחד מקדים לחבירו, עם מי יענה אמן יהא שמי' רבא, והשיב אם באים כל אחד תוך כדי דיבור של

חבירו, יענה עם הראשון. ואם יש הפסק ביניהם, יענה אחר כל אחד ואחד.

ועי' בשו"ת דברי אגרת סי' ז', שבמדינתו תיקן שכל האבלים יאמרו **כולם קדיש ביחד**, ע"ש טעמו ונימוקו (ועי' פ"ת סי' שע"ו ס"ק ו'). ובסידור יעב"ץ כתב, מה טוב וישר מנהג הספרדים בזה, שאם רבים המה, **כולם זוכים בו ואומרים אותו כאחד**, ובטלה מחלוקת וטורח דיני דינים שאין להם שורש ועיקר.

בספר אשל אברהם סי' נ"ג כתוב **דבחיטפת קדישים לא הועיל כלום החוטף, כי אמירתו שייכת למי שראוי על פי הנכון**. וכן בתפלה, כשהבן הי' שם אם אמרה אחר, שייכת ממילא התפלה של אחר כאלו הבן. (ועיי"ע פ"ת סי' שע"ו סק"ז מה שכתב בשם ה"ג שב יעקב עיי"ש).

בספר אשל אברהם (בוטשאטש סי' נ"ג) כתב דאם היתום מתעכב לפעמים ומתפלל אחר, והוא בא בזמן שאפשר לו לילך להתפלל בציבור, כגון בין תפלה דלחש לחזרה, **שנכון הי' שיעמוד אז**, כי אין קפידה במה שעמד אחר לפני העמוד בלחש, וכן בשירה חדשה הי' נכון שיעמוד הוא, רק שאין נוהגין לשנות המתפלל בין לחש לחזרה או קודם שירה חדשה, ע"ש.

ובפחד יצחק אות ק' (קדיש), דאם אירע שאיחר האבל לבא לביהכ"נ ואין לו שהות להתפלל קודם שיגיע הצבור לסדרי קדושה, יכול האבל לירד לפני התיבה ולומר סדר קדושה עם קדיש תתקבל הגם שהוא גמר התפלה והוא עדיין לא התפלל, אין לחוש שיאמרנה מי שירצה, כי סדר הקדושה מצוה" בפני עצמה

(ג) בספר זרע קודש להרה"ק מראפשיץ זי"ע (פר' כי תצא ד"ה כי תבנה) כתב: "שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצ"ל, שכשעשה עליות נשמה ראה שנושאים את כלי הבית המקדש, ואמר לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופעם אחת אמר: שנפלה בית טומאה אחד בצורה וגדולה מאד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב, שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפילת שמו"ע מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים. והבנתי דבריו הקדושים שמפיל זה על ידי זה שעיי תפילתו **בונה חומות ירושלים ובית המקדש**, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשה קם זה נופל".

היא, ובשבתות וימים טובים ממתנינים לאומרה עד קודם תפלת מנחה. ונוסח צלותהון משמע כלל תפילותיהן של ישראל, והאומרו זריז ונשכר, והגם שאיחר לבא לבית הכנסת.

- צז -

ובזכות רבינו הקדוש האריז"ל (שהזכרנו לעיל כמה מאמרים שלו) אשר אתמול, יום ה' מנחם אב, היה יומא דהילולא דילי, יגן עלינו ועל כל ישראל, שיחוס וירחם השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו ויאמר די לצרות ישראל, כי בעו"ה נתקיים בנו במלוא מובן המלה כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו, ובודאי יתקיים בנו גם סוף הפסוק קומה עזרתה לנו ופדינו למען חסדך, ומתוך חסדים טובים ומגולים יחיש לגאלינו גאולת עולם במהרה בימינו אמן ואמן.

- צח -

ידוע, שכל חיותה של הנפטר, מוחה ולבה היו שקועים בזה איך לגדל את ילדיה לתורה ויראת-שמים, וכל דאגתה היו על בניה, ואהבה אותם אהבת אם על בנים. ולכן לטובת נשמתה, מוטל על בניה להמשיך לעשות רצונה בזה, ובפרט שכל ענינים אלו היו חשובים אצלה מאוד, ואמרו חכמינו ז"ל בירושלמי (ברכות פ"א) רצונו של אדם זהו כבודו.

ועתה שנתאספנו ליום השלושים, לסיום משניות, מוטל עלינו לעשות רצונה, ואנו מבקשים שתמליץ טוב בעד בעלה ובניי החשובים, שהיתה מסורה אליהם לשמש אותם באמונה בכל נפשה, ותגין זכותה בעדם ובעד כל בני משפחתם ועבור כלל ישראל, ובודאי תפלתה לא תשוב ריקס, עד אשר נזכה כולנו לקבל פני משיח צדקנו, בב"א.

פרשת ואתחנן

דרשה שדרש כ"ק אדמו"ר שליט"א בסעודת הודאה לרגל הצלת ר' בנימין דהפריז מתאונה באויר

שבת קודש פ' ואתחנן, שבת נחמו, י"א מנחם-אב תשנ"ו לפ"ק

- א -

ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום
(דברים ד', ד')

- א -

ומדייק בזה באוה"ח הק' עה"פ, דצריך להבין למה אמר **"ואתם"**, בתוס' וא"ו, כמוסיף על ענין ראשון. ועוד הקשה, מהו אומרו **"הדבקים"**, בה"א הידיעה, דלא מצינו שקדם זכרון דביקות זה שיוצדק לומר עליו הדבקים. ומבאר זה בהקדים דרשת חז"ל בסנהדרין (דף ק"ח ע"א) עה"פ (נח ו, ח) **"ונח מצא חן בעיני ה'":** **"ונח"**, פירוש, אפילו נח שנשתייר מהם לא הי' כדאי, אלא שמצא חן, ע"כ, עיין באוה"ח הק' שם בארוכה.

גם צריך להבין השייכות ד**"ואתם הדבקים בה' אלקיכם"** ל**"כולכם"** (וכמו שדייק גם באוה"ח הק' שם).

- ב -

והנה בכתב סופר עה"ת הביא מסורה, ג' פעמים **ואתם**: (ואתחנן ד, ד) **ואת"ם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום**, (נח ט, ז) **ואת"ם פרו ורבו**, (יתרו יט, ו) **ואת"ם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש**.

וכתב על זה, וזה לשונו: כי בן עזאי אמר^נ נפשי חשקה בתורה ולא נשא אשה^נ, כי ידע שהתורה מגינה עליו ומצלת אותו מן

(כז) ז"ל השי"ס יבמות (דף ס"ג ע"ב): כל מי שאין עוסק בפרי' ורבי' . . . בן עזאי אומר כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר ואתם פרו ורבו. אמרו לו לבן עזאי, יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקים. אמר להן בן עזאי, ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים, עכ"ל.

החטא^י. אבל מכל מקום ישא אדם אשה, כי מי שיש לו בנים והולכים בדרכיו הרי הוא כאילו לא מת, וכמו שאמרו חכז"ל כל המניח בן כמותו כאילו לא מת, וברא מזכה אבא גם לאחר מותו בעשותו מצות ה'י. והיינו ואתם פרו ורבו, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, הגם שתהיו קדושים, מ"מ פרו ורבו, ולמה, יען ואתם הדבקים בה' אלקיכם, גם אם מתו, אם הנשמה חזרה למקום מחצבתה חלק אלקי ממעל ודבוקה במקורה, מ"מ חיים כולכם היום, עומדים חי לפני ה' ע"י בניכם יוצאי חלצים שמזכים אתכם, וק"ל. עכ"ל.

- ג -

והנה איתא בבעל הטורים עה"פ, וז"ל: ואתם הדבקים. תגין על הקו"ף, רמז לק' ברכות שצריך לברך בכל יום (מנחות דף מ"ג ע"ב), עכ"ל.

והנה בבעה"ט כאן לא ביאר שייכות המשך הכתוב (חיים כולכם היום) לענין מאה ברכות שצריך לברך בכל יום.

ונראה לבאר זה ע"פ המבואר בס' "ואמרו אמן"י (חלק שני, אות כ"ד - ע' מ"ז), וז"ל: אודות הק' ברכות כתב בספר אוצר

(כה) עיין תוסי' יבמות שם, וז"ל: אע"י דמשמע בפרק אע"י (כתובות דף ס"ג ע"א ושם) שנשא בתו של ר"ע, דקאמר התם ברתיא של ר"ע עבדא ליה לבן עזאי הכי. הא אמר בפ"ק דסוטה (דף ד' ע"ב) דנשא וגירש, עכ"ל.

(כו) עיין ג"כ סוטה (דף כ"א ע"א).

(כז) עיין ב"ב (דף קט"ז ע"א): דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה, עכ"ל, עי"ש בארוכה, ובחדא"ג מהרש"א שם.

ועיין ב"ר (פמ"ט, ה), וז"ל: כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאילו לא מת כו', עכ"ל. וכ"ה בתנחומא באבער תולדות א' פס"ז עה"פ (וירא יח, יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט גו'.

(כח) עיין סנהדרין דף ק"ד ע"א. זהר פ' וירא (דף קט"ו סע"א). תוספת לזהר ח"ב (דף רע"ג ריש ע"ב). פ' אחרי (דף נ"ז רע"א). ז"ח פ' יתרו (דף ל"ה ריש ע"ד). קונטרס "חסדי עולם" (להר"ר ראובן מרגליות) שבסוף ס' חסידים (הוצאת הני"ל) לסימן תר"ה (ע' תקצ"א ואילך). ועיין בארוכה להלן אות ח' מס' אור זרוע, ובהנסמן שם הע' יח.

(כט) להצה"ק ר' יהושע אלתר ווילדמאן זצ"ל, שעור הרבה על ענין עניית אמן וקדושת תפילין ומזוזות וציצית. נדפס לראשונה בשנת תרס"ה, בירושלים עיה"ק, ובשנת

החיים סוף פ' וילך, שבכל יום שהוא מברך מאה ברכות בכוונה
 ינצל ממגפה ודבר ומכל דבר רע ר"ל, ובספר שערי אורה
 שער א' כתב, וז"ל: ובעוד שישראל צדיקים ומברכין בכל יום
 מאה ברכות כהוגן, אז כולם עשירים מלאים כל טוב ושואבין
 מים חיים כפי צרכם, ע"כ. עכ"ל סי' י"ואמרו אמן".

וזהו המשך הכתוב ואתם הדבקים גו' חיים כולכם היום, דע"י
 ואתם הדבקים, היינו ע"י מאה ברכות שמברכים בכל יום, ע"י
 חיים כולכם היום, כנ"ל שינצל ממגיפה וכו' ושואבין מים חיים
 וכו'.

- ד -

והנה אמרו רז"ל (ברכות דף נ"ג ע"ב) גדול העונה אמן יותר מן
 המברך, והטעם לזה מבואר בס' הגן ודרך משה' (ליום אחד עשר -
 דף י"ד ע"ב), וז"ל: כי אמן בגי' צ"א, הוי"ה אדנ"י גי' צ"א,
 והמברך אינו יכול להזכיר כ"א השם אדנ"י, ושם הוי"ה
 במחשבתו כנ"ל, אבל מי שהוא עונה אמן מזכיר מנין ב' שמות,
 כנ"ל, וק"ל"א. עכ"ל"כ.

נועין בס' י"ואמרו אמן" (חלק שני, אות ע' - ע' צ"ז-צח), דיש
 ליתן טעם לשבח על מה שאמרו חז"ל גדול העונה אמן יותר מן
 המברך, דיש לומר עוד טעם בפשיטות, לפי שלפעמים יתכן
 שהברכה עצמה תהי' מדרבנן, ועניית אמן על הברכה תהי'
 מדאורייתא, עיי"ש].

ובס' הגן ודרך משה להלן שם (דף ט"ו ע"א) כתב, וז"ל: כל
 איש מישראל ששומע הברכה מישראל מחוייב לענות אמן,

תשכ"ה הדפסתו מחדש, ואח"כ נדפס עוד הרבה פעמים בג' לשונות: לשון-הקודש,
 אידית ואנגלית.

ל) ספר זה הוא ממחברים הקדמונים, והמג"א (סי' ר"ס) והמטה משה מביאו.
 לא) וכן כתב בספר חסידים (סימן י"ח): גדול העונה אמן יותר מן המברך כו', המברך
 אינו מזכיר אלא שם אחד והעונה אמן מזכיר ב' שמות, כי אמן עולה בגימט' כשם
 י"ה ושם א"י, ע"כ. וראה מקור חסד שם, ובס' המנהיג הלי' תפילה.
 לב) ועיין רש"י ברכות דף מ"ז ע"א (ד"ה עד שיכלה אמן מפי העונים), וז"ל: דאף עניית
 אמן מן הברכה היא, עכ"ל.

אפילו שומע מאשה או מקטן^ל, עכ"ל. וממשיך שם, וז"ל: **וכל איש מישראל מחוייב לומר הברכות בקול רם, כדי שישמעו בני הבית או שאר העומדים אצלו ויכולים לענות אמן^ל, עכ"ל.**

ועפ"ז נמצא, דעניית אמן הוא ענין עיקרי בכל הברכות, ובפרט באמירת המאה ברכות. וכמפורש בספר הגן ודרך משה שם (דף י"ז ע"ב) בהמשך לענין חייב אדם לברך כל יום מאה ברכות, וז"ל: **וכשמברך על איזה פרי או שום ברכה, מחוייב לברך בקול רם כדי שחבירו יענה אמן^ל, כנ"ל, עכ"ל.**

וכידוע, דפירוש וכוונת "אמן" הוא אמת ואמונה, וכדרשת חז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב): **מאי אמן, א"ר חנינא אל מלך נאמן, ופי' רש"י שם: כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן. וכמבואר בשו"ע (או"ח סימן קכ"ד סעיף ו'), וז"ל: ויענה אמן כו' ובכוונה שיכוין בלבו אמת הוא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה, עכ"ל^ל. ובספר הגן ודרך משה שם כתב, וז"ל: שמילת אמן עדות הוא על הברכה שהוא אמת^ל, עכ"ל. ועד"ז כתב בס' הפנים אות**

(ג) וממשיך שם, וז"ל: **ואם שומע ואינו עונה חייב מיתה.** וסימן אמ"ן נוטריקון אנ"י מוסי"ר נפ"ש, שכל אי מישראל מחוייב למסור נפשו על עניית אמן, עכ"ל. ועיי"ש בארוכה ב' סיפורים נפלאים בענין זה.

(ד) ובספר חסידים (סימן רנ"ד) כתב, דהאומר בלחש ברכות התורה ושאר ברכות הוא חוטא וגוזל את המקום, שהרי לא נמצא מי שיענה אמן אלא אי"כ מרים קולו בברכה.

(ה) וממשיך שם: **ואם יעשה כך, אזי אם ח"ו נגזר עליו קללה, אזי מהפך הקללה לברכה, עכ"ל, ומביא שם מכתבי האריז"ל פ' ראה, עיי"ש.**

(ו) ובמג"א שם (ס"ק י'): **וזהו בברכת הודאה . . אבל בתפילה צריך שיכוין אמת היא ואני מתפלל שיאמנו דבריו כו', עכ"ל.**

ומקור הדברים הוא בשל"ה (דף רנ"ג ע"ב), וז"ל: **העונה אמן אחר המברך צריך לכוין: אמת ואמונה הוא השבח והברכה שבירך המברך, ואני מאמין בה . . [ובברכות הודאה] יכוין העונה: אמת הוא הברכה והודאה שבירך והודה המברך כו', ואני מודה ומאמין בזה . . [ובברכות השיר והשבח כו'] יכוין: אמת הוא הברכה והשבח שבירך המברך . . ואני מודה ומאמין שהשבחים לו יתברך הם נאים ויאים. והאמן של ברכות הנהנין יכוין העונה: אמת הוא השבח והברכה שבירך המברך שהוא יתברך ברא והמציא זה הפרי, עכ"ל.**

ובט"ז שם (ס"ק ג'): **ובברכות הבקשות על העתיד יכוין ג"כ שיהי רצון מלפניו יתברך שיקיים דבר זה, עכ"ל.**

(ז) שלכן "אם יאמר בלחש, הוא כמו שמעלים להעיד על הדבר" (ספר הגן ודרך משה שם). ועיין ג"כ להלן שם (ליום תשעה ועשרים - דף ל"ז ע"ב), נעתק להלן אות ל"א.

מ"ד (דף כ"ב), וז"ל: העונה אמן אחר המברך הברכות, כאילו אמר: אמת ואמונה הוא השם והברכה שבוך המברך ואני מאמין בה, עכ"ל.

- ה -

והנה אמרו חז"ל (שבת שם) כל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה^א, ופירשו הראשונים, שבכל כוחו, היינו: בכל כח כוונתו^ב. ובתוס' שם (ד"ה כל העונה איש"ר בכל כחו) כתבו, וז"ל: ור"י אומר, דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע, דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמי' רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות, עכ"ל.

ובספר מרכבת שלמה לר' ישמעאל כהן גדול (דף ג' ע"א בסופו) מובא ענין נורא, וז"ל: אמר ר' ישמעאל שח לי ססגיא"ל שר הפנים, ידידי שב בחיקי ואגיד לך מה תהא על ישראל. וישבתי בחיקו והי' בוכה והי' דמעות יורדות מעיניו ונופלות עלי. אמרתי לו הדר זיוי מפני מה אתה בוכה? אמר לי, ידידי, בא ואכניסך ואראך מה גנוז לישראל עם הקודש. תפסני בידו והכניסני לחדרי חדרים ולגנוזי גנוזים ולאוצרות ונטל את הפנקסין, הראני אגדות כתובות צרות משונות זו מזו. אמרתי לו, הללו למי הן, אמר לי לישראל. אמרתי לו, יכולין ישראל לעמוד בהן? אמר לי בא למחר ואודיעך צרות משונות מאלו. למחר הכניסני לבית גנוזי גנוזין

(לח) בש"ס שבת כאן: "קורעין לו גזר דינו", סתם. אבל כ"ה (של ע' שנה) בזח"ג כ, א (ברע"מ). תקו"ז בהקדמה (ד, ב). תי"ט (מ, א). זו"ח קיא, ג. רי"ף לברכות פ"ג (כא, ב). רא"ש שם (סי' יט). טור או"ח סניו. שו"ע הרב שם ס"ב. ועיין ג"כ שערי זהר לשבת דף ל"ג ע"א (דף כ"ח ריש ע"א).

(לט) כ"ה בפרש"י שם (הובא בתוס' שם). וכן פ"י רבינו יונה לרי"ף שם, הובא בטור אור חיים סימן נ"ו. שו"ע הרב שם סעיף ב'. ובזהר במקומות הנ"ל: בכל כחו סתם. ובתוס' שם (מפסיקתא, נעתק להלן) פירש "בכל כוחו" - בקול רם. וכ"ה גם בזהר ח"א (פי' נח דף ס"ב ע"ב), נעתק להלן אות ל"ו. ולהעיר ממ"ש בשל"ה הק' (הובאו דבריו בבאר היטב או"ח סימן תרמ"ג ס"ק א'), דכל אדם ירגיל עצמו לומר כל הברכות בקול רם, כי הקול מעורר הכוונה, ע"כ. ועיין בספר הגן ודרך משה שם (דף י"ז ע"א) שמבאר מה היא הכוונה.

ולחדרי חדרים והראני צרות משונות מן הראשונות וקשות, אשר למות למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר לרעב לרעב, ואשר לשבי לשבי. אמרתי לו, הדר זיוי כל כך חטאו ישראל! אמר לי **בכל יום מתחדשות גזירות קשות מאלו, וכיון שנכנסו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהש"ר אין אנו מניחין אותן לצאת מחדרי חדרים, עכ"ל.**

- 1 -

וזה י"ל הרמז **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום**, פירוש, על ידי **"אתם"**, שהוא ר"ת **"אמן, תפילין, מזוזה"**, עיי' **"חיים כולכם היום"**, כנ"ל שקורעין לו גזר דינו של ע' שנה, ומבטלים גזירות קשות, ואין מניחין לגזירות קשות לצאת מחדרי חדרים.

והוא ע"ד הידוע בפירוש הכתוב **ואברהם זקן בא בימים**, דסופי-תיבות **"ואברהם זקן בא"** הוא **"אמן"**, היינו שע"י עניית אמן זוכין להיות **"בא בימים"**, היינו שזוכין לאריכות ימים.

[ולהעיר גם מהא דאיתא בספר "הפנים" אות כ"ב (דף י"א ע"ב), וז"ל: **איתא בספרים הקדושים, מי שנוהר מלדבר בשעת התפילה, מסוגל לאריכות ימים ושיבה טובה. "שיבה" ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, עכ"ל. וכן מובא זה בשם הרמ"ק זצוק"ל. ועד"ז כתב בספר הגן ודרך משה (ליום תשיעי - דף י' ע"ב), וז"ל: **באתי לעורר לבבכם הטהורים. . . לגזור על השמש להזהיר העם בשעת התפילה שלא ידברו, דהיינו שיצוה להכריז שתיקה יפה בשעת התפילה, ואז שיהי' להם שיב"ה טובא שהוא ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, עכ"ל.****

ומובן דכן הוא במכ"ש וק"ו כאשר האדם (לא רק שנוהר מלדבר בשעת התפילה, אלא) גם עונה אמן ואמן יהש"ר כדבעי].

- 2 -

והנה איתא בסי' **"ואמרו אמן"** (חלק שני אות כ"ג - ע' מ"ו), וז"ל: **מצאתי בספר קדמון פי' הפסוק וצדיק באמונתו יחי'**,

כלומר מי שהוא צדיק, כלומר שעונה צ' פעמים באמונתו, עניית אמן, יחי, ומשלימין לו שניו באריכות ימים ושנים טובים וארוכים וכו', עכ"ל.

ויש לקשר זה גם עם מה שהבאנו לעיל מבעל הטורים, ד"תגין על הקו"ף שבתיתב "הדבקים" הם "רמז לק' ברכות שצריך לברך בכל יום".

דהנה מבואר בס' הגן ודרך משה הנ"ל (דף י"ג סע"ב), וז"ל: כתבו חכמי אמת, שלעתיד נשאל לכל אדם אם הי' צדיק, דהיינו אם קיים בכל יום אותיות צדי"ק, דהיינו צ אמן ד קדושות י קדישים ק ברכות, עכ"ל (ועיין שם בארוכה הסדר של כוונת צדי"ק).

וזהו הרמז בתיבת "הדבקים", דמלבד הרמז לק' ברכות שבתגין שעל הקו"ף דתיבת "הדבקים", מרומז בה גם ד' הקדושות - באות ד' שבתיתב "הדבקים", וי' הקדישים - באות י' שבתיתב "הדבקים". [וצ' אמנים כבר נכללו בק' הברכות, כנ"ל שעניית אמן הוא ענין עיקרי בברכה בכלל, ובפרט בק' הברכות].

- ח -

ויש להוסיף עוד ברמז הכתוב ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, דהיו"ם רומז ליום שכולו טוב ויום שכולו ארוך, והיינו דבזכות קיום מצוות הנ"ל הרמוזים בתיבת הדבקים, יאריכו ימים גם בעולם הבא, וינצלו מדינה של גיהנום. ויובן זה ע"פ המובא באריכות בספר אור זרוע (הלכות שבת, סימן נ"מ), וזה לשון קדשו:

(מ) ובתיקוני זהר תיקון י"ט (דף מ' ע"ב): אין צדקה אלא תפילה, צ' אמנים, ד' קדושות, ק' ברכות, ה' חמשה חומשי תורה.

(מא) ועיין ג"כ מנורת המאור (נר א', כלל א', ח"ב פ"ה); שו"ת הריב"ש (סימן קט"ו) (ממדרש נחומא ומס' כלה [רבתי פ"ב]) - הובאו ברמ"א יו"ד סימן שע"ו ס"ה (קרוב לתחילתו), ובביאור הגר"א וגליון מהרש"א שם. כלבו - הובא בב"י שם סו"ס שע"ו. מחזור ויטרי סדר מוצאי שבתות (סימן קמ"ד). ועוד. ועיין בארוכה סיפור כעין זה בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ג) - הובא בביאור הגר"א שם. ובאופן אחר - שם פ' אחרי (דף מ"ט ע"א ואילך). תנא דבי אליהו זוטא שבערה הבאה.

מעשה ברבי עקיבא שראה אדם אחד שהיה ערום ושחור כפחם, והיה טעון על ראשו מטען כעשרה טעונים, והיה רץ כמרוצת הסוס. גזר עליו רבי עקיבא והעמידו, ואמר לאותו האיש, למה אתה עושה עבודה קשה כזאת, אם עבד אתה ואדונך עושה לך כך, אני אפדה אותך מידו, ואם אני אתה, אני מעשיר אותך. אמר לו, בבקשה ממך אל תעכבני שמא ירגזו עלי אותם הממונים עלי.

אמר לו, מה זה ומה מעשך. אמר לו, אותו האיש מת הוא, ובכל יום ויום שולחים אותי לחטוב עצים ושורפין אותי בהם. ואמר לו, בני מה היתה מלאכתך בעולם שבאת ממנו. אמר לו, גבאי המס הייתי, והייתי מראשי העם, ונושא פנים לעשירים והורג עניים. אמר לו, כלום שמעת מן הממונים עליך אם יש לך תקנה. אמר לו, בבקשה ממך על תעכבני שמא ירגזו עלי בעלי פורענות, [שמעתי] שאותו האיש אין לו תקנה, אלא שמעתי מהם דבר שאינו יכול להיות, **שאלמלי היה לו לזה העני בן שהוא עומד בקהל ואומר ברכו את ה' המבורך**, ועונין אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד, **או יאמר יתגדל ועונין אחריו יהא שמיה רבא מברך, מיד מתירין אותו האיש מן הפורענות**, ואותו האיש לא הניח בן בעולם, ועזב אשתו מעוברת ואינו יודע אם תלד זכר מי מלמדו, שאין לאותו האיש אהוב בעולם.

באותה שעה קיבל עליו רבי עקיבא לילך ולחפש אם הוליד בן כדי שילמדו תורה ויעמידו לפני הציבור. אמר לו: מה שמך, אמר לו: עקיבא, ושם אנתתך? אמר לו: שושבינא, ושם קרתך? אמר לו: לודקיא. מיד נצטער רבי עקיבא צער גדול והלך ושאל עליו.

כיון שבא לאותו מקום שאל עליו, אמרו לו, ישחקו עצמותיו של אותו הרשע. שאל על אשתו, אמרו לו, ימחה זכרה מן העולם. שאל על הבן, אמרו: הרי ערל הוא, אפילו מצות מילה לא עסקנו [בו]. מיד נטלו רבי עקיבא ומלו, והושיבו לפניו ולא היה מקבל תורה, עד שישב עליו ארבעים יום בתענית. יצתה בת קול ואמרה לו, רבי עקיבא לך ולמד לו. הלך ולימדו תורה וקריאת שמע

ושמונה עשרה ברכות וברכת המזון, והעמידו לפני הקהל ואמר **ברכו את ה' המבורך**, וענו הקהל ברוך ה' המבורך לעולם ועד, **יתגדל יהא שמיא רבא. באותו שעה מיד התירו המת מן הפורענות.**

מיד בא לרבי עקיבא בחלום ואמר, יהי רצון מלפני ה' שתנוח דעתך בגן עדן, שהצלת אותי מדינה של גיהנום, מיד פתח רבי עקיבא ואמר (תהלים קלה, יג) ה' שמך ה' לעולם ה' זכרך לדור ודור. וכן מצא מורי הרב רבי אלעזר מוורמיישא בתנא דבי אליהו **רבא^מ דקטן האומר יתגדל מציל אביו מן הפורענות^מ**, עד כאן לשונו.

ועל פי זה יבואר הכתוב, **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום**, דכאשר מקיימים את המצוות הנרמזים בתיבת **הדבקי^מ**, היינו, כנ"ל, ד' קדושות, י' קדישים וק' ברכות, עי"ז זוכים שיהי' **חיים כולכם היום**, שינצלו מדינה של גיהנום ויזכו ליום שכולו טוב וליום שכולו ארוך. כי על ידי שהאדם מקיים בעצמו את החיובים הנ"ל, עי"ז גם בנוי ילכו בדרכיו ויאמרו כל

(מב) בתדא"ר לא מצאתיו לע"ע. אבל בתד"א זוטא ספ"ז מובא, בקיצור, סיפור כעין הנ"ל, אבל מסיים שם: בשעה שהוא יאמר **ברכו את ה' המבורך** אז יהיו מעלין אותי מדינה של גיהנום, עכ"ל.

וז"ל בתדא"ר שם: א"ר יוחנן בן זכאי, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד שהוא ה' מלקט עצים, ודברתי עמו ולא החזיר לי דבר, ואח"כ הי' בא אלי, אמר לי, רבי, מת אני ולא חי, ואמרתי לו, אם מת אתה, עצים הללו למה לך, ואמר לי, רבי, האזין לי מה שאומר לך דבר אחד. כשהייתי חי, אני וחבירי היינו עוסקין בעבירה בפלטין שלי, וכשבאנו לכאן גזרו עלינו גזר דין של שריפה, כשאני מלקט עצים שורפין את חבירי וכשהוא מלקט עצים אז שורפין אותי. ואמרתי לו, דינכם עד מתי, ואמר לי, כשבאתי לכאן הנחתי את אשתי מעוברת וידע אני שזכר היא מעוברת, לכן בבקשה ממך, הוי זהיר בו משעה שיהי' נולד עד שיהי' בן חמש שנים הולך אותו לבית רבו למקרא, כי **בשעה שהוא יאמר ברכו את ה' המבורך אז יהיו מעלין אותי מדינה של גיהנום**, עכ"ל.

ועיין בנצוצי אורות לזהר פ' נח (דף ס"ב ע"ב אות ו'), דדוקא הקדיש מסוגל להוציא אביו ואמו, ולא קדושה או תפילה או קריאה בס"ת.

(מג) ולהעיר מספר י"ג אורות (עמוד פ"ג), שהרה"ק בעל דברי חיים מצאנו זי"ע אמר, שחיפש את אביו הרה"ק ר' ארי' לייבוש מטארניגראד זצ"ל לאחר פטירתו בגן עדן בהיכל שחשב ששם ימצאנו לפי מדריגתו, אך לא מצאנו, ולבסוף מצאו בהיכל גבוה מאוד. שאל לאביו: האיד הגעת עד כה. השיבו אביו: על ידי הקדיש הראשון שאמרת העלוני עד פה, ע"כ.

זה, וממילא עי"ז יהי **ברא מזכה אבא** (כנ"ל אות ב' מכתב סופר עה"ת) וינצלו הוריהם בשכר זה מדינה של גיהנם ויזכו ליום שכולו טוב וליום שכולו ארוך.

- ט -

ויש להוסיף בזה, דהנה אמרו חז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב): **כל העונה אמן בכל כחו, פותחין לו שערי גן עדן**, שנאמר (ישעי' כו, ב) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק **שומר אמונים**, אל תקרי שומר אמונים אלא **שומרים אמן**, עכ"ל.

[ויעיין ספר שומר אמונים (ח"ב דף רמ"ז ע"ב), וז"ל: כמו שמצינו אצל האריז"ל (מובא בהקדמה לספר עמק המלך, הקדמה ג', פ' ב') שאמר לתלמידיו, שבשעה שהוא ישן בא מלאך מט"ט ומוליך נשמתו לאיזה ישיבה של מעלה שירצה, ולאיזה היכל שרוצה ליכנס וללמוד, **ככה יהא לעתיד לבוא לאלו שנוהגין בעניית אמונים, שיפתחו לפניהם כל היכלין ללמוד תורה במתיבתא דלעילא, וכל תרעין יהיו פתיחין ליה**, ולית דימחה בידיה, כאשר תראה מדברי הקדושים, עכ"ל].

וכיון שהאומר אמן נקרא "צדיק", וכן **צדי"ק** הוא נוטריקון צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים וק' ברכות, לכן הנוהר בכל

(מד) כי הג"ע יש לו הרבה **שערים ומחיצה לפניו ממחיצה**, וכמ"ש (ב"ב דף ע"ה ע"א) כל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חברו, ובפי שואל (שבת דף קנ"ב סע"א) אמרו כה"ג כל צדיק וצדיק יש לו מדור לפי כבודו. ואמר, **שזה העונה אמן בכל כוחו שפותחין לו כל השערים מחדרי ג"ע** (חדא"ג מהרש"א כאן).

(מה) והא' נחה במלת שומר. א"י, דמלת שומר במקומו עומד, מלשון המתנה*, היינו שממתין בכל סוף ברכה לדקדק איזה ברכה היא לומר אמן עליה, שלא יהא אמן יתומה. ואל תקרי דקאמר לאו דוקא. וכן מצינו בכמה מקומות בתלמוד, ודו"ק (חדא"ג מהרש"א כאן).

(*) עיין רש"י עה"פ: שומר, ממתין. וכן (וישב לו, יא) ואביו שמר את הדבר, וכן (עקב ז, יב) ושמר ה' אלקיך לך, עכ"ל. ובמהר"י קרא עה"פ: שומר, ממתין, כמו לא תשמור על חטאתי (איוב יד, טז), וכן ואביו שמר את הדבר. ועיין ג"כ מצודות עה"פ. ובפרש"י עה"פ ואביו שמר את הדבר: היה ממתין ומצפה מתי יבוא. וכן **שומר אמונים**. וכן לא תשמור על חטאתי, לא תמתין, עכ"ל. ועיין ג"כ זהר פ' קדושים (דף פ"ב ע"א). פי יתרו (דף פ"ט ע"א).

הנ"ל זוכה לשכר המבואר במשנה סוף עוקצין: עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, עכ"ל.

- י -

והנה מחז"ל הנ"ל, כל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה, אפשר לפרשו בה' אופנים, וכדלהלן.

א. אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו, שבעת מעשה אינו יודע כלל שעושים לו נס, ורק אחר זמן נתגלה לו שנעשה לו נס ומהות הנס אופן ראשון בנס בכלל, וכן גם בנס שקורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שהנס הוא בהסתר, היינו שגם האדם עצמו אינו יודע בהוה מגודל הנס שנעשה לו, ורק לאח"ז, כשיאריך ימים, אז נתברר לו למפרע שנעשה לו מזמן נס וקרעו לו גזר דין של שבעים שנה.

דהנה דרשו חז"ל במס' נדה (דף ל"א ע"א^מ), וז"ל: דרש רבי יוסי הגלילי, מאי דכתיב (ישעי' יב, א) אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ [ברגלו^מ] לאחד מהן (ולא יכול לצאת, רש"י), התחיל מחרף ומגדף, לימים שמע שטבעה ספינתו של חברו בים, התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני. והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (תהלים עב, יח-יט) עושה נפלאות (גדולות^מ) לבדו וברוך שם כבודו לעולם, אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו

מו) וכ"ה ג"כ בילקוט שמעוני ישעי' עה"פ (רמז תי"ז). יליש ומדרש תהלים עה"פ (תהלים קלו, ד) לעושה נפלאות גדולות לבדו.

מו) כ"ה גירסת רש"י. וכ"ה ג"כ ביל"ש ישעי' שם. וביל"ש תהלים (ומדרש תהלים) שם ליתא.

מח) כ"ה (בחצ"ג) בש"ס כאן. וביל"ש (ומדרש תהלים) שם הובא (רק) הפסוק הנ"ל בתהלים: לעושה נפלאות גדולות לבדו. ובחדא"ג מהרש"א שבהערה הבאה: לעושה נפלאות גדולות לבדו וברוך וגו'. ועיין ג"כ בזהר פ' בלק שנעתק להלן בסמוך, ובהנסמן שם הע' כ"ט.

(וזהו עושה נפלאות) לבדו, הוא לבדו יודע שהוא נס, אבל בעל הנס אינו מכירו, רש"י). עכ"ל הגמרא^מ.

ובספה"ק קב הישר (פרק ח'), מביא הסיפור הנ"ל (בשם המדרש) בנוסח אחר, וז"ל:

ובפרט בהעלותינו על לבינו השגחת הבורא יתברך, ברוך הוא, עלינו בגלותינו, אשר אין האדם מרגיש בנסים ונפלאות הנעשים לו. בתחילה נראין לו שיגיע לו איזה רעה, ואלקים חשבה לטובה אליו. וכדאיתא במדרש: שני סוחרים היו רוצים לילך יחד בספינה עם סחורה, ואחד נכנס עם סחורתו, והסוחר השני, בהליכתו, כשהיה רוצה לילך אל הספינה, נכשל באבן ונפל, ולפי שעה נעשה חגור ברגלו, והוכרח לישראל בביתו עם סחורתו. והיה אותו סוחר בוכה ודואג על סחורתו, שלא הלך על הספינה למכרו, ולא היו ימים מועטים שבא ידיעה שנטבעה הספינה ההיא עם כל האנשים, שהיו בתוכה. התחיל אותו הסוחר ליתן שבח והודיה להקדוש ברוך הוא ואמר: אודך ה', כי אנפת בי.

וזה דרך לכל הירא וחרד לומר' על כל סיבה המאורע תיבות **גם זו לטובה**^מ, אף שהוא לפי שעה דבר שאינו טובה, אף על פי כן ישמח בלבבו ויקבע בדעתו, שהיא לטובה ולכפרה על חטאיו ופשעיו על העבר ואזהרה והתראה על להבא. ועל פי רוב ענין זה בעצמו הוא לבסוף 'לטובתו נשבר רגל פרתו' (ירושלמי הוריות פ"ג ה"ד), **ובסוף המעשה נגלה הנס למפרע**. ועל זה תיקנו חכמינו, זכרונם לברכה, לומר בכל יום 'מזמור לתודה', כי בכל

(מט) וז"ל חדא"ג מהרש"א שם: פ"י **כי אנפת בי** הוא הקוף שישב לו, כי בזאת ישוב אפך ממני שלא טבעה ספינתי כמו שטבעה לחבירו. וע"ז אמר שהתחיל אז להודות ומשבח כמ"ש **אודך ה'**, ר"ל כאילו הייתי מיורדי הים והייתי ניצול, שהוא אחד מד' שצריכים להודות, גם עתה נצילתי ביבשה שלא ירדתי בסחורה שלי לים. ומייתי כד"א לעושה נפלאות גדולות לבדו וברוך וגו', לפי שמתחילה ה' זה מכוסה מן האדם רק לה' לבדו, והתחיל האדם מקלל ומחרף. אמר שאחר שיתברר לו ניסו אומר בהיפך וברוך שם כבודו וגו', וק"ל. עכ"ל.

ג) וביסוד יוסף: שעל כל סיבה המאורע לא די באמירתו לבדו שאומר גם זו לטובה, אלא ישמח בלבבו ג"כ ויקבע בדעתו כו'.

נא) עיין מסי' תענית דף כ"א ע"א.

יום ויום אנו צריכין ליתן שבח והודיה על נסים ונפלאות שיש לנו קיום בגלות המר הזה. ועל כן באמרו מזמור זה - 'מזמור לתודה' - הוא יוצא ידי חובת הבאת תודה, כי אין האדם מרגיש בניסו בכל יום, עד כאן לשונו.

ב. נס שלעולם לא יודע לו להאדם שנעשה לו נס, רק הקב"ה בעצמו יודע אודות הנס

אופן שני בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, **שלעולם לא יודע להאדם אודות גודל הנס שאירע לו**. וכמו דאיתא בזוהר הקדוש (פ' בלק דף ר' ע"ב) וזה לשון קדשו:

פתח [ר' פנחס] ואמר, לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו. **כמה טיבו עביד קוב"ה עם בני נשא וכמה נסין ארחיש לון בכל יומא, ולא ידע אלא איהו בלחודי**. בר נש קם בצפרא וחויא אתי לקטלא לי, ובר נש שוי רגליה על רישיה וקטיל ליה, ולא ידע ביה בר קוב"ה בלחודי, הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו". בר נש אזיל בארחא ולסטין מחכאין ליה למקטליה, אתא אחרא ואתייב כופרא תחותיה והוא אשתזיב, ולא ידע טיבו דעבד ליה קודשא בריך הוא וניסא דאתרחיש ליה בר איהו (הקב"ה) בלחודי, הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו, לבדו עביד וידע, ואחרא לא ידע, עכ"ל.

[פתח [ר' פנחס] ואמר, לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו. כמה טוב עושה הקב"ה עם בני אדם וכמה נסים עושה להם בכל יום, ואין יודע אלא הוא בלבדו. אדם קם בבוקר ונחש בא להרגו, והאדם שם רגלו על ראשו [בלי משים לב] והורג אותו, ואין יודע בו אלא הקב"ה לבדו. הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו. אדם הולך בדרך ושודדים ממתניים לו להרגו, בא אחר ונותן כופר תחתיו והוא ניצל, ואין יודע החסד שעשה עמו הקב"ה והנס

(ב) עיין ג"כ יל"ש ומדרש תהלים עה"פ (תהלים קו, ב) מי ימלא גבורות ה' ועה"פ (שם קל, ד) לעושה נפלאות גדולות לבדו.

שקרה לו חוץ הקב"ה לבדו. הוי, לעושה נפלאות גדולות לבדו, לבדו עושה ויודע, ואחר אינו יודע (פירוש "הסולם" כאן)]

הרי מזה שישנם נסים שאין האדם יודע בשעת מעשה שנעשה לו נס, וגם לאחר^ג לעולם לא יודע לו שנעשה לו נס, ורק הקב"ה בעצמו יודע.

ג. נס בדרך גלוי, אבל רק האדם שארעו לו הנס בעצמו יודע מזה, אבל שאר בני אדם אין יודעים מן הנס

אופן שלישי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שהוא ניצול בדרך נס גלוי, באופן כזה **שגם האדם עצמו יודע שארע לו נס**, אלא שהנס הוא גלוי רק להאדם עצמו שעמו נעשה הנס, אבל שאר בני אדם אין יודעים מן הנס שארע עמו.

ד. נס באופן שבתחילה הגיע להאדם איזו רעה, אבל עי"ז ניצול מהיזק גדול יותר

אופן רביעי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, **שבתחילה בא לו להאדם איזו רעה והיזק, אבל עי"ז הוא ניצול מהיזק גדול יותר** שהי יכול לקרות לו ח"ו.

וכמו בעובדא הנ"ל בגמרא נדה, **שישב לו קוץ ברגלו**, שדבר זה גרם לו כאב כפשוטו, ועוד שגרם לו שלא הי יכול לצאת למסחר (ועד שהתחיל מחרף ומגדף^ה), וכן בנוסח המובא לעיל מספר קב הישר, שנכשל באבן ונפל, **ולפי שעה נעשה חיגר ברגלו**, והוכרח לישאר בביתו עם סחורתו, והיה אותו סוחר **בוכה ודואג על סחורתו**, שלא הלך על הספינה למכרו. אבל עי"י היזק קטן זה^ה נעשה לו נס, שניצול מהיזק גדול ביותר, שהרי לולי היזק זה הי יוצא עם חבירו למסחר בספינתו שטבעה בים.

ג) וכפי חדא"ג מהרש"א הנ"ל, דהקוץ שישב לו הוא בבחי' **"כי אנפת ביי"**.

נד) ובלי חדא"ג המרש"א הנ"ל, **"כי בזאת ישוב אפך ממני"**, שלא טבעה ספינתי כמו שטבעה לחבירי^ה.

וכן הוא גם בעובדא דרבי עקיבא (ברכות דף ס' סע"ב) דהוה קאזיל באורחא, מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה, אמר כל דעביד רחמנא לטב. אזל ובת בדברא (לן בשדה, רש"י), והוה בהדיה תרנגולא (להקיצו משנתו, רש"י) וחמרא ושרגא, אתא זיקא כבייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא, אמר כל דעביד רחמנא לטב. ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא, אמר להו, לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטוב (אילו הי' נר דלוק הי' הגייס רואה אותי, ואילו הי' החמור נוער או התרנגול קורא הי' הגייס בא ושובה אותי, רש"י). הרי שעצם הדברים שארעו לר"ע (שלא רצו אנשי העיר לארחו, שכבה הנר, שנאכלו התרנגול והחמור) לא היו דברים טובים, כ"א אדרבא דברים אלו הם היזק לו". אלא שע"י הזיקות אלו נגרם לו נס גדול.

ה. נס שהוא גלוי לעוד אנשים, ועוד לנס שגלוי לכל העולם כולו

אופן חמישי בנס בכלל, וכן גם בנס של קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הוא, שקורה לו נס שלא זו בלבד שהנס הוא גלוי לו לעצמו, אלא שהוא נגלה גם לעוד אנשים, ולעתים נדירות קורה לאדם נס כזה שהוא גלוי וידוע לכל העולם כולו.

- יא -

והנה ככל הנ"ל הוא גם בנס שארע למיודענו ר' בנימין שליט"א. שבעת שנגרמה התאונה להרכב שנסע בו לשדה התעופה (שתאונה זו גרמה לו להגיע מאוחר לשדה התעופה), הנה התאונה כשלעצמה (וכן האיתור) הי' בזה היזק ורעה, ובשעת מעשה לא

(נה) וזהו שדייק לומר "כל דעביד רחמנא לטב עביד", היינו שהמאורעות הם בלתי טובים, אבל "כל דעביד רחמנא", גם דברים שאינם טובים, גם הם "לטב עביד", שיצא מהם טובה לאחריו זה.

ובסיפור דחום איש גם זו (תענית דף כ"א ע"א), אף שזה שאנשי המלון רקנו את ארגזו מן האבנים טובות ומלאו אותו בעפר, הוא דבר רע (וכמ"ש שם לפנינו): דכולא מילתא דהוה סלקא לוי (אפילו רעה, רש"י) אמר גם זו לטובה, אעפ"כ, "למחר כי חזינהו", כשראה נחום איש גם זו שארגזו מלא עפר, "אמר גם זו לטובה", היינו שתיכף אז ראה והרגיש שהמאורע בעצמו ("גם זו") הוא דבר טוב.

הרגיש ר' בנימין בזה נס כלל, ואדרבה בודאי נצטער על הזק הרכב (וגם על איחורו לשדה התעופה).

וכן לאחר זה, כשכל הפצרותיו והשתדלויותיו לא הועילו לו שיצרפו אותו לטיסה המתוכננת, הנה לא רק שלא ראה בזה נס, כי אם אדרבה הצטער על זה.

אבל אחר כך, הנה ע"י נזק (קטן) זה, עי"ז נעשה לר' בנימין שליט"א נס גדול ביותר, שע"י לא עלה למטוס הנ"ל, שלאח"ז נתרסק באויר, ועי"ז נשאר בחיים, ונתקיים בו דברי הכתוב בפרשתנו: **ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום**.

והנס שלו הי' באופן החמישי הנ"ל, שלא זו בלבד שהנס נגלה לר' בנימין בעצמו (ונגלה לו תיכף, בעודנו מצטער על הנזק ועל האיחור, ומשתדל להשיג טיסה אחרת), אלא שנגלה גם לעוד אנשים, ויתירה מזו, שבזמן קצר נודע הנס לכל העולם כולו. כי תאונת המטוס נודעה לכל העולם כולו, וכולם יודעים גם מזה שהיו אנשים שאירע להם נס ופלא, כי גם הם היו אמורים לטוס במטוס זה שהתרסק, אלא שהשי"ת מסבב הסיבות גרם לזה שיאחרו את המטוס (או שברגע האחרון החליטו לטוס עם מטוס אחר), ועי"ז ניצלו ונשארו בחיים.

- יב -

והנה בהמשך דברי בעל הטורים על הפסוק ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום כתב, **ד"כולכם היום** סמך לי **"למדתי אתכם"** ("ראה לימדתי אתכם גוי"), לרמז **"שזכות הרבים מסייעת"** (עיין אבות פ"ה מ"ח).

ונ"ל לעניננו, דהזכות שעמדה לו לר' בנימין שליט"א להנצל מתאונת המטוס ולהיות באופן **"דחיים כולכם היום"**, הוא מפני **שזכות הרבים סייעה על ידו**, כי מיודענו ר' בנימין **דהפריז עוסק לזכות את הרבים בקדושת אמן תפילין ומזוזות**, אשר זכות הרבים זו עמדה לו להנצל כו'.

וז"ל ספר חסידים (סימן ס"ה): וצדקתו עומדת לעד (תהלים קיב, ג), זה המזכה את הרבים", כגון מלמד ליראי ה' תיקון תפילין לתקן לאחרים.

ובס' חסידים תנינא" אות פ"ט (עי' מה) כתב, וז"ל: תמיד תהי' בסיועי עושי מצוה, ולזכות את הרבים להרגילם בציצית ותפילין. ותאמץ עצמך להרגיל בפי התינוקות שמע ישראל ודברים טובים, ולהיות סרסור להשכיר מלמדי תינוקות וסופרים ולהגיה ספרי תורות שלא יהי' בהם טעות. עכ"ל.

- יג -

ויש להוסיף בזה, דהמצוות הנ"ל (עניית אמן, תפילין ומזוזות) שעוסק בהם ר' בנימין שליט"א, גדול זכותם ביותר לזכות על ידם לאריכות ימים ולהנצל על ידם מכל היזק וכו'.

עניית אמן, כנ"ל בארוכה **דכל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה**, וע"י עניית אמן יהש"ר מבטלים גזירות קשות העומדות להתחדש בכל יום". ועד"ז הוא במצות **תפילין ומצות מזוזה** (הנלמדים מפרשתנו), ונשנו בפרשת עקב שהתחלנו לקרות אותה בשבת זו בזמן רעוא דכל רעוינא, וכדלהלן.

(נ) עיין כתובות (דף נ" ע"א): וצדקתו עומד לעד, רב הונא ור"ח, ח"א זה הלומד תורה ומלמדה, וח"א זה הכותב תורה וכתובים ומשאלין לאחרים. ועיין בהגהות "מקור חסד" (להר"ר ראובן מרגליות) לספר חסידים כאן.

(ז) לרבינו משה הכהן, בן אחותו של רבינו הרא"ש (ירושלים, תר"ץ). "ספר חסידים" זה נזכר ב"שם הגדולים" להחיד"א בשם "ספר חסידים כת"י". הזכירו הרב כנסת הגדולה, חו"מ סימן קס"ג, בהגהת הטור אות כ"א.

(ח) וכן הבאנו לעיל מסי' אוצר החיים סוף פ' וילך, שבכל יום שהוא מברך מאה ברכות בכוונה ינצל ממגפה ודבר ומכל דבר רע ר"ל. ונת"ל שעניית אמן הוא ענין עיקרי בזה, וגדול העונה אמן יותר מן המברך.

(ט) מצות תפילין מפסוק (פרשתנו ו, ח) "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך", ומצות מזוזה מפסוק (שם, ט) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך".

(ס) מצות תפילין מפסוק (יא, יח) "וקשרתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם", ומצות מזוזה מפסוק (שם, כ) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך".

- יד -

מצות תפילין: הנה אמרו חז"ל (ברכות דף ו' ע"א): מנין שהתפילין עוז הם לישראל, דכתיב (תבוא כח, י) **וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך**, ותניא, ר' אליעזר הגדול אומר **אלו תפילין שבראש**^א.

וז"ל הלכות קטנות להרא"ש הלכות תפילין (סט"ו^ב): **מפני קיום מצות תפילין** [שמניחין על הזרוע והקדקוד] ותיקונן^ב, **יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד**^ב (ברכה לג, כ), עכ"ל.

כל המניח תפילין מאריך ימים

ז"ל הש"ס מס' מנחות (דף מ"ד סע"א ואילך): **ואמר ר"ל, כל המניח תפילין מאריך ימים**, שנאמר (ישעי' לח, טז) **ה' עליהם**

(א) ובזהר פ' בראשית (דף כ"ג ע"ב) כתב, וז"ל: **אי צלותא סלקא שלימא, בעטופא דמצוה ותפילין על רישא ודרעוא, אתמר בהו וראו כל עמי הארץ כי שם הוי"ה נקרא עליך ויראו ממך**, שם ה' אוקמוה דאיהי תפילין דרישא, ומאן דחזי שם הוי"ה על רישא בצלותא דאיהו אדניי, **מיד כולהון ברחין, הה"ד** (תהלים צא, ז) **יכול מצדך אלף וגו'**, עכ"ל. [ואם התפילה עולה בשלימות, שהיא בטלית של מצוה ותפילין על ראש וזרוע, אז נאמר בהם וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, שם ה' בארוהו שהוא תפילין של ראש, וכל הרואה את שם הוי"ה על הראש, בהתפילה שהיא שם אדניי, תיכף בורח, וז"ש יכול מצדך אלף וגו' (פירוש "הסולם" כא)].

(ב) כהגירסא שהובאה במעדני יו"ט שם (שינוי בהלשון - לא בתוכן הענין).

(ג) כלומר, כל מה שתקנו ג"כ חכמים, כי הש"י מסר לחכמים לתקן תקנות טובות ונכוחות בענין כל מצוה ומצוה, ולכך **שפיר מתקיים גם על ידי תיקוניהם קרא דוטרף זרוע** (מעדני יו"ט כאן אות פ').

(ד) ומעיר על זה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (בלקוטי שיחות, חלק ט' ע' 11 שוה"ג הבי' להערה 57), וז"ל: **שמה מובן, אשר גם בבני גד, מה שהי' בהם "וטרף גו"י" הוא מצד מצות התפילין שהיתה בידם**. וכמפורש בבחי' ס"פ מטות, וז"ל: **"כי היו בטוחים בגבורתם וכוחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו רז"ל וטרף זרוע בזכות תפילין שבזרוע אף קדקוד, בזכות תפילין שבראש"**.

השיבות של תפילין לבני גד - יש להעיר: **גד** הוא אותיות **ג' ד'** (ראה אוה"ת [לאדמו"ר ה"צמח צדק"] ויחי שפב, ב ואילך ובהנסמן שם), ובתפילין אמרו (זח"ג רע"מ רנד, ב. וראה ג"כ שם רסב, ב): **"שיין דתלת ראשין ושיין דארבע ראשין דתפילין כו"**. (ולהעיר מסידור [לכ"ק אדמו"ר ר' דוב בער מליובאוויטש] שער התפילין, שבחי' המוחין שבתפילין, בתחילה הם ג' ואח"כ נחלקים לד'. עיי"ש). עכ"ל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע.

יחיו (אותם שנושאים עליהם שם ה' בתפילין, רש"י) ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחייני

וז"ל רמב"ם (הלי' תפילין ספ"ד): **כל הרגיל בתפילין מאריך ימים, שנאמר ה' עליהם יחיו, עכ"ל.**

ועד"ז מבואר בזהר פרשתנו (דף רס"ה ע"א) בגודל מעלת ענין הנחת תפילין (וכן בגודל מעלת מצות ציצית ומצות מזוזה). וז"ל שם: אמר רבי שמעון, בשעתא דבר נש אקדים בפלגות ליליא, וקם ואשתדל באורייתא עד דנהיר צפרא, **בצפרא אנח תפילין** בריש"י ותפילין ברשימא קדישא בדרועי, ואתעטף בעיטופא דמצוה, ואתי לנפקא מתרעא דבית"י, אערע במזוזה רשימא דשמא קדישא בתרעא דבית"י, **ארבע מלאכין קדישין מזדווגן עמי, ונפקין עמי' מתרעא דבית"י, ואוזפי לי"ס^ט לבי כנישתא, ומכרזי קמי': הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא, הבו יקרא לברי' דמלכא, לפרצופא יקרא דמלכא^ט, רוחא קדישא שריא עלי.** אכרזי ואמר (ישעי' מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר. כדין ההוא רוחא קדישא סלקא לעילא, ואסהיד עלי' קמי מלכא קדישא. כדין פקיד מלכא עילאה למכתב קמי' כל אינון בני היכלי, כל אינון דאשתמודען קמי'. הדא הוא דכתיב (מלאכי ג, טז) **ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו.** מאי ולחושבי שמו, כמה דאת אמר (שמות לה, לה) וחושבי מחשבות, **אינון דעבדין לשמי' אומנותא בכולא: אומנותא דתפילין בביתיהון ברצועיהון וכתיבתהון;** אומנותא דציצית בחוטיהון בחוטא דתכלתא; אומנותא דמזוזה. ואילין אינון חושבי שמו. וכתיב וחושבי

סה) לשומרו . . . שלא יפגעו בו החיצונים, שהאוויר מלא מהם (אור יקר להרמ"ק, כרך ט"ו ע' י"ב).

סו) וז"ל התיקוני זהר תיקון מ"ז (דף פ"ג ע"ב): תא חזי, **כל מאן דאנח תפילין על רישיה ועל דרועיה, קלא סליק בכל יומא לכל חיון מרכבות ואופנים ושרפים ומלאכים דממנן על צלותין, הבו יקר לדיוקנא דמלכא דאיהו מאן דאנח תפילין, דעליה אתמר (בראשית א, כז) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו, עכ"ל.** [ותרגמו ללה"ק: בוא וראה, כל מי שמניח תפילין על ראשו ועל זרועו, קול עולה בכל יום לכל חיות ומרכבות ואופנים ושרפים ומלאכים הממונים על התפילות, תנו כבוד לצורה של המלך שהוא מי שמניח תפילין, שעליו למדנו (את הכתוב) ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו].

מחשבות. ולא עוד, אלא דקוב"ה משתבח ב' ומכריז עלי' בכולהו עלמין: חמו מה ברי' עבדית בעולמי'. עכ"ל.

[ותרגומו בלה"ק: בשעה שאדם מקדים עצמו בחצות לילה וקם ועוסק בתורה עד שמאיר הבוקר, ובבוקר מניח תפילין בראשו ותפילין ברושם הקדוש בזרועו, ונתעטף בעיטוף של מצוה [טלית], ובא לצאת משער ביתו פוגש במזוזה שהיא רושם של השם הקדוש בשער ביתו, ארבעה מלאכים קדושים מתחברים עמו, ויוצאים עמו משער ביתו ומלויים אותו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו: תנו כבוד לצורת המלך הקדוש, תנו כבוד לבן המלך, לפרצוף היקר של המלך. ורוח קדוש שורה עליו, מכריז ואומר ישראל אשר בך אתפאר. אז אותו הרוח הקדוש עולה למעלה, ומעיד עליו לפני המלך הקדוש. אז מצוה המלך העליון לכתוב לפניו כל אלו בני היכלו, כל אלו הנודעים לפניו. זהו שכתוב ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מהו ולחושבי שמו, הוא כמו שאתה אומר וחושבי מחשבות, אלו שעושים לשמו אומנות בכל: אומנות התפילין, בבתים שלהם ברצועותיהם ובכתיבה שלהם; אומנות הציצית, בחוטים שלהם, בחוט התכלת; אומנות המזוזה. ואלו הם חושבי שמו, כמו שכתוב וחושבי מחשבות. ולא עוד, אלא שהקב"ה משתבח בו ומכריז עליו בכל העולמות: ראו איזו ברי' עשיתי בעולמי].

- טו -

ועפ"י כל הנ"ל מובן גודל ענין מצות תפילין (ומזוזה). ועאכו"כ מיודענו ר' בנימין דהפריז שליט"א, שלא רק מניח תפילין בעצמו (וקובע מזוזה בביתו שלו), כ"א הוא מזכה בזה גם את הרבים, הרי גדול זכותו ביותר, וגדול המעשה יותר מן העושה.

סז) ומסיים שם: מאן דייעול קמיה לבי כנישתא כד נפק מתרעיה ולא תפילין ברישיה וציצית בלבושיה ואומר (תהלים ה, ח) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, קודשא בריך הוא אמר, אן הוא מוראי, הא סהיד סהדותא דשקרא, עכ"ל. [ומי שנכנס לפניו לבית הכנסת, וכשיוצא מפתחו בלא תפילין בראשו וציצית בלבושו, ואומר אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, אומר הקבה, איפה הוא מוראי, הרי מעיד עדות שקר (פירוש "הסולם" כאן)].

וכנ"ל מבעה"ט עה"פ ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, ד"כולכם היום" סמך ל"למדתי אתכם", לרמז שזכות הרבים מסייעת.

[וכיון דאתינן להכי, נציין לשבח גם את הרב החסיד הנודע לשם ולתהילה, מוקיר ורחים רבנן ותומך תורה, ה"ה ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שמנדב מהונו ומאודו לקנות תפילין עבור אלפי ילדי ישראל, ובפרט לילדי ישראל שיצאו מגלות רוסיה, ועורך בשבילם בר-מצוה וכו', וכמו שהארכתי בזה בפ' עקב (סימן א') ובפ' תבוא (סימן א').]

- טז -

והנה המובא לעיל מהלכות קטנות להרא"ש ד"מפני קיום מצות תפילין יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד", דבר זה שייך במיוחד להנס שארע למיודענו ר' בנימין שליט"א, שהרי תאונת המטוס נגרמה, כפי הנראה, ע"י טרוריסטים ערבים, במלחמתם נגד עם ישראל שבארצנו הקדושה, ובזכות העסק שלו במצות תפילין, בזכות זה ניצל מהם.

וכיון דזה שהתפילין עוז הם לישראל למדו חז"ל מן הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", לכן גם הנס עם ר' בנימין שליט"א (שבא לו, כנ"ל, בזכות עיסוקו במצות תפילין) הי' באופן ד"וראו כל עמי הארץ גו'", שנתפרסם הנס בכל העולם כולו, וכנ"ל בארוכה.

- יז -

כל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו

מצות מזוזה: הנה כתיב בפרשתנו (ו, ח) "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך", ונשנה בפ' עקב (יא, כ). ובפ' עקב שם (פסוק כ"א) מפורש שכר המצוה: **למען ירבו ימיכם וימי בניכם** על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ".

וז"ל הטור (יורה דעה סימן רפ"ה): וכל הזהיר בה [במצות מזוזה] יאריכו ימיו וימי בניו, דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם^ט, עכ"ל. ועד"ז הוא בשו"ע שם (סעיף א'): וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו^ט, עכ"ל.

- יח -

ע"י המזוזה הבית נשמר, ולכן מצוה להניחה בטפח החיצון הסמוך לרה"ר, שיהא כל הבית לפניו הימנה ובשמירתה וממשיך בטור שם, וז"ל: וגדולה מזה, שהבית נשמר על ידה, כמו שדרשו בפסוק ה' שומרך וגומר^ט, מלך ב"ו מבפנים ועבדיו שומרים אותו מבחוץ, ואתם ישנים על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ. וע"כ נתינתה בטפח החיצון, שיהא כל הבית לפניו הימנה ובשמירתה, עכ"ל^ט.

ומקורו מש"ס מנחות (דף ל"ג ריש ע"ב). וז"ל שם: אמר רבא, מצוה להניחה בטפח הסמוך לרה"ר. מאי טעמא . . . רב חנינא מסורא אומר, כי היכי דתינטריה (לכל הבית מן המזיקין, רש"י). אמר רבי חנינא, בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מלך יושב מבפנים ועם (נ"א ועבדיו) משמרים אותו מבחוץ, מדת הקב"ה אינו כן, עבדיו יושבין מבפנים והוא משמר מבחוץ, שנאמר ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך (דמזוזה ליד הימין היא בכניסתו, רש"י), עכ"ל.

סח) וממשיך, וז"ל: ואם אינו זהיר בה יתקצרו, דמכלל הן אתה שומע לאו. וכן דרשו חכמים (שבת דף ל"ב ע"ב) בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים דכתיב (ירמ' ב, לד) דם נפשות אביונים נקיים וסמך ליה לא במחתרת מצאתים, עכ"ל.

סט) ומסיים: ואם אינו זהיר בה יתקצרו, עכ"ל.

ע) מנחות דף ל"ג ריש ע"ב, נעתק להלן בסמוך.

עא) תהלים קכה, ה: ה' שומרך ה' צילך על יד ימינך. פסוק זה הובא גם במנחות דלהלן. ועיין ג"כ זהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד). ובמס' ע"ז (וכן בזהר פ' ואתחנן) דלהלן הובא הפסוק "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם".

עב) ומסיים: ומי"מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עליה, עכ"ל. ועיין רמב"ם הל' מזוזה פ"ה ה"ד. שערי זהר למס' עירובין דף ד' ע"א (דף ל"ח ע"ד ואילך).

וז"ל הש"ס מס' ע"ז (דף י"א ע"א): אונקלוס בר קלונימוס איגייר. שדר קיסר גונדא (גדוד, רש"י) דרומאי אבתריה . . כי נקטי ליה ואזלי, חזא מזוזתא [דמנחא אפתחא], אותיב ידיה עלה ואמר להו מאי האי, אמרו ליה, אימא לן את, אמר להו, **מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר (תהלים קכא, ח) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, עכ"ל.**

שמירת הבית ע"י המזוזה הוא נס נגלה

על מ"ש בטור שם: וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה וכו', כתב הבית יוסף, וז"ל: א"י וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו" קאי. ואע"ג דיותר חביב לאדם אריכות ימים משמירת הבית, משום דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה, **שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה נזקין והדר בבית שיש בו מזוזה ניצול**, קרי לשמירת הבית גדול. א"נ, משום דשמירת הבית הוא הפך מנהג מלך של ב"ו, שהוא מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, קרי לי גדול, עכ"ל.

ובפרישה הביא את דברי הב"י הנ"ל, וכתב על זה, וז"ל ואפשר דקאי אדסמיק, ובא לומר, **לא זו [בלבד] שאין מתים כשיש מזוזה, אלא אפי' אין ניזוקין**, משא"כ כשאין שם מזוזה דמתים, כמ"ש לפני זה.

גדולה מצוה מזוזה משאר כל המצוות, דמלבד השכר על קיום מצוה זו (אריכות ימים), מגיע לו הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה, שהבית נשמר על ידה

והב"ח כתב על זה, וז"ל: לפע"ד נראה דה"ק, וגדול מזה, **דלא לבד שהקב"ה נותן לאדם שכר על קיום מצוה זו**, דהיינו אריכות ימים הוא ובניו, **אלא אף זה דהמצוה עצמה היא שומרת ביתו**, שע"י נשמר (מבית) [הבית] מכל היזק. משא"כ בשאר כל המצוות, דאע"ג דנאמן הוא יתברך שישלם לאדם שכר לעתיד על קיום מצותיו, מכל מקום אין מגיע לו שום הנאה וריוח מגוף קיום

המצוה בעצמה. משא"כ במצוה זו דאיכא הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה", שהבית נשמר על ידה. וזה נוסף לו על השכר שיתן לו הקב"ה על קיום המצוה, כמו שנותן שכר על כל שאר קיום מצוותיו לפום צערא אגרא, עכ"ל.

גדולה מצוה מזוה משאר כל המצוות, שאפילו אם האדם ישן ואינו עושה כלום, אעפ"כ המזוה מגינה עליו

ובט"ז כאן (ס"ק א') כתב, וז"ל: ולי נראה, דתחילה אמר שבמזוה יש יחוד שמו יתברך ובבואו ובצאתו יזכור יחודו יתברך, ועל זה אמר וכל הזהיר בה, דהיינו שתמיד זוכר יחודו יתברך, בזה זוכה להאריכות ימי בניו, ואחר כך אמר, אפילו אם אין האדם עושה כלום אלא ישן על מטתו, מכל מקום גדולה המצוה הזאת דאפי' בעידנא דלא עסיק בה מגינה עליו. וזה היפך ממה דאיתא בסוטה (דף כ"א ע"א) מצוה לא מגינה עליה אלא בעידנא דעסיק בה, וכאן תמיד מגינה על הבית בלי פועל האדם אז אלא שהוא ישן, וכמו שסיים הטור, כנ"ל נכון, עכ"ל.

- יט -

ע"י המזוה האדם ישן על מטתו, והקב"ה שומר אותו מבחוץ

מקור דברי הטור "ואתם ישנין על מטתכם כו'", הוא, כפי הנראה, מירושלמי מס' פאה (פ"א ה"א), וז"ל שם:

ארטבון" שלח לרי' הקדוש חד מרגלי טבא אטימיטון (חשובה מאד, וממש לא הי' לה אומד, פני משה כאן), א"ל, שלח לי מילה דטבא דכוותה, שלח ליה חד מזוה, א"ל, מה אנא שלחי לך מילה דלית לה טימי, ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר (מטבע קטנה, פנ"מ), א"ל חפציך וחפצי לא ישוו בה, ולא עוד, אלא דאת שלחית לי מילה דאנא מנטיר לה, ואנא שלחית לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרא לך, דכתיב בהתהלךך תנחה אותך וגו'. עכ"ל.

(עג) ועיין בזה בארוכה בלקוטי שיחות לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (חלק י"ט, שיחה ה' לפי עקב, ע' 121 ואילך).

(עד) בפני משה לירושלמי שם כתב שהי' "יהודי חשוב". אבל ראה בסי' שהובאו בעמודי ירושלים (לר"י אייזנשטיין) לירושלמי שם. שדי חמד כרך ט' דברי חכמים סקל"ה.

וכן הוא במדרש רבה פ' נח (סוף פ' ל"ה, ובמתנות כהונה שם), וז"ל: ארטבן שלח לרבינו מרגלית אטיממין (ששוה אוצר גדול), א"ל, שלח לי מילי טבא דטבא דכוותה (פ"י דבר שהוא טובה כמותה). **שלח ליה חדא מזוזה**. שלח וא"ל, אנא שלחית לך מלה דלית ליה טימי (פ"י דבר שאין לו שומא וערך), ואת שלחת לי מילי דטבא חד פולר (שם מטבע). א"ל, **חפצי וחפציך** (כל ממון שיש לשנינו) **לא ישוו בה** (ע"י יפה תואר כאן). ולא עוד, אלא שלחת מילא דאנא צריך מנטר לה (שאני צריך לשמרו מן הגנבים), **ואנא שלחית לך מילא דאת דמיך והיא מנטרא לך** (ואנכי שלחתי לך דבר שאתה יושב בלי דאגה והיא מנטרא לך), שנא' (משלי ו, כב) בהתלכך תנחה אותך, בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך, בשעת המיתה, והקיצות היא תשיחך, לעתיד לבוא", עכ"ל.

נבשאלות דרב אחאי גאון פ' עקב (סימן קמ"ה) מסיים בעובדא זו, שע"ז שארטבון לקח את המזוזה וכו', נפעלה תיכף השמירה, ו"מיד ברחא אותה שדה כו"ו].

וולהעיר גם מזהר פרשתנו (דף רס"ו רע"א) בסוגיא דמזוזה, וז"ל: מסטרא דהאי שפחה" נפקי כמה גרדיני טהירין מקטרגין לקבליהו דישראל ולקטרגא לון. וקוב"ה עביד להו לישראל נטירו, כאבא דבעי לנטרא לבריה מן כולא. אמר קוב"ה לישראל, כמה מקטרגין זמינין לקבלייכו, אשתדלו בפולחני, ואנא אהא נטיר לכו לבר, **ואתון תהוון זמינין בבתיכון מלגו וניימי בערסיכון, ואנא אהא נטיר לכו לבר וסוחרני ערסיכון**, עכ"ל".

עה) והמיתה נקראת שכיבה, ותשמור עליך שלא תמסר בידי משחיתים רק ביד מלאכי חסד בצרור החיים. ולעתיד נקרא קיצה כמ"ש ורבים משיני אדמת עפר יקיצו (מהר"ו כאן).

עו) דקטיל קוב"ה חילא דילה במצרים - לעיל שם דף רס"ה סע"ב.
עז) ואף שבוהר כאן מדובר אודות ליל יציאת מצרים (דכתיב ב' (בא יב, כג) ועבר ה' לגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף), הרי הושווה שמירת ליל שימורים לשמירת המזוזה, כמבואר בזהר פ' בא (דף ל"ו רע"א), שנעתק להלן. וע"י ג"כ בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד) שנעתק להלן אות כ'.

[בוא וראה, מצד שפחה זו יצאו כמה רוחות חוקרי דין שמקטרגים כנגד ישראל, [ובאים] לקטרג עליהם. והקב"ה עשה שמירה לישראל כמו אב הרוצה לשמור את בנו מכל [מקרה]. אמר הקב"ה לישראל, כמה מקטרגים מוכנים כנגדכם, עסקו בעבודתי, ואני אהיה שומר אתכם מבחוץ. אתם תהיו נתונים בבתיכם מבפנים ותהיו ישנים במטתכם, ואני אהיה שומר עליכם מבחוץ ומסביב מטותיכם. (פירוש "הסולם" כאן)].

- כ -

המזוזה שומרת את האדם בצאתו מביתו ובבואו לביתו, כמ"ש ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם

וז"ל הזהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב): פקודא למקבע ב"נ מזוזה לתרעיה, למהוי כל ב"נ נטיר מעם קוב"ה כד נפיק וכד עייל, ורזא ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, בגין דרזא דמזוזה איהו קאים תדיר לפתחא, ודא איהו פתחא דלעילא, ודא איהו דרגא דאקרי שומר לאשתכחא בנטירו. דב"נ לאו איהו נטיר, בר נטירו דקוב"ה, דאיהו נטיר תדיר וקאים לפתחא, וב"נ לגו, עכ"ל.

[מצוה שהאדם יקבע מזוזה לפתחו, שיהי' כל אדם נשמר ע"י הקב"ה כשיוצא [מן הבית] וכשיבוא [אל הבית]. וזה סוד ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם. כי סוד המזוזה הוא נמצא תמיד על הפתח, וזה הוא הפתח של מעלה, וזה הוא מדריגה שנקרא שומר, להמצא בשמירה. כי האדם אינו שומר, חוץ משמירה של הקב"ה, שהוא שומר תמיד ונמצא בפתח [הבית], והאדם בפנים [הבית] (פירוש "הסולם" כאן)].

בשמאל הפתח מזדמן שד מזיק, וע"י שהאדם רואה את השם של המזוזה שבימין הפתח, אין השד יכול להזיק לו

וממשיך בזהר שם^ע, וז"ל: בספרא דשלמה^ט, סמיך לפיתחא, לקבל תרין דרגין, אזדמן חד שידא, ואית ליה רשו לחבלא, ואיהו

קאים לסטר שמאל. זקיף ב"נ עינוי, חמי ליה לרזא דשמא דמאריה ואדכר ליה, ולא יכיל ליה לאבאשא, עכ"ל.

[בספרו של שלמה [כתוב], סמוך לפתח, כנגד ב' מדריגות, מזדמן שד אחד, ויש לו רשות להזיק, והוא עומד מצד שמאל [של הפתח]. נושא אדם את עינוי ורואה סוד השם של אדונו [שבמזוזה, שבימין הפתח] ונוכר בו, אין [השד] יכול להזיק. [פירוש "הסולם" כאן]].

איך ישמר האדם מן השד המזיק כשיוצא מפתח ביתו לחוץ

וממשיך בזהר שם, וז"ל: ואי תימא, אי הכי, כי נפיק ב"נ מתרעיה לבר, הא ההוא שידא קאים לימיניה ומזוזה לשמאליה, והיאך אתנטיר ב"נ אי איהו שארי לשמאליה. אלא כל מה דעבד קוב"ה, כל מלה ומלה אתמשך בתר זיניה. בבר נש קיימין תרין דרגין, חד מימינא וחד משמאלא. ההוא דימינא אקרי יצה"ט וההוא דשמאלא אקרי יצר הרע. כיון דנפק בר נש מתרעא דביתיה, ההוא שידא זקיף עינוי וחמי ליצר הרע דשארי לשמאלא, אתמשך לההוא סטרא ואתעדי מימינא. ובההוא סטרא קאים שמא דמאריה ולא יכיל לקרבא ולאבאשא ליה, ונפיק ב"נ ואשתזיב מניה. כד עייל, הא שמא קדישא לימינא קאים ולא יכיל לקטרגא בהדיה, עכ"ל.

[ואם תאמר, אם כן, [זה נכון כשהאדם בא אל הבית, אבל] כשיוצא מן פתח [הבית] לחוץ, הרי השד ההוא [שנמצא בצד שמאל של הפתח] עומד אז לימינו [של האדם] והמזוזה בשמאלו, ואיך נשמר האדם אם [המזוזה] שורה לשמאלו. [ומשיב] אלא כל מה שעשה הקב"ה, כל דבר ודב רהולך אחר מינו. באדם נמצאים ב' מדריגות, אחת מימינו ואחת משמאלו, אותה שבימין נקראת יצר הטוב, ואותה שבשמאל נקראת יצר הרע. כיון שיוצא האדם

עט) עיין מילואים לניצוצי זהר לתיקוני' תס"ט (דף קל"ו רע"א), נדפסו בסוף ס' התיקוני' של ה"ר ראובן מרגליו (דף קמ"ח ע"ד).

פ) עיין ב"ק (דף צ"ב ע"ב): לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב, אלא מפני שהוא מינו. ועיין בהנסמן ב"שערי זהר" לב"ק כאן (דף פ"ו ריש ע"ד).

מפתח ביתו, אותו השד נושא עיניו ורואה את יצר הרע כשהוא שורה לשמאל, הוא נמשך לאותו הצד [שהיצר הרע נמצא, דהיינו לשמאל] והוסר מימין. ואז באותו צד [שמאל] עומד אז השם של אדונו, [דהיינו המזוזה], ואינו יכול לקרב אליו להזיק לו, והאדם יוצא וניצל ממנו. וכשנכנס [אל הבית], נמצא השם הקדוש [שבמזוזה] עומד לימינו, ואינו יכול לקטרג עליו. (פירוש "הסולם" כאן).

יזהר שלא לטנף בשער ביתו, מפני בזיון השם, ומפני שאז יש רשות להשד לחבל

וממשיך בזהר שם (דף רס"ד רע"א), וז"ל: וע"ד אצטריך ב"ן **דלא יעביד טנופא ולכלוכא בתרעא דביתיה**^א, ולא יושיד מיין עכורין. חד **דלא יעביד קלנא לגבי שמא דמאריה**, וחד **דאית ליה רשו לההוא מחבלא לחבלא**. ובג"כ יזדהר ב"ן מהאי, ויזדהר ב"ן דלא ימנע מתרעא דביתיה שמא דמאריה, עכ"ל.

[וע"כ צריך האדם להזהר שלא יעשה טנוף ולכלוך בשער ביתו, ולא ישפוך שם מים עכורים, [מבי' טעמים], א', של איעשה בזיון אצל שם אדונו [שבמזוזה], וא', שאז יש רשות לאותו המחבל [דהיינו השד] לחבל. ומשום זה יזהר האדם בזה, ויזהר האדם של ידחה מפתח ביתו את השם של אדונו. (פירוש "הסולם" כאן)].

כאשר האדם מתקן מזוזה בפתח ביתו, כשנכנס לביתו, היצה"ר והשד שומרים אותו בעל כרחם ואומרים: זה השער לה' גו'

וממשיך בזהר שם, וז"ל: **וכד בר נש אתקין מזוזה לפתחיה, כד עייל (ס"א ההוא ב"ן), ההוא יצר הרע וההוא שידא בעל כרחייהו נטרי ליה ואמרי זה השער לה' צדיקים יבואו בו**^ב (תהלים קיח, כ), עכ"ל.

פא) עיין שו"ע יו"ד ה' מזוזה סימן רפ"ו ס"ב: במקום שיש טינוף . . . טוב לכסות המזוזה, עכ"ל.

פב) עיין ג"כ בזהר להלן (דף רס"ו ע"א), נעתק להלן.

[וכשהאדם מתקן מזוזה לפתחו, כשאותו האדם נכנס לביתו, יצר הרע ההוא והשד ההוא שומרים אותו בעל כרחם, ואומרים זה השער לה' צדיקים יבואו בו. (פירוש "הסולם" כאן)].

אם אין מזוזה בפתח ביתו, כשנכנס לביתו, היצה"ר והשד מניחים ידיהם על ראשו ואומרים: אוי לו שיצא מרשות אדונו

וממשיך בזהר שם, וז"ל: **וכד לא קאים מזוזה לפתחיה דב"נ,** יצר הרע וההוא שידא מתתקנין כחדא, **שוו ידיהו על רישיה בזמנא דעייל, פתחי ואמרי, ווי ליה לפלניא, דהא נפק מרשותא דמאריה.** מההוא זמנא קאים בלא נטירו, דלית מאן דנטיר עליה, רחמנא לשיזבן, עכ"ל.

[וכשלא נמצאת מזוזה לפתחו של אדם, היצר הרע ואותו השד [מתחזקים] ומתתקנים יחד, ומניחים ידיהם על ראשו בזמן שנכנס, ואומרים, אוי לו לפלוני שיצא מרשות אדונו. מאותו זמן [והלואה] הוא נמצא בלי שמירה, שאין מי שישמור עליו, הרחמן יצילנו. (פירוש "הסולם" כאן)].

בבית שמתוקן עליו מזוזה, אין הזינין בישינ קרבים לפתחו ואינם יכולים לקטרג על האדם הדר בבית זה

וז"ל הזהר שם (דף רס"ה ע"א): **תא חזי, בעי בר נש בפיתחא דביתא לרשמא שמא קדישא, דאיהו מהימנותא דכולא. דהא בכל אתר דשמא קדישא אשתכח, זינין בישינ לא משתכחי תמן, ולא יכלין לקטרגא לי' לבר נש, כמה דכתיב (תהלים צא, ט) לא תאונה אליך רעה וגו'. אתר דפיתחא דביתא שריא כגונא דלעילא. אתר דפיתחא דביתא עילאה שריא מזוזה אקרי. דהוא תיקונא דביתא ופיתחא דביתא. מההיא מזוזה ערקין מארי נימוסין, מארי דדינין קמי' לא משתכחין. וקבל דא לתתא, כד בר נש אתקין מזוזה לפיתחא דביתא, והאי שמא קדישא רשים באתווי, האי בר נש אתעטר בעטרוי דמארי', ולא קרבין לפיתחא דביתי' זינין בישינ ולא משתכחי תמן. עכ"ל.**

[בוא וראה, אדם צריך לרשום בפתח ביתו את השם הקדוש, שהוא אמונת כל. כי בכל מקום שהשם הקדוש נמצא, מינים

רעים אינם נמצאים שם, ואינם יכולים לקטרג על האדם, כמו שכתוב לא תאונה אליך רעה וגו'. המקום שפתח הבית שורה שם הוא כעין שלמעלה. המקום שפתח הבית העליון שורה נקרא מזוזה, שהוא תיקון הבית ופתח הבית. ממזוזה ההיא בורחים בעלי חוק, ובעלי הדין אינם נמצאים לפניו. וכנגד זה למטה, כשהאדם מתקן מזוזה לפתח ביתו, וזה השם הקדוש [שדי^נ] רשום באותיותיו, הרי אותו האדם מעוטר בעטרותיו של אדונו, ומינים הרעים אינם קרבים לפתח ביתו, ואינם נמצאים שם. (פירוש "הסולם" כאן^נ).

כאשר הזינין בישינ מסתכלין בשם שדי^נ שעל המזוזה, הם יראים ובורחים ואינם קרבים לפתחו של האדם

וז"ל הזהר להלן שם (דף רס"ו ע"א^נ): **ת"ח בשעתא דאינון זינין בישינ קריבין לפתחא דב"נ, זקפן רישא ומסתכלן בשמא קדישא דאתחזי לבר, דאיהו שדי דמתעטר בעטרוי, שמא דא שליט על כולו, מיניה דחלין וערקין ולא קרבין לפתחא דב"נ, עכ"ל.**

[בוא וראה, בשעה שאלו מינים הרעים קרבים לפתחו של אדם, נושאים ראשם ומסתכלים בהשם הקדוש הנראה מבחוץ, שהוא שדי, המתעטר בעטרותיו, שם הזה שולט על כולם, ממנו יראים ובורחים ואינם קרבים לפתחו של האדם. (פירוש "הסולם" כאן^נ).

פתח המצויין במזוזה אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו, אפילו בשעה שניתן רשות למלאך המשחית לחבל

וכעין זה הוא ג"כ בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד), וז"ל: **א"ר יוסי בר יהודה, פתח המצויין במזוזה אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו, מפני שהקב"ה שומר הפתח. אפילו בשעה**

פג) עיין זהר וזהר חדש שנעתקו להלן בסמוך. להלן אות כ"ב.

פד) ומציין למ"ש בזה בארוכה לעיל מיני (לזהר פרשתנו דף רס"ד ע"א, אות ע"ז).

פה) בהמשך להנעתק לעיל סוף אות י"ט.

שניתן רשות למלאך המשחית לחבל, זוקף עיניו ורואה ששם שדי עומד על הפתח כדכתיב^פ ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף. לפיכך צריך האדם שיהא תמיד מצוי במצות מזוזה, עכ"ל.

צריך לכתוב מזוזה שלימה, ואינו מספיק כתיבת שם שדי^י בלבד

וממשיך בזהר פרשתנו שם, וז"ל: א"ל רבי יצחק, אי הכי ירשום ב"נ שמא דא בפתחא דביתא ולא יתיר, אמאי כל פרשתא, אמר ליה, שפיר הוא, דהא שמא דא לא אתעטר אלא באינון אתוון כולהו רשימין ברשימא דמלכא, וכד אכתב כל פרשתא, כדין שמא דא מתעטר בעטרוי, ונפיק מלכא בכל חילווי, כולהו רשימין ברשימא דמלכא, כדין דחלין מיניה וערקין מקמיה, עכ"ל.

[א"ל ר"י, אם כן ירשום האדם שם הזה [שדי^י] בפתח הבית ולא יותר, למה [צריכים] כל הפרשה [שבמזוזה]. אמר לו, יפה הוא, כי שם הזה אינו מתעטר אלא באלו האותיות כולם הרשומים ברשימת המלך [דהיינו הנכתבים במזוזה], וכשנכתבת כל הפרשה, אז מתעטר שם הזה בעטרותיו, והמלך יוצא בכל צבאותיו, כולם רשומים ברשימת המלך, אז מפחדים מפניו ובורחים מפניו. (פירוש "הסולם" כאן)].

ע"י שם "והיה" שבפנים המזוזה (בפרשת "והיה אם שמוע") ושם שדי^י שמבחוץ, ע"י האדם נשמר מבפנים ומבחוץ

וממשיך שם, וז"ל: ת"ח "והיה" שמא קדישא מתתא לעילא. ועל דא שדי אתרשים מלבר לקבלי שמא דא. והי"ה מלגו שדי^י מלבר^פ. למהוי נטיר ב"נ מכל סטריין מלגאו ומלבר, עכ"ל.

פז) בדפוס מונקאטש במקום תיבת "כדכתיב" באה תיבת "כביכול". ולכאורה נכון הוא כבפנים. ועיין זהר פ' בא (דף ל"ו רע"א).

פז) ובספר "לקוטי לוי יצחק" (להרה"ג המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מלויבאוויטש זי"ע) לזהר פ' בא (דף ל"ו רע"א, דלהלן בסמוך) מביא (בשם הרמ"ז) דשני השמות, "והי"ה" שמבפנים ו"שדי" שמבחוץ, הם גימטריא "שם".

[בוא וראה, והיה [של והיה אם שמוע] הוא שם קדוש, [הוי"ה], ממטה למעלה [כי כתוב תחילה ו"ה ואח"כ י"ה]. ועל כן נרשם השם שדי מבחוץ כנגד השם הזה. [השם] והי"ה מבפנים ושד"י מבחוץ, כדי שיהי האדם נשמר מכל הצדדים מבפנים ומבחוץ. (פירוש "הסולם" כאן)].

כאשר האדם מניח מזוזה לפתחו, כמה צבאות קדישים מכריזים ואומרים זה השער לה' וגו'

וממשיך שם, וז"ל: א"ר אבא, כמה חיילין קדישין זמינין בההיא שעתא דאנח ב"נ מזוזה לתרעיה, כולהו מכריזי ואמרי זה השער לה' וגו' (תהלים קיח, כ), עכ"ל.

[א"ר אבא, כמה צבאות קדושים מוכנים בשעה ההיא שאדם מניח מזוזה לפתחו, כולם מכריזים ואומרים זה השער לה' וגו' . (פירוש "הסולם" כאן^{פח})].

האדם בונה בית, והקב"ה אומר לו: כתוב שמי ושים לפתחך, ואתה תשב בתוך הבית, ואני אשב בחוץ אצל הפתח לשמרך

וז"ל הזהר פ' בא (דף ל"ו רע"א): אמר רבי אבא, בכמה אתרין חס קוב"ה על בנוי. **עבד בר נש ביתא וקוב"ה אמר ליה כתוב שמי ושוי לפתחך^{פט} ואת שרי לגו ביתא ואנא אותיב לבר בפתחך לנטרא לך, עכ"ל.**

[אר"א, בכמה מקומות רחם הקב"ה על בנוי: עשה אדם בית, והקב"ה אמר לו: כתוב שמי ושים לפתחך, ואתה תשב בתוך הבית, ואני אשב לחוץ אצל פתחך לשמור אותך. (פירוש "הסולם" כאן)].

פח) ומציין למ"ש בזה בארוכה לעיל מיני (לזהר פרשתנו דף רס"ד רע"א, אות ע"ז).
פט) ז"ל החיד"א ב"נצוצי אורות" כאן: הוא סוד מזוזה העולה אדנ"י, שהוא הנקי שם ה' מפני שהוא ית' נקרא בו. וגם ידוע ששם אדנ"י במילואו עולה [אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד] **תרע"א**, וזהו כתוב שמי ושוי **לפתחך** [פתח הוא "תרעא" בלי תרגום], עכ"ל.
ובספר "לקוטי לוי יצחק" לזהר כאן מפרש ד"קאי על השם שד"י שבחוץ המזוזה, שהוא השומר, ר"ת שומר דלתות ישראל. ועיין מ"ש בזה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בלקוטי שיחות חלק י"ט ע' 121 שוה"ג להע' 7.

- כא -

ע"י המזוזה זו המות מן הבית. - מזוז"ת הוא אותיות זו מות

ז"ל התיקוני זהר (תיקון כ"ב - דף ס"ו ע"א): וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, אלן תרין סמכי קשוט, **זו מות מן ביתא דאיהי שכינתא ולא אתקריב לגבה**, הה"ד (במדבר א, יח) והזר הקרב יומת, ואתון דמזוז"ת אינן ממש ז"ז מו"ת, עכ"ל.

[וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, [מזוזות] אלו [הם] שני סומכי האמת [נצח והוד]. [ע"י המזוזה] זו מות מן הבית שהוא השכינה ולא נקרב אליה. זהו שכתוב והזר הקרב יומת. ואותיות של מזוז"ת הן ממש [האותיות של] ז"ז מות. (פירוש "מעלות הסולם" כאן)].

וז"ל זהר חדש רות (דף פ"ד סע"ד ואילך): ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם (שלח טו, לח). מאי שנא [דהכא] ובשבת לדרתם חסר, דכתיב (תשא לא, טז) לעשות את השבת לדרתם חסר. דתנינן, תקנו פרשת ציצית בק"ש. [ובדירתו] של אדם נמצא פרשת ק"ש חוץ מפרשת ציצית שחסר משם. במה נשלם, אלא **כשאדם מתעטף [בביתו] בציצית ויוצא בו לפתחו הרי נשלם**, והקב"ה שמח בו, ומלאך המות זו משם [והיינו לדרתם, שיהי שלם ויצא מפתח ביתו במצוה זו, **ומלאך המשחית זו משם**] וניצול האדם מכל נזק. מנלן, ממאי דכתיב **מזוזת**, מאותיותיו משמע ז"ז מו"ת, **שלא ניתן לו רשת לחבל וזו מפתחו**, עכ"ל, עיי"ש בארוכה.

- כב -

שם שד"י שעל המזוזה מבחוץ הוא ר"ת שומר דלתות ישראל, או שומר דירת ישראל

ז"ל סידור האריז"ל להר"ש מראשקוב, כוונת מזוזה (ח"א דף ל"ב ע"ב ואילך): **בצאתו מביתו יניח אצבעו על המזוזה ויכוין** .

שם שדי, שומר דלתות ישראל . . . ויתפלל ויאמר יהו"ה ישמרי
בכח שם שדי ר"ת שומר דלתות ישראל, עכ"ל^א.

ובדרכי משה (יו"ד הל' מזוזה סימן רפ"ח אות ג') הביא בשם
הכל בו הל' מזוזה, וז"ל: **מה שנהגו לכתוב זה השם [שם שדי"]**
יותר משאר שמות, מפני ששם זה נוטריקון שומר דירת^ב
ישראל^ג, עכ"ל.

ובספר הגן ודרך משה (שנעתק להלן אות כ"ה) כתב, וז"ל:
והשם שדי"י ר"ת שומ"ר דלתות ישראל, שומ"ר דלתות
יהודי"ן, עכ"ל.

בצאתו מביתו יניח ידו על המזוזה ויאמר ה' ישמר צאתי וגו'
ז"ל הדרכי משה (סימן רפ"ה אות ב', בשם המהרי"ל^ד): ובכל
עת שיצא מן הפתח יניח ידו על המזוזה^ה ויאמר ה' שומרי ה'

צא) ועיין ג"כ משנת חסידים מס' מזוזה (פ"ג מ"ט).

צב) כ"ה בכל בו שם. ובדרכי משה לפנינו: שומר דת ישראל!

צג) וכן הביא בשערי זהר למס' עירובין דף ד' ע"א (דף ל"ח סע"ד) בשם טעמי המצוות
לרקנטי.

צד) עיין ליקוטים ממהר"ר שלום מאושטרייך, שבסוף מנהגי המהרי"ל (מהדורת רש"י
שפיצר, ע' תרל"ד סימן צ"א), שכתב, וז"ל: בכל עת שיצא האדם מפתחו, יניח ידו
על המזוזה ויאמר: ה' שמרי ה' צלי על יד ימיני, אשרי, עכ"ל. ועיין הלכות קטנות
להרא"ש סוף הל' מזוזה (ושם הובא הפסוק בלשון רבים).

צה) ובפתחי תשובה (סימן רפ"ה ס"ק ד') כתב, וז"ל: עיין בשו"ת רבינו עקיבא איגר סי'
נ"ח שכתב, **דאם אין המזוזה בתוך תיק לא נכון להניח ידו עליה** . . . ואם רצונו
להניח ידו, טוב להוריד מלבושו אשר על אצילי ידיו להניח על המזוזה, ע"ש, עכ"ל.
ובלקט יושר יו"ד (ע' 60) כתב, וז"ל: וזכורני **כשהלך מביתו לא נגע במזוזה, אך**
מסתכל בה. אבל כשהלך מביתו לדרך נגע במזוזה, עכ"ל.

ובספר יוסף אומץ סימן ת"פ כתב, וז"ל: ראיתי לא"א החסיד ז"ל נוהג **שכיסה כל**
המזוזות בטס נחושת על פני כולו, רק במקום השם של שדי"י הכתוב לו מבחוץ
למזוזה ה' נקב בטס ההוא, וה"י הנקב ההוא כמין דלת של נחושת תלויה בטס
עצמו, והיתה הדלת סובבת על צירה באופן שהאדם יכול להגביה הדלת ולהניח
תחתיו אצבעו על השם שדי"י הנ"ל. והחסיד הגאון מהר"ר ישעי' סג"ל שנשע
לירושלים הנהיג לתום דרכו בהיותו אב"ד פה, **לסתום הנקב שעל השם של שדי"י**
בזכוכית או בקרן מזהיר באופן ששם של שדי"י יהי נראה מתוכו באר היטב. וגם
הוא דרך נכון מאוד, עכ"ל.

[בענין מ"ש שכיסה כל המזוזות בטס נחושת, יש להעיר מס' סגולות ישראל
(מערכת מ' אות י"ד), וז"ל: צריכים לזהר כמה שאמר רבינו הקדוש משיח ד' מרן
הבעש"ט ז"ל זי"ע, שלא ליתן המזוזה בשפופרת של ברזל, משום שהמזוזה היא
להאריך ימים והברזל הוא להיפוך, ואינו בדין שיניף המקצר על המאריך, עכ"ד

צלי על יד ימיני, ה' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד העולם^{צו}, עכ"ל.

והביאו ברמ"א (סו"ס רפ"ה), וז"ל: י"א כשאדם יוצא מן הבית, יניח ידו על המזוזה^{צו} ויאמר ה' ישמר צאתי וגו'^{צו}. וכן כשיכנס אדם לבית יניח ידו על המזוזה, עכ"ל.

יניח אצבעו הנק' אמה על שם שד"י שעל גבי המזוזה וינשקנה ויכוין ס"ת יו"ד צד"י רי"ש, אותיות שד"י, ועי"ז נכנע היצה"ר

ז"ל סידור האריז"ל להר"ש מראשקוב, כוונת מזוזה (ח"א דף ל"ב ע"ב): אחר שהניח טלית ותפילין, בהליכתו לבית הכנסת ינשק המזוזה ויכוין בשם שד"י כדלקמן, עכ"ל.

וז"ל לקמן שם (דף ל"ב ע"ב ואילך): בצאתו מביתו יניח אצבעו על המזוזה ויכוין. . . ויניח אצבעו הנק' אמה. . . על השם שד"י. . . ויזכור בפיו שם שד"י, ויכוין ס"ת של יצ"ר כזה יו"ד צד"י רי"ש אותיות שד"י, ועי"כ נכנע היצה"ר^{צט}.

הקדושים זי"ע, עכ"ל סי' סגולות ישראל. ולהלן שם מביא ממס' כלים (פט"ז מ"ז), דאמרו שם "בית המזוזה", ומפרש הר"ם ז"ל: בית מעץ כמין קנה יכניסוהו בו המזוזה כו'.

ועיין בכנסת הגדולה (יו"ד סימן רפ"ה ס"ב), וז"ל: נוהגים שנוקבים הקנה במקום שם של שד"י כדי שיראה לחוץ. וכדי שלא ימחק חס ושלום כשמניחין היד לנשוק המזוזה, עושין ונותנין באותו חור זכוכית, עכ"ל.

צו) ומוסיף שם: "וענין הנחת יד שכתב, מוזכר בהדיא בפ"ק דע"ז (דף י"א ע"א) - נעתק לעיל אות י"ח קרוב לתחילתו.

צז) ומציין: מהרי"ל שם, ומוכח בעבודת כוכבים דף י"א.

צח) ומציין: "במדרש". ויש שהעירו על זה, שנשתבש כאן הדפוס, ובמקום "מדרש", צ"ל "מהרש"י. ומצינים להלכות ומנהגי ר' שלום מנוישטט (מהדורת רש"י שפיצר, ירושלים תשל"ז, ע' 50 סימן ס"א), וז"ל: מהר"ש ז"ל. בכל עת שאדם יוצא מפתח הבית, מניח ידו על המזוזה ואומר ה' שומרי ה' צלי על יד ימיני. אשירי. עכ"ל.

ולהעיר, שהרמ"א לא הביא כאן גם הפסוק השני, "ה' שומרי ה' צלי על יד ימיני", שהביא בדרכי משה דלעיל (וכפי שהוא במהר"ש הנ"ל).

צט) ובשו"ע האריז"ל (בהוצאת ירושלים תשד"מ עם פירוש "מראה כהן" - ע' ע"ו) כתב בקיצור, וז"ל: כשיצא אדם מפתח ביתו ונותן ידו על המזוזה ונושק יכוין בכוונת להניצל מיצה"ר, שיצר במילוי יו"ד צד"י רי"ש ס"ת שד"י, ויכוין ששם שד"י הכתוב במזוזה יצילנו מיצה"ר ונכנס בתוכו להכניעו, עכ"ל.

ע"י שם שד"י (שעל גבי המזוזה מבחוץ) ושם והי"ה (שבפנים המזוזה) מכניעים את השד העומד בפתח עם שס"ה ממונים שלו (השט"ן עה"כ עולים למס' שס"ה)

ועוד תכין שם שד"י שומר דלתות ישראל . . ואחורי שד"י תיבת והי"ה . . ואם תמלאהו באלפי"ן יהי יו"ד ה"א וא"ו ה"א, גי' מ"ה . . ושד"י עם מ"ה זה גי' שט"ן, והשט"ן עם הכולל גי' שס"ה, שהוא להכניע עם שד"י ומ"ה לשד העומד בפתח עם שס"ה ממונים שלו, כנז' בזהר פ' ואתחנן.

יתפלל ויאמר ה' ישמרי בכח שם שד"י, וחילופו תכ"ה שיצילנו מן היצה"ר.

ויתפלל ויאמר: יהו"ה ישמרי בכח שם שדי ר"ת שומר דלתות ישראל, וחילופו באותיות מאוחרות תכ"ה, שיצילנו מן יצה"ר שחתום בסוף שם שד"י: יו"ד צד"י רי"ש. עכ"ל סידור האריז"ל.

ותוכנו הובא ג"כ בברכי יוסף שעל גליון השו"ע (יו"ד סו"ס רפ"ה), וז"ל: והאר"י זצ"ל כתב, יניח אצבעו הנקרא אמה על שדי וינשקנה, ויתפלל לה' שישמרנו בשם שד"י, וחילופו באותיות המאוחרות תכ"ה, שיצילנו מיצה"ר, עכ"ל.

- כג -

ע"י ראיית המזוזה (והציצית) נזכר האדם לקיים שאר המצוות

ז"ל הזהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב): פקודא למקבע ב"נ מזוזה לתרעיה^ק . . ותו, דלא ינשי ב"נ דוכרנא דקוב"ה לעלמין. ודא איהו כגוונא דציצית, כד"א (שלח טו, לט) וראיתם אותו וזכרתם את וגו'. כיון דחמי בר נש להאי דוכרנא, אדכר בגרמיה למעבד פקודא דמאריה, עכ"ל^{קא}.

ובפירוש מראה כהן שם מציין, שבס' טעמי המצוות להרח"ו ז"ל פ' ואתחנן דף צ"ד איתא כוונה זו בשם מוהר"א ז"ל. וע"ע דבר נחמד בספה"ק אמרי נועם להח"צ מוהר"ר מאיר מדזיקוב זלה"ה בפי שופטים דף ע' ע"כ.
 (ק) המשך לשון הזהר נעתק לעיל ריש אות כ'.
 (קא) עיין ג"כ רמב"ם סוף הלי' מזוזה, שנעתק להלן ריש אות כ"ד.

[מצוה שהאדם יקבע מזוזה לפתחו . . ועוד [טעם למזוזה], כדי שלא ישכח האדם זכרון הקב"ה לעולם. ו[טעם] זה הוא כמו ציצית, כש"א וראיתם אותו וזכרתם את וגו'. כיון שהאדם רואה זכרון ההוא, נזכר בעצמו לעשות מצות אדונו. (פירוש "הסולם" כאן)].

מזוזה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות

ועיין בסידור עם דא"ח לכ"ק אדמו"ר ר' דוב בער (בנו של הרב בעל השו"ע והתניא), **דמזוזה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות** (עיי"ש דף רע"ה ע"ב ואילך).

- כד -

ע"י המזוזה כשיכנס ויצא מביתו יפגע תמיד ביחוד השם. - מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, ציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא

ז"ל הרמב"ם סוף הלכות מזוזה^{קב}: חייב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן^{קג}, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים.

אמרו חכמים הראשונים, כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים^{קד}, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר (תהלים לד, ח) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל הרמב"ם.

קב) נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, חלק כ"ט, שיחה ב' לפ' עקב (ע' 61 ואילך).

קג) להעיר מרמב"ם ה' תשובה פ"ג ה"ד.

קד) עיין ג"כ זהר פרשתנו (דף רס"ג ע"ב), נעתק לעיל אות כ"ג.

וכ"ה בטור יו"ד (סימן רפ"ה), וז"ל: וצריך לזהר מאד בה, כמו שאחז"ל^ק כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, מפני שיש במזוזה יחודו של הקב"ה. ותמיד בבואו ובצאתו יזכור יחודו של הקב"ה ויתן יראתו על פניו לבלתי יחטא, עכ"ל.

ומקורו מש"ס מנחות (דף ל"ג ריש ע"ב). וז"ל שם: רבי אליעזר בן יעקב אומר, כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק שלא יחטא (מכל וכל עומד בחזקה שלא יחטא, רש"י), שנאמר (קהלת ד, יב) והחוט המשולש (תפילין וציצית ומזוזה, רש"י) לא במהרה ינתק^י, ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל.

אשרי חלקם של ישראל שע"י ציצית, תפילין ומזוזה ניכר בהם שהם בני מלכים

ז"ל הזהר פרשתנו (דף רס"ו ע"א^י) זכאה חולקהון דישראל, כדן אשתמודען ישראל דאינון בני מלכא קדישא, דהא כולהו אתרשימו מיניה . . אתרשימו בלבושייהו, בעטופייהו דמצוה, אתרשימו ברישייהו, בבתי דתפילי בשמא דמאריהו, אתרשימו בידייהו ברצועי דקדושה . . אתרשימו בבתייהו במזוזה דפתחא. בכולא רשימין דאינון בני מלאכא עילאה. זכאה חולקהון, עכ"ל.

[אשרי חלקם של ישראל, כי אז ניכרם ישראל שהם בני המלך הקדוש, כי כולם רשומים ממנו . . רשומים בלבושם, בעטוף של מצוה. רשומים בראשם, בבתיים של התפילין, שהם שם של אדונים. רשומים בידיהם, ברצועות של קדושה . . רשומים בבתייהם, במזוזה בפתח. בכל דבר הם רשומים שהם בני מלך העליון. אשרי חלקם. (פירוש "הסולם" כאן)].

קה) מנחות דף מ"ג ע"ב, נעתק להלן בסמוך. הובא ג"כ - בשינויים - בטור או"ח סוף הל' ציצית (סוף סימן כ"ד).

קו) הטעם לזה שהרמב"ם שם השמיט פסוק זה, נתי בלקוטי שיחות שם. ובטור או"ח שם הביאו.

קז) בהמשך להנעתק לעיל אות כ'.

ועיין ג"כ בזהר שם לפני"ז (דף רס"ה ע"א), נעתק לעיל אות י"ד.

- כה -

אינו נקרא צדיק תמים עד שיקיים ר"ת של תמי"ם: תמי"ד יקיי"ם מצו"ת מצ"ת (ר"ת מזוז"ה, ציצית, תפילין)

ז"ל ספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף י"ח ע"א ואילך):
אינו נקרא צדיק תמים עד שיקיים ר"ת של תמי"ם, תמי"ד יקיי"ם מצו"ת מצ"ת, וזהו מצ"ת ר"ת מזוז"ה ציצית תפילין.
ואפרש לכם מתחילה מצות מזוזה, שכל אדם מחוייב לבדוק מזוזתו פעמים בשבע שנים, **ואפילו אם קנה אדם מזוזה חדשה יבדוק אותה אם היא כשירה, עכ"ל.**

מעשה נפלא שהכה רעם וברק בבית יהודי, ובדקו מזוזת ביתו ומצאו אותה חסר הפסוק "למען ירבו וגו'"

וממשיך שם, וז"ל: ואין אני יכול להתאפק מלהודיע לכם המעשה במדינת פיהם, שהכה הרעמים וברק בתוך בית יהודי אחד בארץ אצל מזוזות הבית בלי שום היזק, וכאשר באתי לעיר ההוא לבדוק המזוזות כמנהגי, סיפר לי היהודי הנ"ל את המאורע. **אמרתי לו: שמא המזוזה היא פסולה, אמר לי: זה ימים מועטים שקניתי את המזוזה. אמרתי לו אף על פי כן. ובדקתי אותה ומצאתי חסר הפסוק למען ירבו וכו'.** על כן יזהר כל אחד לבדוק מזוזותיו אף אם הם חדשים מקרוב באו, עכ"ל.

להזהר שלא שלא ימחק שם שד"י שעל גבי המזוזה

וממשיך שם, וז"ל: ובפרט כשאני משמיים על השם שד"י איזה דבר לכסותו אז הוא נמחק בימים מועטים. והשם שד"י ר"ת שומ"ר דלתות ישראל שומ"ר דלתות יהודין. וזה דוקא כשאני נמחק. וזה סוד **מזוז"ת** אותיות **ז"ז מו"ת**, שזו והולך מהחדר שיש בו מזוזה כשרה. ואפילו אם יש לו כמה חדרים כולם חייבים במזוזה, עכ"ל.

רשע שאינו נזהר במזוזה, לא יאריך ימיו בהצלחה, כ"א ירד מנכסיו, ועני חשוב כמת

וממשיך שם, וז"ל: ואם תאמר, הרי כמה רשעים שאינם נזהרים בזה, ואף על פי כן הם חיים ויושבים בהצלחה. תשובה לדבר, תהיה בטוח שלא יאריך ימיו בהצלחתו, ובודאי בקרב ימיו ירד מנכסיו ועני הוא חשוב כמת, וגם ח"ו בניו מתים כשהם קטנים בעון מזוזה כדאיתא בשבת^{קט}, עכ"ל ספר הגן ודרך משה, עיי"ש עוד באריכות.

- כו -

וגדול זכות מצוות אלו (עניית אמן, תפילין ומזוזה) במיוחד לשמירה ולהצלחה^ק, כי מצוות אלו (ובפרט ענין עניית אמן) הם בבחי' "מת מצוה", שמעטים המה המתעסקים בהם, וזכה ר' בנימין מיודענו שהוא עוסק בזה בהשתדלות יתירה ביתר שאת ויתר עז.

וכדאיתא בספר חסידים (סימן רס"א), וז"ל: אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים, כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים כו', אתה תלמדם ותקבל שכר גדול כנגד כולם, כי הם דוגמת מת מצוה, עכ"ל. וכעין זה כתב ג"כ שם (בסימן ק"ה), וז"ל: כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה, תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה, ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי' לעשותה כו', עכ"ל.

- זך -

והנה הבאנו לעיל (אות ב') מ"ש בכתב סופר עה"ת בשם המסורה, דג' פעמים ואתם כתיב: (ואתחנן ד, ד) ואת"ם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, (נח ט, ז) ואת"ם פרו ורבו, (יתרו יט, ו) ואת"ם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.

קט) עיין לעיל סוף אות י"ז, ובהנעתק שם בהע' מ"ה.

קי) מלבד המבואר בארוכה לעיל בענין עניית אמן, ובענין תפילין ומזוזות.

ויש להוסיף בזה בדרך רמז, דהנה נת"ל (אות ו') דאת"ס הוא ראשי תיבות **אמן, תפילין, מזוזה**. והיינו, דע"י ההשתדלות בג' דברים הנ"ל, ע"י זוכה שיקוימו בו ג' הכתובים הנ"ל:

(א) **ואת"ס הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום - אריכות ימים ושנים טובות**, כמשנת"ל בארוכה (אות ה' ואילך) בענין **עניית אמן**, דכל העונה אמן יהא שמ"י רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה, ומבטלים גזירות קשות וכו'. וכן לענין **תפילין** נת"ל (אות י"ד) דכל המניח תפילין מאריך ימים. וכן לענין **מזוזה** נת"ל בארוכה (אות י"ז ואילך) דכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו, וע"י המזוזה זו המות מן הבית וכו'.

[וכן לענין **ציצית**, כמו שנת"ל (אות כ"א) דתקנו פרשת ציצית בק"ש, ובדירתו של אדם [במזוזה] נמצא פרשת ק"ש חוץ מפרשת ציצית שחסר משם, וכשאדם מתעטף בביתו בציצית ויוצא בו לפתחו הרי נשלם, ומלאך המות זו משם כו'. וכן נת"ל (אות כ"ד) דכל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, והרי ע"י העדר החטאים הרי הוא מאותן שכתוב בהן חיים כולכם היום (ענין רש"י עה"פ חוקת כ, כב)].

וכן אצל מידענו ר' **בנימין דהפריז שליט"א**, דע"י שהוא עוסק לזכות הרבים בג' המצוות המרומזים בתיבת **ואת"ס** שבפסוק **"ואת"ס הדבקים ב' אלקיכם"**, ע"י נתקיים בו **"חיים כולכם היום"**, שניצול מהסכנה והוא נמצא בעז"ה אתנו היום בחיים.

(ב) **ואת"ס פרו ורבו - בנים זש"ק** עוסקים בתורה ובמצוות והולכים בדרכי אבותיהם, כמשנת"ל (אות ח') בענין **עניית אמן**, דבן קטן האומר יתגדל, ועונין אחריו יהא שמ"י רבא מברך, מציל אביו מן הפורענות. והבאנו לעיל (אות ב') בשם הכתב סופר עה"ת, דהאדם צריך לקיים מצות פרי' ורבי', כי מי שיש לו בנים והולכים בדרכיו, הרי הוא כאילו לא מת כו'. וכן לענין **תפילין** נת"ל (אות י"ב) דמ"ש וצדקתו עומדת לעד, זה המזכה את

הרבים, כגון מלמד ליראי ה' תיקון תפילין כו'. ומבואר ברד"ק עה"פ, וז"ל: יש מפרשים [יוצדקתו עומדת לעד] בעוה"ז, ופי' לעד [היינו] לבניו ולבני בניו עד עולם, עכ"ל. וכן לענין **מזוזה** נת"ל בארוכה (אות י"ז ואילך) דכל הזהיר בה יאריכו ימיו **וימי בניו**^{קיא}.

ויש להוסיף עוד בענין השייכות דמצות **מזוזה** לענין **"ואת"ם פרו ורבו"**, כי איתא במנחת חינוך (מצוה א') בארוכה, מדברי הפוסקים, דכל זמן שהבנים חיים בעוה"ז, מקיים האב מצות פרי' ורבי', עיי"ש. ולכן, ע"י שהאדם זהיר במצות מזוזה, אשר עי"ז יאריכו (ימיו ו)ימי בניו, עי"ז מקיים מ"ש בכתוב **"ואת"ם פרו ורבו גו"**.

[ובאמת פסוק **"ואת"ם פרו ורבו וגו"** שייך לומר במיוחד על מיודענו ר' בנימין הנ"ל, כי הוא עוסק בהשכנת שלום בית בין איש לאשתו, אשר בזה מתקיימת ממילא מצות פרי' ורבי'. ויש להוסיף בזה בקשר ובשייכות ל**"ואת"ם גו' חיים כולכם היום"**, דע"י שמשכין שלום בין איש לאשתו, אשר עי"ז מתקיימת מצות **"ואתם פרו ורבו"**, והאיש ואשתו מביאים חיים לעולם, על כן, מדה כנגד מדה, זכה מיודענו ר' בנימין לינצל מתאונת המטוס ונתקיים בו **"חיים כולכם היום"**].

ג) **ואת"ם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש**. עיין רש"י עה"פ דפירש **"כהנים"** - **שרים**. וזה י"ל לענין **עניית אמן**, כי נת"ל (אות ג') דכאשר מברכין בכל יום מאה ברכות כהוגן (ואף עניית אמן מן הברכה היא), אז כולם עשירים מלאים כל טוב כו'. וכן לענין **תפילין**, כי נת"ל (אות י"ד) דע"י תפילין שבראש, עי"ז וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך גו"ק^{יב} - וזהו **"גוי קדוש"**. וכן לענין **מזוזה (ותפילין וציצית)** נת"ל שם, דכאשר האדם מניח תפילין בראשו ובזרועו, ומתעטף בעיטוף של מצוה, ובצאתו מביתו פוגש

קיא) ועיין בטור שנעתק שם הערה מ"ה, וז"ל: וכן דרשו חכמים בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים כו', עכ"ל. ומכלל לאו אתה שומע הן.

קיב) ועיין לעיל הערה ל"ח (מזהר פי' בראשית), דכ"ה גם בטלית של מצוה (מצות ציצית).

במזוזה, אז ד' מלאכים קדושים מלוים אותו לבית הכנסת ומכריזים לפניו: "הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא כו'". וכן נת"ל (אות כ"ד), דמי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מובטח הוא שלא יחטא - אשר עייז הוא בבחינת ממלכת כהנים וגוי קדוש.

[ושכר זה ד"וואתם תהיו לי ממלכים כהנים וגו'"] שייך במיוחד למו"ה ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שהוא גם כהן כפשוטו, שימשיך בכהונתו ויוסיף כח וחיל בג' פעולות הנ"ל].

- כח -

והנה מובא בספרים, דאת"ם (שהוא ר"ת אמן, תפילין, מזוזה) הוא אותיות אמ"ת. ולדרכינו נ"ל, דאם הולכים נגד האמת ר"ל, אז כאשר רואים שמישהו אחר עוסק בזיכוי הרבים בג' המצוות דאמן תפילין ומזוזה המרומזים בתיבת את"ם (אמ"ת), אזי רוצים להפריע להם וכו'.

וכמו שהבאנו להלן (בקונטרס כשרות תפילין ומזוזות סי"ח), שמישהו מחוג מסויים התבטא לחסיד חב"ד, דאם חסידי חב"ד מפיצים את קיום מצוות מזוזה ("מבצע מזוזה"), אז אנו צריכים לעשות ההיפך מזה רח"ל. וכל זה הוא מחמת שהאנשים מחוג הנ"ל אין מתנהגים במדת האמת.

וזהו ואת"ם אותיות אמ"ת, דכאשר ילכו במדת האמת, וממילא יקיימו ג' המצוות המרומזים בתיבת ואת"ם, אז יזכו להשכר המרומז בג' הכתובים של ואת"ם (אותיות אמ"ת): ואת"ם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, ואת"ם פרו ורבו, ואת"ם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכנ"ל בארוכה.

- כט -

ונראה לי להוסיף עוד ברמז הפסוק ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. דהנה בבעל הטורים על פסוק זה פירש "כהנים" כפשוטו. וז"ל: אילו זכו ישראל היו כולם כהנים

גדולים, ולעתידי לבוא תחזור להם שנאמר (ישהי' סא, ו) ואתם כוהני ה' תקראו).

והנה בקינות לתשעה באב (ד"ה איכה אלי קוננו מאליו) נאמר: **מַחֲטָאת סְתִיכַת מְזֻזוֹת**, חזון ענתותי החלו לבזות, נעו ענמים לחומו להבזות. ועלה ברעיוני בשעת אמירת הקינות בתשעה באב העבר, דמכאן רואים, דבזמן החורבן לא קיימו בני ישראל מצות מזוזה, ואדרבה, עוד ביזו את המזוזה הקדושה על ידי שסתרו אותה מפתח דלתות בתיהם, וכלשון הקינה " **מַחֲטָאת סְתִיכַת מְזֻזוֹת**", ובגלל זה חרב בית מקדשנו.

ומובא בספרים, דבעת אמירת הקינות בתשעה באב צריכים אנו לקונן גם על חורבן ופירצות הדור הזה. וע"כ רמז לנו בעל הקינות, מחטאת סתירת מזוזות חזון ענתותי החלו לבזות, דהוא ג"כ מפירצות הגדולות בדור הזה, בעוה"ר. וע"כ צריכים לתקן דבר זה ביתר שאת.

ועפ"י הנ"ל דביהמ"ק נחרב ג"כ בגלל עון זה שביזו מצות מזוזה וסתרו את המזוזה מפתחי בתיהם, יש לומר, דעל זה רומז ג"כ הפסוק הנ"ל, **וְאֵת־סֵם, ר"ת אמן, תפילין, מזוזות**, דאם נקיים מצוות אלו, נזכה לביטול החטא והסיבה שגרמה לחורבן בית המקדש והגלות, וכאשר בטלה הסיבה (החטא) בטל המסובב, הגלות והחורבן, וזוכים לבנין בית המקדש במהרה בימינו, שאז יהיו כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וכו', ואז יקויים בנו **ממלכת כהנים וגוי קדוש** כפשוטו, שהכהנים ישמשו בעבודת בית המקדש בב"א.

- ל -

ועל דרך זה יש לפרש מקראי קודש (ישעי' מ') האמורים בהפטורת השבוע (שהוא נחמה ראשונה משבעה דנחמתא): נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים וקראו אליה, כי מלאה צבאה כי נרצה עונה, כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה. וההפטורה מסיימת בפסוק שאו מרום עיניכם וראו מי

ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר.

אחר כך כתיב שם עוד בישעיי מ', למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור. עיי"ש.

ויש לנעוץ סוף ההפטורה, **מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר**, בתחילתה, **נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם וגו' כי לקחה מיד ה' כפלים ככל חטאתיה**. אך תחילה נבאר בדרך רמז את הכתוב "מרוב אונים ואמיץ כח".

דהנה **אוני"ם** הוא אותיות **אמ"ן י"ו**, ועם הכולל הוא בגימטריא **אמ"ן טו"ב**. ובא לרמז, דעל ידי אמירת **אמן** בכוונה הראוי זוכה האדם לכל טובות עולם הזה.

ויש להוסיף עוד על זה, **דאוני"ם** (עם ה' אותיות) בגימטריא **קי"ב**, שהוא ראשי תיבות שם הקדוש יעננו ביום קראינו, דבשכר אמירת **אמן** בכל כחו, בקול רם ובכל כח כוונתו, עיי"ז זוכה שיקויים בו ה' **יעננו ביום קראנו**.

- לא -

וכתב בספר הגן ודרך משה (ליום תשעה ועשרים - דף ל"ו ע"א ואילך), וזה לשון קדשו: באתי לי להזהיר ולזולתי להזכיר **גודל השכר של עניית אמן יותר מהמברך, שבזה הוסיף כח וגבורה של מעלה**, ואין לך גדול לפני הקדוש ברוך הוא כעניית אמן, הובא בזוהר הקדוש פרשת וילך^{ק"י}, כמה פעמים גדולים פתחים^{ק"י}

(קיג) כפה"י נפלו בסי' הגן כמה ט"ס, ולכן לשלימות הענין מעתיקים הננו בזה את לשון הזהר. וז"ל שם (דף רפ"ה ע"ב):

כד ישראל לתתא משמרין לאתבא אמן, לכוונא לבייהו כמה דאצטריך, כמה פתחין [רברבין] דברכאן פתחין ל"י לעילא, כמה טבאן משתכחין בכולהו עלמין, כמה חדו בכולה.

[כשישראל למטה שומרים עצמם לענות אמן ולכוין לבם כמו שצריך, כמה פתחי ברכות פתוחים למעלה, כמה טוב נמצא בכל העולמות, כמה שמחה היא בכל (פירוש "הסולם" כאן)].

מאי אגר להו לישראל דגרמין האי, אגר להו בעלמא דין ובעלמא דאתי. בעלמא דין, בשעתא דעאקין להו ומצלן צלותא קמי מאריהון, קלא מכרזא בכולהו עלמין פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי אמונים אלא אמונים. פתחו

למעלה וכמה טובות משתכחין בכל העולמות ע"י המשכות האורות והשפע בעניית אמן, כמה חדוה שכונה ק"י.

ומה שכר לישראל הגורמים כל זה בעלמא הדין ובעלמא דאתי, בעלמא הדין למלטם בעת צרה ח"ו, אז קול הכרוז יוצא בכל העולמות פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, כמה דישראל הוי גורמין דנפתחו שערי רחמים שערי דברכה, כך השתא פתחו שערים לקבל התפלות מאותן דמתערי בעלמא הדין. ובעלמא דאתי מה שכרייהו, דכד יוצא זה בר נש מן העולם, כמה מלאכים קדישין נוטלין נשמתו ומכריזין קמיה פתחו שערים ויבוא גוי צדיק, כמה דהאי בר נש פתח שערים כל יומא ויומא שומר וממתין לענות אמן על ההוא דמברך. ועליו נאמר כי מכבדי אכבד ק"י, כי כל היצורים נבראו רק לכבוד הש"י ב"ה.

ולפי פשוטו אמן היינו האמנת דברים, שיאמינו דבריו ויקוים הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה ק"י. אמרו רז"ל

שערים, כמה דישראל פתחין להו תרעין [רברבאן] דברכאן, כך השתא פתחו שערים ותתקבל צלותהון מאינון דעאקין להו.

[ומהו שכרם של ישראל שגרמו לזה, שכרם הוא בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה, בשעה שמצירים להם ומתפללים תפילתם לפני אדונם, הקול מכריז בכל העולמות, פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי אמונים אלא אמנים [דהיינו ששומרים לענות אמן]. פתחו שערים, כמו שישראל פתחו להם שערי הברכות, כך עתה פתחו שערים ותתקבל תפילתם על אלו שמצירים להם (פירוש "הסולם" כאן)].

האי בעלמא דין, בעלמא דאתי מאי אגרייהו. דכד יפוק ב"נ מהאי עלמא דהוה שומר לאתבא אמן, מאי שומר, כלומר נטיר ההיא ברכה דאמר ההוא דמברך ומחכה לי לאתבא אמן כמה דאצטריך, נשמת'י סלקא ומכריז קמ'י, פתחי שערים קמ'י, כמו דאיהו הוה פתח תרעין כל יומא כד הוה שומר אמונים. עכ"ל זה"ק.

[זה [שכרם] בעולם הזה. בעולם הבא מהו שכרם. כי כשיצא האדם מעולם הזה שה' שומר לענות אמן, מהו שומר, כלומר ששומר אותה הברכה שאומר המברך ומחכה לו לענות אמן כמו שצריך, אז נשמתו עולה ומכרזת לפניו: פתחו שערים לפניו, כמו שהוא הי' פתח שערים כל יום כשה' שומר אמונים (פירוש "הסולם" כאן)].

קיד) כפה"נ צ"ל: כמה פתחים גדולים פתוחים.

קטו) כפה"נ צ"ל כבזהר כאן: כמה חדו בכולה.

קטז) עיין בזהר שם לפני' (דף רפ"ה סע"א).

קיו) כפה"נ צ"ל: ויאמנו.

שומר אמונים, נוצר אלו שאמרו באמונה. אומר ש"ץ מחי' מתים והעונים אמן אף שעדיין לא ראו תחיית המתים ומאמינים בהקדוש ברוך הוא שמחי' מתים. וכן כל אמונים של עתיד יענה אמן, שיהיה רצון מלפניו יתברך שיקוים דבר זה.

וצריך להזהיר להמוני עם, שלא יאמרו תהלים או מעמדות או שאר תחנונים בעת חזרת הש"ץ תפילת שמונה עשרה, כי בוודאי אי אפשר לכוין באמן כראוי ועונין אמן קטופה חטופה יתומה, אין זה בירך אלא נאץ.

ובאתי כמזכיר לענין תפילין בעו"ה שכמה אנשים מתים ואין מקיימים מצות תפילין כתיקונא כדינא וכהלכה, ומברכין ברכה לבטלה. וגם להזהיר שהיוד של הקשר של יד שיהיה ממש דבוק ונשען להבית של יד, ובאם לאו לא יצא ידי חובת תפילין. וארז"ל^ט בשכר מצות תפילין מאריכין לו ימיו, עכלה"ק של ספר הגן, עיי"ש.

הרי לנו מזה גודל הכח של עניית אמן יהא שמיה רבא, דבזה מוסיפים כח בפמליא של מעלה.

- לב -

ועל פי האמור לעיל מספר הגן ודרך משה בגודל השכר של עניית אמן יותר מהמברך, כי **בזה הוסיף כח וגבורה של מעלה**, יש לפרש מה שמביא בספר ואמרו אמן (חלק שני, ע' צ"ז-צ"ח) בשם ספר הרוקח, וזה לשונו:

כתב הרוקח הל' תפלה וברכות, וז"ל: בספרי (עה"פ האזינו לב, ג), ר' יוסי אומר, **מנין שעונין אמן וכו', ת"ל הבו גודל לאלקינו** (האזינו שם). וכ"כ בילקוט שמעוני פרשת האזינו, וזה

קכח) עיין לעיל (סוף אות ד') משו"ע (או"ח סימן קכ"ד סעיף ו'), וז"ל: ויענה אמן כו' ובכוונה שיכוין בלבו אמת הוא הברכה שביד המברך, ואני מאמין בזה, עכ"ל. ושם ג"כ מספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף ט"ו ע"א), וז"ל: שמילת אמן עדות הוא על הברכה שהוא אמת, עכ"ל.
קכט) עיין בזה בארוכה לעיל אות י"ד.

לשונו, מנין שעונין אמן, שנאמר הבו גודל לאלקינו, עכ"ל, עיין שם^{קכ}.

וע"פ הנ"ל מספר הגן ודרך משה, מובן שפיר הטעם שדין עניית אמן למידין מפסוק **הבו גודל לאלקינו**, כי כנ"ל, ע"י עניית אמן מוסיפים כח וגבורה של מעלה, אשר ע"י נותנים לו ית' גדולה וכבוד.

- לג -

ועל זה מרמז הכתוב בסוף הפטורת פרשתנו, **מרוב אונים ואמיץ כח**, דע"י שעונים אמן יהא שמיה רבא ברוב עם (וזהו **מרו"ב אוני"ם**), ע"י פועלים שיהי **ואמיץ כח**, היינו שמוסיפים כח וגבורה של מעלה כביכול^{קכא}.

ולזה הקדים הכתוב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, ואחר כך אמר מרוב

(קכ) וממשיך בספר ואמרו אמן שם, וז"ל: והנה ממילא ש"מ **דלענות אמן אחר הברכה הוא מן התורה**, כמו דילפינן בברכות כ"א בברכת התורה לפניו מן הבו גודל לאלקינו. ופסקו הפוסקים, הפרי חדש באורח חיים סימן מ"ז והשאגת אריה סימן כ"ד להדיא, דברכת התורה לפניו הוי דאורייתא. אם כן דילפינן גם אמן מפסוק זה, הוי גם כן דאורייתא, כמובן.

ואין להקשות על זה, דהאיד שייך לומר דהטפל יהיה יותר נחשב מהעיקר, דהעיקר, הברכה, יהי דרבנן והנטפל להברכה, האמן, יהיה דאורייתא, דהא דיו לבא מן הדין להיות כנידון. הא בכאן חזינן דלא אמרינן דיו בזה, הא אמרו חז"ל בברכות (נ"ג ע"ב) ובנזיר (ס"ו ע"ב) דגדול העונה יותר מן המברך, ושפיר יש לומר, דאין הכי נמי, דהברכה עצמה היא מדרבנן והאמן גדול מהברכה והוא דאורייתא. ויש לומר, דהספרי סבירא ליה דאף אם מברך להשי"ת מדרבנן, מכל מקום האמן הוי דאורייתא מהפסוק הזה הבו גודל לאלקינו, כמו בברכת התורה דנפקא לן מהפסוק הזה בברכות כ"א וקיימא לן דהוא דאורייתא, כמו שכתב בהפרי"ח סימן מ"ז ובשאגת אריה סימן כ"ד.

ולפי זה יש ליתן טעם לשבח על מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה הנ"ל שגדול העונה יותר מן המברך, והרבה טעמים נאמרו בענין זה. אבל לפי הנ"ל יש לומר עוד טעם בפשיטות, לפי שהברכה עצמה היא מדרבנן והעניית אמן היא מן התורה כנ"ל וק"ל. עד כאן לשון ספר ואמרו אמן.

(קכא) וזהו הרמז במאמרם ז"ל (הובא לעיל ריש אות ה') כל העונה אמן יהא שמי' רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, דלכאורה צ"ב הכוונה בתיבות "בכל כחיו". ועיין רש"י ותוס' שם, שפירשו "בכל כחיו" - "בכל כח כוונתו". אמנם לדרכינו י"ל, דעיקר כוונתו הוא שיהיה **"בכל כחו"**, היינו, דעל ידי עניית אמן יהש"ר שלו יוסיף בכח וגבורה של מעלה.

אוניס ואמיץ כח איש לא נעדר. דלכאורה מה ייצא לנו מזה שנשא למרום עינינו ונראה מי ברא אלה. אך על פי האמור יובן שפיר, דתחילה צריך לקיים **שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה**, אשר אז נראה שיש פמליא של מעלה, ונדע אשר עינינו אמין יש בכח האדם להוסיף בכח וגבורה של מעלה, כנ"ל, ורק לאחר זיה, כשיודע את כל הנ"ל, אז מקיים **מרום אוניס ואמיץ כח**, היינו שעונה אמין יהש"ר מברך, אשר עינינו הוא מוסיף כח בגבורה של מעלה.

- לד -

ועפ"י יש לבאר עוד הכתוב מרום אוניס ואמיץ כח איש לא נעדר, והפסוק שלאחריו, למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור. דהנה איתא שם עוד בספר הגן ודרך משה (ליום כ"ח - דף ל"ו ע"א), וזה לשונו:

ובספר ווי העמודים ז"ל: כתב הרמב"ם אף ששיבה בבית הכנסת למצוה יחשב^{קכ}, המדבר שיחה בטילה^{קכ} עבירה מכבה מצוה. ואסור לדבר שיחה בטילה אף שלא בשעת התפילה, ומכל שכן בשעת התפילה^{קכ}. על כן מן הראוי שכל קהילה וקהילה, מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם ודתו מגיע, יעמדו אנשים על זה אשר ישגיתו בעיניהם על המדברים ויביישו אותם ברבים, ובזה נראה כבוד ה' בארץ וכל העם ישמעו ויראו וגו', והמזהיר

קכב) ז"ל הרמב"ם הלי תפילה פ"א ה"ט: הישיבה שם מעסקי המצוות היא, שנאמר (תהלים פד, ה) אשרי יושבי ביתך וגו', עכ"ל. וכ"ה גם בשו"ע או"ח הלכות בית הכנסת סימן קנ"א סוף סעיף א'. והוא ע"פ ברכות דף ל"ב ע"ב.

קכג) ז"ל הרמב"ם שם ה"ו: בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה, עכ"ל. וכ"ה גם בשו"ע שם. ועיין מגילה דף כ"ח סע"א ואילך. תוספתא מגילה פ"ב.

קכד) ועיין בדרשות חתם סופר (ח"ב דף שע"ט ע"ד), וזת"ד: אם אנו נוהגים בהם [בבתי כנסיות ובתי מדרשות] קודש אזי הם עתידים להקבע בארץ ישראל (מגילה כ"ט ע"א), ויש להם גם עתה קדושת ארץ ישראל, והתפלות נשתלחות [משם] לשער השמים. . . אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ומדברים בהם דברים בטלים, התפילות הולכים אל החיצונים והרי הם כעובדי עבודה זרה. עיי"ש.

והנזהר יזכו לראות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כבוד אומר כולו, אמן כן יהי רצון, עד כאן לשונו.

ועל פי זה יבואר הכתוב **מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר**, פי', אף על פי דמוטל על כל אחד ואחד לבוא לבית הכנסת ולהתפלל, **איש לא נעדר**, מכל מקום אמר הכתוב שלאחריו, **למה תאמר יעקב ותדבר ישראל**, היינו שלא תדבר בכלל דברים בטלים בבית הכנסת, ותחשוב בזה אשר **נסתרה דרכי מה'**, אך באמת לא כן הדבר, רק הכל גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא. ועיי שיזכור האדם תמיד דבר זה, וישתדל שלא לדבר שיחה בטילה בבית הכנסת, עיי' יתבטלו מעליו כל הדינים, ויקויים אצלו סיום הכתוב **ומאלקי משפטי יעבור**, ודו"ק.

- לה -

ועל דרך זה נבוא לבאר מה שאמר **נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה**, ובמדרש (איכה רבה סוף פרק א'): **חטאו בכפלים**, דכתיב חטא חטאה ירושלים, **ולקו בכפלים**, דכתיב כי לקחה מיד ה' כפלים וגו', **ומתנחמים בכפלים**, דכתיב **נחמו נחמו עמי וגו'**.

ויש לבאר ענין הנחמה בכפלים. דהנה ביטול אמירת אמן הוא ענין **חטאו בכפלים**, ולכן שופטים על זה את האדם בכפלים גם על שאר עוונותיו, וזהו **ולקו בכפלים**. והוא עפ"י מה שכתב זקני בעל שלי"ה הקדוש זי"ע על פסוק כי אקח מועד אני מישרים אשפוט, כי מה שמחשב כל אחד על מצוות שונות שקשה לו לקיימן מחמת טירחא או שאר אונס וקישויים, ורוצה לפטור עצמו מדין של מעלה, או על כל פנים להקל ענשו לעתיד בטענות אונס, זה מהני רק באם מקיים המצוות הבאין לו בנקל כדבעי, אבל באם גם אלו אינם עולין לו כהוגן, מגלגלין עליו את הכל. ומהאי טעמא, מי שאינו לומד כל השבוע ולומד בשבת ויום טוב בעתות הפנאי, ניצול על כל השבוע, דזה מגלה שגם בימות החול היה שוקד על דלתי התורה לולא טירדות המרובות, אבל באם אינו לומד בשבת ויום טוב, נענש גם על ימי החול, עיי' תוכן דברי השל"ה.

ומבאר בספר דבר ישראל (במאמר עניית אמן), שהוא הדין לענין אמירת אמן ואמן יהא שמיה רבא, דאם ידונו אותו למעלה על תורה ומצוות שלו שלא קיימן, וירצה לתרץ עצמו בטענת אונס גופא ודממונא ושאר טירדות המונעין אותו, לא יתקבלו טענותיו, שהרי בשעה שהיה בבית המדרש (ולא היה טרוד בעסקיו) לא קיים מצוות שחייב בהם כאמירת אמן ויהא שמיה רבא אף בלי אונס. קל וחומר שיחה בטילה, שהיה יכול למנוע עצמו בשב ואל תעשה, ודאי אין שום ישוב די חזק ליישב פשעו. ומה גם שבאותו הזמן שהרגיש לאות ועייפות לדברי קדושה, היה איתן חזק לפטפט בכל מיני דברים בטלים ושיחת חולין בקול רעש גדול, והאיך לא יכסה כל פניו בושה וכלימה בעת זוכרו כי לאמירת אמן ודברי קדושה אבד קולו והרגשת הלב ולא נשאר לו בלתי קול נמוך לבד או גם זה לא.

[ומפרש בזה ג"כ כוונת הכתוב והיה עקב תשמעון, ופירש רש"י מצוות קלות שאדם דש בעקביו, היינו מצוות שבאין לו לאדם בנקל כדישת העקביים. וזהו והי' עקב תשמעון, פי', אם מצוות אלו תשמעון, או אם המצוות שדשין בעקביים כהליכה לבית הכנסת ובית המדרש תשמעון, אז ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד גו', ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך וגו', ודו"ק].

ועל פי זה מובן דכאשר אין עונין אמן ואיש"ר בכלל, או שאין עונין אותן כראוי, עיי'ז נענשים באופן דכי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, כי עיי' שאין עונין אמן כראוי, עיי'ז נענשים גם על מה שאין עוסקים בתורה ותפילה כל היום, כנ"ל בשם השל"ה הק', דהרי אין לו שום אמתלא שהוא טרוד בעסקיו, דהלא בעת התפילה אינו טרוד בעסקיו. ונמצא דביטול עניית אמן הו"ע חטאו בכפלים, ועיי'ז לקו בכפלים ח"ו. וזהו כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה.

- לו -

והנה בס' "ואמרו אמן" (ח"א אות י"ח - ע' י"ב) מביא מדרש (הובא ברוקח) ש**כשישראל אומרים אמן יהא שמיה רבא, אומן הקדוש ברוך הוא: מתי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ס.**

ושם (אות מ"ח - ע' ל') כתב, וז"ל: והובא בספר יש שכר^{קכה} בדיני קדיש (סימן ו'), וזה לשונו: לענות אמן יהא שמיה רבא מברך **דוקא** בכח ובקול רס^{קכז}. ומביא לשון הזוהר הק' (פרשת נח דף ס"ב ע"ב), וזה לשונו: בזימנא דישראל אתיבו אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחם ובקול רס^{קכז} **קודשא בריך הוא איתמלי רחמין וחיים על כולא כו'.** לכן יהיה אדם נזהר לכוין לענות אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו ובקול רס (עכ"ל), עד כאן לשונו.

וזה שפתח הנביא ואמר **נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם**, דאם תקיימו כראוי עניית אמן הרמוז בסוף ההפטורה בתיבות מרוב אוני"ם ואמיץ כח, אז תזכו לקיום היעוד **ומתנחמים בכפלים**, דכיון דע"י ביטול עניית אמן לוקים בכפלים ח"ו, כדמשמע מדברי השלה"ק, ע"כ היות ואמרו רז"ל (סוטה י"א ע"א) מרובה מדה טובה ממדת פורעניות, הרי שאם מקיימים עניית אמן כראוי זוכים לנחמה בכפלים.

וע"כ פתח הנביא נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דבשכר עניית אמ"ן הרמוז בתיבות מרוב אוני"ם ואמיץ כח, זוכים לנחמה בכפלים.

קכה) בס' ואמרו אמן כאן מצוין, שמחברו ה"י מגורי האריז"ל, ומביאו בעטרת זקנים לשו"ע או"ח ריש סימן א'.

קכו) עיין לעיל אות ה' בתחילתו, ובהנסמן בהערות שם.

קכז) בזהר שם: בזמנא דישראל אתיבו **בקול רם** אמן יהא שמיה רבא מברך וכו'. ועיין בזה לעיל הע' ט"ז

- לז -

ויש לומר, דבסיום הכתוב **איש לא נעדר** מרומז ג"כ מצות **מזוזה**. דבאמת צ"ב מדוע אמר לשון **איש לא נעדר**, ולא אמר לשון אדם, גבר או אנוש.

אך הביאור בזה, דהנה תיבת **איש** (עם ג' אותיות) בגימטריא **שד"י**, שהוא השם הקדוש של המזוזה^{קכ}, ר"ת שומר דלתות ישראל^{קכ}. וזהו **איש לא נעדר**, שמרומז כאן מצות מזוזה, דבזכות מצות מזוזה יזכו שהשי"ת ישמור את כאו"כ בצאתו ובבואו שאיש מהם לא נעדר, ועי"ז נזכה ג"כ לקיום היעוד שאמר בתחילת הפטורה, נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, מתנחמים בכפלים.

- לח -

ויש לומר, דעל כן קורים הפטורה זו תמיד בפרשת ואתחנן, כי בפרשת ואתחנן מרומז ג"כ ענין זה של עניית אמן, שעיי"ז זוכים לכל ההשפעות הטובות, כדלהלן.

דהנה הכתוב אומר ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור, ה' אלקים אתה החילות וגו', אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', דבענין **ואתחנן אל ה'** מרומז גודל חשיבות **התפילה**. ובפרט עפ"י מה שכתבו התוס' בשם הירושלמי, דתיבת **ואתחנן** גימטריא **תפל"ה**, והיינו דרמוז כאן גודל חשיבות התפילה.

ובתיבות **הוי"ה אלהי"ם** (ה' אלקים אתה החילות גו') רמוז ענין **עניית אמן**, כי ב' השמות דהוי"ה ואלהי"ם עולים יחדיו בגימטריא **יב"ק**, שהוא עולה מספר תיבת **אוני"ם** (עם האותיות) כנ"ל (אות ל'), שרומז לעניין עניית אמין, שעיי"ז מוסיף כח בגבורה של מעלה (כנ"ל אות ל"א).

קכח) עיין בארוכה לעיל אות כ'.

קכט) עיין בארוכה לעיל אות כ"ב.

ולזה אמר הכתוב אח"כ אתה החילות להראות וגו' את גדלך ואת ידך החזקה, דע"י עניית אמן מוסיפים כח בגבורה של מעלה כביכול, וזהו "גדלך", גדולתו של הקב"ה. וכל זה הוא ע"י עניית אמן שמרומזו בתיבת אוני"ם, בגימטריא הוי"ה אלהי"ם, כנ"ל.

- לט -

ולפי דברי המדרש הנ"ל, שכשישראל אומרים אמן יהא שמה רבא, אומר הקב"ה: מתי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ם, יש לפרש ג"כ דזהו שאמר בפסוק שלאחריו, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', דבשכר עניית אמן כראוי (המרומז בפסוק שלפני זה), זוכים לבוא לארץ ישראל, בביאת משיח צדקינו בב"א.

ויש לומר עוד, דבפרשת ואתחנן נצטוונו בפירוש על מצוות תפילין ומצוות ומזוזה, והוא בפרשת קריאת שמע: מצות תפילין מפסוק (ו, ח) וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך, ומצות מזוזה מפסוק (שם, ט) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. ובפסוק שלאחריו (שם, י) כתיב והי' כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך וגו', דבזכות מצוות אלו זוכים ג"כ ליכנס לארץ ישראל.

וזוהי השייכות של הפטורת נחמו נחמו וגו' לפרשת ואתחנן (שבכל שנה ושנה אומרים הפטורה זו בפרשת ואתחנן), כי בפרשת ואתחנן שפיר רמוזים כל המצוות האלו אשר על ידיהם זוכים לכל ההשפעות הטובות בעולם הזה, ולנחמה בכפלים כנ"ל.

- מ -

ועל דרך זה יתפרשו עוד כתובים בפרשתינו (ו, כד-כה. שם ז, א): ויצונו ה' לעשות וגו' לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה, וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו כאשר צונו, כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגו'.

דהנה כבר הבאנו למעלה (הערה י"ז) מה שכתב בתיקוני זהר תיקון י"ט (דף מ' ע"ב): **אין צדקה אלא תפילה, צ' אמנים, ד' קדושות, ק' ברכות, ה' חמשה חומשי תורה**, דכל אלו אומרים בשעת התפילה (וגם קורים בתורה בשעת התפילה בימים ב' וה' ובשב"ק). הרי דתיבת צדק"ה רומזת לעניית אמן.

וזוהי כוונת הכתובים, **לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה, דבשכר וצדקה תהיה לנו גו'**, היינו בשכר קיום מצות עניית אמן ותפילה כראוי (הרמזים בתיבת וצדק"ה), עי"ז נזכה לחיים טובים כל הימים. ועי"ז נזכה ג"כ לגאולה שלימה, וכדברי המדרש הנ"ל ששישראל אומרים אמן יהא שמיא רבא, אומר הקב"ה: **מתי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ס. וזהו כי יביאך ה' אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וגו'.** דזוכים לזה ע"י עניית אמן ותפילה כראוי (הרמזים בתיבת וצדק"ה^ל כנ"ל), דעי"ז מקדשים את בית הכנסת ובית המדרש כראוי, ודו"ק.

וזוהו גם ענין ההפטורה **נחמו נחמו עמי גו'** שאומרים תמיד בשבת פרשת ואתחנן, ואיתא על זה במדרש **ומתנחמים בכפלים**, כי ביאת המשיח (שאז יהי אקבץ את שארית ישראל מבין העכו"ס, כי יביאך גו') ובנין בית המקדש, זוהי נחמה כפולה.

- מא -

ומעתה נבוא ליישב דקדוק האור החיים הקדוש (דלעיל בראשית דברינו) בפסוק **ואתם הדבקים בה' אלקיכם, שאמר ואת"ם בתוספת וא"ו, כמוסיף על ענין ראשון, ועוד דקדק מהו אומרו הדבקי"ם, בה"א הידיעה.**

ולדרכינו יתבאר שפיר. דהנה כבר הארכנו דג' המצוות אמן תפילין מזוזה רמזים בתיבת **את"ם**. וי"ל, דעל כן הוסיף הכתוב

קל) וזהו הרמז במאחז"ל (ב"ב דף י' ע"א) גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, דמלבד פ"י הפשוט דקאי על מצות צדקה, י"ל דקאי ג"כ על עניית אמן יהא שמי' רבא ותפילה כראוי, דגם בשכר זאת נזכה לגאולה בקרוב, כבפנים.

אות ו' בהתחלתו, ואת"ס, כי הנה מדת **היסוד** רמוזה באות ו', כידוע מספה"ק, וע"כ אמר אות ו' אצל תיבת את"ס, לרמז, דג' מצוות אלו הם יסוד גדול בכל התורה כולה, ועל ידיהם זוכה האדם לחיים כולכם היום.

וזהו הרמז באות ה' של תיבת הדבקי"ם. דהנה ארז"ל (מנחות דף כ"ט ע"ב) **עולם הזה נברא בה"א** ועולם הבא ביו"ד, שנאמר כי בי"ה ה' צור עולמים. נמצא מזה, דאות ה"א רומזת לעולם הזה. וי"ל, דעל כן אמר אות ה' בתיבת הדבקי"ם, פירוש, דאם תקיימו מצוות אלו הרמוזים בתיבת **הדבקי"ם** כדברי בעל הטורים (דלעיל אות ג'). ועיין ג"כ שם אות ו' ואות ח'), תזכו לטובת עולם הזה הרמוז בה"א.

וכל אחד יוכל ליקח מוסר השכל, שע"י עשיית מצות השי"ת בג' מצוות אלו **דעניית אמן, תפילין ומזוזה**, יזכו לרב טוב כו'.

ויהא רעוא מן שמיא שיקויים בנו הנאמר ברמב"ם הל' תפילין (ספ"ד קלא) **כל הרגיל בתפילין מאריך ימים** שנאמר ה' עליהם יחיו. ובהלכות מזוזה (ספ"ו קלב) מסיים הרמב"ם, וז"ל: אמרו חכמים הראשונים, **כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא**, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל.

ובזכות ג' מצוות אלו נזכה לראות במהרה ישועתן של ישראל בביאת גואל צדק בב"א.

קלא) ועיין ג"כ לעיל אות י"ד בתחילתו.
קלב) ועיין בארכה לעיל אות כ"ד. ועיין ג"כ שם אות י"ז.

כשרות תפילין ומזוזות

מפתח

- סימן א. סוגי אנשים שקונים תפילין ומזוזות.
- סימן ב. כור המבחן באיזו מדריגה עומדים (אדם ניכר... בכיסו).
- סימן ג. מעשה נורא עם הרב ר' אליעזר זירקין שליט"א.
- סימן ד. כמה רבבות מאחב"י היו מניחים כל יום תפילין פסולים, שהביתם לא היו מרובעות.
- סימן ה. נוסח המודעה שנדפסה ב"מדריך לכשרות".
- סימן ו. שערורי' חדשה - מורידים המזוזות מבתי התשב"ר.
- סימן ז. מעשה נורא מהרמב"ם אודות אנשי מדינה אחת שכפרו בתחיית המתים מן התורה.
- סימן ח. היכי דמי תשובה?
- סימן ט. עידן המחשבים (קאמפיוטער"ס).
- סימן י. בתחילה מרמים את אנשי שלומם, ואחר כך אומרים שאין צורך במזוזות כלל וכלל.
- סימן יא. מוטל על כל אחד לעורר אודות חיזוק קיום מצות מזוזה ותפילין.
- סימן יב. בארץ ישראל מפיץ הרב יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א מזוזות ותפילין לאלפי נערי ישראל, ובארה"ב מורידים המזוזות מבתי הספר.
- סימן יג. כמה חדרים כשרים יהיו בארצות הברית בעוד כ' שנה?
- סימן יד. המזוזות שיש לנו - האם הם באמת כשרים?
- סימן טו. מעשה נורא מספר "הגן".
- סימן טז. אסון גדול שקרה בעיר בני ברק, בגלל שלא בדקו את המזוזה.
- סימן יז. מעשה נורא מאוירון שנפל עם 179 בני אדם ורק 5 יהודים ניצלו.
- סימן יח. איפה אתם, סוחרים המזוזות?

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קלא

סימן א

סוגי האנשים שקונים תפילין ומזוזות

המדקדק ביותר על כשרות התפילין, קונה את התפילין אצל סופר תלמיד חכם וירא שמים, וקונה תפילין ומזוזות מהודרים ביותר, ולא איכפת לו אודות יקרות התפילין והמזוזות^{קל}, כי העיקר אצלו שיהיו בתכלית ההידור.

ואם שמוע ישמע על הקלף שאינו כראוי, או על הבתים והרצועות וכדומה, הוא קונה פרשיות אחרות או בתים אחרים, כי העיקר אצלו שיהיה בתכלית הכשרות, ואם מפזרים כסף בזמנים אלו על בגדים או על מידי דאכילה, כל שכן שצריכים לפזר על מצוות גדולות וחשובות כתפילין ומזוזות.

סתם מדקדק במצוות קונה אצל סופר תלמיד חכם וירא שמים, אבל רוצה דוקא שיהיה בזול.

אנשים פשוטים הולכים לחנות הספרים, וקונים אצל בעל החנות (בדרך כלל הוא יהודי שמעוטר בזקן ופיאות) ומבקשים לקנות מזוזה או זוג תפילין כשרים, ואפילו מהודרות.

לדאבונינו נכשלים קונים אלו בקניית תפילין ומזוזות פסולים לגמרי, שנפוצים היום לאלפים ולרבבות, בעוה"ר.

המוני העם (שתוקף יהדותם הוא למחצה לשליש ולרביע) הולכים למאנהעטן וקונים בחנות גדולה (הנקראת דעפארטמענט סטאר) תפילין ומזוזות סתם, שאין להם שום חזקת כשרות.

קלג) עיין שער המצוות להאריז"ל פי עקב (מצות צדקה), וז"ל: בענין הצדקה והמצות, לא היה קמצן כלל. . . גם כשהיה קונה איזה מצוה, כגון תפילין, או אתרוג, לא היה מקפיד לדעת כמה יתן במצוה ההיא, אלא היה פורע כל מה שהיו שואלים לו בפעם (ראשונה), והיה אומר למוכר, הרי המעות לפניך, קח כל מה שתצרכה. וכמ"ש בזהר בפרשת תרומה (דכף קכ"ח ע"א). עכ"ל.

קלב דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

סימן ב

כור המבחן באיזה מדריגה עומדים (אדם ניכר . . בכיסו)

בקניית התפילין והמזוזות ניכרת מידת התקרבותו של האדם להשי"ת.

אם הוא מסוג א', שמדקדק ביותר על כשרות התפילין, אזי לא איכפת ליה אם עולה כסף, כי הוא רוצה דוקא תפילין או מזוזות כשרים ומהודרים ביותר.

אם הוא מסוג ב', סתם מדקדק במצוות, הרי שמוכן לשלם כסף שיהיו התפילין או המזוזות כשרים למהדרין, אבל אינו מוסר את נפשו בעד זה, ואם אינו מוצא תפילין או מזוזות מהודרים ביותר, לא ימסור נפשו בעד זה, דהרי לא מצא.

אם הוא מסוג ג', הוא מאותם האנשים שנקראים **"א איד ביז די קעשענע"**, דאם נוגע כבר לכיסו, אינו מעוניין לקנות תפילין כשרים ומהודרים, ודי בעבורו אם יקנה את זה בחנות "כלבו"...

סימן ג

מעשה נורא מהקלף, עם הרב ר' אליעזר זירקינד שליט"א

בחודש אדר תשד"ס, נודע בשער בת רבים **שהקלף של תפילין** שכמה אנשים מבני ישראל החרדים לדבר ה' בארצינו הקדושה ובחוץ לארץ משתמשים בהם, **נעבד בבתי חרושת של עכו"ס, בלי שום השגחה או סימנים**, והדבר נשתק אז בלי פירסום ורעש.

ברם זכור אותו האיש לטוב, הרב החסיד ר' אליעזר זירקינד שליט"א, סופר ושוי"ב חשוב, חסיד חב"ד, שכשנודע לו שכל

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קלג

הקלף שמכרו אז היו פסולים ממש, ועפ"י הלכה נכתבו כל ספרי תורה, תפילין ומזוזות בפסול, התקשר אלי בטלפון, שאבוא אליו בהקדם הכי האפשרי.

כשהגעתי לביתו, סיפר לי, איך **שרוב יהדות החרדית משתמשים בתפילין ומזוזות פסולים ל"ע**, וקוראים בספרי תורה פסולים, וזאת, לא משום שהסופרים אינם יראים ושלמים, אלא משום שהקלף נעשה בפסול. והסביר לי מציאות והשתלשלות הענינים. גם הראה לי המקורות בספרי הלכה, שאף בדיעבד פסולים. אחר כך שאל אותי, כדת מה לעשות, ואמר לי: יש לכם הכח והאמצעים לפרסם דבר זה, ע"כ תעשו למען השם מה שביכלתכם.

על זה עניתי להרב זירקינד:

ראשית, צריכים לפרסם בכל העתונים **שנתהוה מכשול גדול בקלף שסופרי סת"ם חרדים קונים עבור כתיבת תפילין ומזוזות, שכולם פסולים בעוה"ר**, ע"כ יפרסם נא כבודו בעתונים, שאלו שכתב להם ספרי תורה תפילין ומזוזות על הקלף שלא היה כשר, יבואו אליו ויכתוב להם תפילין ומזוזות וספרי תורה שנכתבו על קלף כשר שנעשה בתכלית הכשרות, חינם אין כסף.

הרב זירקינד שליט"א כתב מכתב על אתר, והדפיסו בעתון "דזשואיש פרעס", וציוה לתלות צילום של המכתב גם בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, **שהוא מוכן לכתוב מחדש תפילין ומזוזות בחינם**, וכן עשה. אבל לדאבונינו שום סופר אחר לא עשה כמעשהו של הרב זירקינד^{קלד}.

(קלד) עיין שו"ע או"ח הל' תפילין (סימן ל"ב סעיף כ'), וז"ל: **עונש הסופר מרובה, לכן צריך להיות מאוד ירא שמים וחרד לדבר השם כו'**, עכ"ל.

וכתב ע"ז בעטרת זקנים שם, וז"ל: מכ"ש שלא ליתן לנערים המתלמדים לכתוב תפילין, ובדאי עתיד ליתן את הדין. ע"כ ראוי למנות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר **כותבי תפילין מהוגנים כמו שממנים שוחטים ובדקים**, עכ"ל.

וכתב על זה ברמ"ג (משבצות זהב) ס"ק י"ט, וז"ל: **בודאי עונש הסופר יותר מהשוחט מאכיל טריפות, דזה לאו זה מכשיל במ"ע**, שאין מניחין תפילין. ואף

קלד דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

שנית, צריכים לעשות צילומים מכל המראי-מקומות, ולשלחם לגדולי הרבנים, שיכתבו תשובות אודות ענין זה, כדי שכאשר ישאלו אותם בני אדם, ידעו תיכף את המצב לאשורו, ויענו הלכה למעשה.

ישבנו משך לילה אחת, צילמנו מכל ספרי השו"ע והפוסקים (אגב, הרב זירקינד שליט"א יש לו ספרי ענקית, שהכילה אלפי ספרים יקרי המציאות), ועוד באותה לילה שלחנו את הצילומים לכל הרבנים החשובים.

[אגב, הרב זירקינד שליט"א הי' מעבד קלף במרתף שבביתו, אבל לא הי' מספיק בעד כל הקונים שלו, והוצרך לקנות ג"כ ממקומות אחרים.

בעזר השם עלה בידינו אז, שכמה וכמה אנשים מבני ישראל, בארץ ישראל ובארה"ב, קנו אז קלף אצל יהודי אחד בארץ ישראל, שהיה מעבד את הקלף מתחילה ועד סוף, ואף שעלה ביוקר. שילמנו אז ארבעה או ששה דאלאר בעד כל קלף של מזוזה. לפני עשרים ושתים שנה שילמתי לסופר מומחה מאה דאלאר בעד כל מזוזה, ובסך הכל קניתי אז עשרים ואחת [מזוזות].

ויש להאריך עוד מענין זה, ואי"ה עוד חזון למועד.

אם נאמר לי"ת חמור מעשה (יבמות פ"ק), מ"מ ברכה לבטלה [עיין או"ח סימן רט"ו ד]י"א דהוה לא תשא ד"ת בכל יום [עיין מג"א שם ס"ק ו'], עכ"ל.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קלה

סימן ד

כמה רבבות מאחב"י היו מניחים כל יום תפילין פסולים, שהבתים לא היו מרובעות

בשנת תשל"ה טילפן אלי הרה"ג ר' מענדל וועכטער שליט"א^א, וסיפר לי על מה שנתוודע בארצנו הקדושה המכשולות הגדולות בענין הבתים של התפילין, שבעל הבית שעוסק בענין עשיית הבתים, הוציא מכשול גדול מתחת ידו, שרוב הבתים שעשה נמרחו עם טיח^{קל}, וביקש ממני שאכניס מודעה בנדון זה ב"מדריך לכשרות" שהוצאתי אז לאור עולם.

אמרתי לו שאני מסכים לזה, אבל בתנאי שיכתוב שמו על המודעה. הר"מ וועכטער ענה לי על זה, שהוא מפחד פן יהרגו אותו סופרי סת"ם או המוכרים. אמרתי לו, שהיות ואני מעורר על כשרות המאכלים, אי אפשר לערב ב' ענינים אלו, כי אם אכתוב שגם כל התפילין פסולים, אז עיקר השונאים שלי (בעלי הבתים, המכשירים והסוחרים, שמרוויחים מיליוני דולרים על הכשרות) יהי להם "סחורה" ויפרסמו (כי להם הכסף והזהב) שלא יאמינו לדברינו כלום, כי אנחנו פוסלים הכל אשר לכל.

ואמר לי הרב וועכטער שליט"א:

הרי בין-כך יש לכם כבר שונאים, ומדברים עליכם, וא"כ למאי נפק"מ אם ידברו עליכם על עוד דבר. משא"כ אנכי הנני איש פשוט, ומי יודע מה יוכל לקרות אתי.

סוף כל סוף הכנסתי המודעה הזאת ב"מדריך לכשרות" (ירחון דהתאחדות הקהלות^{קל}), ותהום כל העיר, וכולם רצו לרבנים לשאול שאלות על התפילין שלהם, והרבנים הגדולים פסקו שהתפילין פסולים.

קלה) ה"י תלמיד וחסיד גדול של כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, וכעת הוא מחסיד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, ומכהן כרב ומשפיע בקהילת חב"ד בארץ הקודש.

קלו) עיין להלן במודעה אות ג'.

קלז) שנה ב', קונטרס י' (כרך ב'), אלול-תשרי תשל"ה-ל"ו.

קלו דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

ואלו שמותיהם :

הגאון בעל **מנחת יצחק** זצ"ל, גאב"ד **פאפא** זצ"ל, גאב"ד **צעלים** זצ"ל, גאב"ד **קאפיס** זצ"ל, גאב"ד **שארמאש** זצ"ל, יבלח"ט הגאון בעל **שבט הלוי** שליט"א, הגאון בעל **משנה הלכות** שליט"א, ועוד.

וגם מחותני להבחל"ח **כ"ק אדמו"ר מקלויזנבורג** זצוק"ל כתב תשובה באריכות לאיסור על הבתים האלו. וב"ה ישראל קדושים הם, שמאז שנתפרסם הענין לא האמינו כבר לאף אחד, ולקחו רק בתים לבנים, שרואים בחוש שלא טחו אותם בטיח.

ומאז נתרבו בעז"ה עוד כמה אברכים יראים ושלמים שעושים בתים על צד היותר טוב, וכעת יכולים לקנות אצל אברכים אלו, אבל צריכים לברר מי המה הנאמנים.

סימן ה

נוסח המודעה שנדפסה ב"מדריך לכשרות"

ז"ל המודעה שנתפרמה בשנת תשל"ה ב"מדריך לכשרות" :

היות שבזמן האחרון נפרץ גם בין אנ"ש המדקדקים במצוות, שקונים תפילין ומזוזות מן הבא בידם, ומחמת חסרון ידיעה נכשלים לפעמים במצוות עשה דאורייתא, משום שאינם מדקדקים להזהר ממי נכתב. וביותר נפרץ הדבר בהבתים של תפילין, הן בהבתים שנעשו בא"י והן בהבתים שנעשו בחו"ל, כי נמצא כמה שנעבדו ע"י אנשים יר"ש שנעשו בתחילה באופן שיש חשש בכשרותם.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קלז

ע"כ ראינו לנכון להודיע לאנ"ש המדקדקים במצוות שיהי' בלי שום פקפוק, ובפרט במצות עשה דאורייתא שנוהגת בכל יום ויום^{קלז}, שיזהרו עכ"פ בכל הדברים שאזכור להלן. והגם שא"א להעמיד הדת על תילה, מ"מ במה דאפשר צריכים להזהר:

(א) **שלא לקנות תפילין ומזוזות רק מסופר מובהק שהוא יר"ש,** וכן **לא יקנה בתים רק מאומן מומחה שהוא יר"ש** ועושה הכל ע"פ הוראת מו"צ. ודלא כההמון שדי להם שיהי' "היימישער און חסידישער איד", אבל באמת צריך שיהי' נעשה הכל ע"פ הוראת מו"צ.

(ב) **שלא לדקדק במחירם,** רק ישלם כפי אשר יושט עליו, כדי שיהיו כשרים ומהודרים אפי' למהדרין מן המהדרין.

(ג) **כשקונה בתים, יזהר לראותן כשהם עדיין לבנים, כדי שלא יהי' טיח או דבק במקום שמעכב לריבוע^{קלז} ולשלימות הבתים,** וכדי שיהי' נראה החריץ בין בית לבית במקומם ממש. ודלא כמו שעושין הרבה, שאחר שמשחירין את הבתים עושים חריץ שלא במקומו כדי שיהי' נאה ומהודר יותר.

(ד) **שכל הדברים שצריכים להעשות, יהיו נעשים רק ע"י עבודת יד, בלא שום מאשין.**

קלח) ועיין מנחת חינוך סימן תכ"ג בסופו שכתב, וז"ל: וכן נראה אפשר, דגבי מזוזה, **דבכל רגע עובר בעשה, הוא חמור יותר,** כסברת הר"ן ביומא גבי פקוח נפש דלאו חמור מסקילה. והבאנו כמה פעמים בחלק זה. וגם לענין תשובה אפשר דחמור מטעם הזה, ואין להאריך ע"ז, עכ"ל.

קלט) עיין משנה ברורה (הלכות תפילין סימן ל"ב סעיף ל"ט) שכתב אודות גודל החומרא שיהיו מרובעין כדן. וז"ל השו"ע שם: וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים, עכ"ל. וכתב על זה במשנה ברורה שם (ס"ק קע"ז), וז"ל: מושבן - והוא היתורא, דהיינו שיחתוך המעברתא מבי צדדיו כדי שיהא ניכר ריבוע היתורא, וכדלקמן בסי' מ"ד. וצריך להשגיח מאוד על זה כי כל זה מעכב אפילו בדיעבד. וגם יש להשגיח בענין התפירה, כי מחמת שהסופרים עושין נקבים גדולים קצת, נמשך החוט לצדדין ועי"ז אין התפירות שוות בריבוע, זה נכנס וזה יוצא. והיתורא צריכה להיות מרובע בין מלמעלה ובין מלמטה. ועכשיו בעו"ה הרבה שאין משגיחין על תפיליהן שיהיו מרובעין כדן, אפילו המדקדקין במצוות יש שאין משגיחין כי אם על ראש הבתים שיהיו מרובעין ואין משגיחין על היתורא ועל התפירות שהוא ג"כ מעיקר הדין, והוא דבר הנקל לתקן, עכ"ל.

קלח דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

ה) השי"ן של הבתים יהי' נעשה בידים, ע"י צבת, ולא ע"י דפוס, כדי לצאת דעת המחמירין שסוברין שזהו נקרא חק תוכות.

וז"ל הקול סופרים (באגרת שכי' לאחיו באות ט'): וכאשר תסדר תפילין, תמדוד מקודם ריבוע הבתים, כי אין לסמוך על חזקת אומן, כי עינינו רואות עד היכן מגיע חזקתו, כי בתחילה היו עושין הסופרים גם הבתים, משא"כ עתה. גם ישלחו לך הבתים לבנים, למען תוכל לראות מה נעשה בהן, אם אין בהם נקבים, וכ"ש שלא יהי' מוטחים בטיחה עבה שיש בה ממש, עכ"ל.

וכ"ז נכתב בדור הקדום, וכ"ש עכשיו שבודאי צריכים להזהר עכ"פ בכל הנ"ל.

המעוררים

סימן ו

שערורי' חדשה - מורידים המזוזות מבתי התשב"ר

הנה בזמן האחרון יש סוג חדש של אנשים, אשר מורידים המזוזות מבתי התלמוד תורה של תשב"ר, כמו הרפורמים רח"ל, ובזה מסיתים ומדיחים עפ"י דרכו של ירבעם בן נבט שחטא והחטיא את הרבים, ואין להם חלק לעולם הבא.

וכל זה בא להם ע"י שחטאו והחטיאו את הרבים, שאכלו והאכילו לבנ"י נבילות וטריפות, חלב ודם, ונטמטם מוחם כל כך עד שאין רואים ומרגישים כלל לאן הגיעו, ממש לדיוטא התחתונה רח"ל.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קלט

סימן ז

מעשה נורא מהרמב"ם אודות אנשי מדינה אחת שכפרו בתחיית המתים מן התורה מפני שנטמטמו במאכלות אסורות

ובא וראה מה שכתב הרמב"ם ז"ל, הובא בספה"ק צפנח פענח ובספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת עקב), ששמע מהבעל שם טוב זי"ע, שפעם אחת שאלו אנשי מדינה אחת^ק במכתב להרמב"ם ז"ל על תחיית המתים לומר להם מן התורה. ומה שדרשו חז"ל בגמרא מן הפסוקים, אמרו שיש לדורשם באופן אחר. ולא רצה להשיבם הוא בעצמו דבר, אך אמר לתלמידו ר' שמואל אבן תבון שהוא ישיבם.

וזה תוכן דבריו בקיצור על פי חכמת הטבע, כי מכל מיני מאכל ומשקה נעשה דם, ומהדם יורד אל הכבד, ומהכבד עולה הברירות אל הלב, ומהלב יורד המובחר והדק אל המוח, ושם שורה השכל וחיות של האדם. ומי ששומר עצמו ממאכלות המותרות והאסור והטמא, נעשו דמיו צלולין וטהורין, ויש לו לב טהור, והמוח והחיות שלו נעשה חיות טהורות להשיג אמיתית החיות שהיא אלקות של כל העולמות המחיי את כולם. ומי ששומר עצמו יותר, ומקדש את אכילתו עפ"י דרכי ד' ותורתו, נעשה מזה בנין אב, והוא השכל לכל רמ"ח איבריו ומתקדשים ומתטהרים.

וכן להיפוך ח"ו, נעשה בנין אב שכל עקור ומעופש בדעות זרות, וחיות שלו נעשה בחינת מת, והוא אבי אבות הטומאה וכו', ורמ"ח איבריו נטמאים וטמא יקרא לכל דבר, ונעלם ממנו אמיתת החיות שהיא אלקות של כל העולמות, ונטמא ונופל לדיעות זרות ואלהים אחרים, הם אלילים אלמים מתים וזבחי מתים יקראו להם.

לכן התנאים ואמוראים ובעלי המדות וחכמי המשנה הם שמרו נפשן שלא יתגאלו בפת בג הזקן וביין משתיו, ולכן האירו

קמ דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

שכלם והי' שורה עליהם רוח הקודש, לפרש כל מאמר סתום בדת התורה הקדושה, כי שרתה עליהם כח אלקי, אשר הוא ואורייתא כולא חד ואור נשמתם ג"כ הוא חוט המשולש אשר לא ינתק לעולם ולעולמי עולמים. **אבל אנשים הללו בודאי טמאים ונטמאו דמם, ומשם לבם ומוח שלהם נטמטם במאכלות האסורות והטמאות, ולכך החיות שלהם נוטה למינות ואפיקורסות**, ולא יכלו לקבל מתיקות נופת צוף דברי מאמרינו הבנויים עפ"י שכל אלקי עולם ומלך עליון. והואיל והעיזו פניהם ויצאו לחוץ, פתאום יבוא עליהם הכורת, וכרות יכרתו אותם וכל אשר להם. וכך עלתה להם, כי לא היו ימים מועטים עד אשר בא עליהם מלך גדול והרג אותם וביזז כל אשר להם, ע"כ תוכן דבריו.

סימן ח

היכי דמי תשובה?

זכור! עדיין אינו מאוחר מדי! מאי דהוה הוה, אבל בתנאי שעושים תשובה. והיכי דמי תשובה? אמרו חז"ל (יומא דף פ"ו ע"ב): **היכי דמי בעל תשובה**, אמר רב יהודה, כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושני' וניצל הימנה . . **באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום**, עכ"ל. וכן פסק הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ב ה"א), וז"ל: אי זו היא תשובה גמורה, **זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה**, לא מיראה ולא מכשלוך כח . . **זהו בעל תשובה גמורה**, עכ"ל^{קמא}.

ויש להוסיף בזה, דהטעם לזה שהתשובה צריכה להיות בסמיכות לזמן עשיית העבירה, כי אח"כ מבלבל היצה"ר את דעת

קמא) ומוסיף שם, וז"ל: ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהי' עושה, אף על פי שאינה תשובה מעולה, מועלת היא לו ובעל תשובה הוא, עכ"ל.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קמא

שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה,
לא מיראה ולא מכשלון כח... זהו בעל תשובה גמורה, עכ"ל^{קמא}.

ויש להוסיף בזה, דהטעם לזה שהתשובה צריכה להיות
בסמיכות לזמן עשיית העבירה, כי אח"כ מבלבל היצה"ר את דעת
האדם בהבלי עולם הזה, ואז חוזר לסורו ח"ו, ועוד מעט צריכים
ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקב"ה.

ולכן אל תחמיצו את ההזדמנות, לטובתכם ולטובת בניכם.
ולמען ייטב לכם בעולם הזה ובעולם הבא.

סימן ט

עידן המחשבים (קאמפיוטער"ס)

אפילו יהדות אפשר למדוד כהיום הזה עם המחשבים.
(קאמפיוטער"ס בלע"ז). אמנם מדת יהדותו של היהודי נמדדת
ע"י התפילין והמזוזות. כל בית מישראל שאין לו מזוזה, אינו
ניכר עליו כלל שהוא בית יהודי, כי המזוזה היא הסמל של הבית
היהודי.

מורי ורבותי!

יהודי שאין לו מזוזה, או אם כופר בעיקרי מצות מזוזה, יורד
מטה מטה רח"ל. רעדה אחזתנו כשחושבים אודות הפירצה
הנוראה ששמענו שקרה בעיר מאנראו, ביום שבעה עשר בתמוז,
בעת הפגנת החרדים. שבשעה שאמרו המפגינים בקול רם "אבינו

קמא) ומוסיף שם, וז"ל: ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות
מה שה"י עושה, אף על פי שאינה תשובה מעולה, מועלת היא לו ובעל תשובה הוא,
עכ"ל.

קמב דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

מלכינו", בא לשם ראש הקהל וצעק: **"לכם יש את ה"אבינו מלכינו", אבל לנו יש מיליוני דולרים"**, עפ"ל.

בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, איך אפשר לאדם שחושב עצמו בין חסידים ואנשי מעשה, להוציא דיבורים כאלו מפיו. והאיש הזה הוא אברך שחובש שטריימל על ראשו^{קמב}, ואולי אף בגרביים לבנים בשב"ק, היתכן שיוציא מפיו דיבורים כאלו רח"ל, אשר אפילו לאנשי מפ"ס במדינת ישראל הי' זה חידוש שיוציאו מפייהם דיבורים כאלו. אין זה אלא בגלל המכשול שנכשלו להוריד את המזוזות מדלתות בתי ספריהם, ועל ידי זה ירדו מטה מטה.

סימן י

כל אחד צריך לעורר אודות חיזוק קיום מצות מזוזה ותפילין

היות ולדאבוננו עלה בידי הס"מ לארוב ברשתו חלק גדול מכלל ישראל, שנעשו כתנועת הרפורמים והקונסרבטיבים למיניהם רח"ל, לעקור מתוך כלל ישראל, באמתלאות שונות, את יסודי הדת, שהם מצות תפילין ומצות מזוזה, ע"כ צריך כל אחד ואחד מישראל, בכל מקום שהוא, לעורר ביתר שאת על הפירצות האלו, ועל חשיבות מצות תפילין ומצות מזוזה.

מה נאמר ומה נדבר, **הרבנים שותקים ואינם מוחים על ביטול מצות מזוזה, שע"ז נחרב בית מקדשינו ותפארתינו** (כדלעיל אות

קמב) ועל כגון אלו הי' כ"ק מחוי האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל ממליץ בדרך צחות: **שב"ת** ראשי תיבות **ש'טריימל ב'מקום ת'פילין, ש'טריימל ב'מקום ת'פילה, ש'טריימל ב'מקום ת'ורה**. שחושבים שאם חובשים על ראשם שטריימל, מותר להם לעבור כל עבירות שבתורה רח"ל.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קמג

כ"ט), שביזו והשפילו וקיררו^{קמג} ערך קדושת המזוזה אצל עם ישראל, מה שאינו עולה על הדעת לשום בר ישראל, לחנך בניו ובנותיו ללא מזוזה ח"ו, וגם לרבות הגידוף **שהסירו את המזוזות וביטלו מבתי ספריהם**. וכאשר הורי התלמידים באו בטענה, היתכן שהורידו המזוזות מעל דלתות בית הספר, ענו המנהלים בלעג וצחוק: "וכי לא הייתם אף פעם עם ילדיכם אצל רופא שאין שם מזוזה על הפתח?" אוי לאזנים שכך שומעות.

גם בנו שם במאנראו בנין אחד ע"ש עקשטין, שיהי פאבליק סקול לא-דתי, ועל הבנין ההוא לא שמו מזוזות מעולם.

סימן יא

בתחילה מרמים את אנשי שלומם, ואחר כך אומרים שאין צורך במזוזות כלל וכלל

בעת שרצו לקבל רשיון מהממשלה עבור בנין המוסד "שערי חמלה", הורידו את המזוזות מכל הדלתות שבתוך הבנין, לשם מטרה זו, כדי "להכין" את הבנין קודם בדיקת אנשי המימשל.

דרכם היתה, שאחר שהלכו משם המבקרים של המימשל, היו מחזירים את המזוזות על הפתחים. כן הי' במשך עשרה חדשים, שבכל פעם שהתכוננו לביקורת אנשי המימשל, היו מורידים את המזוזות מעל הפתחים, וכשהלכו משם אנשי הביקורת, היו מחזירים את המזוזות על הפתחים.

קמג) עיין רש"י עה"פ (תצא כה, יח) אשר קר"ך בדרך, וז"ל: לשון קור וחום, צננך והפשיך מרתיחתך. וכ"ה במדרש תנחומא כאן וסי"פ בשלח. ומבואר בספה"ק, שעיקר חפצו ורצונו של עמלק היתה "אשר קר"ך בדרך", להכניס קרירות בלבבות בני ישראל בדרכם דרך ה'.

קמד דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

לבסוף החליטו, על פי דרישת המנדבים, להוריד את המזוזות, באמתלא שמורידים את המזוזות כדי לבדקן, והמזוזות לא הוחזרו להדלתות. ובאמת אין שום פלא בזה, כי שכחו לגמרי מהקב"ה.

בדרשת אחד הרבנים שלהם ביום כ"ז מנחם אב תשנ"ג, אמר בערך כך: עשו צעקה ברחוב, שמעבירים את הילדים על דתם כמו בגזירת שמד רח"ל, כי אין שמים מזוזות על הפתחים. וכי בי-דואר צריך מזוזה על הפתח? מי הם בעלי הבתים של המוסד? המוסד שייך לעיריית ניו יארק. והראי' הכי טובה לזה הוא, שאם רוצים השופטים בקיום המוסד, מקיימים אותו, ואם אין רוצים בקיומו, סוגרים את המוסד ושמים עליו סורג וברית. שומו שמים על דברים אלו!

סימן יב

בארץ ישראל מפיץ הרב יוסף יצחק הכהן גוטניק מזוזות ותפילין לאלפי נערי ישראל, ובארה"ב מורידים המזוזות מבתי הספר

כשהייתי בארץ ישראל, ראיתי בבית האכסניא מודעה לסעודה רבתי, חגיגת "בר מצוה", שמארגן הנגיד החסיד הנכבד והמפורסם הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א לילדים עולים מרוסיה בכלל, ובפרט לילדי טשערנאביל. הרב גוטניק קנה עבור כל אחד מילדי הבר-מצוה זוג תפילין, סידור, חת"ת ועוד. ומארגן לכבוד הבר מצוה של הילדים הללו חגיגת בר מצוה ענקית ברחבת הכותל המערבי ברוב עם הדרת מלך. אחר כך הייתי עוד הפעם בארץ ישראל, וראיתי עוד הפעם כנ"ל. והרב הנ"ל מחלק ג"כ מזוזות לאלפים ורבבות מבני ישראל.

דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה קמה

[אגב, כאן המקום להזכיר בשבחו של הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שמנדב מהונו ומאודו לקנות תפילין עבור אלפי ילדי ישראל, ובפרט לילדי ישראל שיצאו מגלות רוסיה, וכנ"ל].

אמנם לאידך גיסא תסמרנה שערות ראשינו, דמצד אחד רואים איך שילדי טשערנאביל החולים נותנים להם מזוזות לפתחיהם, אבל הילדים הבריאים בסאטמאר גזלו מהם המזוזות, באמתלא שכן הוא מחוקי המדינה.

סימן יג

כמה חדרים כשרים יהיו בארה"ב בעוד כ' שנה?

זה כמה חדשים שאל אותי חסיד גור אחד, היתכן שאני שותק ואינני מגיב נגד השערורי' הלזו שמורידים מזוזות מדלתי הבתי ספר בסאטמאר. ועניתי לו, דכל זמן שאחרים לא מיחו בדבר, משך כמה שנים, הוצרכתי להגיב על זה ולמחות נגד פירצות שונות, אבל כעת שברוך השם יש לנו גדולי וצדיקי הדור שליט"א שמוחים על זה, אינני צריך לעסוק בזה, דבמקום גדולים אל תעמוד.

ואמר לי הנ"ל, דלפי דעתו **בעוד עשרים שנה לא יהי' שם תלמוד תורה כשירה ח"ו, רק הכל יהי' כמו פאבליק סקול**. ובשבוע הזו סיפר לי עוד, שבוויליאמסבורג, בשלט שעל בנין המוסדות של סאטמאר, שהי' כתוב עליו **"יונייטעד תלמודיקעל אקאדעמיי"**, הורידו מהשלט תיבת **"תלמודיקעל"**, והשאירו רק תיבות **"יונייטעד אקאדעמיי"**.

אוי לעינים שכך רואות, ואוי לאזנים שכך שומעות.

קמו דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

הסרת המזוזה וביטול מצותה באונס בכניעה לפני ממשלת הכופרים הוא אצלם בגדר יהרג ועל יעבור, וסתירת המזוזה ועקירת ציוויה כדרישת הכפירה, עבור בצע כסף ברצון, שהוא באמת מרידה במלכות שמים רח"ל, על זה אין משגיחים כלל וכלל, רק הכל מותר להם. ועל כל ישראל לצאת נגדם באופן גלוי.

סימן יד

המזוזות שיש לנו - האם הם באמת כשרים?

אנו מלמדים את בנינו לנשק את המזוזה בכל ערב קודם השינה, ואומרים להם **שהמזוזה היא שמירה על הבית**, כמרומוז בשם **שד"י** שעל גבי המזוזה, שהוא ר"ת **שומר ד'לתות י'שראל** (או **שומר ד'ירת י'שראל**), כמשנ"ת בארוכה לעיל (ח"א אות כ"ב).

אמנם לזה נחוץ מאוד לדעת אם המזוזה היא באמת כשרה. וכמ"ש בדרכי משה (יו"ד סימן רפ"ו אות ד'), מהמרדכי בשם מהר"ם קמ"ח, וז"ל: **מובטח אני, שכל בית מתוקן במזוזה כהלכתה, אין שום מזיק יכול לשלוט בו, עכ"ל**. ובסידור האריז"ל קמ"ה (מצות מזוזה) כתב, וז"ל: **צריך לבדוק המזוזה שתה"י כשירה תמיד, שאז הבית ניצל משדים ומרוחות רעות, עכ"ל**. וכעין זה כתב ג"כ בספר הגן ודרך משה שנעתק לעיל (ח"א אות כ"ה), בענין "סוד מזוז"ת אותיות ז"ז מו"ת", "שזז והולך מהחדר שיש בו מזוזה כשרה", עכ"ל. ועיי"ש סיפור נפלא.

קמד) ועיין ג"כ לעיל אות כ' קרוב לתחלתו.

קמה) כתיבת יד הרה"ק ר' אברהם שמשון ז"ל, בן רבינו בעל תולדות יעקב יוסף ז"ל. דפוס-צילום, בני-ברק תשנ"ה.

אבל בעוה"ר 97 אחוז מהמזוזות בזמנינו הם פסולים.

והבנים צריכים לעורר את הוריהם מענין גדול זה. כי הרבה פעמים אין יודעים ואין מרגישים בזה, שרוב המזוזות הקטנות שמוכרים כהיום בחנויות הספרים וכדומה פסולים המה.

סימן טו

מעשה נורא מספר הגן ודרך משה

ז"ל ספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף י"ח סע"א ואילך): ואין אני יכול להתאפק מלהודיע לכם המעשה במדינת פיהם, **שהכה הרעמים וברק בתוך בית יהודי אחד בארץ אצל מזוזות הבית בלי שום היזק**, וכאשר באתי לעיר ההוא לבדוק המזוזות כמנהגי, סיפר לי היהודי הנ"ל את המאורע. **אמרתי לו: שמא המזוזה היא פסולה, אמר לי: זה ימים מועטים שקניתי את המזוזה. אמרתי לו אף על פי כן. ובדקתי אותה ומצאתי חסר הפסוק למען ירבו וכו'.** על כן יזהר כל אחד לבדוק מזוזותיו אף אם הם חדשים מקרוב באו, עכ"ל.

קמח דברי כשרות תפילין ומזוזות תורה

סימן טז

אסון גדול בעיר בני-ברק, בגלל שלא בדקו את המזוזה

עובדא שמענו מעיר בני ברק, ומעשה שהי' כך הי': אצל אחד מאנשי העיר החרדית בני-ברק נחלה א' מבניו ל"ע. הלך אחד השכנים לכ"ק האדמו"ר מליובאוויטש (שליט"א) זצ"ל, וסיפר לו אודות מחלתו של בן שכנו. אמר לו הרבי, **שיבדקו תיכף כל המזוזות שבדירת המשפחה**. ברם אבי הילד, בהיותו מתנגד לאדמורי"ם חסידיים, הלך לשאול את אחד מראשי הישיבה הליטאים, גדול מפורסם, אם ישמע לעצה זו של בדיקת המזוזות. ואמר לו הראש ישיבה, **עה, כל זה סיפורים חסידיים (חסידישע מעשיות) ואל תחוש לדבריו**^{קמ"ו}... אם ילד נחלה ל"ע צריכים לשאול ברופא, ותו לא.

זמן קצר אח"כ נעדר הילד ל"ע והלך לעולמו, ובין המנחמים בא גם השכן הנ"ל שהלך לשאול בעצת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, ומגודל אמונת צדיקים שלו הוריד אחת מהמזוזות שבתוך הדירה, ולגודל פליאתו מצא, **שתיבת "בניכם" שבפסוק "למען ירבו ימיכם וגו'" היתה חסרה בהמזוזה!**

ראו עד היכן הדברים מגיעים, גודל כוחה של המזוזה, ומה שיכול לקרות כשחסרה השמירה וההצלה של מזוזה כשרה על דלת החדר והבית.

ואיתא בספה"ק "ישמח משה", שבמצוות ציצית, תפילין ומזוזה צריכים לדקדק בכל פרטיהם ודקדוקיהם, וכמבואר באריכות בספרינו **"מזוזת שלום"**.

ע"כ צריכים לזהר מאוד בקניית מזוזה שתהא כשרה למהדרין מן המהדרין.

קמו) לדאבוננו, מה שמובא בטור ושו"ע יו"ד ר"ס רפ"ה (נעתקו לעיל ח"א סוף אות י"ז ובהערות מ"ה-מ"ו שם) **דכל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו, ואם אינו זהיר בה יתקצרו** - נקרא אצלם "חסידישע מעשיות", וד"ל.

סימן יז

מעשה נורא מאוירון שנפל עם 179 בני אדם ורק 5 יהודים ניצלו
לפני כעשרים שנה דרשתי ברבים בבית המדרש בבארא פארק
מענין קדושת התפילין והמזוזות.

באותה שבוע קרה מעשה נורא במדינת ארגנטינא: **מטוס**
שהיו עליו 179 בני אדם, התרסק בהיותו בגובה עשרת אלפים
רגל. בין נוסעי המטוס הזה היו גם ששה אנשים מאחבנ"י (רב
אחד, משגיח אחד ועוד ארבע יהודים). והנה **חמשה מבין ששה**
היהודים הללו נשארו בחיים. אחד מהם נמצא תלוי על אילן, בלי
שום היזק בעז"ה, א' מהם הי' ג"כ על האילן, אבל רגלו האחת
נשברה ל"ע, ושלושה מהם היו על הר גבוה עם פצעים קלים,
והששי נהרג אז ל"ע.

עלה אז בדעתו של אחד מהניצולים של התאונה, שאולי הששי
שנהרג ל"ע לא היו לו מזוזות כשרות בדלתות ביתו. וכשהלך
לנחם את משפחת היהודי הששי שנלב"ע, **בדק את המזוזה בחדר**
שהי' ישן הנהרג, ומצא בנרתיק המזוזה (מזוזה-האלטער)
עשרת הדברות שהיו מודפסים על נייר פשוט!!! כל הנוכחים ראו
כן תמהו.

וכידוע מ"ש מרן הבית יוסף זי"ע (יו"ד סימן רפ"ה^{קמז}), וז"ל:
שמירת הבית הוא נס נגלה, שהדרים בשאר בתים שאין בהם
מזוזה נזקין, והדר בבית שיש בו מזוזה ניצול, עכ"ל.

בעת ההוא דיווחו כל עיתוני הסביבה אודות המאורע, וכולם
(אף הנכרים) הוסיפו, שרואים בחוש איך שהקב"ה שומר את עמו
ישראל, שאף אחד מהנכרים לא ניצול מתאונת המטוס, רק ה'
אנשים מאחבנ"י, והי' מזה קידוש השם גדול.

סימן יח

איפה אתם, סוחרי המזוזות?

כשהייתי בבראזיל סיפר לי חסיד חב"ד אחד מבראזיל, שלפני 22 שנה ניהל מוסד של ילדים חולים באמת, והממשלה היתה מוכנה ליתן להם מענקים כספיים גדולים, בתנאי שיורידו את המזוזות. אמנם המנהל חסיד חב"ד הנ"ל אמר להם, שאם רוצים לתת הכסף רק בתנאי שיורידו את המזוזות, אז אינו צריך את כספם, ולבסוף הסכימו אנשי המלוכה לתת את הכסף גם בלי שיורידו את המזוזות. והי' קידוש השם.

כששאלתי לחסיד אחד מוויליאמסבורג, היתכן להוריד מזוזות במוסדות קדושים, ואמרתי לו: תתביישו לכם מחסידי חב"ד שפועלים שיהי' אצל כל איש ישראל תפילין ומזוזות ואתם מורידים המזוזות, ענה לי כך: אם החב"דיים מפיצים את קיום מבצע מזוזה, אז אנו צריכים לעשות ההיפך מזה, להוריד מזוזות, רח"ל.

ובצאתי אפרוש כפי בתפלה לבורא כל עולמים שג' מצות אלו יגן עלינו מכל גזירות קשות ורעות, ונצליח בכל מעשינו, ושנזכה לראות בנים ובני חיים וקיימים עוסקים בתורה ובמצוות לשמה מתוך בריאות הגוף השלימה, ונזכה לראות בישועת עולמים בביאת אליהו הנביא זל"ט ומלך המשיח בב"א.

פרשת ואתחנן

דרוש לנשואין

כלה שהיא בבית אביה כל זמן כו' שענינה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה (תענית כד).

- א -

אפי"ל בהקדם מה שפירשתי פעם שענינה יפות סובב על מצות הכנסת אורחים, דהנה אמרו חז"ל (ב"מ פ"ז ע"א) כתיב (באברהם - וירא יח, ו) קמח וכתוב סולת, א"ר יצחק מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש (היא אמרה קמח והוא אמר סולת, רש"י).

וזהו **כלה כל זמן שהיא בבית אביה**, פי' שמקיימת מצות הכנסת אורחים כראוי כמו שראתה בבית אביה, ואז ממילא **כל זמן שענינה יפות**, דאשה זו שהולכת בדרכי אביה שקיים מצות הכנסת אורחים כראוי, ממילא יוצאת מגדר של סתם נשים ואין עיניה צרות באורחים, וע"כ **אין כל גופה צריכה בדיקה**.

- ב -

ובזה יש לפרש הגמרא (תענית דף כ"ו ע"ב) אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו וכו' ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה, (משלי ל"א) שקר החן והבן היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, ואומר (שם שם) תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה. וכן הוא אומר (שיר השירים ג') צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

וצ"ב השייכות של חמשה עשר באב ליום הכיפורים דייקא, אשר בשתייהם יוצאות בנות ישראל ואומרות בחור שא נא עיניך.

גם צ"ב השייכות שמביא לענין הזה פסוק צאינה וראינה בנות ציון וכו' ומסיים וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

אך להנ"ל דכלה **שעיניה יפות** פי' שהיא מקיימת מצות הכנסת אורחים כראוי, ואין עיני צרות באורחים אלא יפות, א"כ י"ל דזהו שהיו בנות ישראל הכשרות (אשר מקיימות הכנסת אורחים כראוי) אומרות בחור שא נא **עיניך** וראה מה אתה בורר לך, פי' דלא די בזה שעני האשה יפות, לקיים מצות הכנסת אורחים כראוי, כי צריך שיהיה גם עיני האיש יפות באורחים, דבלאו הכי הרי יכול הבעל להפריע לאשתו שלא תוכל לקיים הכנסת אורחים כראוי.

ומסופר אודות שוחט אחד מחסידי הרה"ק מרוזין זי"ע, שהצטיין במצות הכנסת אורחים. לימים מתה עליו אשתו ל"ע ונשא אשה אחרת, והיא לא נתנה להכניס אורחים לביתה. סיפרו זאת להרה"ק מרוזין, וכשבא השוחט, כדרכו, אל הצדיק, שאלו על השינוי שבא בהנהגתו כלפי האורחים. השיב לו השוחט:

- מה אני יכול לעשות, והלא אשתי אינה מסכמת לך. כלום עלי לגרש את אשתי בשביל זה?

אמר לו הצדיק מרוזין:

- כי מרים הם, על כן קרא שמה מרה.

- ג -

ולזה אמרו **שא נא עיניך** וראה מה אתה בורר לך, דאם עיניך יפות ואינם צרות באורחים, אז תברור לך אשה שאין עיניה צרות כי אם יפות באורחים.

- ד -

וע"כ אמרו **אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה**, פי' תן עיניך על משפחת המדוברת אם היא באה ממשפחה כזו אשר זהירים לקיים מצות הכנסת אורחים כראוי, ולזה מביא בגמרא

הפסוק **שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל**, דאחז"ל גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה, והיופי העיקרי אצל הכלה היא אם היא אשה יראת ה' ומקיימת מצות הכנסת אורחים כראוי וכנכון, ועל זה אמר תן עיניך במשפחה.

והנה מובא מזקיני הרה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע דאורח על שולחנו של אדם נחשב אצל הקב"ה כאילו אכל בכוונות האריז"ל, אך כל זה בתנאי שלא יאכל עם משפחתו על שלחן אחד, ואז חשיב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, ע"כ. ונמצא מזה דאם מקיים מצות הכנסת אורחים כהוגן חשיב ליה כאילו הקריב כל הקרבנות ומכפרת בעדו כמו הקרבנות.

- ה -

ובזה נבין השייכות בין ט"ו באב ליום הכיפורים, דכיון דמיירי מענין הכנסת אורחים אשר אם מקיימים אותה כראוי חשיב כאילו הקריב כל הקרבנות, ע"כ מדמהו שפיר ליום הכיפורים, דגם ביוה"כ נתכפרים עוונות בני ישראל, וזהו לא היו ימים טובים לישראל **כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים**.

- ו -

ומה שסיים בגמרא **וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו**, אפשר לפרש דהכוונה כשמקיימין הכנסת אורחים כראוי, ובין עיני האיש ובין עיני האשה הם כדבעי, **עיניהם יפות באורחים**, מקרבים הגאולה בזה, כמו שהארכנו בחידושים להגדה של פסח לפרש מה שאומרים בהגדה **כל דכפין ייתי ויכול וכו' השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל**, עפ"מ שמביא בספר דברי יצחק בשם הגה"ק בעל שם שלמה ממונקאטש זצ"ל בשם הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לפרש הגמרא גיטין (דף נ"ו עמוד ב') אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, בדרך צחות כדרכו בקודש, כי העיר ירושלים נחרבה ע"י העשיר והעני, כי העושר נקרא קמצא כמאמרם ז"ל וסימנך עשירים מקמצין, ועני נקרא בר קמצא, והוא היפוך העושר [וכמאמר העולם שעני יש לו לב טוב] דהאי גברא דרחמי קמצא

ובעל דבבי בר קמצא, הסדר שאוהבים העשיר ושונאים את העני [ומקרא מלא הוא גם לרעהו ישנא רש ואוהבי עשיר רבים] עבד סעודתא אמר לי לשמעתי זיל אייתי לי קמצא [פיי לך ותקרא לי רק העשירים על הסעודה] אייתי לי בר קמצא, אזל אשכחי דהוה יתיב [פיי דהוה מצא את העני ג"כ] אמר לי מכדי האי גברא בעל דבבי דהאי גברא מאי בעית הכא פיי הבעל סעודה אומר להעני הלא ידעת שאין אתה מחותן גדול אצלי וחשוב כ"כ בעיני ומדוע ישבת פה בראש הקרואים. השיב לו העני וא"ל הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי סעודתי מה דאכילנא ושתינא, רצ"ל תאמין לי שלא ארויח בזה כ"כ כח כמה שפיכות דמים שיש לי בזה, א"ל לא, לסוף א"ל יהיבנא לך כל דמי הסעודה שאין כל הסעודה שוה כ"כ כמו הבזיון ושפיכות דמים שלי נקטי בידי ואפקי היינו שמבייש את העני בפני רבים בחציפות ועזות ואין לו שום בוש פנים כלל בפניהם כי הכל חונפין לעשיר ואין עומדים לימין האביון כידוע, אמר הואיל ויתבו רבנן ולא מחו ש"מ וכו' איזיל איכול בהו קורצא לבי מלכא, פיי שאמסור דין לשמים, אמר מרדו בד' יהודאי וכו', א"ל שדר להו קורבנא רצ"ל עני כמבואר בזוה"ק שדר בידו בהדי דקאתו שדא ביי מומא **בניב שפתים וא"ל בדוקין שבעין**, רצונו לומר שהעשיר נותן מום בעני ואומר עליו חסרונות שאוכל ושותה הרבה יותר מדאי ומביט בעינים מוזרות אל הקערות ואל צואר בעה"ב בעינא בישא וכדומה דלדין הוה מומא ולדידהו לא הוה מומא היינו לנו עניים זה מום גדול ולהם להעשירים הזוללים וסובאים הרבה ועושים כל מה שלבם חפץ ואין זה שום מום אצלם, עכלה"ק.

- 2 -

ואגב יש לפרש עוד מ"ש בגמרא **שדא ביי מומא בדוקין שבעין**, עפ"י דרכו של הר"מ מפרמישלאן אך באופן אחר קצת, דמובא בספר סיפורי צדיקים (כ"ד א') בשם הבעל שם טוב זי"ע, שאמר כלל גדול, אז פון זיך זאל מען נישט ארויסקוקן און אין יענעם זאל מען נישט אריינקוקן, ע"כ.

וזהו שאמר הגמרא **שדא ביי מומא בדוקין שבעין**, פי' שהסתכל על חבירו מה שהוא אוכל ולא רצה שיאכל אצלו, ע"כ הלך ושדא ביי בהקרבן מומא בדוקין שבעין, שנענש לעשות ממש כמעשהו שעשה הוא מקודם.

- ח -

ועל פי זה יש לומר עוד בדרך רמז, דמובא בחז"ל שביהמ"ק הוא כמו אישון עין של העולם, ונקרא אבן שתיה שממנו הושתת העולם.

והנה הקב"ה מתנהג עם האדם במדה כנגד מדה, וכדבריהם ז"ל (נדרים דף ל"ב ע"א) משום מדה כנגד מדה, וכן הוא במשנה (סוטה דף ח' ע"ב) מנין שבמדה שאדם מודד מודדין לו שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה וכו', ועיין במכילתא פרשת יתרו על פסוק כי בדבר אשר זדו עליהם.

וע"כ, מדה כנגד מדה על מה שהוא שדא מומא **בדוקין שבעין**, נענשו שנחרב ביהמ"ק שהוא בחינת **דוקין שבעין** של כל העולם.

- ט -

ואפשר לפרש עפ"י דבריו הקדושים של הרבי ר' מאיר'ל מפרימישלאן בפירוש הגמרא דקמצא ובר קמצא הנ"ל, דמשם רואים דע"י שלא רצה להכניס את האורח עי"ז נחרב ביהמ"ק בעוה"ר, וא"כ רואים אנו מזה, דאם מקיים הכנסת אורחים בשלימות מקרב את הגאולה בזה.

- י -

וזהו שמסיים הגמרא **ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו**, דאם הוא מתחתן עם אשה כשרה שמקיימת מצות הכנסת אורחים כראוי, מקרב בזה הגאולה, ונוכה בשכר זאת **וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו**, ודו"ק.

- יא -

עוד אפ"ל, דהנה כנסת ישראל נק' כלה, וכן ידוע דתלמידי חכמים שבדור הם עיני העדה. וזהו שאמר **כלה**, היינו כנס"י, **שעיניה**, היינו עיני העדה, **יפות**, אז **אין כל גופה צריכה בדיקה**, היינו שאין צריך לבדוק באנשי העדה, כי בוודאי שגם הם מתנהגים באופן הטוב והיפה, כדאיתא בזוהר אי רישא טב כולהו טב.

וזה **אין כל גופה צריכה בדיקה**, היינו שאין הקב"ה צריך לבדוק את כל אנשי הדור (כל גופה) אם ראויים הם לכל טוב, דכיון שעיניה, עיני העדה, יפות, הרי בוודאי שגם אנשי העדה, כל גופה, הם יפים, ואז השי"ת נותן להם כל טוב, כדי שיוכלו בנ"י לקיים את התורה והמצוות מתוך הרחבה והרווחה.

- יב -

ועפ"ז יש לפרש ג"כ הגמרא הנ"ל בתענית, **בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך**, פי' אם תשא עיני העדה שיהיו לך מנהיגים הראויים לנשיאות ראש, אז ממילא וראה **מה אתה בורר לך**, דזהו סימן על כל העדה, והוא אות שגם אנשי העדה מתנהגים כשורה.

וכן מבואר ברמב"ם (הל' תשובה פ"ט ה"א), וז"ל: הבטיחנו בתורה, שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד, שישיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה, כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה, כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה, כדי שנזכה לחיי העולם הבא, עכ"ל.

פרשת עקב

דברות קודש שנאמרו בעת שהיית כ"ק הגה"צ שליט"א במעלבורן
אוסטרליה, בבהמ"ד של הרב הנגיד
רבי יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א

- א -

והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם
אותם ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד גוי' (עקב ז,
יב)

- א -

ויש לדקדק: (א) הלא רש"י הק' פי' בסוף פרשה ואתחנן:
"אשר אנכי מצוך היום לעשותם": "היום לעשותם ולמחר לעולם
הבא לקבל שכרם", ותיכף ומיד פי' הפסוק "והי' עקב תשמעון"
שנאמרו בו יעודים רבים בעוה"ז, ולכאוי' הלא למחר לעוה"ב
לקבל שכרם. ונראה לכאוי' שהדברים סותרים.

(ב) רש"י הקדוש פי' "והי' עקב תשמעון": "אם המצוות קלות
שאדם דש בעקביו תשמעון", ולכאוי' יש לדקדק הלא אמרו ז"ל
באבות (פ"ב מ"א) "הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה
יודע מתן שכרן של מצוות", ולכאוי' הרי הפסוק אומר השכר של
מצוות קלות.

(ג) מהו זה שהתחיל בלשון רבים, "והי' עקב תשמעון גוי'
ושמרתם ועשיתם גוי'", וסיים בלשון יחיד, "ושמר גוי' לך גוי'
לאבותיך".

- ב -

ואפשר לתרץ, דהנה מובא בליקוטי תורה מהאר"י ז"ל עה"פ
"בדבר ה' שמים נעשו", דכל הבריאה היא ע"י דבר ה', דכשאמר
"יהי רקיע", מאלו האותיות נברא הרקיע ועל ידם יש להם קיום,
וכן כל הבריאה נבראה ע"י הדבר ה'.

ומבואר בספר בעל שם טוב עה"ת בפרשה זו עה"פ ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך **כי לא על הלחם לבדו יחיה האד"ם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האד"ם**, וכתב שם, וז"ל: וקשה דההי"ן של שני פעמים **האדם** מיותרים, והוי לי' לומר יחיה **אדם**. יש לומר דאיתא בספר ליקוטי תורה מהאר"י ז"ל, דהחוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה, דאין הדעת נותן שיהיה חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי, ואין לומר דהנשמה יכולה לחיות בלי מזון כמו מלאך, דאם כן מה טעם אם עובר אדם ושוהה כמה ימים בלא מזון ימות ברעב, והמיתה הוא פירוד הנשמה מן הגוף, וקשה מה טעמא תצא הנשמה מחמת מניעת אכילה, כיון שאינה נהנית ממנה, ונבוכו הרבה בזאת החקירה.

ותירץ האר"י ז"ל, שהיו סכלים ולא ידעו בשורש הבריאה, דאמרו רבותינו ז"ל (אבות פרק ה') **בעשרה מאמרות נברא העולם**, פירוש **על ידי המאמרות עצמן נתהווה הכל**, דמאמרו של הקדוש ברוך הוא מרום וקדוש, **ותיכף כשאמר הקדוש ברוך הוא יהי רקיע נתהווה הרקיע**, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג) **בדבר ה' שמים נעשו**, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימי עולם שיעמוד, כמו שנאמר (תהלים קי"ט) **לעולם ה' דברך נצב בשמים**, וכן כשאמר תוצא הארץ דשא ועץ פרי או תוצא הארץ נפש חיה, **אותו המאמר היה מהווה הכל**, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם.

וכשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה ואומר ברוך אתה ה', כשמזכיר את השם **מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ההוא** כי נברא הכל על ידי השם, ומוצא מין את מינו וניעור, **וזה החיות הוא מזון הנשמה**. וכל זה במאכלים המותרים וכשרים שציוה הקדוש ברוך הוא להעלותן מגשמיות לרוחניות.

וזהו שאמר הכתוב **ויענך וירעיבך**, כי המן היה רוחני מאוד, וההדיוטות לא היה להם קורת רוח ממנו, שעל כן אמרו (בפרשת בהעלותך) ונפשינו קצה וגו', וזהו שאמר **ויאכילך את המן** שהוא רוחני מאוד, לחם אבירים שמלאכי השרת אוכלים, אלא

שנתגשם קצת, כדי שיהיה לו תפיסת יד, לבא לידי כך **למען הודיעך**, אפילו בזמן שתבא לארץ ישראל ותאכל לחם גשמי, שתקדים כבוד נשמתך לכבוד גופך, ולהעלות הכל מגשמיות לרוחניות, **כי לא על הלחם לבדו**, פירוש בזמן שהוא לבדו גשמיות, בלי התעוררות הרוחני בו, **יחיה האדם**, פירוש, הנשמה שנקרא האדם בה"א הידיעה, כי הגוף נקרא בשר אדם והנשמה נק' האדם (זוהר בראשית דף ב' ע"ב), **כי על כל מוצא פי ה'**, כשאתה מוציא השם בכוונה על ידי הברכה שברכת עליו, שעל ידי זה מתעורר בו הרוחניות, ומזה **יחיה האדם**, שהוא הנשמה, שניזונה מרוחניות המאכלים. כי הקדוש ברוך הוא עשה כן בכוונה מכוונת, שעל ידי שהיה בונה עולמות ומחריבן (רבתי בראשית פרשה ג') נפלו ניצוצין קדושין לד' חלקי הבריאה דומם צומח חי מדבר שראוי לאדם להעלותם, עכ"ל.

- ג -

והנה כתיב **"בצלם אלקים עשה את האדם"**, שהאדם נברא בצלמו ובדמותו של השי"ת, ולכן, כמו שבדבר ה' שמים נעשו, כמו כן **האדם ע"י דיבורו**, ואפילו רק ע"י דיבורים מועטים, יכול הוא להשפיע בעולם.

ובידי הוה עובדא, נסעתי פעם בירושלים עיה"ק במונית (טעקסי), ושאלתי את הנהג (לא הי' נראה עליו כלל שהוא יהודי), אם הוא מניח תפילין, וענה לי, שפעם אחת ביום הבר-מצוה שלו הניח תפילין, ומאז לא הניח עוד, כי לא אמר לו אדם מעולם שיניח, ומעתה הבטיח בדמעות שיתחיל להניח תפילין ולשמור את השבת. הרי שלפעמים גם ע"י דיבורים מעטים יכולים להשפיע על האדם. וידוע מאמרם ז"ל (סנהדרין דף ל"ז ע"א) **"כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא"**, ופי' רש"י, שמאדם אחד נברא מלואו של עולם. והנה פעם עשיתי חשבון ועלה שבמשך מאתיים וחמישים שנה יוצא מאדם אחד שבע מאות אלף איש, וזה עולם מלא ממש.

- ד -

ומוכרחני לומר כאן, שאין שום אדם יכול להשיג מה וכמה פעל האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, עד שיראה זאת בעצמו. הייתי בכמה מקומות בערים הנדחים אשר הקימו שם בנינים שלמים להרבצת התורה, ולדוגמא הייתי בשיקאגא ומצאתי שם מוהל אחד חסיד ליובאוויטש, ושאלתי לו כמה ילדים מהל, וענה בערך שלשת אלפים, ושיקאגא היא לא עיר חרדית, ואלמלא הוא, היו נשארים ערלים ר"ל. זהו הכח של ליובאוויטש, וכן השלוחים בכל העולם.

אי אפשר לתאר לכם השמחה הגדולה שהיתה לי כשראיתי כאן מוסדות גדולות כאלו והבנינים הגדולים ממש רחובות שלמים, אולי יותר גדול ממה שיש בארצות הברית גם למוסדות הגדולים.

והנה האדמו"ר מליובאוויטש ידע את מי לשלוח, ובאיזה מקום לשלחו, וכאן במעלבון שלח לנו את הרב ר' יוסף שליט"א. ויש להמליץ עליו את הכתוב ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ. שלא רק לחסידי ולמוסדות ליובאוויטש הוא תומך, אלא גם לכל המוסדות בשוה. וזהו עולם מלא ממש, והכל בדיבורים מעטים ובמסירת נפש.

הייתי במיאמי וראיתי שם את המוסדות הגדולים, והלכתי שם למקוה של ליובאוויטש והי' שבור, והלכתי למקוה אחרת רחוקה משם, והמקוה הזאת היתה קרה מאד, ואחר שיצאתי מהמקוה הקרה, באו איזה ששה או שמונה אנשים ונכנסו למקוה, וכשיצאו שאלתי לאחד מהם מאיפה הם באים כי היה לי פלא, מילא אני חסיד, ואני הולך למקוה קרה, זה לא חידוש כי אנחנו יודעים כי במקוה קרה מכפר על עון מיתה, וזה בחינת מסירת נפש, אבל אלו במיאמי הם לא הולכים בלבוש שלנו, והם אנשים ממיאמי ומאין בא להם מסירת נפש לילך במקוה קרה, כי לפי שראיתי בהרבה מקומות אצל החסידים, שאם המקוה שבורה אומרים לכל אחד שידע כי המקוה שבורה והמים הם

קרים שלא יצטרכו לפשוט בגדיהם ולהלבישם בחנם, ושאלתי לאחד מהם מאיפו הם באים, ואמר כי הם חסידי ליובאוויטש, והיות והמקוה שלהם שבורה באו לכאן.

והאיך זכו למסירת נפש כזו? כל זה הוא מפני שהולכים בכוחו של אותו זקן האדמו"ר מליובאוויטש, ושלוחו של אדם כמותו, ממילא יש להם הכח והחיות של האדמו"ר מליובאוויטש שהם דבקים בו.

ובאמת הי' האדמו"ר מליובאוויטש יכול ג"כ לבנות בנינים גדולים אצלו כמו שאר הרביים הגדולים, וכל החסידים יהיו בשכונתו וליהנות בגשמיות ורוחניות, אבל לא כן עשה, כי לא זה הי' התכלית שלו, כי החיות שלו היתה להציל נפשות ולהחזיר בתשובה את כל העולם ממש, וכל הרצון שלו הי', שיבנו בכל מקום בעולם בתי מדרשים ישיבות ומוסדות שעיי"ז יוכלו לקרב ולהציל נפשות רבות מישראל לקרבן לאבינו שבשמים, און אז מען מיינט אמת'דיג העלפט דער אייבערשטער.

לפני חמש עשרה שנה, כשהפצתי את ספרי ונאמר אמן על קדושת בית המדרש, וספרי על מצוות תפילין ומזוזה, ושלחתי אז את הספרים לכל הבתי מדרשים כמעט בכל העולם, והייתי צריך האדרעסן של בתי חב"ד, קבלתי אז סך של תשעים כתובות מבתי חב"ד בכל העולם (מלבד בארץ-ישראל), ולפני כמה שנים, כאשר הייתי צריך עוד הפעם להפיץ ספרים אחרים, קבלתי כבר אדרעסן של יותר משלש עשרה מאות בתי חב"ד, וכל אלו נבנו במעט שנים במהירות גדולה כזו, וכל זה הוא רק מפני שעושים כל דבר שהרבי צוה להם במס"נ ממש.

שאלתי פעם (לפני עשרים שנה בערך) לאחד מחסידי חב"ד במיאמי, איזה בשר אוכלים חסידי חב"ד שם, וענה לי, שהם אוכלים בשר מניו יארק, ושולחים להם בדואר אויר, ועולה להם הבשר לבד לערך חמישים דולר כל שבוע. אמרתי להם שאין כדאי ליקח משם, בשביל בעיות של הכשרות, מיד שמחו שיהי' להם כעת יותר כסף לצרכי ציבור.

- ה -

ובזה מיושב כל הדקדוקים, דהא **כל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו** (אבות פ"ה מ"ח), וע"ז מקבל שכר גם בעוה"ז. ולכן מתחילה נקט **לשון רבים** (תשמעון גוי' ושמרתם ועשיתם גוי'), שקאי על זיכוי הרבים. ו"מצוות קלות שאדם דש בעקביו" היינו הדיבורים מעטים שע"ז יכול להשפיע. ומקבל שכר מחמת זיכוי הרבים, וע"ז נאי "ושמר ה' אלקיך **לך** את הברית", **לשון יחיד**, כי קאי על היחיד שמזכה את הרבים.

וע"ז אמר הכתוב **ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך** גוי', כי מי שמזכה את הרבים, השי"ת שומר עליו ועל זרעו ועל כל אשר לו בהשגחה מיוחדת שיהיו לברכה.

וכמו שמובא בספר דברי אברהם (ומובא ג"כ בספר טיול בפרדס דף ל', ובספר שיח שרפי קודש מובא בשם בעל חידושי הרי"ם זי"ע), שבא פעם א' לבית רבו מרן החת"ס זצ"ל והתמרמר לפניו רבו, **שע"י שהוא טרוד בקהלה גדולה**, וגם בלימוד הישיבה, ולהשיב לשואל דבר, **ע"ז אין לו פנאי להשגיח על בניו ויוצאי חלציו**, ולתהות על קנקני במה שלומדי'. והשיב לו, הלא דהע"ה אמר **כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה**, ואפש"ל הכוונה [חונן ומלוה], שמלוה ונותן את **כל היום** שלו, דהיינו העת והזמן שלו לאחרים, ומשגיח עליהם, **וזרעו** מה תהא עליהם?, ע"ז אמר **וזרעו לברכה**, דבזכות זה אף שהוא אין לו פנאי ועת להשגיח עליהם, **השי"ת ישגיח עליהם שיהיו לברכה בתורה ויר"ש**. ונהנה רבו מאוד מדבריו, ואמר לו נחמתני בני נחמתני.

ואח"כ בשב"ק בסעוד' שלישי סיפר החת"ס לתלמידיו הפי' הזה, והפליא אותו מאוד, והוסיף לפרש בזה הפסוק (משפטים כג, כו) **לא תהי' משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא**, כי בגמ' קמ" דרש לא תהי' משכלה ועקרה שלא תהי' עקר מן

התלמידים, וכיון שיהי' לך הרבה תלמידים ולא יהי' לך פנאי להשגיח על בניך, כי תתן את ימך רק להשגיח על אחרים, ע"ז אמר השי"ת את מספר ימך, מה שאתה נותן לאחרים אמלא, להשגיח על בניך וב"ב שיהיו לברכה, ודפח"ח.

ויש להמליץ ע"ז מה שאמרו חז"ל בברכות (דף ל"ב ע"ב), מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת, פי', מתוך שהם מתנהגים באופן דחסידים, היינו שדואגים לטובת הזולת והרבים, אף שע"ז נגרם להם עצמם נזק^{קט}, לכן תורתם משתמרת. ויתירה מזו כדאיתא בירושלמי ברכות שם: תורתן מתברכת.

וראה זה דבר נפלא בסי' חסידים (סימן קס"ח), וזל"ק: ולמה אוהב הקב"ה את האבות? מפני שכל היום וכל הלילה לא הי' לבם פונה מלהרהר אחר חפצי שמים, שנאמר (משלי כג, יז) כי אם ביראת ה' כל היום, כמו שנאמר (ויצא כח, טז) ויקץ יעקב משנתו, ואתה תקרא ויקץ יעקב ממשנתו. (וממשיך שם) ארבעה ועשרים פסוקים אברהם יצחק ויעקב בפסוק אחד על הסדר, אבל שאר פסוקים של האבות אינם על הסדר, כגון ויבוא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע אשר גר שם אברהם ויצחק (וישלח לה, כז), הרי אינו על הסדר. ולכך ארבעה ועשרים על הסדר, כי היו כל ארבע ועשרים שעות שלא הי' להם פנאי מחפצי שמים אפילו בחלום, שנאמר (תהלים קלט, יז) ולי מה יקרו רעיד, וכתוב (שם פסוק י"ח) הקיצותי ועודי עמך. עכ"ל.

- 1 -

והנה בגודל מעלת ענין הנחת תפילין (המבואר לעיל סעיף ג'), וכן בגודל מעלת מצות ציצית ומצות מזוזה, איתא בזוהר פי' ואתחנן (רס"ה ע"ב), וז"ל: אמר רבי שמעון, בשעתא דבר נש אקדים בפלגות ליליא, וקם ואשתדל באורייתא עד דנהיר צפרא, בצפרא אנח תפילין ברישי' ותפילין ברשימא קדישא בדרועי',

קמט) וכמבואר בתוסי' ד"ה שורפן חסיד (נדה דף י"ז ע"א), וז"ל: ששרפת צפורן מזקת לאדם... ולכך הוא חסיד שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו. עכ"ל.

ואתעטף בעיטופא דמצוה, ואתי לנפקא מתרעא דביתי, אערע במזוזה רשימא דשמא קדישא בתרעא דביתי, ארבע מלאכין קדישין מזדווגן עמי, ונפקין עמי מתרעא דביתי, ואוזפי לי לבי כנישתא, ומכריזי קמי: הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא, הבו יקרא לברי' דמלכא, לפרצופא יקרא דמלכא, רוחא קדישא שריא עלי. אכריז ואמר ישראל אשר בך אתפאר. כדן ההוא רוחא קדישא סלקא לעילא, ואסהיד עלי קמי מלכא קדישא. כדן פקיד מלכא עילאה למכתב קמי כל אינון בני היכלי, כל אינון דאשתמודען קמי. הדא הוא דכתיב (מלאכי ג, טז) ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מאי ולחושבי שמו, כמה דאת אמר (שמות לה, לה) וחושבי מחשבות, אינון דעבדין לשמי' אומנותא בכולא: אומנותא דתפילין בבתיהון ברצועיהון וכתיבתהון; אומנותא דציצית בחוטיהון בחוטא דתכלתא; אומנותא דמזוזה. ואילין אינון חושבי שמו. וכתיב וחושבי מחשבות. ולא עוד, אלא דקוב"ה משתבח בי' ומכריז עלי בכולהו עלמין: חמו מה ברי' עבדית בעולמי. עכ"ל.

[נותרגומו בלה"ק: בשעה שאדם מקדים עצמו בחצות לילה וקם ועוסק בתורה עד שמאיר הבוקר, ובבוקר מניח תפילין בראשו ותפילין ברושם הקדוש בזרועו, ונתעטף בעיטוף של מצוה [טלית], ובא לצאת משער ביתו פוגש במזוזה שהיא רושם של השם הקדוש בשער ביתו, ארבעה מלאכים קדושים מתחברים עמו, ויוצאים עמו משער ביתו ומלויים אותו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו: תנו כבוד לצורת המלך הקדוש, תנו כבוד לבן המלך, לפרצוף היקר של המלך. ורוח קדוש שורה עליו, מכריז ואומר ישראל אשר בך אתפאר. אז אותו הרוח הקדוש עולה למעלה, ומעיד עליו לפני המלך הקדוש. אז מצוה המלך העליון לכתוב לפניו כל אלו בני היכלו, כל אלו הנודעים לפניו. זהו שכתוב ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מהו ולחושבי שמו, הוא כמו שאתה אומר וחושבי מחשבות, אלו שעושים לשמו אומנות בכל: אומנות התפילין, בבתים שלהם ברצועותיהם ובכתיבה שלהם; אומנות הציצית, בחוטים שלהם,

בחוט התכלת; אומנות המזוזה. ואלו הם חושבי שמו, כמו שכתוב וחושבי מחשבות. ולא עוד, אלא שהקב"ה משתבח בו ומכריז עליו בכל העולמות: ראו איזו ברי' עשיתי בעולמי].

ועוד שם בזה"ק בגודל מעלת מצות מזוזה, וז"ל: תא חזי, בעי בר נש בפיתחא דביתא לרשמא שמא קדישא, דאיהו מהימנותא דכולא. דהא בכל אתר דשמא קדישא אשתכח, זינן בישינ לא משתכחי תמן, ולא יכלין לקטרגא לי' לבר נש, כמה דכתיב (תהלים צא, י) לא תאונה אליך רעה וגו'. (מזוזה אקרי) אתר דפיתחא דביתא שריא כגונא דלעילא. אתר דפיתחא דביתא עילאה שריא, מזוזה אקרי. דהוא תיקונא דביתא ופיתחא דביתא. מההיא מזוזה ערקין מארי נימוסין, מארי דדינן קמי' לא משתכחין. ולקבל דא לתתא, כד בר נש אתקין מזוזה לפיתחא דביתא, והאי שמא קדישא רשים באתווי, האי בר נש אתעטר בעיטרוי דמארי', ולא קרבין לפיתחא דביתא' זינן בישינ ולא משתכחי תמן. עכ"ל.

[ותרגומו בלה"ק: בוא וראה, האדם צריך לרשום בשער ביתו את השם הקדוש, שהוא אמונת כל. כי בכל מקום שהשם הקדוש נמצא, מינים רעים אינם נמצאים שם, ואינם יכולים לקטרג על האדם, כמו שכתוב לא תאונה אליך רעה וגו'. המקום שפתח הבית שורה שם הוא כעין שלמעלה. המקום שפתח הבית העליון שורה נקרא מזוזה, שהוא תיקון הבית ופתח הבית. מאותה מזוזה בורחים בעלי חוק, ובעלי הדין אינם נמצאים לפניי. וכנגד זה למטה, כשהאדם מתקן מזוזה לפתח ביתו, וזה השם הקדוש רשום באותיותיו, הרי אותו האדם מעוטר בעטרותיו של אדוננו, והמינים הרעים אינם קרבים לפתח ביתו, ואינם נמצאים שם].

ועפ"י כל הנ"ל מובן גודל ענין התפילין והמזוזה. ועכו"כ מי שלא רק שמניח תפילין בעצמו וקובע מזוזה בביתו הוא, כ"א שהוא גם מזכה בזה את הרבים, הרי גדול זכותו ביותר כו', וגדול המעשה יותר מן העושה.

- ז -

ומסיימים בכבוד אכסניא, בשבתו של הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, שמנדב מהונו ומאודו לקנות תפילין עבור מאות ילדי ישראל, ובפרט לילדי ישראל שיצאו מגלות רוס', ועורך בשבילם בר-מצוה.

ויהא רעוא מן שמיא שיקויים בו ובבני ביתו שיחיו הנאמר ברמב"ם הל' תפילין (ספ"ד) **כל הרגיל בתפילין מאריך ימים** שנאמר ה' עליהם יחיו. ובהלכות מזוזה (ספ"ו) מסיים הרמב"ם, וז"ל: אמרו חכמים הראשונים, **כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, עכ"ל.** ובזכות ג' מצוות אלו נזכה לראות במהרה ישועתן של ישראל בביאת גואל צדק בב"א.

פרשת שופטים

סעודת שבע ברכות

- א -

כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים (כ, א)

הספרים הקדושים דקדקו בכאן כמה דקדוקים, ראשית מה שדקדק האגרא דכלה, מה צורך בתיבות "וראית סוס ורכב", הול"ל סתם "כי תצא למלחמה גוי לא תירא מהם".

(ב) התחיל בלשון יחיד, "כי תצא למלחמה על אויביך וראית גוי ממך גוי לא תירא גוי המעלך גוי", וסיים בלשון רבים, "והי כקרבכם גוי אתם קרבים גוי".

(ג) "והי כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל גוי", התחיל בלשון דיבור, "ודבר אל העם", וסיים בלשון אמירה, "ואמר אליהם", ואח"כ חזר ללשון דיבור, "ודברו השוטרים גוי וישפו השוטרים לדבר גוי והי ככלות השוטרים לדבר גוי".

(ד) "ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל גוי", יש לדקדק, דמתחיל בלשון "העם", ומסיים בלשון "ישראל", ואח"כ חוזר אל לשון "העם", "ודברו השוטרים אל העם גוי וישפו השוטרים לדבר אל העם גוי והי ככלות השוטרים לדבר אל העם גוי".

(ה) הקשה החת"ס, דהנה הרמב"ם בהלי' דעות כתב, וז"ל: דרך בעלי דעה שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו בתחילה ואח"כ יקנה בית דירה ואח"כ ישא אשה שנאי מי האיש אשר נטע כרם ולא חללו, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה, עכ"ל. והקשה החת"ס, הלא בסדר הכתובים כתב תחילה בית ואח"כ כרם ואח"כ אשה, ולמדו חז"ל מזה ד"א בתחילה יבנה בית ואח"כ כרם ואח"כ ישא אשה כמובא ברש"י, וקשה על הרמב"ם מדברי הש"ס.

ו) עוד יש לדקדק, דבתוכחה בפ' כי תבוא כתיב להיפך, "אשה תארש ואיש אחר ישגלנה, בית תבנה ולא תשב בו, כרם תטע ולא תחללנו", ולכאורה יש להבין שינוי הלשוניות.

ז) הקשה הק' מהר"א מבעלז זצ"ל, דהנה בפירוש "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה" פי' רש"י הק' "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם". ולכאורה, להלן על הפסוק "מי האיש הירא ורך הלבב" דרשו חז"ל (מנחות ל"ו ע"א. סוטה מ"ד ע"ב) "שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזרין עליה מעורכי המלחמה" ^ק. ולכאורה הלא יש לו זכות קריאת שמע.

- ב -

ואפשר לומר ע"פ מה שכתב החיד"א על המשנה פ"א דאבות "הם אמרו על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", ופירש ע"פ מה דאמר' בקידושין (דף מ' ע"א) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, והק' בגמ', וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב, אלא טוב לשמים וטוב

ק) ויש בזה ד' פירושים במה שאמרו "עבירה היא בידו": א' פי' רש"י: סח בין תפילה לתפילה ולא בירך על של ראש, אלא סמך על ברכה ראשונה. וכ"כ רבינו יהונתן מלוניל בהל' תפילין. וכתבו בתוסי' (מנחות שם), דלפי' רש"י דאם בירך לשל ראש, אדרבה מצוה ושכר בידו. ב', הרא"ש בהל' קטנות סי' ט"ו, והר"ן סוף ראש השנה, והאשכול (הל' תפילין סי' כ"ח) כתבו דעבירה היא משום דגורם לברכה שאינה צריכה. ועיין רא"ש פסחים סימן י'. ובשו"ת מהרי"ל פוסק כהרא"ש. ג', הבעל המאור סוף ראש השנה כתב משום דבעינן הוי' אחת (לשתיהן). וז"ל: מה טעם אמרו סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו, אע"פ ששתי מצוות הן, כיון דכתיב בהו בתפילין של יד ושל ראש "והי' לאות על ידך ולזכרון בין עיניך" (שמות יג, ט), צריך זכירה שתהא תוכף תפילה של ראש לתפילה של יד, כדי שתהא הויה אחת לשתיהן, ואם הסיח דעתו והפליג בדברים ביניהם עבירה היא בידו, עכ"ל. וכ"כ מהרא"י בתרומות הדשן ח"ב סימן ק"ז. ד', הרשב"א בחידושי' למנחות שם כתב, דכיון דמצריך קא להניח שניהם, ולהקדים של יד לשל ראש, לכן בעינן שלא יהא היסח הדעת ביניהם ושלא ישיח ביניהם, שהרי אם ישיח ביניהם נמצא שהשני לא תהי' גמר לראשונה, והוה כמי שמניח של ראש בראשונה, ולכן אסור לשוח ביניהם וחוזר עליה מעורכי המלחמה, ע"כ.

ובאור החיים הק' עה"פ מי האיש הירא וכו' כתב: ורז"ל שיערו העון שיכנס בלבו הפחד ליוצרו שאפילו אין בידו אלא שדיבר בין ישתבח ליוצר חוזר מעורכי המלחמה.

לבריות זהו צדיק טוב, ובזה פי' החיד"א על שלשה דברים העולם עומד "על התורה ועל העבודה" זהו "טוב לשמים", "ועל גמילות חסדים" זהו "טוב לבריות", ועליהם נאמר "אמרו צדיק כי טוב" ועליהם העולם עומד.

אמנם יש לפרש קצת באופן אחר, ע"פ מה דאמרין במס' עירובין (דף ס"ה ע"ב) א"ר אילעי בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו, ופי' רש"י: בכוסו, אם דעתו מיושבת עליו ביינו, בכיסו, כשנושא ונותן עם בני אדם אם באמונה הוא עושה, בכעסו, שאינו קפדן יותר מדאי. ופי' המהרש"א, דר' אילעי נקט הני ג' דברים שניכר בהם האדם אם הגון הוא, לפי שמדותיו של אדם נחלקים לג' חלקים, והם טוב לשמים וטוב לבריות וטוב לעצמו, וזהו הפי' בכוסו שמיושב ביינו ה"ז טוב לעצמו, שמרחק את עצמו מדברים המזיקים לו, בכיסו היינו שנותן ונושא באמונה עם הבריות דהיינו שהוא ניכר בכיסו שהוא טוב לבריות, בכעסו, שאם אינו כועס הוא טוב לשמים, אבל כל הכעוס כאילו עע"ז, וממילא אם אינו כועס ניכר שהוא טוב לשמים, ע"כ פי' המהרש"א.

ולפי"ז אפשר לומר דהיינו ביאור המשנה על שלשה דברים העולם עומד, "על התורה", פי' טוב לשמים, שבזה שהוא לומד תורה הריהו עושה נח"ר בזה להבורא ב"ה, "ועל העבודה" פירשו המפרשים דקאי על עבודת התפילה שהיא במקום הקרבנות, וזהו טוב לעצמו, שהרי רוצה שיתמלאו בקשותיו ולכן הוא מתפלל, נמצא דמתפלל לעצמו, "ועל גמילות חסדים" זו טוב לבריות, שעושה חסד עם אחרים.

- ג -

והנה במשך חיים חיותו של האדם יש בו ג' זמני יציאות, (א) יציאה מרחם אמו לאויר העולם, (ב) יציאה מימי קטנות לימי גדלות, (ג) יציאה מרשות אב לרשות עצמו. ובכל יציאה האדם מקבל עליו עול נוסף לעבודתו. דביציאה ראשונה משביעין אותו

תהי צדיק ואל תהי רשע, אבל כל זמן שהוא קטן הרי פטור מכל המצוות רק מחנכין אותו לקיים המצוות, ועיקר חינוך אבות לבנים בימי קטנותם הוא על מדות טובות, להרגילם בגמ"ח וכו', והאבות שומרים הבנים בקטנותם להרחיק מהם דברים המזיקים להם ולהרגילם בדברים המועילים, כי הקטן שאין בו דעת אינו מבחין בין דבר המזיק לדבר המועיל.

ובציאה השני מימי קטנות לימי גדלות הריהו מקבל עול נוסף לעבודתו כיון שהוא מחויב במצוות, ועכשיו הרי כבר מורגל במדות טובות מילדותו, ורק צריך לזרזו בלימוד התורה ובקיום המצוות בסור מרע ועשה טוב, ומעתה יש בו דעת להבחין בין דבר המזיק לדבר המועיל, אמנם יש לו סיוע בעבודתו, דכיון שהוא ברשות אב וכן ברשות ישיבה הריהו סביב למשגיחים ומדריכים מחנכים וראשי ישיבה אשר מלמדים אותו את הדרך אשר ילכון בה ואת המעשה אשר יעשון.

נמצא דביציאה ראשונה הריהו בגדר "טוב לבריות", דעיקר החינוך אז הוא על מדות טובות. וביציאה השני אז העיקר הוא "טוב לעצמו", דלבריות הריהו כבר מורגל מימי ילדותו, ולשמים הרי מסייעין אותו בזה, והעיקר שמונח עליו לבד הוא לידע דברים המועילים והדברים המפסידים לו בימי חיותו, כי הרי אינו כ"כ תחת השגחה. ע"ז אמנם יציאה השלישית, שהיא יציאה מרשות אב לרשות עצמו, אזי הרי מקבל עליו שלימות העול, החוט המשולש של טוב לשמים, טוב לעצמו וטוב לבריות. כי אחרי שיצא מרשות האב הרי הוא ברשות עצמו להכריע על כל דבר אם לעשותו או לא, האם הוא טוב לשמים או לא.

ובזה יש לפרש הפסוק "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' הטוב": כש"מצא אשה" הריהו "מצא" בזה בחי' "טוב", ואיזהו בחינה, על זה סיים הפסוק "ויפק רצון מה' הטוב", שיעשה רק מה שהוא רצון ה' הטוב, שהוא טוב לשמים.

- ד -

וזה צריך לקבל על עצמו בעת נישואין, שבכל דבר ודבר במשך חיים חיותו לא יעשנו אם אין זה רצון ה', ואם הוא רצון ה' יעשנו אפילו שהוא חב לאחרים בזה, כגון שיש לו חבר מונע אותו מלימודו^{קט}, צריך לעזבו וליקח חבר אחר, הגם שעייז יצער את חברו אם אי אפשר לו בענין אחר, מ"מ כיון שרצון ה' הוא לא לבלות שנותיו חיו, ע"כ צריך לעשות בזה רצון ה'. וכן הוא בהנהגת הבית ובכל ענינים במשך החיים, להסתכל רק על מה שהוא טוב לשמים, ואפילו במקום שחב לאחרים.

והלימוד הוא מקידושי אשה, שידוע קושיית הנודע ביהודה שהקשה, היאך אפשר לעשות שליח לקבל קידושין, הלא במה שמקדש את האשה הרי הוא חב לאחרים, שנאסרה לכל העולם, ולפי דעת התוס' (במס' ב"מ) שהתופס לבע"ח אפילו במקום שעשאו שליח אם הוא חב לאחרים לא קנה, א"כ איך אפשר לקדש ע"י שליח. הרי שעיי קידושי אשה הוא חב לאחרים, ואעפ"כ כיון שהוא טוב לשמים שיקדש אשה, אינו מסתכל בזה שחב לאחרים. וכן צריך להיות בכל דבר.

וכמו שפי' הנועם מגדים, "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך", שפי', דכשאדם מתחיל לבנות בית חדש לעבודת ה', אזי יש בני אדם שקשה להם מאד הדבר הזה, כיון שהוא לא עושה ככה וכדומה, "ועשית מעקה לגגך", "מעקה" הוא מלשון צרה ועקתא, עייז אתה עושה לעצמך מעקה, אעפ"כ "לא תשים דמים בביתך", "דמים" לשון שתיקה (לשון דום ודומם), שלא תשתוק ותבטל מעבודת השי"ת, ועייז "כי יפול הנופל" ממנו יהי נפילה להצד השני.

קנא) ומבואר בספר תניא קדישא (ע"פ הזהר) דישאל אורייתא וקוב"ה כולא חד, ואין לך התקשרות גדולה להקב"ה מזה הלומד תורה הק', כי הוא חד ממש עם השי"ת. ומשום זה איתא (אבות פ"ג מ"ט) "המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו כו' מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", ואיתא במס' נדה (ז'): דמי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו הכתוב אומר כי דבר ה' בזה וגוי הכרת תכרת וגוי'.

ובזה יש לפרש דברי הגמרא כתובות רשב"י מרקד אתלת, פ"י ששמחתו היתה שע"ז נעשה שלימות של ג' מדות הנ"ל, וזהו "מרקד אתלת".

- ה -

והנה יש ב' סוגי אנשים, יש שהוא גיבור איש מלחמה ותמיד הוא לוחם עם יצרו והוא עובד על עצמו, וכשיוצא א' מן היציאות הללו אומרים לו דברי חיזוק, תדע כי מלחמה יותר גדולה ניתוספה עליך ואל תפחד כי לולי הקב"ה עוזרו לא יוכל לו וחזק ואמץ בעבודתך. אמנם יש שנפלו בדעתם ומתרשלים במלחמתם, להם מדברים דברי קשות, שאם ח"ו לא תתקן את מדותיו ח"ו ינצח היצר ואז אוי לך בעוה"ז ואוי לך בעוה"ב.

והנה במס' ד"א מובא הגירסא "בשלשה דברים אדם ניכר, בכיסו בכוסו ובכעסו", ויש לרמז בזה, דקאי על ג' ענינים אללו של "בית", "כרם" ו"אשה". "בית" הוא "בכיסו", משא ומתן עם בני אדם, שהוא הבחי' של טוב לבריות, "כרם" זהו "בכוסו", שמיושב ביינו, והוא בחי' טוב לעצמו, ו"אשה" הוא "בכעסו", שהוא בחי' טוב לשמים. והולך בהדרגה, טוב לבריות, טוב לעצמו וטוב לשמים, כפי הסדר שהוא במס' דרך ארץ.

- ו -

והנה הרבי מלובלין פ"י כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך, שכשאדם יוצא לרחוב או כיוצא בזה במקום שהוא נקל לחטוא, יהי' כוונתו ומחשבתו שיוצא למלחמה עם יצרו, ועי"ז ינצחנו.

וזהו פירוש הפסוק "כי תצא", אז תהי' הכוונה "למלחמה על אויביך", ואז "ונתנו ה' אלקיך בידך".

ויש לפרש לעניננו בדרך זו, "כי כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב ממך", פירוש, כשאתה יוצא א' מג' יציאות הללו שבהם אתה מקבל עול נוסף לעבודתו ית"ש, אזי

אם תרצה לנצח במלחמת יצרך, תהיי כוונתך בשעת היציאה שהנך יוצא למלחמה "על אויבך", להלחם עם יצרך.

ואומר הכתוב "וראית סוס ורכב", מבואר באור החיים הקדוש דקאי על היצה"ר, ואמר הכתוב "וראית", שקשה עליך הדבר מחמת שלא היית מורגל עד כה להיות ברשות עצמך, אעפ"כ "לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך" ולולא הקב"ה עוזרו לא יכול לו.

ועכשיו מבאר הכתוב הב' סוגי אנשים שהזכרנו. יש המכונים בשם "ישראל", הם המדריגה הגדולה שתמיד לוחמים עם יצרם, להם מדברים בלשון רכה, לשון "אמירה", ויש המכונים בשם "העם", להם מדברים בלשון קשה, בדברי תוכחה על מה שמתרשלים, ונקט אצל "העם" לשון דיבור, וזהו תוכן הפסוק "ונגש הכהן ודבר אל העם".

אמנם מתחילה "ואמר אליהם שמע ישראל", בזה מייחס הדיבור למדריגה הא', ולהם מדברים דברי חיזוק, "אל ירך לבבכם", אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד", כיון שעומדים תמיד במשמרת עבודה לה' אלקינו, "כדאי אתם שיושיע אתכם".

ואח"כ ייחס דיבורו אל המדריגה הב' המכונה "העם", ולהם אמר "מי האיש הירא", אפילו שח בין תפלה לתפלה חוזר, כיון שמתרשל בעבודה. ולהם מדברים בלשון "דיבור".

ולהם אמר "מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו", פי' כנ"ל שלא תיקן עדיין מדות בין אדם לחבירו, טוב לבריות, "ילך וישוב לביתו", פי' שיעשה תשובה, כמו שפירוש הספרים הק' שכוונת הפסוק ע"ד המוסר שיעשה תשובה, "פן ימות במלחמה", שלא ינצח יצרו, ועי"ז "ואיש אחר יחנכנו", שיצטרך לבוא עוד הפעם לתקן, וכמו שפי' הראפשיצער זצ"ל. וכן "מי האיש אשר נטע כרם ולא חילו" קאי על מדת טוב לעצמו כנ"ל. וכן "מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה", שעדיין לא תיקן המדה של טוב לשמים.

והם הגי' מדות שהם בכללות כל המדות, כמו שפי' המהרש"א.
והוא בדרך הדרגה, דתן במס' ד"א בכיסו בכוסו ובכעסו.

- ז -

והנה לענין עונש על מי שלא תיקנס, החמור מענישין אותו
תחילה, והחמור שבהן הוא טוב לשמים, ואח"כ טוב לבריות,
ואח"כ טוב לעצמו. לכן אצל התוכחה כתיב בדרך החמור שבהן,
קודם "אשה", שהוא טוב לשמים, ואח"כ "בית", שלא תיקן
הטוב לבריות, ואח"כ "כרם", הטוב לעצמו.

אמנם בדעת הרמב"ם שנקט הסדר קודם "כרם" ואח"כ
"בית" ואח"כ "אשה", והקשה החת"ס דהוא לא כסדר הקרא,
יש לומר, שהרמב"ם כתב ע"פ הסדר שבמס' עירובין ששם א"ר
אילעי בכוסו בכיסו ובכעסו, נמצא בהדרגה הוא קודם טוב
לעצמו, דהיינו "כרם", ואח"כ טוב לבריות, דהיינו "בית", ואח"כ
טוב לשמים, דהיינו אשה. וזוהי כוונת הרמב"ם דרך בעלי דעה,
פי' אלו האנשים השולטים ביצרם, זהו הדרך שעובדים בהדרגה.
ובזה מיושבים כל הדקדוקים שדקדקנו בה.

- ח -

ואפשר עוד ליישב בזה קושיית האחרונים על מה שאנו
מברכים בשבע ברכות "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם יוצר
האדם", על מה ולמה אנו משבחים על יצירת האדם, הא אמרו
חז"ל במס' עירובין (דף י"ג ע"ב) נוח לו לאדם שלא נברא יותר
משנברא, וא"כ מהו השבח בזה.

ולהנ"ל יש לומר, דהנה תוס' שם הקשו, הלא אמרו חז"ל בואו
ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא חטאו לא היינו בעולם. והקשו,
משמע דנוח שנברא, ותירץ, דה"מ בצדיק אז אשריו ואשרי דורו,
לכן נוח לו שנברא.

וא"כ יש ליישב דהא בשעת נישואין דהחתן נכנס בשלימות בגי'
מדות האלו, הלא מקרי צדיק, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין דף

ל"ט ע"א) אמרו צדיק כי טוב, זהו טוב לשמים ולבריות, שאז נכנס בגדר צדיק, וא"כ אשריו ואשרי דורו. ולכן שפיר בעת שמחת נישואין נכון לברך ולהודות להשי"ת ברכת יוצר האדם.

- ט -

יעזור השי"ת שנזכה כולנו לתקן כל הג' מדות הנ"ל, ובפרט בחודש אלול מובא בשל"ה הק' "תשב אנוש עד דכא", "דכ"א" ר"ת דירה כרם אשה, יעו"ש. ולדברינו מרומז בזה ג' מדות הנ"ל, שהזמן תשובה עליהם הוא עכשיו. על זה עוד יש לרמז, ד"בית", "כרם" ו"אשה" בגימטריא "אלול תשרי", א"כ הלא כעת הוא מוכשר לשוב ולתקן.

ויה"ר שנזכה לשוב בתשובה שלימה לפניו, ולהכתב ולהחתם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום, והחתן כלה יזכו לבנות בית נאמן בישראל עם ג' עמודים תורה עבודה וגמ"ח, המרמזים על ג' המדות הנ"ל, כנ"ל, שיזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, והמחותנים ירוו מהם רוב נחת דקדושה, ושיהי' בית של תורה וחסידות משולבים.

וכל המשמח חתן וכלה בונה מחרבות ירושלים. ויה"ר שכבר יתקנו כל החרבות, ובמהרה נזכה לראות ישועתן של ישראל בביאת גואל צדק, בבי"א.

פרשת כי תבוא

דברות קודש שנאמרו בעת שהיית כ"ק הגה"צ שליט"א במעלבורן
אוסטרלי, בבהמ"ד של הרב הנגיד
רבי יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א

- א -

ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען
תשכילו את כל אשר תעשון (כט, ח)

- א -

ויש לדייק, א) למה כתיב "ועשיתם אותם", הי' די לומר
"ושמרתם את דברי הברית הזאת למען תשכילו את כל אשר
תעשון", וכדכתיב בפרשתנו לעיל מיני' (כז, א) "שמור את כל
המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום", ואינו מוסיף שם "ועשיתם
אותם". וכן לעיל מיני' בפ' עקב (יא, ח) כתיב "ושמרתם את כל
המצוה אשר אנכי מצוה היום גו'", ואינו מוסיף "ועשיתם
אותם". וכן בכמה מקומות בתורה.

ב) במס' סוטה (דף ל"ז ע"ב) איתא ד"דברי הברית" כאן קאי
על ענין הערבות, ועפ"ז צלה"ב מה שאמר "(ועשיתם) אותם",
לשון רבים, והלא ענין הערבות הוא ענין אחד.

ג) מהו דיוק הלשון "למען תשכילו את כל אשר תעשון", שלא
מצאנו דוגמתו בשאר מקומות בתורה היכן שנזכר ענין שמירת
המצוות ("ושמרתם"), ודוקא כאן, במצות ערבות אמר "למען
תשכילו גו'".

ד) למה דוקא כאן, שמדבר בענין הערבות, הבטיח השי"ת
"למען תשכילו", ענין ההצלחה, וכמו שתירגם באונקלוס וביונתן
ב"ע תיבת "תשכילו" - "תצלחו"^{קכ}, ויתירה מזו, "למען תשכילו

את כל אשר תעשון, שהשכר יהי בכל הענינים^{קנ}, וכמו שפירשו במפרשי התורה, שהשי"ת מבטיח להם לישראל, שאם יקיימו את המצוה הזאת, אזי בכל אשר יעשו יצליחו, שהוא דבר שלא מצינו בשאר מצוות התורה.

דהנה ידוע, שעל כל מצוה שציוונו הקב"ה לעשות, אינו נותן שכרה בעולם הזה, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט ע"ב^{קכ}), אלא שהמצוה לבדה יש בה סגולה^{קכ} שהיא מגינה על עושה המצוה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה כ"א ע"א) "מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא^{קכ}", וגבי מצות מזוזה מצינו ששומרת על הבית והאדם, כמבואר ביו"ד סימן רצ"ו, וכן במצות ציצית ישנם הרבה סגולות^{קכ}, וכן בצדקה (עי' פסחים ח' ע"ב^{קכ}). וכן בשמירה מאכילת חמץ איתא באריז"ל (הובא בבאר היטב) דהנזהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה^{קכ}. אבל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וא"כ למה דוקא כאן, בענין הערבות, הבטיח את ענין השכר, "למען תשכילו גוי".

ה) מצינו באיזה מצוות שבתורה שהתורה מבטיחה שכר על קיום המצוה, כגון בכיבוד אב ואם, ושילוח הקן, אבל על שאר מצוות התורה כתיב בסוף פרשת ואתחנן (ז', י"ב) "ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם", ופי' רש"י: היום לעשותם, ולמחר לעולם הבא ליטול

קנ(ג) וראה מלבי"ם עה"פ, ד"השכלה" יש לה שתי הוראות, א) השכלת השכל בעניני הנפש, ב) הצלחת המעשה בעניני הגוף. וזהו כוונת הכתוב, אם יקיימו את כל דברי התורה, אז "תשכילו את כל אשר תעשון", הן השגה בענין הנפש, והן הצלחה במעשה בענין הגוף.

קנד) וראה מה שהארכנו בזה לעיל בפרשת ראה. קנה) ועיין בשער הפסוקים להאריז"ל פ' תצא (עה"פ ביומו תתן שכרו), וז"ל: לכל מצוה ומצוה יש סגולה פרטית, עכ"ל, עיי"ש. קנו(ו) ולדעת ר' יוסף שם, "מצוה בעידנא דעסיק בה" היא לא רק "מגנא", אלא גם "מצלא".

קנז) עיין בארוכה בספרנו "גדולי יצחק" פרק ד'. וש"נ. קנח) ועיין בארוכה בספרי "צדקת יצחק" בתחלתו. קנט) ועיין מה שהארכתי בזה בספרי "מצות מצה בשלימותה". ובחידושי בדברי תורה על הגש"פ.

שכרם. ודוקא כאן, במצות ערבות, שבה נאמר ג"כ אותו הלשון "ושמרתם", אומר הכתוב "למען" תשכילו את כל אשר תעשון", היינו שמבטיח שכר על קיום המצוה.

(ו) מ"ש הכתוב "למען תשכילו את כל אשר תעשון" נראה שהוא תלוי בתנאי הבא קודם למעשה, והתנאי הוא, שכאשר יהי "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם", אז "למען תשכילו גו'" (ואינו אומר מה יהי אם לא יקיימו את התנאי). ועיין במפרשים בפרשתנו שפירשו, שאם לא יעשו לא יצליחו ח"ו, ולמה דוקא במצוות ערבות אומר הכתוב תנאי זה.

- ב -

ונקדים דברי רז"ל בגמ' סוטה (דף ל"ז ע"ב ובפרש"י שם): תנו רבנן, ברוך בכלל, ברוך בפרט, ארור בכלל ארור בפרט, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, הרי ארבע, ארבע וארבע הרי שמונה, שמונה ושמונה הרי שש עשרה, וכן בסיני, וכן בערבות מואב, שנאמר (פרשתנו כח, סט) אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו', וכתוב ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו', נמצא מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה (לכל אחד מִישראל שש עשרה תלתא זימני מ"ח הוי, רש"י). ר' שמעון מוציא הר גריזים (לפי שלא אמר יהושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה, רש"י) והר עיבל, ומכניס אהל מועד שבמדבר (שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בשוב ולמדו כל התורה כדכתיב (ויקרא א') וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמור, רש"י). ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא רבי ישמעאל אומר: כללות נאמרו בסיני (בסתם נאמרה תורה בסיני ולא נתפרשה לו, כגון בסיני נאמר (יתרו כ') וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך ולא פירש מתן דמים כיצד הקטרת אימורים והפשט וניתוח וכליל של עולה, ובספר ויקרא באהל מועד פירשה, רש"י) ופרטות באוהל מועד, ר' עקיבא אומר, כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו באוהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב (מפי משה לישראל. ת"ק סבירא ליה כר' ישמעאל הלכך הר סיני ואוהל מועד חדא היא, ור' שמעון ס"ל כר"ע הלכך תרי נינהו, רש"י). ואין לך כל דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות. ר' שמעון בן יהודה איש

כפר עכו אמר משום רבי שמעון: אין לך מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות (לכל אחד, רש"י) של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים (כמנין שהיו (בסיני) [במדבר] שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו. ה"ג בתוספתא (פ"ח ע"ש): א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות - של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלשת אלפים חמש מאות וחמשים, רש"י). אמר רבי, לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום רבי שמעון אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא לכל אחד ואחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. מאי בינייהו (מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי, רש"י), אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו (אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חברו או לא, רבי שמעון בן יהודה סבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא שישמרו את המצות, נמצא כל אחד ואחד ערב על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד, אבל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חברו אלא על חובתו של חברו, ואתא רבי למימר, לדברי ר' שמעון שבא למנות את בריתות הערבות, יש לו למנות ארבעים ושמונה בריתות של ששים ריבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש ששים ריבוא, שכולם נתערבו זה בזה על חובותם ועל ערבותם. נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות של ששים ריבוא בשביל חובות של חברו, וכל אחד מששים ריבוא הללו קיבל עליו בריתות ששים ריבוא בשביל ערבות שנתערבו אחיו על חבריהם, וזה קיבל עליו אף ערבות של ערבים, רש"י), ע"כ.

ובתוס' ד"ה אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא כתב, וז"ל: כמדומה דהכי בעי למימר, דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות^ס קצ"ח ריבוא ריבואות וח' אלפים

(ס) ועיין בהקדמה לשער המצות להאריז"ל שכתב, וז"ל: דע שכל נצוצי נשמות מכל נשמה ונשמה, מחוייבת לקיים כל תרי"ג מצות, אם לא אותם שאין בידו יכולת לקיימם. אבל כל השאר חייב אדם לקיימם. ואפילו אותם שאינם חובה על האדם אלא בהזדמן. עכ"ז צריך האדם לחפש אחריהם ולעשותם, כי כל זמן שלא השלים התרי"ג מצות שהם כנגד רמ"ח איברים וגידים נשמתו, הנה נשמתו חסרה מן האיברים, ונקרא בעל מוס. . . וזה נזכר ומפורש בספר התיקונים (תיקון ע' דף

ריבואות ותי"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן, ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלשת אלפים ותקנ"ה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן. ועיי' רש"ל שם.

והרמב"ן בפרשת תבוא על פסוק ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, הביא מה דאיתא בירושלמי שזה קאי על החיוב להקים את התורה ביד המבטלים אותה, שאפי' ה' צדיק גמור במעשיו, והי' יכול להחזיק את התורה ביד הרשעים^{קס} המבטלים

קלי"א ע"ב), שאין לו תיקון עד שיחזור בגלגול, וישלים כל התרי"ג מצות, עכ"ל. ומסיים שם: "ובשער הגלגולים הארכתי בענין זה", עכ"ל.

ועפ"י מ"ש בתוסי' כאן, יש לומר, שע"י מצות ערבות יכולים לקיים בבת אחת את כל התרי"ג מצות, ולא יצטרך לבוא בגלגול. ועד"ז יש לומר במצות תפילין ששקולה כנגד כל המצות.

קסא) וראה בליקוטי שיחות ח"ו (בהוספות לפרשת בא) שהביא מהסמ"ג (מ"ע ג') שכתב "אין לך רשע שלא יהא ראוי לתפילין, קל וחומר מספר תורה שהוא מקודש יותר כו' והכל אוחזין בספר תורה בשעת תפילה שהכל יכולין להתנהג בטהרה בשעת תפילה".

וכתב בליקוטי, ד"אין לפרש שהסמ"ג מדבר בנוגע לרשע בענינים מיוחדים, שהרי מפרש ש"אין לך רשע שלא כו", וכן מוכח בלשונו שם לקמן עיי"ש. כן ברורה כוונתו מהראי' שמביא ק"ו מס"ת כו' שהכל אוחזין בה כו' - והאומנם ימצא מי שיאסור לפי שהוא מבני ישראל - הרוצה בזה - לאחוז בס"ת^ל, עכ"ל.

עוד כתב בליקוטי שיחות שם, וז"ל: נוגע במיוחד לענינינו מה שכתב הסמ"ג - עפ"י הכלל בדין ובהלכה למעשה - אשר מעשה רב, מעשה הסמ"ג בעצמו אשר דרש והוכיח ודיבר "בגליות ישראל" "בספרד ובשאר ארצות" ולפני כאלו שרק עיי' דבריו קבלו מצות תפילין מזוזות וציצית, עכ"ל. ומוסיף שם: בעת שהכרזתי על דבר מבצע תפילין, לא רציתי להביא דברי הסמ"ג בכלל, וכן לא מה שכתב שם "יותר חפץ הקב"ה באדם רשע שניח תפילין מאדם צדיק, ועיקר תפילין נצטוו להיות זכרון לרשעים וליישרם דרך טובה כו" - כי אין זה שייך כ"כ לנדון דידן, כי בזמננו, רובם ככולם של אלו הרחוקים לעת עתה מתורה ומצות הם בסוג וגדר תינוק שנשבה^ה כו', עכ"ל.

(*) כשיסדתי ארגון הצלה בניו יארק בשנת תשכ"ז-תשכ"ח (ביחד עם עוד שני אנשים חשובים בעלי הוראה) נתעוררה אצלנו השאלה אם מותר לחלל שבת עבור יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, שהם ג"כ מצלצלים להצלה בשבת. והתיעצתי אז בשעתו עם ד' רבנים גדולים: כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל, גאב"ד שארמאש זצ"ל, גאב"ד שאפראן זצ"ל, וגאב"ד קאפיש זצ"ל, וכולם ענו פה אחד שמצווה לחלל עליהם השבת ולהצילם לחיים ולא למות, כי הם יהודים שנולדו כיהודים והם בבחינת תינוק שנשבה, וחלק גדול מהם מקיימים עוד כמה מצוות שקבלו מאבותיהם, וכ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל ציין לשו"ת חתם סופר בחושן משפט

שבעיר שרוב היהודים מחללי שבתות מותר לחלל עליהם השבת להצילם כי הם בבחינת תינוק שנשבה.

והנה לפי"ז, אם מותר לחלל עליהם את השבת מפני שהם יהודים (אעפ"י שמחללים שבת ואינם שומרים טה"מ ואינם מניחים תפילין) אעפ"י ששבת שקולה כנגד כל המצוות, בודאי אי אפשר לתאר גודל הזכות והמצוה שיש אם מקרבים יהודים אלו כנ"ל לעבודת ה' ומניחין עמהן תפילין וכו' (וכמו שראיתי בליקו"ש הוספות לפרשת בא דף 272 בענין "הוקשה כל התורה כולה לתפילין", שכתב שם, ד"אף שגם בעוד מצות מצינו עד"ז, וכמו מצות ציצית, שאמרו רז"ל (מנחות מג, ב) שקולה היא כנגד כל המצות כולן, וכן בצדקה, שבת וכו' - הרי אינו דומה שקולה להוקשה", עכ"ל, עיי"ש).

וביותר ביאור אפשר להבין הענין דמצוה לחלל עליו השבת כמבואר בבית יוסף אור חיים סימן ש"ו ובבאר היטב שם ס"ק י"ט, מסוף ספר נחלת שבעה, בשו"ת שם, סי' פ"ג. ומסיים, שכדאי לחלל שבת אחת כדי שאח"כ יקיים השני שבתות הרבה וכו', עיי"ש. ואם לא נקרב אותן בקיום מצות תפילין, שמירת שבת ושאר מצוות, האידן יתקרבנו? ועיין עוד במסכת שבת דף ד' ע"א: וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו. ובתוס' שם: מצוה דרבים שאני. ואמרתי בעת השיעור על זה, דמכאן אנו רואין דענין "מצוה דרבים" הוא לא רק בנוגע לרבים אלא גם בנוגע ליחיד, שהיחיד יוכל אח"כ לקיים מצוות הרבה. ועיין מנ"ח מצוה רל"ט באריכות.

עוד ציינתי אז לשו"ת אבני צדק מבעל ייטב לב זי"ע, שפעם אחת הלך בשבת ברחובה של עיר וראה יהודי זורק אבן מרשות היחיד לרשות הרבים, וחשב בלבו תיכף ומיד, שאם האבן תפול לרשות הרבים יחלל הלה את השבת ויעשה מלאכה דאורייתא, ואם הוא (הייט"ל) יתפוס את האבן אז יהי "שנים שעשאוהו" ופטורים, וקפץ ותפס את האבן כדי שהשני לא יחלל את השבת.

וידוע שבעל הייט"ל זי"ע מסר נפשו ממש לעשות עירוב בעירו, סיגוט, כדי שגם האנשים הפשוטים שאינם יודעים להזהר, גם הם לא יבואו לידי חילול שבת בעניני הוצאה מרשות לרשות.

וכמו שהבאתי בספרי תיקוני עירובין כהלכתה (נדפס ב"שמירת המצוות כהלכתן" כרך ד') דף ז', מה ששמעתי עובדא נוראה מש"ב הרהגה"צ ר' משה ארי' לעוז זצ"ל, האדמו"ר מטעמעשוואר, ומעוד כמה רבנים זקנים שליט"א, שהייט"ל זי"ע השתוקק כל ימיו לעשות עירוב בסיגוט, והי' לו הרבה מתנגדים (מהמתנגדים לחסידות בימיו) שעמדו נגדו בכל תוקף ועוז ולא הצליח לעשות העירוב. ובסוף ימיו, כמה ימים לפני פטירתו אמר להראש-הקהל (הוא הרה"ח מוה"ר ר' משה ארי' פריינד זצ"ל), שמוכן ליתן לו כל עוה"ב אם יעשה את העירוב. ואח"כ נסתלק הגה"ק זי"ע. ובעת הלוי' אמר הרה"ח ר' משה ארי' פריינד זצ"ל, שהוא מבקש מרבו הייט"ל זי"ע ב' דברים: א. שיקיים הבטחתו שאמר שאם יעשה את העירוב יתן לו כל עוה"ב, ב. שיהי' לו לעזר מלמעלה שיוכל לגמור את העירוב. ואכן בתוך השלושים להסתלקות הייט"ל כבר נתקן העירוב בסיגוט, זי"ע.

מכאן אפשר להבין גודל קדושת בעל הייט"ל זי"ע ומסירת נפשו לתיקון עירובין. ועוד אפשר ללמוד מכאן גודל המצוה של תיקון עירובין, כי שמירת שבת היא יסוד היהדות, ועון חילול שבת באיסור טלטול והוצאה מלאכה גרועה היא, נורא מאוד מאוד, היא אשר החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ומפני חטאינו זה גלינו מארצנו בחורבן בית ראשון, כמ"ש אביי (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים

אותה, ולא החזיקה, הרי זה ארור ח"ו, יעיי"ש. ונמצא שהמצוה הזאת חמורה הרבה יותר משאר מצות עשה.

- ג -

והנה החפץ חיים מביא את הגמרא הנ"ל בסוטה (ל"ז ע"ב) שכל אלו הבריתות הי' בשביל הערבות, ולחד מ"ד אף על ערבא דערבא, ומבאר שם, שהערבות הזאת היא ערבות של שלוף דוץ^{קסב}.

ובספר חסידים (סימן רל"ג) כתב: כל ישראל ערבים זה לזה, שנאמר (משפטים כ"ד, ג') ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה, **אלו היה אחד מוחה לא ניתנה התורה, שערבים זה לזה**. לכך אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכו'^{קסג}. ראתה שפחה באור שכינה בים ובמתן תורה מה

אלא בשביל שחללו בה את השבת כו'. ועדיין השטן מרקד בינינו, כי אלמלא שמרו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין, כמ"ש בש"ס שם (ק"י ע"ב).

היוצא לנו מזה, דאפילו אחד שמחלל את השבת (ואולי הי' אפי' במזיד), אעפ"כ חשב הייטב לב לעשות איסור דרבנן (לתפוס את האבן) כדי שחבירו הרוצה לחלל שבת לא יעבור עבירה חמורה דאורייתא.

קסא) דהנה איתא ביו"ד ה' ריבית דיש ג' מיני ערבות, א' ערב סתם, ב' ערב קבלן, ג' ערב שלוף דוץ. והחילוק בין ג' ערבים אלו הוא כך, ערב סתם הוא שהמלוה הולך להלוה, ואם אין להלוה הולך להערב; ערב קבלן הוא, שהמלוה יכול לילך למי שהוא רוצה וערב שלוף דוץ הוא, שהמלוה הולך רק להערב. עיין יבמות (ק"ט ע"ב) ברש"י ד"ה של ציון.

היוצא לנו מזה, דאפילו אחד שמחלל את השבת (ואולי הי' אפי' במזיד), אעפ"כ חשב הייטב לב לעשות איסור דרבנן (לתפוס את האבן) כדי שחבירו הרוצה לחלל שבת לא יעבור עבירה חמורה דאורייתא.

 (*) שהי' ראש הקהל אצל הגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע, הוא הי' בנו של הצדיק ר' יושע קראלער זצ"ל, ובנו הי' הצדיק ר' משה ארי' פריינד האדמו"ר מאסודי זצ"ל, נכדו הי"ה ש"ב הרב הגה"צ מוה"ר משה ארי' פריינד שליט"א, ראב"ד עדה החרדית בירושלים עה"ק ור"מ דישיבה וקהל ייטב לב דיסאטמאר בירושלים עה"ק.

קסב) דהנה איתא ביו"ד ה' ריבית דיש ג' מיני ערבות, א' ערב סתם, ב' ערב קבלן, ג' ערב שלוף דוץ. והחילוק בין ג' ערבים אלו הוא כך, ערב סתם הוא שהמלוה הולך להלוה, ואם אין להלוה הולך להערב; ערב קבלן הוא, שהמלוה יכול לילך למי שהוא רוצה וערב שלוף דוץ הוא, שהמלוה הולך רק להערב. עיין יבמות (ק"ט ע"ב) ברש"י ד"ה של ציון.

קסג) וב"פירוש" לספר חסידים שם: כוונתו על סיפ' שאומרים כי באור פניך נתן לנו תורת חיים כו', ומפרש מה הוא האור פניו שהי' בשעת מתן תורה - ראתה שפחה כו', ויאמר עוד, לכך נאמר ונזכר כולנו במהרה דייקא לאורו.

שלא ראה יחזקאל בנבואה^{קסד}. לכך נאמר ונזכה כולנו במהרה לאורו, והלכך אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך, וכתוב (ישעיה מ', ה') ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר, ע"כ.

ומובא מהחידושי הרי"ם זצ"ל, שהלך פעם לבר מצוה ואמר שעכשיו הוקל לו קצת, כי בא עוד ערב על החשבון של ערבות בעד כל ישראל, וכמו בהלואה שכל שיש יותר ערבים נחלק ההתחייבות לפי הערבים וכו'. כך הרגיש הרי"ם זצ"ל חיוב הערבות.

וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' קכ"ד, שהשליח ציבור יכול להוציא אחרים בתפילת השמו"ע ועוד מטעם ערבות. ובשו"ע או"ח סי' קפ"ג וסי' קצ"ג לענין ברכת המזון, וכן בתקיעת שופר ומגילה יכול אחד להוציא את השני מטעם ערבות.

- ד -

והנה איתא במסכת סנהדרין (דף צ"ט ע"ב): אמר ר"ל כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, שנאמר (לך לך יב, ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן (דמיתרגמין דשעבידו לאורייתא בחרן, וקרי להו עשייה, רש"י כאן. ובפרש"י עה"פ: שהכניסו תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרי מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו). ר' אלעזר אומר כאילו עשאו לדברי תורה, שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. ע"כ. וצ"ב קצת מה בא ר' אלעזר לחלוק על דברי ריש לקיש.

ולבאר הענין נקדים דברי האלשיך הקדוש בתורת משה (פרשת נח) עה"פ נח איש צדיק תמים הי' בדורותיו. ומקשה האלשיך, שאם התוה"ק מעידה על נח שהי' איש צדיק, למה אין אנו נקראים בני נח, רק בני אברהם יצחק ויעקב.

(קסד) עיין מכילתא בשלח יד, ב. זהר פ' בשלח סי' ע"א. שם סי"ד ע"ב. יתרו פ"ב ריש ע"א. ניצוצי אות א'. שם צ"ד רע"א. ויקרא כ"ב ע"ב ("מקור חסד").

ומתרץ באלשיך וזת"ד, דהטעם שאמר הקב"ה לנח לבנות את התיבה ק"כ שנה הי' כדי שבמשך השנים האלו ישאלו אותו האנשים מפני מה בונה בנין נאה גדול ומפואר כזה, ויענה להם שהקב"ה רוצה להביא מבול לעולם בגלל העבירות של אנשי הדור, ועי"ז יוכל לעורר אותם לחזור בתשובה. אבל נח הצדיק לא כך עשה, רק כל יום בנה עוד קצת ועוד קצת, ולא הלך לומר דרשות ולצעוק ברחובות: שומו שמים, השי"ת מביא מבול לעולם, רק מה שכן עשה, אם באו אליו אנשים ושאלו אותו מה הוא בונה, ענה להם שהקב"ה מביא מבול לעולם בגלל חטאי בני אדם, וצחקו עליו.

אמנם אברהם אבינו לא כן היתה דרכו, אלא שהי' מחזר אחרי בני אדם להכניסם תחת כנפי השכינה, וכמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן, ודרשו חז"ל שהי' אברהם מגייר אנשים, ושרה מגיירת את הנשים, ומשום הכי אנו נקראים בני אברהם^{קס} יצחק ויעקב. עכת"ד.

וכתב הרמב"ם ז"ל בספר המורה (ח"ג פ' כ"ט) בדבר מה שהי' לאברהם אבינו ע"ה עם בני דורו, וז"ל שם באמצע דבריו: **אין ספק אצלי שהוא ע"ה כאשר חלק על דעת בני אדם כולם, שהיו מקללים ומגנים ומבזים אותו התועים ההם, וכאשר סבל הכל בעבור השם, וכן הדין לעשות לכבודו^{קס}, עכ"ל.**

קסה) וראיתי ברמב"ם (הל' ע"ז פ"א ה"ג), וז"ל: כיון שהכיר [אברהם אבינו ע"ה את בוראו]... התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם, ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והי' מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין עליו ושואלין לו על דבריו, הי' מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים, והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב, ומינהו ללמד, וישב מלמד ומחזיק כל הנלויים עליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם, והבדיל אחד ממונה כדי שלא תשכח הלימוד. והי' הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלויים עליהם, ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עכ"ל.

קסו) ומדייק ע"ז בסי' ויו"מ בהקדמה (ע' י"ב), דדייק הרמב"ם בלשונו "וכן הדין לעשות לכבודו", כדי שלא נאמר שאברהם אבינו ע"ה עשה זאת רק ממדת חסידות,

ובאגרת תימן כותב הרמב"ם שראה בספרי העכו"ם הקדמונים, איך שאברהם אבינו סבל בזיונות הרבה, וקיללו אותו בכ"מ קללות נמרצות בשביל שכפר בע"ז, ואח"כ הסוף הי' שחלקו לו כבוד גדול.

- ה -

ומובא במדרש ויקרא רבה פ"ה על פסוק שה פזורה ישראל, מה דרכו של שה לוקה באחד מאבריו וכולם מרגישים, ר"ל שדרכו של השה כל העדר מתחברים ביחד, וכשאחד לוקה ברגלו והיא עומדת יעמדו כולם, וכן ישראל, אם אחד חוטא כולם ערבים בעדו.

ואיתא במדרש שמות רבה (פ"ב, ב), וז"ל: אמרו רבותינו, כשהי' מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח מנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית^{קס}. כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו, אמר, אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתופו והי' מהלך. אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חיך אתה תרעה צאני ישראל. הוי ומשה הי' רועה. עכ"ל.

והחפץ חיים זצ"ל במכתבו על דבר מאכל כשר לחיילים, האריך בענין הערבות, ובסוף דבריו הביא מה דאיתא במד"ר ויקרא, משל לאחד שהי' מהלך בספינה ונטל מקדח וקדח בספינה, אמרו אנשי הספינה מה אתה עושה, אמר להם הלא תחתני אני קודח, אמרו לו, והלא אתה מציף עלינו את מי הים, אף כאן בענינינו, ישראל אחד חוטא וכולם נענשים^{קסב}.

אבל מצד הדין אין חיוב למסור נפשו ע"ז, לכן דייק הרמב"ם שעשה זאת מפני ש"כן הדין לעשות לכבודו".

קסז) בפירוש מתנות כהונה כאן כתב, וז"ל: לפי הענין הוא שם מקום, ובקשתי ולא מצאתי מאמר זה בשום מקום זולתי פה, עכ"ל. ובפירוש מהרז"ו כאן כתב: הוא מין ירק.

קסח) עוד כתב שם, וז"ל, ויתכן שלעתיד לבוא יתבעו לאחד על חלב ובשר חזיר, ויענה הלא נוהרתי בכשרות כל ימי ולא אכלתי משום חשש סירכא, ויענו לו הלא פלוני אכל והתביעה היא עליך ג"כ, שערבת בעדו בעת קבלת התורה. והלא אחז"ל באבל,

ובפרשת קריאת שמע (ואתחנן ו, ה) כתיב ואהבת את ה' אלקיך וגו', ופי' חז"ל (יומא פו, א) **שיהא שם שמים מתאהב על ידך** (לחבירך, רש"י). והוא כמו אוהבו הנאמן של המלך, שמשתוקק לאהב את המלך על כל בני המדינה, שיהיו הכל נאמנים בעבודתם למלך באהבה ובלב שלם.

ועי' בספר חרדים, תשב"ץ ורמב"ם, שמובא שם ג"כ בפירוש הכתוב ואהבת את ה' אלקיך, שידרוש לאחרים^{קס} דברי כבושין עד שיאהב אותו יתברך על בריותיו ויכניס בלבם אהבתו יתברך. וכמו איש נאמן האוהב את המלך, שהוא משתדל בכל כחו להכניע את האומות האחרות להכניסם תחת ממשלת מלכו.

- ו -

ולפי הנ"ל יבואר המחלוקת בגמ' סנהדרין (דף צ"ט ע"ב) הנזכר לעיל בדברינו (סעיף ד'), דריש לקיש סובר דכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, שנאמר (לך לך יב, ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן, כי הוא בגדר מצוה גדולה, כמאמר הגמרא (סנהדרין ל"ז ע"א) כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא, וכמבואר ברש"י שם^{קי}.

עני שאין לו מה לאכול מותר לו לעשות מלאכה בצנעא לאחר ג' ימים לאבילתו, אבל אמרו חכמים, תבוא מאירה לשכניו שהצריכוהו לכך (והיינו שהי' להם לסייעו שלא יבוא לידי כך). והתם הוא רק איסור דרבנן, והכא הוא חיוב מלקות על כל כזית וכזית, ואיסור דאורייתא הוא אפילו על משהו.

עוד שם: אנו אומרים באבינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך, ואח"כ אנו אומרים אבינו מלכנו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו, ואי' שטרי חוב חדשים, אלא הוא שטר חוב של ערבות, עיי"ש עוד באריכות. וכן כתב הצה"ק רבי הלל מקאלאמייע זי"ע בספרו משכיל אל דל.

קסט) ובספר הקדוש חובת הלבבות שער אהבת ה' פ"ו כתב, וכן מי שאינו מתקן אלא נפשו בלבד, תהי' זכותו מעוטה. ומי שמתקן נפשו ונפשות רבות, תכפל זכותו כפי זכיות כל מי שמתקן לאלוקים, כמו שאמרו חז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ואמרו משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו שנאמר (דברים ל"ג) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, ואומר (משלי כ"ד) ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב וכו', עיי"ש.

קפ) וכמו שנת"ל בארוכה בפרשיות פנחס, דברים ועקב.

ובא ר' אלעזר ואמר, כאילו עשאן לדברי תורה, שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. היינו, דלא רק שיש בזה מצוה של הצלת נפש מישראל, כ"א הוא מחויב עפ"י תורה^{קע} ללמוד ולקרב את חבירו לקדושה מטעם ערבות, כמ"ש ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. וכמ"ש בתוסי' שם, דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות קצ"ח ריבוא ריבואות וחי' אלפים ריבואות ותי"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן, ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלשת אלפים ותקנ"ה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן, ע"כ. ובפרט שהמצוה הזאת של ערבות נוגעת לענין שאחד מוציא את חבירו בכמה מצוות, כתקיעת שופר, קריאת המגילה, ברכת המזון ועוד.

ולכן, אם לא נשים לב לקרב את אחינו בני ישראל בהנחת תפילין, שמירת שבת טהרת המשפחה וכיו"ב, הרי בודאי אשר מטעם ערבות הנה בבוא עת הפקודה יגיע לנו על זה עונש גדול ח"ו, כאילו אנו בעצמו לא הנחנו תפילין וחללנו את השבת ח"ו. ולפי זה, אף האדם השלם יכול להיות אשר לעתיד לבוא ידונו אותו על זה שלא הניח תפילין וכו', וכאשר ישאל בתמיה, מנין לי האיסורים הללו וחף אני מהפשעים האלה, ישיבו לו: האם לא ידעת כי כל ישראל חברים וערבים זה לזה, ואתה עמדת מרחוק ולא ראית להושיעם בהנחת תפילין, שמירת שבת, טהרת המשפחה וכיו"ב, וע"כ בוא וקבל דינך כיאתה לך.

- ז -

והנה בפרשתנו עה"פ "ובאת אל הכהן אשר יהי בימים ההם ואמרת אליו", פירש רש"י: **שאינך כפוי טובה**. וכן איתא בירושלמי ברכות (דף ט"ו) שהיה פרעה כפוי טובה, "אשר לא ידע את יוסף", והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף,

קעא) ויש להביא סמוכין לזה ממה שמצאתי במו"נ (שהבאתי לעיל סעיף ד'), שכתב שם, וז"ל: **וכן הדין לעשות, עכ"ל.**

אלא שהיה יודע וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה, הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר, עיי"ש.

וכן מובא במכילתא בשלח (י"ז) וזת"ד, יבוא עמלק כפוי טובה, ויפרע מן העם כפוי טובה (ועיין עוד ע"ז דף ה' ע"א). ובאבות דר' נתן (פמ"א) אם עשה לך חברך טובה מעט יהא בעיניך הרבה. ובתנא דבי אליהו רבא (י"ח) איתא, כל הסועד עם חבירו אפילו פת במלח, יחזיק טובה לחבירו.

ועפ"ז פירשתי את הפסוק כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שהם היו כפויי טובה, כמעשיהם לא תעשו, רק תחזיקו תודה למי שגמל לכם טובה^{קע"ב}.

והנה היות ואנו ערבאין על כל אחד ואחד מישראל, לכן אני מחויב להכיר תודה להרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, על מעשיו הכבירים שעוזר ותומך תורה ומציל נפשות רבות מישראל. ולדוגמא קטנה שעשה בר מצוה עבור אלף מילדי רוסיא, אשר לדאבונינו הרב אף אחד אינו מתעסק עמהם לקרנם ליהדות, והוא ערך עבורם את הבר מצוה וקנה לכל אחד מהם

(קעב) ואידי דאיתן להכי נעתיק כאן דברי הפלא יועץ, מ"ש בענין כפיית טובה והכרת טובה, וזה לשונו הזהב (באות כי ערך כפוי טובה): "כתיב (משלי יז, יג) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. וחיובא רמיא על האדם שקיבל כל דהוא טובה מחבירו שתהא חקוקה בלבו תמיד כל הימים, שלא לגמול עמו שום רעה, ולשלם לעושה הטובה ככל הבא מידו. אפילו אם עשה לו גם כן רעה, הרעה ישכח והטובה לא ישכח, כי צריך האדם שיהא בו מדעת קונו, וכתיב (ישעי' מט, טו) גם אלה תשכחנה, שהוא מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך, שהוא קבלת התורה. וצא ולמד ממשה רבינו שלא הכה את היאור ואת העפר לפי שקבל טובה מהם, וכן אמרו רז"ל שלא נקם משה נקמת מדין לפי שנתגדל ביניהם, ואמרו רז"ל בשמות רבה (פ"ד, ב) כל הפותח פתח לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ואמו. אתה מוצא באליהו שלא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן הצרפתי, ואלישע לא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן השונמית, אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו. ואם כ"כ חייב להחזיק טובה לחבירו על פת לחם, על אחת כמה וכמה אם קבל ממנו טובה הרבה, ועל אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת אם קבל ממנו טובת הנפש, כגון שלמדו חכמה, או הדריכו בדרך טובה, והפרישו מדרך רעה, שזו טובה גדולה שאין למעלה הימנה, כמה וכמה יגדל חובתו להכיר טובתו ולנהוג בו כבוד, ואם לא ינהג בו כבוד כראוי אין לך כפוי טובה גדול מזה. וישא ביום ההוא ק"ו בעצמו כמה וכמה חייב אדם לבורא המרבה להטיב רב טוב לבית ישראל עד אין חקר, כך גדלה חובותינו עד אין חקר", עכ"ל.

תפילין וכו'. אשר באמת כולנו אחראין עליהם, כמו שביארתי לעיל.

- ח -

אין חכם כבעל הנסיון. כשהייתי ילד קטן, בשנת תשי"ד-ט"ו, כשבאו לארצנו הקדושה אניות מלאות יהודים שומרי תורה ומצוה באמת, ילדים עם פיאות וכו', מאות משפחות ביחד על האניות "ציון" ו"שלוש", והלכו כל הארגונים כמו "עלית הנוער", "מזרחי", הקיבוצים ואירגוני המיסיון והשמד למיניהם, שדרכם לחטוף ילדי ישראל ולהכניסם לבתי התיפלות שלהם, וחטפו את הילדים מאביהם ונתנו לאביהם מתנות יפות וכו', ואבי ז"ל תפס ג"כ הרבה ילדים וכך הציל אלפים מילדי ישראל משמד. והי יכול להציל מאות אלפים ילדים, רק שלא הי' לו די ממון להחזיק את הילדים במטה, כסא שולחן וכו'. והלך לכל הרבנים ובתי-הדינים וביקש מהם שיתנו הוראה, שכל משפחה חרדית תכניס לביתה שנים או שלשה ילדים מהעולים. והרבנים אמרו אז, שהיות והאנשים באה"ק אין להם כעת מה לאכול, כי הי' אז שנים של רעב ואין די לאכול להילדים שלהם עצמם, ע"כ אי אפשר ליתן הוראה כזאת. ואבי ז"ל טען שיקצצו מהאוכל של הילדים שלהם קצת, כי הוא שעת השמד ר"ל כו'.

סוף דבר יצא מכל זה, שהלכו אז לשמד יותר ממיליון ילדי ישראל ר"ל, ואם היו מצילים אותם אז, הי' לנו כעת עוד הרבה מיליוני יהודים שומרי תורה ומצוות בלי גוזמא^{קני}.

קעג) ואמרתי פעם ל ידידי - להבחל"ח - הגה"צ מוואדיסלאוו זצ"ל, אחר שאמר דרשה חריפה נגד הציונים כו', שהעבירו מיליון ילדי ישראל לשמד (אז זיי האבן געשימדיט א מיליאן אידישע קינדער) - אמרתי לו אז, שאינו נכון, דהן אמת שהם העבירו את הילדים על הדת, אבער מיר, די חרדישע אידן זענען שולדיג, מיר טראגן די גאנצע אחריות אויף דעם (אבל אנחנו היהודים התרדים אשמים בזה, ואנו נושאים את כל האחריות על זה). עס איז דעמאלט קיינעם נישט אנגעגאנגען מקרב צו זיין די דאזיקע אידן (לאף אחד לא הי' איכפת אז לקרב את ילדי ישראל הללו). קיינער האט זיי נישט געוואלט ארייננעמען (אף אחד לא רצה להכניסם אליו). אני ראיתי כל זה בעינים שלי, והרבה בארץ ישראל יכולים להעיד על זה. ועל זה

וכמו כן הוא המצב כאן, בארצות הברית, שאין איש שם על לב על זה שחצי מיליון יהודי רוסיא הולכים לטמיון ולמיסיון ר"ל, וד"ל.

ואספר לדוגמא, לפני עשרים שנה באו אלי כמה מיהודי רוסיא, וטענו, שאין להם היכן לשלוח את הילדים שלהם, כי הישיבות שלנו מבקשים מהם \$400 לחודש עבור כל ילד. ואמרתי להם, שימסרו את הילדים שלהם להתחנך במוסדות ליובאוויטש. ודברתי אז עם כמה עשירים גדולים, ושאלתי אותם, למה לא בונים ישיבות ומוסדות עבור ילדי רוסיא שאלפים ורבבות מהם יוצאים לא-עלינו לתרבות רעה ח"ו, ואנחנו נצטרך ליתן על זה דין וחשבון כו'. והבטיחו לי לעשות דבר, אבל לעת עתה לא ראיתי שיעשו כמו שצריך על פי תורה, וסו"ס שנצטרך ליתן על זה דו"ח.

צריכים אנו לומר "אבל אשמים אנחנו" על אחינו ילדי ישראל הנ"ל, אשר ראינו צרת נפשם של הורי הילדים הנ"ל בהתחננם אלינו בדמעות שליש על זה שאף אחד אינו עוזר להם להציל את ילדיהם ונפשם, וטענו שאם היו יודעים מה שקורה ב"ארץ הקודש", לא היו באים לשם כלל. ושאלו אותי: "הזאת היא ארצנו הקדושה, ארץ ישראל, אשר כל כך זמן השתוקקנו להגיע אליה!!"

עוד סיפרתי אז להגה"צ מוואידיסלאוו, אשר כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע הי' אצלנו בבית כמה פעמים כשבא לבקר בארה"ק, ואבי זצ"ל סיפר לו, שאפשר להציל אלפי ילדי ישראל, ומה שנחוץ הם רק בנינים היכן להשכין את הילדים וליתן להם מזון ולבוש, כי הם ילדים חרדים אמיתיים, עם פיאות וכו' (עכט היימישע אידישע קינדער מיט פיאות וכו'). והאדמו"ר מסאטמאר עשה אז אסיפה עם כמה מהמנהלים שלו, וסיפר להם מה שאבי זצ"ל סיפר לו, והחליטו לקנות ג' בנינים גדולים (שהיו אז באמצע הבנין), שעלו אז - בשנת תשט"ו - לסך מאה ושבעים אלף דולר, והבטיח האדמו"ר זצ"ל, שתיכף כשיחזור לארצות הברית, ישלח הכסף, וכך יוכלו להציל כמה אלפים ילדים. אבל כשהאדמו"ר מסאטמאר חזר לארה"ב, החליטה ההנהלה כי אין להם די כסף לנהל את המוסדות שלהם בארה"ב, ואיך יכולים הם לשלוח כסף כדי להקים מוסדות חדשים בארה"ק.

עבודת אבי זצ"ל היתה, שהלך בעצמו לכל מקום שהגיעו לשם היהודים העולים מרומניא ואונגאריין (ליד חיפה), ודרש שם דרשות מלהיבות וקירב אותם והגיע להחזירם היכן לשלוח את הילדים שלהם, וחזיק אותם במצות שמירת שבת, והשיג עבורם כיסוי ראש, ציצית, תפילין, מזוזות ואירגן עבורם טהרת המשפחה וכו'.

זכורני היטב איך שאבי זצ"ל שלח אותי בין הזמנים, כשהייתי בן י"ג שנים, לילך מבית לבית ולעורר את היהודים לקיום המצוות ולראות מה הם עושים, והעולים האלו בכו ממש לפני, שגנבו מהם את ילדיהם ומסרו אותם לקיבוצים חילוניים ואין להם תלמוד-תורה, בית המדרש ומקוה וכו'.

היחידים כמעט שפועלים בענין חינוך ילדי רוסיא הם חסידי ליובאוויטש.

- י -

באמצע אמירתי התורה, בקשני המארח הרב גוטניק שליט"א, לספר את הקשר שהי לי עם - להבחל"ח - כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. ולהיות אשר "כל מה שבעל הבית אומר לך עשה", לכן הפסקתי באמצע אמירת התורה, ומפני קוצר הזמן סיפרתי רק ענין אחד, כדלהלן.

הנה כאשר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע יצא בקריאה אודות מבצעי-הקודש בענין תפילין, מזוזה, "בית מלא ספרים" ועוד, וע"י פעולותיו הק' עשה הרבה בעלי תשובה, נתעוררתי אז מאד מענין הבעלי-תשובה, ונזכרתי מ"ש בעל המאור ושמש בפרשתנו, וז"ל: שמעתי מהרה"ק האלקי האבדק"ק נשחזו זצוק"ל, כי מפני זה יארע לבעלי תשובה שחוזרין לקלקולן, לפי שאינן נזהרין במאכלות אסורות, ואינם נזהרים לאכול בקדושה, ועי"כ הנצוצים המגולגלים בהמאכלים^{קע"ד} הם מושכים אותם אחורנית, עכ"ל.

ישבתי אז לילה שלם וכתבתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש מכתב ארוך (בערך טו"ב עמודים), שהיות וכ"ק האדמו"ר פועל הרבה ועושה הרבה בעלי תשובה ב"ה, והיות ומובא במאור ושמש הנ"ל שבעלי תשובה חוזרין לקלקולן ע"י שאינם נזהרים במאכלות אסורות, וכן ידוע המכתב שכתב הרמב"ם לאנשי מדינה אחת^{קע"ה} (והעתקתיו במכתבי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש), שע"י שאכלו מאכלות אסורות נעשו כופרים רח"ל, שלא האמינו בביאת המשיח, וכן הארכתני בגודל מעלת מצות תפילין ומזוזה

קעד) ראה באריכות שער המצוות להאריז"ל פרשת עקב. ובספרנו לעיל פ' עקב.

קעה) המובא בסה"ק דגל מחנה אפרים פ' עקב ובצפנת פענח פ' יתרו.

(עין ספרי מזוזת ישראל כהלכתה^{קע}) שכן ירבה וכן יפרוץ, סיפורים נוראים על זה, מה שבעיני ראיתי^{קע} כו' -

ע"כ הצעתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, שיצא ב"מבצע" חדש, שהבעלי-תשובה יאכלו בכשרות. כמובן שלא כתבתי לו פרטים איך ומה לעשות, רק הצעתי שיעשה מבצע כשרות בדרך כלל. גם הצעתי שיסדרו כתה ללמד שוחטים ובודקים, כי אין אומן בלא כלים, ואם אין שוחטים טובים, אזי אין כשרות. ולדאבונינו אין כמעט שוחטים טובים שאפשר לסמוך עליהם כידוע כו'.

עברו כמה שבועות ולא קבלתי תשובה. התקשרתי עם ליובאוויטש ודברתי בטלפון עם הרב חודקוב ואמרתי לו שכתבתי מכתב ארוך לכ"ק אדמו"ר זי"ע, ושאלתיו האם הגיע מכתבי ליעדו. וענה לי, שאכן מכתבי הגיע והרבי ראה את המכתב. על שאלתי למה לא קבלתי תשובה על מכתבי, ענה לי: התשובה למכתבך קיבלת כבר בעתון "אלגעמיינער זשורנאל". על תמיהתי מהי כוונתו בזה, סיפר לי, שזה עתה יצא כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש במבצע חדש בקשר עם "מבצע כשרות האכילה

(קע) שהעתקתי שם סיפור בענין מזוזה מכ"ק אדמו"ר זי"ע בלי שם בעל המעשה, כדי לעורר גם את אלה שאינם ידידי חב"ד, וד"ל.

(קע) בהיותי בגיל 13 שנה הייתי הולך כמה פעמים (בשעות הצהריים כשהילדים היו משחקים) לבקר אדם זקן בן שבעים שנה ששכב במטה הרבה שנים ולא הי' יכול ללכת, ונתתי לו לאכול סעודת צהריים. פעם אחת שמעתי מאדמו"ר ז"ל שאמר בדרשה בענין תפילין ומזוזה, שמי שיש לו מזוזה כשרה ניצול מכל פגעי הזמן, והרבה פעמים יכול להיות שרואים אנשים זקנים שהולכים עם מקלות, או שאינם יכולים להלך ברגליהם כלל, ואם הי' להם מזוזות כשרות היו יכולים ללכת ולקום מהמטה לבד, בלי עזר של אנשים, כמו שכתוב בתורה "ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", ועורר אז אדמו"ר בענין המזוזות הקטנות שרובם פסולות, שמכרו אז באה"ק מזוזות נדפסות רח"ל בעד חצי לירה (שאי' זה לערך 15 סענט), ואמר אז אדמו"ר שהמזוזה הזאת אינה שוה כלום וכו'.

והנה פעם בעת ששמשתי את הזקן הזה, נזכרתי בדברי אדמו"ר זצ"ל, שאם המזוזה כשרה יכולים ללכת לבד כו'. רצתי תיכף לאמי תח"י ובקשתי ממנה מזוזה בשביל היהודי הזקן, והסרתי מן המשקוף את המזוזה הישנה של הזקן, ומצאתי שם נייר קטן נדפס עשרת הדברות, ושמתי במקומה מזוזה חדשה כשרה, ועד כמה חדשים התחיל הזקן הזה ללכת לבד והי' בא כל יום לבית המדרש, והי' יכול כבר לקיים "ובלכתך בדרך".

ושת"י", והוא, שכל מי שמקבל עליו להכשיר את המטבח שלו, הנה ליובאוויטש תשלם עבורו חצי ממחיר כלים חדשים, שיוכלו לקנות אותם בחצי ממחירם בחנות "G. & sons". ולאמת דבריו אמר לי, שאני יכול לילך בעצמי לברר בחנות הנ"ל, אשר אנשים כבר קנו שם כלים בעד עשרות אלפי דולר (אשר מחצית המחיר משלמים מליובאוויטש). הלכתי תיכף ומיד ודברתי עם בעל החנות הנ"ל, ואישר לי את כל הנ"ל. ועל הצעת השוחטים אמר לי הרב חודקוב, שאכן בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש המרכזית, ב"770", מתקיים בכל שנה או שנתיים כתה של שוחטים כו'.

- יא -

כעבור זמן מה כתבתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש עוד מכתב, ותוכנו הי', שראיתי שדברי היוצאים מן הלב נכנסו אל לבו כו', וב"ה שרבינו יצא במבצע כשרות הכלים הנ"ל, אך דא עקא, שכאשר מכניסים בכלים חדשים וכשרים, בשר שאינו כשר, אז הכלים נטרפים ביום אחד, והרי אי אפשר לקנות כלים חדשים בכל יום. ולהיות שלדאבונינו היום הרבנים נמכרים בעד בצע כסף כידוע והמכשולות עצומות מאוד, ע"כ לדעתי אין עצה אחרת רק שרבינו ליובאוויטש (שאי אפשר לקנות אותם בבצע כסף) יסדרו שחיטה תחת השגחתם, ובמסירות נפש יכולים לסדר כשרות על צד היותר טוב.

כעבור זמן קצר טילפנו אלי - להבחל"ח - הגה"צ ר' זלמן שמעון דווארקין זצ"ל והרב דוב בער ליווי ע"ה, וסידרו תיכף שחיטה וכו', וקראו אותי שאבוא לראות את השחיטה וכו'. ופרסמתי אז, שבזמן שאצל שאר החסידים שחטו 1,200 עופות לשעה ע"י שוחט אחד, הנה בליובאוויטש שוחטים רק 300 עופות לשעה (ועיין בספרי אכילת בשר הלכה למעשה).

- יב -

והנה הבאנו לעיל ממדרש (שמו"ר), וז"ל: משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן כו', אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של

בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל, עכ"ל. וכמו כן אפשר לומר על הרב גוטניק, דלהיות שהוא מקדיש את זמנו לקרב צאן קדשים של הקב"ה, ובפרט ילדי ישראל הנדחים כו', "שה פזורה ישראל", לכן ראוי הוא לאותה איצטלא של עשירות במציאת זהב ואבנים טובות ומרגליות, כדי שיוכל לנצל עוד ועוד את כספו וזהבו כדי להציל ולקרב עוד אלפים ורבבות מישראל לאבינו שבשמים, ולהקים עולה של תורה, ולעזור לכל אחד ואחד^{ק"ח}. וכל זה מפני שיש לו אהבת ישראל לכל אחד ואחד מישראל^{ק"ט}, וידוע דג' האהבות (אהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל) חד הן, ומי שיש לו אהבת ישראל יש לו גם אהבת ה'.

ועל הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק אפשר להמליץ את הפסוק (מקץ מב, ו) **"ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ"**, שעם הכסף שלו הוא באמת שולט על הארץ, שהוא מחזיר בתשובה^פ ומכניס ילדי ישראל תחת כנפי השכינה, כה יתן וכה יוסיף, עד בלי די.

קעח) ראה זוה"ק פ' ויצא (דף קנ"ג), פ' ויקהל (דף קצ"ח). ועיין בבראשית רבה פ' ט"ז.

קעט) עיין שער הפסוקים להאריז"ל פ' תצוה עה"פ ובהעלות אהרן. קפ) בגדל מעלת "ורבים השיב מעון", ואשר המזכה את הרבים להחזירם בתשובה הוא ה"יחסין" הכי גדול בשמים, כדאי להעתיק מ"ש בספר ישמח משה על תנ"ך בהקדמה (קונטרס תהלה למשה דף י"א ע"ב), וז"ל: מבואר בזוהר תרומה דף קכ"ח ע"ב, שהוא זכאה בעי למרדך בתר חייבא וכו' בגין דיתחשב עליי כאילו הוא ברא ליי, ודאי איהו שבחא דיסתלק ביי יקרא דקוב"ה יתיר משבחה אחרא וכו', ועל דא כתיב באהרן ורבים השיב מעון, וכתיב בריתי היתה אתו החיים והשלום. ועי"ש בדף קכ"ט ע"א כמה הפליגו שם כמה גדולים זכות הצדיקים שמחזירים רשעים בתשובה.

וכן שמעתי מאדמו"ר ז"ל, אשר סיפר לו מוזללי"ה, איך שפעם אחת נפגשו בעולם העליון רש"י ז"ל עם הרב הקדוש ר' איציקל מדראהאביטש, ושאל רש"י ז"ל [מאת] ר' איציקל, איזה זכות ומצוה יש לו לבנו הרב הקדוש ר' מיכל המגיד מישירים מזלאטשוב מה ששומע שמרעישין בכל העולמות עם בנו הרב הנ"ל. והשיב לו ר' איציקל הנ"ל, איך שלומד תורה לשמה. ולא נתקרה דעתו של רש"י ז"ל. ואמר לו עוד, שבנו הרבה לסגף את עצמו בתעניתים וסיגופים, וגם בזה לא נתקרה דעתו הקדושה. ואמר לו עוד, אשר הרבה בגמ"ח וצדקה ופיזר נתן לאביונים וכדומה, ועוד לא נתקרה דעתו. שוב אמר לו שרבים השיב מעון ועשה הרבה בעלי תשובה בעולם, ובה נחה ושקטה דעתו של רש"י ז"ל, ונחה דעתו הקדושה מה שמרעישים אתו כל הפמליא של מעלה, ע"כ.

[אלא שחסר להרב גוטניק עוד דבר אחד, והוא המרומז בפסוק הנ"ל בתיבות "הוא המשביר **לכל עם הארץ**", היינו שהרב גוטניק יחזיר בתשובה את כל היהודים בארץ-ישראל ובחול, וכאשר השי"ת יעזור לו שיקויים בו "**ארץ** זבת חלב ודבש", **שהארץ** תשפיע לו מאוצרותי, שיהי לו שפע בזהב ואבנים טובות ומרגליות, כמו "זבת חלב ודבש", אז יוכל הרב גוטניק לקיים שיהי הוא באמת "**השליט על הארץ**", על הארציות והגשמיות, ולהעלותם לרוחניות, ואז יהי הוא "**המשביר לכל עם הארץ**".]

- יג -

ועל הרב גוטניק אפשר לומר (כנאמר בפרשתנו) "עשיתי ככל אשר צויתני", ועל כן יכולים אנו בצדק לבקש מאת השי"ת "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש", וכמו שמפרש רש"י הק': "עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת (בחוקותי כ"ו ג') אם בחוקותי תלכו [גוי] ונתתי גשמיכם בעתם", שיברך השי"ת את האדמה של הרב גוטניק, שתהי "ארץ זבת חלב ודבש", היינו שתוציא לו זהב ואבנים טובות ומרגליות, און עס זאל זיך גיסן ווי מילך מיט האניג בשפע גדול, וע"י כסף וזהב זה יוכל להציל את כל אחד מישראל.

ועי"ז יקויים סוף הפסוק בהפטורה "אני הוי' בעתה אחישנה", כמו שדייק הרב גוטניק בדרשתו בענין "בעתה אחישנה", דלכאורה הם תרתי דסתרי, אלא שאנו מבקשים שהשי"ת יחיש ("אחישנה") את הזמן של "בעתה", שתיכף ומיד ממש, באופן של "אחישנה", יבוא עת וזמן הגאולה שלימה בבי"א.

- יד -

וברוך שכיוון בזה הרב גוטניק לדעת גדולים, דכעין זה מבואר בס' ערבי נחל (דרוש ג' לשבת הגדול), בפירוש דרשת חז"ל (סנהדרין צ"ח ע"א) עה"פ הנ"ל "אני הווי בעתה אחישנה", שיש שני זמני גאולה, "זכו - אחישנה; לא זכו - בעתה". והקשה, דלכאורה הם ב' הפכים בנושא א', והול"ל בכתוב או "אחישנה" או "בעתה", ואיך אפשר שיתקיימו שניהם כאחד.

ותוכן תירוצו, כי יש עת הגאולה המשומר ובא מששת ימי בראשית, ולעולם אי אפשר להיות קץ הגאולה אם לא בהגיע אותו העת הנשפע מן הכוכב שהוא אשר מאיר בו הצירוף המורה על הגאולה^{קפא}. אלא שהקב"ה ברצונו "מחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו", היינו שבכל עת שהשי"ת רוצה להביא את הגאולה, הוא מעביר את הכוכבים עם הצירופים, ומאיר עתה צירוף הגאולה.

ולפי זה אפשר שיתקיימו שניהם כאחד, שתהי' הגאולה "בעתה" וגם "אחישנה", שכאשר יהי' רצון הבורא ית' להחיש את הגאולה, יעתיק ויקדים את העת והזמן המוכן לגאולה, ויקדימו כפי רצונו. עכת"ד. והיערות דבש מפרש, אשר "בעתה" ו"אחישנה" היינו בזמן אחד, אלא שהשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו יחיש אופני המערכה שיהי' בחינת "בעתה" אף שיהי' "אחישנה", קודם הזמן (עיין באריכות בספרנו בדברי תורה על הגש"פ).

- טו -

ולאור כל האמור מתורצים כל הקושיות שהבאנו בריש דברינו:

קושיא א', למה כתיב "**ועשיתם אותם**", דהי' די לומר "ושמרתם את דברי הברית הזאת למען תשכילו את כל אשר תעשון". אך להאמור לעיל יש לומר, דבברית הערבוב אין די

קפא) ראה כעיי' בזהר ח"א קי"ט, וח"ג רי"ב, ובאור החיים פ' בלק בד"ה אראנו, שרמז לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא.

באמירה בלבד ("דברי הברית") להוכיח אותו, רק צריך להיות "ועשיתם אותם", הלכה למעשה, **עשיה בפועל ממש**, כגון להניח עמו תפילין, לקבוע מזוזה על פתח ביתו, ללמדו אותיות אל"ף בי"ת, קריאת שמע וכו', כמו שמצינו להתנא הקדוש ר' חייא במס' ב"מ (פ"ה ע"ב), עיי"ש.

קושיא ב', מה שאמר "ועשיתם אותם", **לשון רבים**, והלא ענין הערבות הוא ענין אחד. אך לדברינו יובן, דבאמת תיבת אותם סובב על **כל התרי"ג מצוות**, כיון שהערבות היא על כל התרי"ג מצוות, כמו שהבאנו לעיל מדברי התוס' במס' סוטה (דף ל"ז ע"ב) בד"ה רב משרשיא.

קושיא ג', מדוע דוקא כאן, במצות ערבות, אמר "**למען תשכילו את כל אשר תעשון**", שהיא ברכה כזו שלא מצינו דוגמתה בשאר מצוות התורה. ולהנ"ל מובן, דכיון אשר ענין הערבות סובב על **כל תרי"ג מצוות התורה**, וג"כ ערבא דערבא, לכן הברכה על זה היא ג"כ "**למען תשכילו את כל אשר תעשון**", כי **מדה טובה מרובה ממדת פורענות** (סוטה י"א ע"א)^{קפב}.

קושיא ד', למה דוקא כאן, שמדבר בענין הערבות, הבטיח השי"ת "**למען תשכילו**", ענין השכר, אף שבכל שאר המצוות אמרינן דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ובפרט שכר באופן של **ההצלחה**, ויתירה מזו, "**למען תשכילו את כל אשר תעשון**", שהשכר וההצלחה יהיו **בכל** הענינים. אך לפי הנ"ל מובן, דכיון דכאן מיירי בערבות על כל הכלל ישראל, שהיא מצוה דרבים, לכן בא כאן ענין השכר, ושכר גדול ביותר, כנ"ל, וכמבואר בתוס' שבת (ד' ע"א) **דמצוה דרבים שאני**.

קושיא ה', למה דווקא בערבות מבטיח השי"ת **שכר כללי**, דלא כבשאר מצוות, שרק בכמה מהם מצינו סגולות פרטיות. אך לפי הנ"ל יובן, כי שאר המצוות שבהם מצינו סגולה, כגון כיבוד

קפב) ובתוס' שם ד"ה מרים המתנה כתב, וז"ל: דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות.

אב ואם, שילוח הקן וכיו"ב, הם מצוות פרטיות ליחיד, שעושה את המצוה לעצמו. משא"כ ענין הערבות סובב על **כלל ישראל**, ועל **כל תרי"ג מצוות** כנ"ל בתוס', ובכל תרי"ג מצוות ישנם כל הסגולות, וממילא ע"י הערבות יצליח בכל אשר יפנה, כמבואר בפסוק **"למען תשכילו את כל אשר תעשון"**.

קושיא ו', ד"למען תשכילו את כל אשר תעשון" נראה **כתנאי קודם למעשה**, דלכאורה למה דוקא במצוות ערבות אומר הכתוב תנאי הזה, דמשמע שאם לא יעשו לא יצליחו ח"ו, כמ"ש המפרשים. אך להאמור לעיל יובן, כי רק על ידי מצוות הערבות אנו יכולים לקיים כל מצוות התורה, וע"י ערבות כל אחד ואחד מקיים מה ששייך לכהן לוי וישראל. וכל כלל ישראל חד הוא, וכמו שהאדם שומר את עינו שלא יכנס כלום לעין, כן צריך לשמור את כל אחד מישראל, כי מצד שורש נפשם בה' אחד הרי כל ישראל הם אחים ממש, רק שהגופים מחולקים, כמבואר בס' תניא קדישא (פרק ל"ב), וכן בספרי הבעש"ט. וכמו שכתב בספר חסידים (סימן רל"ג, שהבאנו לעיל) שרק משום שענו יחדיו נעשה ונשמע קיבלו על עצמם ענין הערבות, שאם הי' אחד אומר שאינו מסכים לא היינו מקבלים ח"ו את התורה. ומיושבים כל הדקדוקים.

- טז -

והנה עפ"י הנ"ל אפשר לקשר בדרך רמז את הפסוק האחרון של פרשתנו, עם הפסוק האחרון של הפטורת פרשתנו (ישעי' ס, כב) **"הקטן יהי לאלף והצעיר לגוי עצום, אני הוי' בעתה אחישנה"**, שהנביא הולך ומגלה כאן סוד מתי יהי זמן הגאולה.

דהנה ענין זה אשר **"הקטן יהי לאלף"**, הנה אף שהוא כתוב בתורה בפירוש, אבל רק זכי הראות רואים את זה ולא תמיד אפשר לראות זה בחוש, אבל בנדו"ד אצל הרב גוטניק יכולים כולם לראות בחוש אשר **"הקטן יהי לאלף"**, שאיש אחד יזכה לאלף אנשים ביחד ובפעם אחת [שאפילו יחיד המקיים מצות תפילין גדול שכרו מאוד, כמו שאמרו רז"ל (קידושין לה, א)

"הוקשה כל התורה כולה לתפילין", ובמכל-שכן וק"ו כשמניחים תפילין עם אלף ילדים ביחד, ובפרט לילדים כאלו שהם "יתומים חיים", שלא הי' להם מי שילמד אותם ומי שיקנה להם תפילין, ואז יקיים הקב"ה, אשר זמן הגאולה תהי' לא "בעתה", כי אם באופן של "אחישנה", והגאולה תהי' תיכף ומיד ממש, אמן.

סיום משניות

ליום השלושים של הרבני החסיד

מוהר"ר שאול יחזקאל ז"ל

בהרבני היקר והמופלג, ירא שמים באמת ובתמים

מוהר"ר זאב ז"ל בן מוהר"ר צבי גרינפעלד ע"ה

נכדו של הגה"ק רבי שאול יחזקאל מליטשיק זצ"ל

מח"ס מגן שאול

* * *

יום השלושים של הנפטר

כ"ז אדר ב' שנת תשנ"ה לפ"ק

* * *

נאספנו כולנו יחד להספיד את ראש הקהל ומייסד בית

מדרשינו "קהל מגן שאול"

מוהר"ר שאול יחזקאל בן מוהר"ר זאב ז"ל

- א -

נתאספנו יחד בקיבוץ כל בני המשפחה ומתפללי בית מדרשינו ביום השלושים לפטירת האדם כשר, החשוב והצנוע ר' שאול יחזקאל בן זאב ע"ה, ודבר בעתו הוא להזכיר לעת כזאת מעשיו הטובים, פעולותיו הישרים, מידותיו הנעלות, ולהעלות זכרונו לטובה, במעמד כל בני המשפחה הקרובים, ובוודאי יהיה לנחת רוח לנשמתו, וממנו ילמדו וכן יעשו להתחזק בתיקון המידות וכשרון המעשים, ויתקיים בנו מקרא שכתוב ויאמר אלי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

איתא בגמרא (שבת דף קנ"ג ע"א) "אחים בהספידא דהתם קאימנא", שהנפטר שרוי בינינו בשעת ההספד.

אנחנו אלה פה היום כולנו חיים הכרנו את הנפטר החשוב ע"ה, וזכור לנו התנהגותו הנפלאה, זהירותו ודקדוקי מצוות שלו,

איך היה אומר ברכות השחר בקול רם ודקדק שיענו אמן אחריו. ובדרך זה התנהג כל ימי חייו, מקטנותו ועד זיבולא בתרייתא, ועין בעין ראינו כל ימיו היו שלשלת אחת רצופה של עבודת ה'.

על כן הרהבתי לנפשי עוז לתאר אותו בתואר אדם כשר, כי כלפי שמיא גליא שעטרה זו הולמתו, וראוי הוא לאותה איצטלא, ולזאת במעמד זה בהתאסף כל בני המשפחה ליום השלושים לפטירתו חובה להכיר חשיבות הכינוס הזה, ולדעת כי בינינו מצויה עתה נשמתו הזכה, ולכבודה עלינו לשבת בכבוד ובדרך ארץ כראוי.

- ב -

נפתח במדרש השבוע: מעת ללדת היא עת למות, משעה שאדם נולד הוא נגזר עליו כמה שנים יחיה, אם זכה הוא משלים את שנותיו, אם לאו פוחתין לו מהם, דכתיב יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה דברי רבי עקיבא, ורבנן אמרין אם זכה מוסיפין לו על שנותיו אם לאו פוחתין לו משנותיו, עיי"ש.

- ג -

ליום השלושים סיימנו משניות מסכת עוקצין לטובת נשמתו. לסיום הש"ס משנה, אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אמר ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

להבין שייכות המאמרים לחתימת המשנה, וגם לכל צדיק וצדיק, וגם מה שמסיים הסוף פסוק ואוצרותיהם אמלא. ועוד הרי בצדיקים עסקינן שכל מהותם הוא שלום, כי כל רצונם הוא לעשות נחת רוח להשם יתברך, ממילא מדוע לא יוכלו להיות כולם בצוותא חדא ולא בעולמות נפרדים.

המשנה נחתמת במחלוקת בית שמאי ובית הלל, חלת דבש מאימתי מיטמאת משום משקה, בית שמאי אומרים משיחרר, ובית הלל אומרים משירסק, ואיתא בגמרא סוטה, משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן, רבו מחלוקות בישראל ונעשית תורה כשתי תורות וכן (בחגיגה ג:) בעלי אסופות שיושבין אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין וכו', שמא יאמר אדם האיך אני לומד תורה מעתה, ת"ל כולם נתנו מרועה אחד, א-ל אחד נתן, פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים וכו', אלו ואלו דברי אלקים חיים, ואף אתה עשה אזנך כאפרכסת וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי אוסרין ומתירין, לזה בא בחתימת המשנה מאמר של ר' יהושע בן לוי שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק האוסרין והמתירין ש"י עולמות, כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, וא"ת איך יוכל להיות שכר כולם שוה, והלא אמרו חז"ל כל אחד נכוה מחופתו של חבירו (בבא בתרא), לזה קאמר סוף הפסוק ואוצרותיהם אמלא, כאמרם ז"ל אין להקב"ה אלא אוצר של יראת שמים בלבד (שבת פרק במה מדליקין) שנאמר יראת ה' היא אוצרו.

השי"ת ברא הכל יש מאין, אבל יראת שמים זהו תלוי בעבודת הבשר ודם, ולא ביד השי"ת, ואין לו זאת. אמנם אם מבקשים סיוע ממרום אודות יראת שמים מסייעים בזה, אבל עיקר מציאות יראת שמים בורא האדם ולא השי"ת.

וזהו הכוונה, אף כי ישוּו בכמות לא ישוּו באיכות ואוצרותיהם של כל אחד ואחד אמלא לפי אוצר של יראת שמים שלו, לכן עשה אזנך כאפרכסת לשמוע דברי המטמאין והמטהרין, האוסרין והמתירין וקנה לך לב מבין איך לקבוע הלכה, כן פירש"י שם, וא"ת מאחר שהלכה כאחד מהם, למה לי לעמוד ולחזור דברי בית שמאי מאחר שהלכה כבית הלל, לזה ג"כ מתרץ בזה שעתיד הקב"ה להנחיל ש"י עולמות ובאותו עולם הלכה כבית שמאי, ע"ד שאמרו חז"ל שלעתיד לבוא יהיה הלכה כבית שמאי, וזהו

שנחתמה המשנה במחלוקת בית שמאי ובית הלל, להראות לנו איזה מחלוקת מביאה לידי שלום? זו מחלוקת ב"ש וב"ה, שכוונו לשם שמים ולא בשביל נגיעתם. וזה שנחלקו לעולמות נפרדים, כי עבודת כל צדיק היא באופן אחר ולא ישוו אחד לשני, זהו בחינת חלוקה, אבל לא מחלוקת, פירוד.

- ד -

הסבר לשבר האוזן, מדוע לעתיד לבוא לכל צדיק וצדיק יהי עולם אחר. מסופר שהצדיק נשגב הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע ביקש שימציאו לו היראת שמים של הרמב"ם, נענו לו ונפלה עליו פחד כזה, שכמעט בטל במציאות מרוב רעדה, עד שביקש שיסירו זאת ממנו. מזה אנו רואים שהגם שכולם אהובים, כולם ברורים, כולם קדושים וכולם עושים באימה וביראה רצון קונס, ובכל זאת כל אחד הוא עולם נפרד בפני עצמו.

ועוד אפשר להסביר מדוע כל צדיק ימצא בעולם אחר, בהקדם דברי האוה"ח הק' (בראשית א, א), אמרו ז"ל: כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, והטעם כי הירא דבר ה' ידבר מתוך קימת נפשו, וכיון שכן, תכיר נפש השומעת ותקבל תוכחת מוסר, ואם הדברים יצאו מהגוף, אין שייכות לנפש לשמוע. עוד מסביר האוה"ח שם כי ב' דברים ברא ה' מיוחדים בשביל היראה, שהם שכר ועונש, גיהנם וג"ע, זכה וירא מה' נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע, לא זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם (בראשית א, א יד).

לפי זה כמה גדול זכות המזכה את הרבים על ידי יראת שמים שבו. מובא בשם קדושי עליון שמרדכי הצדיק בשעתו ידע טוב מאד שאם יתעסק בזיכוי הרבים לא יוכל להתעסק בלימוד התורה כראוי ויפרשו ממנו חבריו ראשי הסנהדרין. בכל זאת מסר נפשו על זה ולא הביט על שום דבר, והעיקר היה אצלו שעם ישראל ימשיך בקיום התורה והמצות, שבשביל זה נברא העולם, ולא כמה גדול הוא יהיה. וזה סוד "זכה" [זיכה] נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, שכל המצוות ומעשים טובים שאחרים עושים על

ידו, הרי זה כאילו הוא עשה והוא קיים [עין פי' הגר"א, משלי יב, י"ד, ספר חסידים בשם האריז"ל].

- ה -

בהמדובר לעיל שהמזכה הרבים אין קץ לזכותו, נשלב דברי אלקים חיים בענין כתיבת ספר תורה שר' שאול יחזקאל ע"ה פעל הרבה בזה.

ידוע שא' מתרי"ג מצוות הוא לכתוב כל אחד מישראל ספר תורה לעצמו.

ומי שחננו ה' שיש יכולת בידו ראוי לו שלא יעבור מלקיים מצוה זו, כי אמרו בזוהר הקדוש שאפילו על מצוה אחת שיכול לקיים ואינו מקיים חוזר לבא עליה בגלגול, וקרא כתיב ארור אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת לעשות אותם.

הרמב"ם (הלכות ספר תורה פרק ז' הלכה א') כתב:

"מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו", שנאמר (דברים ל"א, י"ט) ועתה כתבו "לכם" את השירה, כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, עכ"ל. והעתיקוהו הסמ"ג והרא"ש ורי"ו והרא"ה, והריקאנטי בטעמי המצות וספר חרדים, ועוד.

והשאגת ארי' (בסימן ל"ד) הקשה על הרמב"ם, שפסק שמותר לכתוב חומשין חומשין, ואם כן די לנו שיכתוב ספר דברים לחוד, עיי"ש ואכמ"ל.

וצריך ביאור הואיל ולמעשה החיוב הוא לכתוב את כל התורה כולה, מדוע השמיעה תורה חיוב זה בכתיבת השירה לחוד.

ואפשר לומר שגדר השירה - התורה, היא זו הנובעת מעומק הלב, כפי שנצטוונו, והיו הדברים האלה וגו' על לבבך דייקא, וכדאיתא במדרש (קהלת רבה א') "כל התורה שאדם לומד אינה אלא בלב".

ובספר הקדוש מאור עינים (פרשת יתרו, ד"ה וההר) ענין הב' לוחות שהוריד משה היה שהוריד לישראל לב, שיהיה להם לב לאביהם שבשמים, שלב נקרא לוח, כמו שנאמר (משלי ג', ג') כתבם על לוח לבך וכו', עיי"ש. ולכן כשבא השי"ת לצוות לכתוב את התורה"ק וללמדה את בני ישראל ולשימה בפיהם, הדגישה התורה"ק שתכלית הלימוד שישעבד לבו לבוראו, שאם לא כן הרי אמרו (יומא ע"ב ע"ב) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין (משלי י"ז, ט"ז) אלו תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהם יראת שמים, וכמו שדרשו רז"ל (ירושלמי, ברכות פרק א' הלכה ה') אמר הקב"ה, אי יהבת לי לבך ועיניך, אנא ידע דאת לי.

- 1 -

באופן אחר יש להבין :

- א. למה אומר הכתוב כתבו לכם את השירה הזאת, היה די לומר כתבו את השירה הזאת וכו'.
- ב. למה נכתבה המצוה הזאת דוקא בסוף דברים? (הסה"ק מדברים מזה באריכות).

ואפשר לתרץ, דמצות כתיבת ספר תורה נכתבה אחרי שכבר נכתבו כל מצוות התורה, וזה מורה על שלימות האדם, אחר שקיים כבר כל המצוות, שלא יחשוב שכבר גמר את העבודה, לכן אומרים לו לך וכתוב הס"ת, והס"ת תהא נכנסת עמך ויוצאת עמך בכל מקום ובכל עת, כמ"ש בגמרא (סנהדרין כ"א ע"ב) שהמלך כותב לו ספר תורה, נוסף על מה שכתב לעצמו, ככל ישראל - ס"ת אחת שיוצאה ונכנסת עמו, והאחת מונחת בבית גנזיו.

- 2 -

ואפשר עוד לרמז בזה ש"כתבו לכם", "לכם" נוטריקון ל'ב כ'בד מ'ות, שאצל רבי שאול יחזקאל ע"ה היה הס"ת אצלו בבחינת "לכם" ממש, שהלב והכבד והמוח וכל החיות שלו היה

הס"ת, וג"כ דקדק מאוד שיהיה לו כל פעם חתן תורה או חתן בראשית.

בירושלמי (פאה פרק א' הלכה א') ארטבון שלח לרבינו הקדוש מרגלית טובה, ואמר לו שלח לי דבר שווה ערך אליה, שלח לו מזוזה אחת. אמר לו, אני שלחתי לך דבר שאין ערוך לו, ואתה שלחת לי דבר ששווה פולר (מטבע קטנה). אמר לו, חפצך וחפצי לא ישוו בה, עיי"ש. הרי שספר תורה נוי הוא, וכל אוצרותיו לא ישוו לו.

אצל רבי שאול יחזקאל ז"ל הנוי הזה - הספר תורה - היה אוצר כזה שאין לו שום ערך ושווי מקביל. חשקו התגבר להמשיך בכתובת ספרי תורה, אפילו שכבר הקדיש ארבעה ספרי תורה לבית המדרש.

כך גדל והצליח וגם עשה פרי, זכה וזיכה ר' שאול יחזקאל ז"ל על ידי הבית המדרש שלו שייסד מקום תורה ותפלה שעולים לשמים כמו שמובא בדרשות חת"ס שהזכרנו כבר בההספד.

ר' שאול יחזקאל ז"ל זכה עוד בחיים חיותו לבנות מקוה בבנין הביהמ"ד וכמעט שגמר, ולא סיים המצוה הגדולה הזאת. וכידוע גודל נחיצות הטבילה לפני התפילה, אולי מהנכון לגמור המקוה לעילוי נשמתו.

ויהיו הדברים לתועלת לבני משפחתו שישתדלו להדבק באורחותיו, ובזה תתגלגל זכות על ידכם שיהיה נחת רוח לנשמתו הטהורה, כנודע אשר נפשות המתים מחכים ומשתוקקים ומצפים למצוות ומעשים טובים שהחיים עושים בעבורם, כבא מזכה אבא (זוהר הקדוש, שמות דף רע"ג), ובוודאי ימליץ טוב בעדינו בגבהי מרומים.

א"כ כמה גדול שכרו בעולם הבא, וכל התוצאות הטובות היוצאות ממעשיו עד סוף כל הדורות הכל יחשב לו, וכל זה יכלל בחשבון המעשים ביום ה' הגדול והנורא.

ר' שאול יחזקאל ז"ל, מאז שנתייסד הביהמ"ד קבע בו עתים לתורה על ידי שיעור בכל יום ויום בחשק ובזריזות גדולה, ולא החסיר אפילו יום אחד אם רק היה באפשרותו אפילו על ידי הדחק, כי לנגד עיניו עמד הראשית חכמה יראת ה', בפשטות וענווה, שקשה למצוא כבר טיפוס יהודי בעל בית, אדם כשר כמוהו.

לא נצא ידי חובתינו ב"יקרא דשכבי", ר' שאול יחזקאל ז"ל, אם לא נזכיר כראוי וכהוגן ה"יקרא דחיי", זוגתו החשובה והנכבדה שתבדל לחיים טובים ארוכים, מרת שרה ניסל תחי' בת רחל ואליהו יצחק ז"ל, שכל מה שפעל והפעיל זה היה מכוחה וטובה. זכות כל המעשים טובים שפעלה עד עתה ושתפעול בעתיד יעמדו לה בזה ובבא, שתוכל לזכות הרבים ביתר עוז ואומץ עד ביאת הגואל צדק בקרוב ממש אמן.

כמו כן אנו מרגישים חובה בנפשינו להזכיר לשבח את הגיס והגיסות ובני האחות, וחלק גדול ממתפללי בית המדרש, שיבדלו כולם לחיים טובים ארוכים על שעזרו לר' שאול יחזקאל ז"ל בשנותיו האחרונות בעת חליו בכל לבס ונפשם, שלא יכל ללכת והובל על כסא גלגלים. ישלם להם השי"ת כגמולם הטוב בכל מילי דמיטב כחפץ לבם.

- ח -

כבר הזכרנו מאמרם ז"ל (שבת קנ"ג ע"א) שהנפטר נמצא בעת ההספד, והיות שהרבה מאתנו לא היו בשעת ההלויה כאן, ובפרט ללוותו למנוחות בארץ ישראל, לכן אני פונה אליכם בשם כל הידידים ומכירים בבקשת מחילה אם פגענו בכבודכם הראוי, והנה אתם שלוחנו, ובקשתינו אליך הנפטר, ע"ד הקרא "שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי", אתה כעת יחד עם זקניך רבי שאול ליטשיקער בעל מגן שאול שהישמח משה העיד עליו שלמד תורה לשמה. שובו לכם לאהליכם - הנכם כולכם במקום

מנוחתכם בגנזי מרומים, ואתה ג"כ כעת כבר אתם, אולם זכור אותנו עמוד פה עמדי - הנך יודע את כל תחלואינו ומכאובינו.

תעמוד נא לימיננו לעורר רחמים על כל המשפחה ועל כל החבורה ועל כל ישראל, שלא נדע עוד דבר רע ושנפקד בפקודת ישועה ורחמים.

עלינו כולנו המתאספים, הבקשה, שובו לכם לאהליכם, הנה אנו חוזרים כולנו כל אחד אל ביתו, אמנם זכרו היטב ואתה פה עמוד עמדי! ששלוחנו היה כעת אתנו, וזה אסור לנו לשכות. ונקבל על עצמנו קבלה מעשית בכל דרכינו, ואשי ישראל יתקבלו ברחמים וברצון - וכמו שאמרו ז"ל (מנחות קי.) שהכוונה לנשמות הצדיקים שהמלאך מיכאל מקריב לפניו ית"ש - ואז ודאי תתקבל ברחמים וברצון תפלינו ושועתנו מהקב"ה: מדת הרחמים עלינו התגלגלי ולפני קונך תחינתנו הפילי, ונזכה לתשובה שלימה ולחג כשר ושמח ברחמים ובחסדים נגלים ובא לציון גואל ב"ב אכ"ר.

סיום הש"ס

סעודת סיום הש"ס ליום השנה (פי' ויקה"פ אור ליום כ"ו אדר שנת תשנ"ו לפ"ק) של הרבני החסיד מוהר"ר **שאול יחזקאל ז"ל** בהרבני היקר והמופלג, ירא שמים באמת ובתמים מוהר"ר **זאב ז"ל** בן מוהר"ר **צבי גרינפעלד** ע"ה, נכדו של הגה"ק רבי **שאול יחזקאל מליטשיק** זצ"ל, מח"ס מגן שאול.

- א -

התייחדות לזכרו

התאספנו היום לסעודת הילולא ולסיום הש"ס שנלמד בשנה הראשונה להסתלקותו לגנזי מרומים של ידידינו הרבני החסיד, רודף צדקה וחסד, ענוותן ושפל ברך, **מוהר"ר שאול יחזקאל בן רבי זאב ז"ל**, למשפחת **גרינפעלד**.

ודבר בעתו הוא להזכיר עתה מעשיו הטובים, פעולותיו הישרים, מידותיו הנעלות, ולהעלות זכרונו לטובה, במעמד כל בני המשפחה הקרובים, ובוודאי יהיה לנחת רוח לנשמתו, וממנו ילמדו וכן יעשו להתחזק בתיקון המידות וכשרון המעשים, ויתקיים בנו מקרא שכתוב ויאמר אלי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

- ב -

איש אמונות רב ברכות

איתא בספר "אגרא דכלה" מהרה"ק בעל "בני יששכר" זיע"א, על מה שקראנו היום בפ' השבוע "אלה פקודי המשכן משכן העדות", הנה מכל דבר שבמפקד ושבמנין מסתלקת

הברכה^{קפג}, וכאן שרתה הברכה, כי זה הי' משכן העדות, שהוא מכוון למשכן העדות של מעלה^{קפד}, אשר פקד על פי משה. וזהו מה שרמז המדרש בהתחלת הפרשה, "איש אמונות רב ברכות", שכל מי שהוא נאמן, הקב"ה מביא ברכות על ידו, איש אמונות זה משה (שמו"ר נ"א א'). היינו מה שהפסוק מתחיל ב"אלה" שפוסל את הראשונים^{קפה}, כי יתר הפוקדים גרמו למגפות ולא היתה בהם ברכה, אבל כאן שרתה הברכה, ע"כ.

- ג -

אין הברכה מצוי' אלא בדבר הסמוי מן העין (תענית ח,ב)

חשבתי אהא דאיתא במדרש (דב"ר פ"ז), "אין גדול לפני הקב"ה יותר מאמן שישראל עונין", כלומר, אין אנו יכולים לשער גודל השכר של עניית אמן, שהוא "סמוי מן העין" (דהיינו השכר סמוי מן העין). וזהו "אין הברכה מצוי" כו', כלומר שאנו מברכים יותר בכוונה רצוי, מחמת ששכר המצוה הזו היא "בדבר הסמוי מן העין", ואין מתכוונים לשכר אלא לשם שמים. וזהו מה שאמר ה"אגרא דכלה", דכאן שרתה הברכה.

והלא ידוע שהנפטר הדגול, הר"ר שאול יחזקאל ז"ל הנהיג בביהמ"ד לענות אמן בקול, וא"כ זהו נחת רוח גדול לפניו, שממשיכים להקפיד בענין זה, ולכן כאן, בבית המדרש הזה, שורה הברכה. כמאמר הגר"א זיע"א, שאמר שכדאי לירד לזה העולם, לסבול יסורים שבעים שנה, כדי לענות פעם אחד ב"ה וב"ש.

קפג) כי אין הברכה שורה על דבר שהוא במשקל, במדה ובמנין - ב"ר פס"ד, ו. וברש"י ר"פ תשא: שהמנין שולט בו עין הרע כו'. ועיין תענית ח,ב. זהר פ' מקץ (דף ר"ב ע"א).

קפד) מכילתא ופירש"י עה"פ (בשלח טו, יז) מכוון לשבתך פעלת ה'. תנחומא ר"פ פקודי. ועיין בהנסמן ב"שערי זהר" להרב ראובן מרגליות) למכילתא שם (דף קכ"ו טור ג).

קפה) שמו"ר פ' משפטים (פ"ל, ג). פירש"י ר"פ משפטים.

ובכן אנו מקושרים אתו מעלמא הדין, היות שהוא כעת ב"בית המקדש" (בית הכנסת ובית המדרש^{ק"פ}) של מעלה, שהוא מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה, כדברי ה"אגרא דכלה". וזהו פירושו **כאן שרתה הברכה**, דהיינו הברכה שאומרים כאן למטה, הוא עונה ע"ז למעלה.

- ד -

בית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה

איתא בגמרא (שבת דף קנ"ג ע"א) "אחים בהספידא דהתם קאימנא", שהנפטר שרוי בינינו בשעת ההספד.

אנחנו אלה פה היום כולנו חיים הכרנו את הנפטר החשוב ע"ה, וזכורה לנו התנהגותו הנפלאה, זהירותו ודקדוקי מצוות שלו, איך היה אומר ברכות השחר בקול רם ודקדק שיענו אמן אחריו. והי' מבקש מכל אחד לומר לפניו ברכות השחר ועוד ברכות נוספות, כדי שיוכל לענות אמן. ובדרך הזו התנהג כל ימי חייו, מקטנותו ועד זיבולא בתרייתא, ועין בעין ראינו שכל ימיו היו שלשלת אחת רצופה של עבודת ה'.

איתא בגמרא מגילה (דף כ"ט ע"א), "עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל", כי בית הכנסת ובית המדרש הוא בית מקדש מעט, וביהמ"ק שלמטה מכוון כנגד ביהמ"ק שלמעלה.

היוצא מדברינו, שאנחנו מקושרים עם הנפטר והוא אתנו, היות שהוא נמצא כעת בביהמ"ד שלמעלה שמכוון כנגד ביהמ"ד שלמטה.

וזהו פירוש ה"אגרא דכלה", **"כאן שרתה הברכה"**, שהוא ז"ל עונה אמן למעלה על הקדישים והברכות שמברכים כאן למטה.

- ה -

גודל עניין הברכות ועניית אמן

ידוע המעשה שהי' בצפת תובב"א, בימי ההרים הגדולים איתני עולם, יסודי ארץ מרן רבינו יוסף קארו ורבינו האר"י ז"ל זיע"א. למרן הב"י היתה ישיבה בצפת, ולמדו בה כמאתים רבנים. בימים ההם החל להאיר אור זוהר שמשו של רבינו האר"י ז"ל.

אירע פעם אחת, שרבינו יוסף קארו **סיים מסכתא בישיבה שלו**. לכבוד הסיום הכין מרן כיבוד לכבוד המסובין. להפתעתו הרבה קם רבינו האר"י וביקש רשות לתת לו זכות המצוה של חלוקת הכיבוד. כמובן, שמרן ז"ל אעפ"י שהדבר הי' מוזר בעיניו, בכל זאת מרוב אהבתו וחבתו להאר"י, לא נמנע מלעשות רצונו, אבל הבין שאין הדבר פשוט. לכן שם לבו היטב לכל תנועות האר"י וראה, שבכל סיבוב שכיבד המסובין נמנע לכבד שני תלמידי חכמים שישבו בין המסובין. משראה מרן הבית יוסף שהדבר שונה ומשתלש לא יכל להבליג וקרא את האר"י ז"ל לחדר מיוחד, ושאלו פשר הדבר :

א. מה ראה לקום בכבודו ובעצמו להסתובב בין המסובים ולכבדם במיני מטעמים כדי שיעשו ברכה, שזה לכאורה אינו לפי כבודו. ב. מדוע בעת הכיבוד נמנע זו הפעם השלישית מלכבד את שני הת"ח שישבו בין המסובים במטעמים כדי שיעשו ברכה.

האר"י ז"ל רצה לכתחילה להשתמט מלגלות מסתרו, אבל כדי שלא לסרב לגדול החליט לומר לו את האמת כהווייתו.

פתח ואמר: ידע כב' מרן, ששני ת"ח אלו שישבו שם הם נשמות שבאו מעולם האמת לבית המדרש, להשלים מה שהי' חסר להם בהורדת השפע, עתה ע"י **שמיעת הברכות ועניית אמן**, שזהו השלמת תיקונם בהורדת השפע בעוה"ז, **זוכים לעלות לשורשם בעולם העליון**. לכן בקשתי לשמש בעצמי במצוה רמה

זו, שהוא תיקון עולמות עליונים למעלה ותיקון נשמות למטה, הורדת השפע לחיים ולמתים לשלימות נפשם בקדושה ובטהרה.

כששמע מרן הב"י ז"ל דברי רבינו האר"י, נתמלא שמחה על קדושת הלימוד בישיבתו במלוא הערכה והערצה לרבינו האר"י החי זיע"א.

- 1 -

שכר העונה אמן שהשפע מגיע אליו בלי טורח

בימי הרב בן איש חי זצ"ל, אירע מעשה בבאגדאד, ששני אנשים שמלאכתם הי' לקנות בגדים ודברים ישנים, שמעו שיש אצל משפחה אחת (נכרית), לקנות חפצים ישנים. התוועדו ביניהם והלכו יחד לקנותם. בדרך עברו ע"י בית הכנסת שחסר להם עשירי למנין עבור קדיש. אחד מהם השיב שאין לו זמן וממהר ללכת למקום המיועד, ונפרד מתבירו. השני שם בטחונו בה' ואמר מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ונכנס להשלים המנין, ענה אמנים לקדיש ויצא גם הוא לאותו מקום. בהגיעו שמה, ראה שחבירו כבר קנה את כל החפצים, זולת כמה סמרטוטים פחותי ערך, ומרוב שהיו בלויים לא חפץ חבירו לקנותם בשום אופן מפני טורח המשא. בראותו כך, בכדי שלא ילך בידים ריקניות, קנה את כל הסמרטוטים ונשא אותם על שכמו לביתו.

כשמיין הסמרטוטים, מצא ביניהם כר אחד בלוי, פתח את הכר כדי להשתמש בהנוצות ומצא בתוכו מרגלית. הלך אצל סוחר מרגליות, שהעריך את המרגלית בחמשים זהובים ונתן לו את הסכום במזומן. קרא הסוחר על עצמו את הפסוק "לא העדיף המרבה והממעט לא החסיר".

בבואו לביתו, כששמעה אשתו שהסוחר נתן עבור המרגלית חמשים זהובים במזומן, התחילה לדבר על לב בעלה, שילך לערער, ויקח את המרגלית בחזרה. החסיד לא ידע מה לעשות, והי' בין הפטיש והסדן ומצפונו געש, באמרו מה שעשה עשוי ואינו חפץ לשנות בדיבורו, אך מרוב הפצרות אשתו החליט לשאול

בעצת הרב בן איש חי ע"ה. כששמע הרב את כל המעשה, ענה ואמר: **אתה ענית אמן על חצי קדיש שהם חמשה אמנים, וחז"ל אמרו ששכר אמן בעוה"ז הוא עשרה זהובים^{קפ}, וחמש פעמים עשר הוא חמשים, הרי נתנו לך חמשים זהובים במזומן בעוה"ז, והקרן קיימת לך לעוה"ב.** החסיד יצא שמח ומרוצה.

למדנו מכאן כמה גדול שכר העונה אמן שיורד לו השפע ברכה בלי טורח.

ועיין בספר מעשה רוקח בפ"ח מהלכות תפילה, ובברכ"י סי' תק"מ, להשתדל ולרוץ כדי לשמוע קדיש.

מי יתן והי', שישתדלו על עניית אמנים וקדישים כמו על ריוח איזה פרוטות, על כגון זה נאמר אם תבקשנה ככסף אז תבין יראת ה'.

- ז -

על ידי שמירת קדושת בית המדרש מבהיק אור פני אדונו

לפני כמה חדשים חלמתי, שהסתובבנו יחד להבחל"ח עם הנפטר הגדול ע"ה, כאן בביהמ"ד, וראיתי שפניו הבהיקו אור והיה בשמחה עילאית.

הוא הראה לי כמה יפה ומשופץ נראה הביהמ"ד, וכל מיני קישוטים כאלו. כל הבנין וגם החצר והדשא בחוץ הי' נראה כמו שיש, יפה מאוד, ועוד. אמרתי לו, שלא ראיתי עוד בנין יפה כזה, ואיך עשו אותו כ"כ יפה.

אח"כ חשבתי, שמן הנכון לשפץ הביהמ"ד שלנו כמו שנראה בחלומינו, כדי לעשות נחת רוח לנשמתו הטהורה. ע"כ ראיתי

(קפז) כפה"נ כוונתו לש"ס חולין (דף פ"ז ע"א), דשכר ברכה אחת (שעונה אחרי אמן - פירש"י שם ד"ה ארבעים זהובים) הוא עשרה זהובים.

לנכון להגדיל וליפות את הביהמ"ד^{קפ"ח}, כדי שיהי זה לעילוי נשמתו הטהורה.

ובזה אפשר לפרש מה שאנו אומרים ביוצר, במוסף לפרשת שקלים, **"אור פניך עלינו אדון נשא"**, שהאור של הפנים של ר' שאול יחזקאל ז"ל, הוא **עלינו**, פירוש על ידינו, היינו כפי שאנו מתנהגים בקדושת בית המדרש, ועי"ז **"אדון נשא"**, פירוש, שר' שאול יחזקאל ז"ל, שהוא ה"אדון" והבעה"ב של הבית המדרש הזה, הוא נשא ומתרומם ע"י שאנו משמרים קדושת הבית המדרש.

- ח -

בארבעה פרשיות אפשר לזכות להארה גדולה

אפשר לרמז על עבודת הנפטר ז"ל. דהנה עבודת הלויים היתה פתיחת וסגירת השערים בבית המקדש. וכמו כן זכה הנפטר הדגול לפתוח שערים לתורה ולתפלה. כן גם זכה לשיבה טובה ולהסתלק מן העולם בהד' פרשיות, דאיתא בספרי חסידות אשר בד' פרשיות אפשר לזכות להארה גדולה ולגילוי שכינה.

וזהו מה שאומרים ביוצר מוסף לפרשת שקלים **אור פניך עלינו אדון נשא**, וכתב בספר אור ישראל להרה"ק מריזין זי"ע, דהענין שבכל אי' מד' פרשיות מאיר אות אחת משם הוי"ה ב"ה.

קפח) עיין נימוקי יוסף למגילה (דף ז' ע"א). ועיין רמב"ם בפרק אחרון מהלכות איסורי המזבח (הלכה י"א), וז"ל: **והוא הדין לכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב והמטיב שיהיה מן המובחר ומן הטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה', עכ"ל.**

- ט -

**מי שיכול לבוא מעלמא דאתי לבקש טובה
הוא במדרגה גדולה**

בספר י"ג אורות (ע' שני"ב) כתב, איך שבא נפטר אחד בחלום
לאחיו, להזכיר אותו לפני הרה"ק מקאלאשיץ זי"ע, ועי"ז אמר אז
הרה"ק מקאלאשיץ זי"ע, שמי שיכול לבוא מעלמא דקשוט לבקש
טובה, צריך להיות במדרגה גדולה, ע"כ.

ובזה אפשר לראות שאם בא ר' שאול יחזקאל ז"ל להבחל"ח
אלי בחלום, לרמז לי לעשות הביהמ"ד כ"כ יפה, אז הוא כבר
במדרגה גדולה.

- י -

סעודה ביומא דהילולא, היא במקום תענית

ברמ"א יו"ד סי' שע"ו ס"ד, וז"ל: **מצוה להתענות ביום שמת
בו אב ואם**, (ועי"ש בהגהות הגר"א שכותב: "ראיתי למפרשים
שפירשו אותו היום דוקא", היינו לא ביום היארצייט בכל שנה,
רק אותו יום שמת בו אביו).

אכן בשו"ת בית היוצר או"ח סימן ס' כתב, דמנהג החסידים
שמקילין בתענית זה משום שהדור חלש.

ובסי' חסד לאברהם (על משניות בהקדמה) כתב שכשראו
צדיקי הדור תשות הכח שבא לעולם וחלישת הדור מתגבר והולך
ואין בכחם כלל להתענות ולסגף גופם, על כן המציאו עצה לזה
לא להתענות, ויהי דבר השוה לכל נפש, לקיים ביום היאהרצייט
מצות צדקה^{קט} והכנסת אורחים בחבורת אנשים יחד לסעודה

(קפט) עיין ג"כ סי' תניא קדישא, אגרת התשובה פ"ג (דף צ"ב ע"ב) לענין הצומות על
החטאים כו', שכתב שם, וז"ל: כל זה באדם חזק ובריא, שאין ריבוי הצומות מזיק
לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו,
שאפשר שיוכל לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו, כמו בדורותינו אלה, אסור לו
להרבות בתעניות כו'. אלא מאי תקנת' כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק כו'.
ובסוף הפרק שם (דף צ"ג ריש ע"ב): ולכן נהגו עכשיו כל החידים לדבר ה' להרבות
מאד מאד בצדקה, מחמת חלישות הדור, ולא מצי לצעורי נפשם כולי האי.

באחדות וריעות, כמו שכתב בספר החיים (לאחי המהר"ל מפראג) דבסעודת מרעים מקיים הכנסת אורחים ולעניים נקרא בשם צדקה, עיי"ש. ובשד"ח מערכת ביהכ"נ שזהו תיקון לנשמת המת כי הברכות ועניית האמנים מעלים נשמת המת.

- יא -

החי יתן אל לבו

בהספד יש ב' ענינים: האחד הוא להספיד את המת, והשני הוא יקרא דחיי"ק^ק. דהיינו, מה שיכולים אנו ללמוד מדרכיו של המת. בענין זה, מוטל עלינו לספוד וללמוד מאורחותיו, בכל מה שאפשר, והחי יתן אל לבו.

- יב -

ויהי היום, דא ראש השנה

ידוע שראש השנה, הוא יום הדין לחיים ולמתים. ולכאורה קשה, מה שייך דין למתים, הלא כבר עברו מן העולם, ונידונו על מעשיהם.

אך באמת ידוע, שכאשר אדם מקים עסק או שותפות, יש עסק שהוא לזמן קצר, ויש עסק שמקימים אותו והוא מתקיים תמיד, גם אחר שהאדם כבר אינו בעולם. או כאשר אדם נוטע עץ, הרי העץ נושא פירותיו גם זמן רב אחר חיי האדם שנטעו. בעסק כזה, למרות שאין האדם בחיים, הרי בכל שנה ושנה, כשעולים רווחים או צומחים פירות מנטיעת האדם, הכל נזקף לזכותו.

וכן הוא במעשי האדם, דיש מעשים טובים שהאדם עושה בחייו, שהם כמו "עסק" הנושא "רווחים" נצחיים. ולדוגמא, כאשר האדם מקים או מסייע להקמת מקום תורה, או שתומך בו, הרי כל מצוה וכל דבר תורה הנשמע במקום הזה, לאורך כל

(קצ) ובלשון הש"ס (סנהדרין דף מ"ו סע"א): יקרא דחיי או יקרא דשכבי.

הדורות, הכל נזקף לטובתו. מדי שנה בשנה, ביום הדין, נפתחים ספריו, ונרשמים פעולותיו הטובים, שפעל בשנה זו, כתוצאה ממעשיו לפני זמן הרבה. וח"ו להיפך, כאשר אדם נותן מכספו למקום שאינו הגון, הרי כל הפגמים לאורך ימים ושנים, הבאים והגורמים ע"י אותו מקום, הכל נזקף לחובתו.

וע"כ נידונים בראש השנה לא רק החיים, אלא גם המתים. זהו יום הדין, לחסד או ח"ו לשבט, לכל באי עולם^{קכ"א}, שכל תוצאות מעשיהם נידונים, ומגיעים אליהם. ודין ומשפט זה הוא בכל שנה ושנה מחדש, מתאים לפי עליותיו של האדם בעולם העליון לדרגא נעלית יותר, וכמ"ש בספר מדבר קדימות להחיד"א אות צ' מערכת צדיקים אות כ"ח (ומקורו משער הגלגולים להאריז"ל, והובא ג"כ בס' כנפי יונה להרמ"ע מפאנו ח"ד סי' ח'), וז"ל: כפי מה שמעלים הצדיק ממדור למדור לפי כבודו, חוזרים ומדקדקים בדינו.^{קכ"ב} כי אף שנתמרק כל צרכו בכדי שיזכה אל המדרגה התחתונה, צריך עוד מירוק וזכות למה שלמעלה הימנו. כפי גבר העלי' כן צריך לדקדק עמו.

- יג -

יעקב אבינו לא מת - כוחו לא מת

אמרו רז"ל, (תענית דף ה' ע"ב): יעקב אבינו לא מת (אלא חי הוא לעולם, רש"י). ופירשו חז"ל (שם): מה זרעו בחיים אף הוא

קצא) עיין משנה ר"ה (דף ט"ז ע"א): בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון כו'.

קצב) בספה"ק עץ חיים ממרן מהרח"ו (בשער התפילין) כי בכל פעם שמעלין את הנשמה ממדרגה למדרגה גבוה בעולם העליון, אפילו כמה שנים אחרי צאתה מן העולם הזה, חוזרים להענישה על מצוות ודקדוקים, כי כפי ערך עלייתה כן מדקדקין עמה יותר. ובוה ביארו תלמידי הבעש"ט מאמרם ז"ל (ברכות דף ס"ד) תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל וגו', כי לפי שמעלים אותם ממדרגה למדרגה ע"כ חוזרים ודנים אותם פעם נוספת, ופעם אחת ראה האר"י זלה"ה נשמת צדיק וחכם גדול שהיו דנין אותו כשהיו רוצים להעלותו למדרגה עליונה, והיו מענישין אותו על שפ"א כשה"י מכוין בקדושת ובה לציון באמרו למען לא ניגע לריק ע"י אותה הכוונה, שכח והסיח דעתו מן התפילין.

בחיים. כמו כן אפשר לומר על ר' שאול יחזקאל ז"ל: ר' שאול יחזקאל לא מת. דכיון ש"זרעו" (היינו פירותיו, שהם מצוות^{קכג} ומעשים טובים שלו) הם "בחיים", כי בית הכנסת ובית המדרש שלו, ה"מקדש מעט", ממשיך "לחיות", לכן "אף הוא בחיים".

צריכים אנו להתבונן לאן יכול להגיע ילוד אשה, שהי' לו זכ"י גדולה כזו לייסד מקום קדוש שהתפילות עולות משם לשמים. ואיתא בס' יערות דבש, שמידות הצדיק משוטטות בעולם גם לאחר פטירתו, וכל אדם יכול לקחת ממידותיו. וכמו כן יכולים אנו ליקח מוסר ממצוות ומעשים טובים שלו.

- יד -

ענין שתיית לחיים - לאחל שתהי' להנשמה עלי'

ביום היארציית של הרה"ק הרבי ר' אלימלך, שאל רבינו הקדוש מצאנו להרה"צ רבי אלעזר מליזענסק (בן הרה"ק רבי נפתלי בן הרה"ק רבי אלעזר בן הרבי ר' אלימלך זצ"ל) אם שתו יין שרף לתיקון, והשיב הן. שאלו עוד, האם איחלו שתהי' להנשמה עלי', והשיב בשלילה, (כי חשבו שאין הרה"ק הנ"ל צריך לזה). צוה רבינו הק' מצאנו להביא עוד הפעם תיקון ולאחל שתהי' להנשמה עלי'.

מזה רואים, אשר אפילו לנשמה גדולה כמו הרבי ר' אלימלך גם כן שייך עלי', וכמ"ש בסיום וחזרת מס' ברכות: תלמידים חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר (תהלים פד, ח) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון, וכתב על זה בליקוטי הש"ס להאריז"ל (למס' ברכות שם), וז"ל: הענין כי בעולם שלאחר המיתה ת"ח עוסקים בתורה ועולין ממדריגה למדריגה ומישיבה לישיבה כי אפילו מרע"ה בכל יום ויום עולה ומשיג יותר כי כמו שהשי"ת אין לו סוף כך תורתו אין לה סוף.

וז"ס יצא אדם לפעלו ר"ל קצ"ד לעסוק בתורה במה שפעל בעוה"ז כי כשיצא האדם מעוה"ז יוצא תחילה לפעלו ר"ל לעסוק בתורה במה שפעל בעוה"ז ואח"כ לעבודתו שהוא עובד שם וטורח עדי ערב ר"ל שיגמור העוה"ז הדומה לערב כי לעתיד אחר התחי' יהי' להם מנוחה ומלאה הארץ דעה כל אחד לפי מדריגתו, עכ"ל.

- טו -

זכות אורחי שבת עמדה לו להשתחרר מהצבא

ר' שאול יחזקאל ז"ל סיפר לי, שבעת שלקחו אותו לצבא, הלכה אשתו להבחלי"ת תחי' כמה פעמים אצל הצה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זי"ע, לבקש שישתחרר מהצבא, והבטיח לה כמה פעמים, שבזכות שהביא בכל פעם הקמח ועוד לביתו הק' ולהכנסת אורחים שלו (שכידוע היה לו כמה מנינים אורחים בכל שבת), בזכות זה יבוא הביתה, וכך הוה.

* * *

כבר הזכרנו לעיל, שהנפטר ז"ל הנהיג בבית מדרשינו לענות אמן יש"ר בקול רם, לכן מצאנו לנכון להביא כאן כמה מאמרים וכו' בגודל מעלת עניית אמן, ושלא לשוח בעת אמירת קדיש בפרט, ושלא לשוח שיחת חולין בבית הכנסת בכלל.

- טז -

לכון מאוד בעניית אמן ויהש"ר

יש לכוין באמירת הקדיש, כי אמרו חכמינו ז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב) כל העונה אמן יהא שמ"י רבא מברך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של ע' שנה^{קצ"ה}, ופירשו הראשונים, שבכל כוחו, היינו:

קצד) ראה תנחומא (באבער) עה"פ. זח"א קפב. רע"א.
קצה) כ"ה (של ע' שנה) בזח"ג כ, א (ברע"מ). תקו"ז בהקדמה (ד, ב). תי"ט (מ, א).
זח"א קיא, ג. רי"ף לברכות פי"ג (כא, ב). רא"ש שם (סי' יט). טור או"ח סני"ו. שו"ע הרב שם ס"ב.

בכל כח כוונתו^{קצו}. כלומר, שיאמרם בלב ונפש, ולא רק כמוציא משפתיו ולבו בל עמו. גם יכוין לשמוע הקדיש מפי השליח ציבור, כדי שידע על מה הוא עונה, בפרט אמן יהא שמ"י רבא ואמן דאחר דאמירן בעלמא. וכל שכן שצריך לזהר מאד מאד שלא להשיח באמצע קדיש או קדושה.

- יז -

המדבר חולין בבית הכנסת אין לו חלק באלקי ישראל

במסכת דרך ארץ איתא שר' חמא אשכחי לאליהו עם כמה אלפי גמלים טעונים אף וחימה לשלם לאלו המדברים באמצע קדיש או קדושה ובתפילה. ובזוה"ק (פ' תרומה דף קל"א ע"ב) מפורש, כל מי שמדבר חולין בביהכ"נ אין לו חלק באלוקי ישראל, וכל המדבר באלו המקומות עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב. וז"ל הזהר שם: מאן דמשתעי בבי כנישתא במלין דחול, ווי ל"י דאחזי פרודא, ווי ל"י דגרע מהימנותא. ווי ל"י דלית ל"י חולקא באלהא דישראל. דאחזי דהא לית אלהא, ולא אשתכח תמן, ולא דחיל מניי. (מי שמדבר בבית הכנסת דברי חול, אוי לו שמראה פירוד, אוי לו שגורע האמונה, אוי לו שאין לו חלק באלקי ישראל, כי מראה [בזה] שאין אלקים, ואינו נמצא שם, ואינו מפחד ממנו).

- יח -

פגם שיחה בעת אמירת קדיש אמן יהש"ר ושאר ברכות נחקק באדם וניכר בו אפילו לאחר פטירתו

בספר חסידים כתוב, מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר כמותו ופניו מוריקות, א"ל, למה פניך מוריקות? א"ל, מפני

קצו) כ"ה בפרש"י שם (הובא בתוס' שם). וכן פ"י רבינו יונה לרי"ף שם, הובא בטור אור חיים סימן נ"ו. שו"ע הרב שם סעיף ב'. ובתוס' שם (בשם הפסיקתא) פירש "כל בכח" - בקול רם.

שהייתי מדבר בשעה שהשליח ציבור הי' אומר ויכולו ובברכת מגן אבות וביתגדל!.

בספר מטה משה (סי' תי"א) הביא בשם מדרש, כי חכם אחד נראה לתלמידו בחלום. ראה התלמיד שהי' כתם במצחו של החכם, א"ל, מפני מה אירע לך כך? א"ל, מפני שלא הייתי נזהר מלדבר כשהחזן הי' אומר קדיש.

ואפילו להרהר בדברי תורה אסור בשעה שהחזן אומר קדיש, מפני שצריך לכוין הרבה בעניית הקדיש.

גם במסכת שבת (דף קי"ט ע"ב) מביאין התוס' בשם הפסיקתא, וז"ל: כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ואומרים אמן יהא שמי' רבא בקול רם מבטלים גזירות קשות. ובמדרש רבה ריש פרשת כי תבוא איתא, שאין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישראל עונין.

- יט -

עניית אמן יהא שמי' רבה, מונע הפרעניות מלבוא לעולם

בספר מרכבת שלמה לר' ישמעאל כהן גדול (דף ג' ע"א בסופו) מובא ענין נורא, וז"ל: אמר ר' ישמעאל שח לי ססגיא"ל שר הפנים, ידידי שב בחיקי ואגיד לך מה תהא על ישראל. וישבתי בחיקו והי' בוכה והי' דמעות יורדות מעיניו ונופלות עלי. אמרתי לו הדר זיוי מפני מה אתה בוכה? אמר לי, ידידי, בא ואכניסך ואראך מה גנוז לישראל עם הקודש. תפסני בידו והכנסני לחדרי חדרים ולגנזי גנזים ולאוצרות ונטל את הפנקסין, הראני אגדות כתובות צרות משונות זו מזו. אמרתי לו, הללו למי הן, אמר לי לישראל. אמרתי לו, יכולין ישראל לעמוד בהן? אמר לי בא למחר ואודיעך צרות משונות מאלו. למחר הכניסני לבית גנזי גנזין ולחדרי חדרים והראני צרות משונות מן הראשונות וקשות, אשר

למות למות, ואשר לחרב לחרב, ואשר לרעב לרעב, ואשר לשבי לשבי. אמרתי לו, הדר זיוי כל כך חטאו ישראל! אמר לי **בכל יום מתחדשות גזירות קשות מאלו, וכיון שנכנסו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהש"ר אין אנו מניחין אותן לצאת מחדרי חדרים, עכ"ל.**

- כ -

פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים

בזהר סוף פרשת וילך מובא, וז"ל (מתורגם ללה"ק): **כאשר ישראל למטה משמרין לענות אמן ולכוין לבבם כמו שצריך, כמה פתחים של ברכות נפתח להם למעלה, כמה טובות נמצא בכל העולמות, כמה שמחה למעלה. מה שכר להם לישראל שגורמים זה, שכר להם בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה, בשעה שדוחקין להם לישראל, ומתפללים תפלה לפני בוראם, הקול מכריז בכל העולמות "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים", אל תקרי אמונים אלא אמנים. פתחו שערים - כמו שישאל פותחין להם שערי הברכות, כך עכשיו פתחו שערים ותתקבל תפלתם מאלו שדוחקין להם בעולם הזה. ובעולם הבא מה שכרם, כאשר יוצא האדם מן העולם הזה וכו', נשמתו עולה ומכריזים לפניו פתחו שערים לפניו, כמו שהוא הי' פותח שערים כל ימיו כשהי' שומר אמונים, ע"כ. ועיי"ש עוד מה גודל העונש של מי שאינו נזהר בעניית אמן.**

- כא -

העונה אמן יהא שמיה רבא כראוי נר"נ שלו מתעלים

מזה"ק (פי' פנחס דף ר"ב) משמע, שעל ידי שמכוון האדם לענות אמן יהש"ר בכוונה ובכח האיברים, וגם כן בקול רם, מתעלה בזה בבחינת מחשבה דיבור ומעשה, ונפשו, רוחו ונשמתו מתעלים, לבל יצטרך לירד לשאול ח"ו, ואם יצטרך לירד לשאול ח"ו, לא ישתיר שם, רק יעלה מיד. זהו שכרו של אמן יהש"ר.

- כב -**גדול מעלת אמירת "אמן יהא שמיה רבא"
מאלף פעמים "אמן"**

הגר"ר אליהו לאפיאן זצ"ל, אמר בשם הגרש"ז מקעלעם זצ"ל: **הי' כדאי להקב"ה לברוא את העולם למשך ששת אלפים שנה כדי שיהודי יזכה לומר פעם אחת בלבד בכל משך זמן הבריאה "ברוך הוא וברוך שמו".** ואלף פעמים ברוך הוא וברוך שמו לא מגיע לגודל חשיבות של אמירת "אמן" פעם אחת בלבד. **ואלף פעמים "אמן" לא מגיע לגודל חשיבות של אמירת "אמן יהא שמי רבא" פעם אחת בלבד.** ואלף פעמים של אמירת "אמן יהא שמי רבא" לא מגיע לזכות של "תיבה אחת" מלימוד התורה, עכ"ל.

- כג -**בשביל עניית אמן פעם אחת במשך כל ימי חייו כדאי אפילו
לסבול שבעים שנה יסורי איוב**

הגר"י לעוויןשטיין זצ"ל הי' אומר בשם הגרש"ז מקעלעם זצ"ל: **כדאי לו לאדם להבראות ולבוא לעולם הזה, ואפילו לסבול יסורי איוב שבעים שנה, בשביל שיענה פעם אחת אמן במשך כל ימי חייו (תפלת חנה עמוד ט"ז).**

וכידוע, הי' ר' שאול יחזקאל ז"ל מזהיר להמברכים ברכות ולעולים לתורה, לברך בקול כדי שישמעו כל הציבור, וכאשר היו עולים לתורה ומברכים את הברכה בשקט, הי' גוער בהם שמפסידים את הציבור מעניית אמן.

- כד -**על ידי אמירת הקדיש הראשון של הבן
העלו את הנפטר להיכל גבוה מאד**

להבין קצת ענינו של קדיש ואמירת אמן, איך שזה פועל להנשמה בעולם העליון, אספר מה שראיתי בספר י"ג אורות (ע' פ"ז), דבר נפלא ונורא מהרה"ק מצאנו זי"ע: לאחר פטירת אביו רבי ארי' לייביש מטארניגראד, אמר: חיפשתי את אביו בגן עדן בהיכל שחשבתי ששם אמצאנו לפי מדרגתו, אך לא מצאתיהו, ולבסוף מצאתיו בהיכל גבוה מאוד. שאלתי לאבי: האיך הגעת עד כה. השיב אבי: על ידי הקדיש הראשון שאמרת העלוני עד פה.

- כה -**המדבר בבית הכנסת מטמא אויר הקדוש
כהיונים בשעתם**

מובא בדרושי הצל"ח לחנוכה (בשם הנוב"י ז"ל), וז"ל: בימים הללו [ימי חנוכה] ראוי ליתן לב לתקן כל הדברים הגורמים לשכינה שתסתלק מישראל, שזה הי' כונת היונים. והנה בעוה"ר בעת הגלות אפס מקום להשראת השכינה, כי חרב בית מקדשנו. והקב"ה ברחמיו השאיר לנו שארית, וכתוב (יחזקאל י"א). מגילה דף כ"ט ע"א) ואה"י להם למקדש מעט, אלו בתי כנסיות [ובתי מדרשות שבבל] ושם השכינה שורה. **ואלו המדברים בביהכ"ס אין לך מורד במלכו של עולם בהיכלו ולפניו גדול מזה.** וזה מטמא אויר הקדוש, דוגמת היונים שטימאו המזבח. כי זה מעמיד צלם בהיכל. כי בכל עבירה נעשית קליפה ורוח הטומאה. ובעוה"ר נתפרץ הדבר מאוד. וכ"כ בישמח משה פ' וישב, ח"א דף פ"ג.

- כו -**אם נוהגין מנהג בזיון בבתי כנסיות ובתי מדרשות - אין הם
עתידיים להקבע בארץ ישראל**

איתא בדרשות חתם סופר (ח"ב דף שע"ט ע"ד), וזת"ד:

אם אנו נוהגים בהם [בבתי כנסיות, בתי מדרשות] קודש אזי הם עתידים להקבע בארץ ישראל (מגילה כ"ט). ויש להם גם עתה קדושת ארץ ישראל, והתפלות נשתלחות [משם] לשער השמים... אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ומדברים בהם דברים בטלים, התפילות הולכים אל החיצונים והרי הם כעובדי עבודה זרה.

לפי דברי החתם סופר, בתי כנסיות ובתי מדרשות שלנו הם כבר עתה חלק מארץ ישראל, ויזכו גם להיקבע בארץ ישראל כחלק מבית המקדש השלישי בזמן הגאולה על ידי משיח צדקנו, שיבנה במהרה בימינו.

- זך -

מתי אסור ומתי מותר לעבור לפני המתפלל, וכן בקדיש ש"תפסו מעומד" ישאר עומד עד אחר אמן יהש"ר

רציתי לעורר על ענין נחוץ שרוב המון עם אינם יודעים, ויהי לטובת נשמתו הטהורה של ר' שאול יחזקאל ז"ל.

כשם שאסור לעבור לפני המתפלל, כך אסור לעבור לפני מי שהוא אומר קדיש, כמו שאומר בברכ"י. ועיין מנחת אהרן (דף ס"א ע"ג). מיהו נראה, אם זה קדיש דרבנן ויש לזה צורך לעבור לפניו שרי.

קדיש שהתחילו לאמרו כשהוא מעומד, כגון קדיש אחר שמונה עשרה או אחר הלל שממילא עמד, ישאר כן עד אחר עניית אמן יהא שמ"י רבא כולה.

כן יש ליזהר בכל הקדישים, שמזדמן לפעמים שישב בעת שהתחילו לומר קדיש, ועבר זקן או תלמיד חכם וקם מפניהם, צריך שישאר עומד עד אחר עניית אמן יהא שמ"י רבא, דמאחר שכבר עמד חשיב תפסו מעומד, (בן איש חי פ' ויחי).

- כח -**לעמוד בקדיש וברכו שבת ערבית שאז עת קבלת רוח ונשמת שבת**

כתב מהרח"ו ז"ל (הובא בסידור האריז"ל במקומו), לקום בקדיש וברכו דערבית של שבת, ששם קבלת הרוח ומסוגל לשמחה, ועיין שם, וכן בופרוש עלינו וכו', ששם קבלת הנשמה של שבת.

- כט -**כל חיותו של הנפטר הי' הספר תורה**

ידוע, שאצל רבי שאול יחזקאל ע"ה כל חיותו, המות, הלב, והכבד הי' הס"ת. וכן דקדק מאוד שיעלה לתורה כל שמח"ת לחתן תורה או חתן בראשית.

איתא בירושלמי (פאה פרק א' הלכה א'): ארטבון שלח לרבינו הקדוש מרגלית טובה, וביקש ממנו לשלוח לו דבר שווה ערך אלי', שלח לו מזוזה אחת. אמר לו, אני שלחתי לך דבר שאין ערוך לו, ואתה שלחת לי דבר ששוה פולר (מטבע קטנה). אמר לו, חפצך וחפצי לא ישוו בה, עי"ש. הרי שספר תורה נוי הוא, וכל אוצרותיו לא ישוו לו.

אצל רבי שאול יחזקאל ז"ל הנוי הזה - הספר תורה - היה אוצר מבלי שום ערך ושווי מקביל. חשקו התגבר להמשיך בכתיבת ספרי תורה, אפילו כשכבר הקדיש ארבעה ספרי תורה לבית המדרש.

לטובת נשמתו נתנו לתקן הס"ת אצל משמרת סת"ם, וכמו בכל הס"ת, מצאו כמה שגיאות הצריכות תיקון, ותיקנו אותם בעד סך אלף דאלער, ותודה רבה לכל המתפללים שעזרו בזה. ובוודאי ימליץ ר' שאול יחזקאל ז"ל טוב בעדינו, כי המצוה הזאת היתה אצלו המצוה היקרה, שאין ערוך אלי'.

- ל -

זכה ר' שאול יחזקאל למה שרק יחידים בכל העולם זוכים

ר' שאול יחזקאל ז"ל גדל והצליח וגם עשה פרי, זכה וזיכה את הרבים על ידי הבית המדרש שלו, שייסד מקום תורה ותפלה שעולים לשמים, כמו שמובא בדרשות חת"ס המובא לעיל.

רבי שאול יחזקאל ז"ל זכה שבנה בית המדרש, שהוא מהבתי מדרשים היחידים בכל העיר שלא מדברים שם בשעה שאסור לדבר.

איתא בספר חסידים (סימן רס"א), וז"ל: **אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים**, כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים כו', אתה תלמדם **ותקבל שכר גדול כנגד כולם**, כי הם דוגמת מת מצוה, עכ"ל. וכעין זה כתב ג"כ שם (בסימן ק"ה), וז"ל: כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה, תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה, **ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי' לעשותה כו'**, עכ"ל.

וכן מובא בספרי תלמידי בעש"ט הק', דמצוה שרק יחידי סגולה עוסקים בה, העוסק בה מקבל שכר כנגד כל העולם. וזכה הנפטר ז"ל במצוה הגדולה הזאת, שרק יחידים בכל העולם זכו לזה.

- לא -

רצונו של אדם זה כבודו

רבי שאול יחזקאל ז"ל היה חבר, אח נאמן לכל אחד מאתנו, וממילא, מוטלת עתה המצוה עלינו, לראות ולדאוג לכך שבית המדרש הקדוש הזה שהקים לשם ולתפארת, ימשיך בקיומו, שהרי הוא היה לנו כאח אוהב, נתן את לבו לכל אחד ואחד, ו"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כ"ז, יט), כולנו אהבנוהו והוקרנוהו.

ולכן מורי ורבותי, עלינו לעשות רצונו בזה, מאחר שענין הזה היה יקר בעיניו מאוד בעתותיו האחרונים, טרם היפרדו מאתנו לנצח, ודרש לעשות התיקון הזה. ואמרו חכמינו ז"ל בירושלמי (ברכות פ"א) רצונו של אדם זהו כבודו. ועתה שנתאספנו ליום היארציית, מוטל עלינו לעשות רצונו.

- לב -

המעשה - זכותו אין לו שיעור

אמרו ז"ל (ב"ב ט' ע"א), גדול המעשה יותר מן העושה. היינו מי שאינו מסתפק בכך שהוא טוב כשלעצמו ועושה מצוות ומעש"ט, אלא מַעֲשֶׂה ומזכה בהם גם אחרים. וזכויות אלו אין להן גבול ושיעור, כי כל המצוות והמעש"ט שנעשים בגינו נזקפים לזכותו. התורה והתפילות והאמנים הנאמרים בבית המדרש הזה, כל אלו נזקפים לזכותו ומגינים עליו.

וכיון שזכויות אלו אין להם הפסק, כי כל מה שנעשה בזכותו, וכל נפש שהציל לתורה ולמצוות נזקפים כל פעולותי לזכותו, לכן כל הזכויות הללו מגינים עליו ולהבחל"ח על כל משפחתו, שיזכו שתמשך התורה אצלם ונחלתו לעולם תהי', נחלה שאין לה הפסק.

- לג -

שימליץ טוב עבורנו

אנו מבקשים מהנפטר שיהא מליץ טוב בעד זוגתו החשובה, שהיתה מסורה אליו לשמש אותו באמונה בכל נפשה, ובפרט בעת חוליו, ועל ידי עזרתה זכה לעשות כל הפעולות הטובות. וימליץ טוב עבורה ובעד כל בני משפחתו ובעבור כל הקהל הקדוש, אוהביו ומכיריו הרבים, ועבור כלל ישראל שהיה פועל למענם בהיותו בחיים חיותו. ובודאי תפלתו לא תשוב ריקס, עד אשר נזכה כולנו לקבל פני משיח צדקנו, בב"א.

- לד -

יקרא דחיי

לא נצא ידי חובתנו ב"יקרא דשכבי", ר' שאול יחזקאל ז"ל, אם לא נזכיר כראוי וכהוגן ה"יקרא דחיי", זוגתו החשובה והנכבדה שתבדל לחיים טובים ארוכים, מרת שרה ניסל תחי' בת רחל ואליהו יצחק ז"ל, שכל מה שפעל והפעיל הנפטר, זה הי' מכוחה וטובה.

זכות כל המעשים טובים שפעלה עד עתה ושתפעול בעתיד יעמדו לה בזה ובבא, שתוכל לזכות הרבים ביתר עוז ואומץ עד ביאת הגואל צדק בקרוב ממש אמן.

- לה -

**על ידי המשכת מעשיו הטובים
נזכה במהרה לביאת המשיח**

כמו כן אנו מרגישים חובה בנפשינו להזכיר לשבח את הגיסיס והגיסתות ובני האחות, וחלק גדול ממתפללי בית המדרש, שיבדלו כולם לחיים טובים ארוכים על שעזרו לר' שאול יחזקאל ז"ל בשנותיו האחרונים בעת חליו בכל לבם ונפשם, שלא יכל ללכת והובל על כסא גלגלים. ישלם להם השי"ת כגמולם הטוב בכל מילי דמיטב כחפץ לבם, ובוודאי ימליץ טוב עלינו.

והשם יתברך יעזור שנשמתו של ר' שאול יחזקאל ז"ל תזכה לגילוי שכינה למעלה ומעשיו הטובים ימליצו בעדו, כמו שביארנו לעיל, ויהיה מליץ יושר בעבור אלמנתו השבורה שתחי', שתזכה לאריכות ימים ושנים טובות, ואלמנתו תחי' כשם שהיתה לעזר לו ומסורה לו בחייו לשמשו, וגם בימי חליו היתה לו לעזר ולסעד במסירת נפש, כן תעשה להלאה ותמשיך לפעול צדקה וחסד ביתר שאת, שיהי' לעילוי נשמתו ושתוכל נשמתו לעלות מעלה מעלה בנקל לגן עדן העליון בצרור החיים.

רלא

תורה

סיום הש"ס

דברי

ועל ידי המשכת מעשיו הטובים וצדקה וחסד נזכה במהרה
לישועת ה' בביאת גואל צדק לציון ברינה אכ"ר.

